MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO: 16

PANEL

ENFLASYONSUZ YAŞAMA HAZIR MIYIZ?

Mayıs, 2004

MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO: 16

PANEL
ENFLASYONSUZ YAŞAMA HAZIR MIYIZ?

Mayıs, 2004

ÖNSÖZ

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıldönümü dolayısıyla düzenlenen paneller artık geleneksel bir hal almış bulunuyor. Bu yıl 59. kuruluş yıldönümü dolayısıyla düzenlediğimiz paneller de bu geleneğin bir uzantısıdır. Maliye Hesap Uzmanları Vakfı ve Maliye Hesap Uzmanları Derneği ile birlikte gerçekleştirdiğimiz bu paneller ile önemli bir görevi yerine getirdiğimizi düşünüyoruz.

81 yıllık Cumhuriyet tarihine baktığımızda bu 81 yılın yaklaşık 30 yılında hep iki hatta üç haneli yüksek enflasyon rakamları ile yaşadığımızı görüyoruz. Bu yıl düzenlediğimiz panelin konusunu son 30 yılda alışık olmadığımız bir ekonomik ortamı yaşamaya hazır olup olmadığımıza ayırdık. Daha önceleri pek çok panelin de konusunu oluşturan "Enflasyon" bu sefer farklı bir boyutuyla panel konumuzu oluşturuyor. Acaba Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız? Enflasyonun düştüğü bir ortamda ekonominin aktörleri bu ortam için nasıl bir yapılanma içine girmeli?

Bu konulara ışık tutmak üzere düzenlediğimiz paneli bu yıl daha geniş kitleler önünde tartışma ihtiyacı duyduk ve aynı konuyu farklı panelistlerle İzmir, İstanbul ve Ankara'da ikişer gün arayla gerçekleştirdik.

Panellerde yer alan görüşleri önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da yazılı hale getirip yayınlamış bulunuyoruz. Bu kitapta yer alan görüşlerin konuya ilgi duyan herkese yol gösterici olması dileklerimizle.

Mahmut VURAL
Maliye Bakanlığı
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

PANEL

ENFLASYONSUZ YAŞAMA HAZIR MIYIZ?

24 Mayıs 2004

Hilton Oteli, İZMİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI 7
— Aydın GÜNTER 8
— Mahmut VURAL 12

PANEL 19
— Ünal AYDIN 19
— Ekrem DEMİRTAŞ 20
— Prof. Dr. Hüsnü ERKAN 26
— İsmail IŞIK 29
— Dr. Burhan ÖZFATURA 36

AÇILIŞ KONUŞMALARI	:	**Aydın GÜNTER** ***Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı*** **Mahmut VURAL** ***Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı***
YÖNETEN	:	**Ünal AYDIN** ***İzmir YMM Odası Başkanı***
PANELİSTLER **(Alfabetik Sırayla)**	:	**Ekrem DEMİRTAŞ** ***İzmir Ticaret Odası Başkanı*** **Prof. Dr. Hüsnü ERKAN** ***Dokuz Eylül Üniversitesi*** ***İ.İ.B.F. İktisat Bölümü*** **İsmail IŞIK** ***Baş Hesap Uzmanı*** **Dr. Burhan ÖZFATURA** ***Eski Baş Hesap Uzmanı***

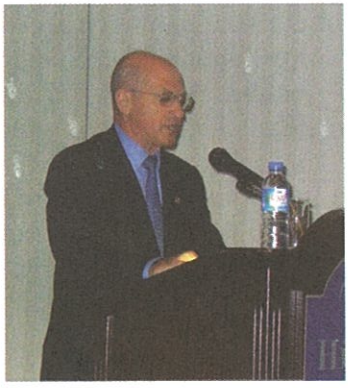
SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI



SUNUCU – Hesap Uzmanı Yüksel KOÇ – Maliye Hesap Uzmanları Derneği ve Maliye Hesap Uzmanları Vakfı'nca düzenlenmiş olan "Enflasyonsuz yaşama hazır mıyız" konulu panelimize hepiniz hoş geldiniz.

Kamu maliyesinin öncelikli sorunu vergi konusuyla 59 yıldır uğraşan Hesap Uzmanları Kurulu bu alanlarda verdiği hizmetler sonucu kamunun ayrıcalıklı bir denetim, araştırma ve danışma kurumu kimliğine kavuşmuş; bu farklı konum nedeniyle vergi hukuku, denetim ve inceleme teknikleri konularında ülkemizdeki gelişmelere öncelik etmiş ve etmeye de devam edecektir. Vergi politikasının gelişimi için ekonomik ve sosyal hayatı yakından takip eden Kurulumuz kamuoyunu aydınlatma ve bilgilendirme konularında da üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmiş ve yerine getirmeye de devam edecektir. Uzun yıllardır ülkemiz ekonomisine ve hayatımızı derinden etkilemiş olan ve istemeyerek de olsa hayatımızın bir parçası haline gelen enflasyon olgusu üzerine bu güne kadar farklı platformlarda çok tartışılmış, konu üzerine bir çok araştırma yapılmış ve enflasyondan kurtuluş yolları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Son yıllarda izlenen kararlı politikalarla düşme eğilimine girmiş olan ve önümüzdeki günlerde tek haneli rakamlara ulaşması beklenen enflasyonun kalıcı hale gelebilmesi için toplum olarak da buna inanmamız ve elimizden gelen tüm imkanlarla buna destek vermemiz daha doğrusu toplumsal rıza göstermemiz gerekmektedir. Bu gün bu vesileyle enflasyondaki düşme eğilimi de göz önünde bulundurularak enflasyonsuz yaşama hazır

mıyız sorusuna cevap arayacağız. Panelimizin siz değerli katılımcılarımızın katkılarıyla ülkemize yararlı olmasını diliyor ve hepinize şükranlarımızı sunuyoruz. Panelimizin açılış konuşmalarını yapmak üzere ilk olarak Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı sayın Aydın Günter'i kürsüye davet ediyorum. Buyurun Sayın Başkan...



Aydın GÜNTER – Saygı değer konuklarımız Hesap Uzmanları Kurulunun 59. kuruluş yıldönümü vesilesiyle düzenlemiş olduğumuz panele hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Geleneksel olarak her yıl Ankara'da düzenlediğimiz panelimiz ilk defa Hesap Uzmanları Haftası konsepti içinde İzmir ve İstanbul'da da aynı konuyu irdelemek üzere düzenlenmektedir. Bu vesileyle İzmir'in bu güzel ortamında sizlerle beraber olmaktan dolayı çok mutlu olduğumu ifade etmek istiyorum. Her 3 panelde de yapılacak olan sunumlar çok kısa bir süre sonra bir kitapçık haline getirilecektir. Bu yıl ki panelimizin konusunu "Enflasyonsuz yaşama hazır mıyız" olarak belirledik. Bu belirlemeyi yaparken son dönemde piyasalarda görülen olumsuz havayı yaşamamıştık. Ama son ayların enflasyon rakamlarına bakarak hala enflasyonsuz bir yaşamı hayal etmeye hakkımız var sanırım. Nisan 2004 sonu itibariyle TEFE'de görülen %8,9 luk yıllık enflasyon oranı son 34 yılın en düşük rakamını teşkil etmektedir. Bu da yaklaşık 40 yaş ve altındakilerin en azından düşük enflasyonlu ortamı hiç bilmedikleri ve böyle bir ortamda karar almakta zorlanacaklarını gösteriyor. Konumuzu tartışacağız ama sanıyorum hepimizin içinde bir tereddüt var. Evet bu-

raya kadar başarılı bir şekilde geldik. 30 küsür yıldır ilk defa enflasyonu tek haneli rakamlara indirdik. Ama acaba bu düşüş devam edecek ve daha önemlisi kalıcı olabilecek mi? Yoksa yeni bir ekonomik kriz sonucu toplum olarak ödenen bunca bedelin boşa gitmesi, yaklaşık 3 yıldır sürdürülen çabaların heder olması ihtimali vardır. Enflasyondaki düşüşün kalıcı olmayabileceği konusunda akla gelen ilk neden son bir yılda nispi olarak yüksek olan TL değerinin enflasyonun düşürülmesine önemli katkı yaptığıdır. Son zamanlarda değer kaybeden TL'sının petrol fiyatlarındaki artışla beraber enflasyonun tekrar yükselmesine yol açabileceğidir. Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değeriyle enflasyon arasında bir korelasyon olduğu kuşkusuz ancak Merkez Bankası'nın bir raporu bu etkiyi %30'un altında %20'lerde buluyor. Dolayısıyla çok yüksek oranlı bir devalüasyon yaşanmadığı takdirde düşük enflasyonun kalıcılığının olumsuz yönde etkilenmeyeceğini düşünüyorum ve şahsen bir şok devalüasyonu da beklemiyorum. Daha önemli bir tehlike kamu borçlanmasıdır kamu bütçesi içerisinde transfer harcamalarının cari harcamaların 2 katı olduğunu görüyoruz. Bunun da önemli bir kısmı kamu borçlanması faizlerinden doğuyor. Geçen yıl bu dönemde Ankara'da yapılan panelimizin konusu kamu borç yönetimiydi. Buradan çıkan özet sonuç kamu borcunun azaltılmasının tek yolu ekonominin büyümesi ve ödenen reel faizin faiz dışı fazlanın altında kalmasını sağlayacak güven ortamının yaratılmasıdır oldu. Büyüme sağlanıyor ancak reel faizler için hala faiz dışı fazlanın altındadır denemez. Son 2 yıllık dönemde kamu bütçesi disiplin anlayışının ise yerleşmemiş olduğunu söylemek haksızlık olur sanırım. Kamu Bütçesi disiplinini olumsuz etkileyen en önemli sorunlardan bir tanesi sosyal güvenlik açıklarıdır. Sosyal Güvenlik Sistemini kamu bütçesinden yapılan transferler sistematik olarak artarak 2002 yılında 11 katrilyon 205 trilyondan 2003 yılında yaklaşık 16 katrilyon liraya yükseldi. 2004 yılı için bütçede öngörülen rakam ise 19 Katrilyon. Vakfımızın geleneksel hale gelen ekonomik ve mali araştırmalar yarışmasının 29 mayısta ilan edile-

cek bu yılki konusu sosyal güvenlik kurumlarının kaynak sorunları ve çözüm önerileri olacaktır. Umarım yarışmamıza katılanlar kangren olmuş bu soruna çözüm önerileri getirebilirler ancak yinede beklenmedik bir savaş hali Allah korusun İstanbul depremi gibi kontrol edilemeyecek gelişmeleri bir kenara bırakırsak ve birazda pozitif bakarsak sadece bu göstergelere göre enflasyonun tek haneli rakamlarda ve biraz üzerinde kalıcı olabilmesi ihtimali var gibi gözüküyor. Bu noktada etkili olabilecek en önemli konulardan bir tanesi bireylerin inançlarıdır. Düşüşün kalıcı olacağına inanamayan bireyler enflasyondaki düşüş trendine intibak etmiyor ve dolayısıyla aldıkları kararlarla geçmiş enflasyonu referans alarak mevcut enflasyonu ileriye taşıyorlar. Fiyatları, kiraları ve ücretleri geçmiş enflasyonu baz alarak arttırmaktadırlar. Böyle bir inançsızlık için kimse haksız bulunamaz çünkü hepimiz 25 yıldır onca istikrar programının başarısız olduğunu gördük. Yine her seferinde biraz düşen enflasyon oranları kendi seyrine oturdu gitti. Birde bireylerin enflasyondan o kadar da rahatsız olmaması olgusu var. Bunun sebebi ülkemizde son 30 yılda yaşanan enflasyonun özelliği olsa gerek. 30 yılın ortalaması %50'lerde seyretmiş ve hiç bir zaman %120'lerin üzerine çıkmamıştır. Size bazı ülkelerden örnekler vermek istiyorum. Son 20 yılda yıllık enflasyon en yüksek oran olarak İsrail'de %485, Bulgaristan'da %2019 a Brezilyada %4922'ye, Arjantin'de %20266'ya ulaşmıştır. Türkiye'de benzer bir hiper enflasyon şokunun yaşanmamış olması hem bireylerin savunma mekanizmalarını oluşturmalarını yardımcı olmuş ve acının o şiddette çekilmemiş olması sanırım enflasyona reaksiyonu yavaşlatıyor. İnsanlar müzmin ve sinsi bir baş ağrısına nasıl alışırlar ya öyle bir şey. Bu noktada ekonomi yönetiminin bireylere enflasyonsuz yaşamın güzelliklerinin anlatılabilmesinin önemi ortaya çıkmakta. Enflasyonsuz yaşamda istihdamın artacağını gelir dağılımının düzeleceği ve sonuç olarak refahın artacağı erkence bilinmelidir. Bu konuda yeterince çaba gösterildiği kanısında değilim. Saygı değer konuklarımız ülkemizde düşen enflasyonun kalıcı olup olmayaca-

ğını anlamak için kamu maliyesinden iş alemine bankacılık sisteminden aile ekonomisine kadar enflasyonsuz yaşama hazır olup olmadığımızı bilmemiz gerekmektedir. Bu konunun tartışılacağı panelde bir çok soru yanında şu sorulara da cevap bulabileceğimize inanıyorum. Ekonomiyle ilgili tüm kamu birimleri eşgüdüm içinde ekonomik programa uygun davranabilecekler midir? Kamuda şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesi tavizsiz olarak uygulanacak mıdır? Vergi sistemimiz tarafsız olacak, kayıt dışı ekonomiyi kavrayacak ve reel kazançları vergileyebilecek midir? Reel borçlanma maliyeti faiz dışı fazlanın altına indirilerek kamu borçları azaltılabilecek midir? DİBS gelirlerinin azalması bankaların karlarını yaşamlarını etkileyecek şekilde düşürecek midir? Bugüne kadar tüketicilerin fiyatlara karşı duyarsızlıklarından yararlanan işadamları fiyatları piyasaların belirleyeceği bir ortamda maliyetlerini kontrol altına alabilecek ve verimli çalışabilecek midir? 2005 yılı başında tanışacağımız yeni TL yaratacağı imajla TL değersiz bir para birimi değil € $ gibi değerli bir paramız var dedirtebilecek bunun da etkisiyle tasarrufların dövizde tutulması, dövizin ulusal para gibi kullanılmasından vazgeçilebilecek midir? Ve bütün bunların sonucu olarak verimli çalışan şirketleriyle yatırım ve istihdam olanakları artan yabancı sermayenin aktığı, fiyat istikrarına kavuşmuş bir refah toplumu olabilecek miyiz? Panelimizin bu sorulara ışık tutabileceğine inanıyoruz. Sayın konuklarımız panelimize oturum başkanı ve panelist olarak katkıda bulunan değerli katılımcılar; sayın Ünal Aydın, sayın Ekrem Demirtaş, sayın Prof. Dr. Hüsnü Erkan, sayın İsmail Işık ve sayın Burhan Özfatura'ya huzurlarınızda teşekkürü borç biliyorum. Panelimizin ülkemiz ve ekonomimiz için verimli sonuçlar doğurmasını diliyor ve hepinize saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

Sunucu: Sayın üstadımıza çok teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, açılış konuşmalarını yapmak üzere Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı sayın Mahmut Vural'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başkanım.



Mahmut VURAL – Saygıdeğer konuklar, sevgili üstat ve arkadaşlarım basınımızın değerli mensupları öncelikle hepinizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum Hesap Uzmanları Kurulunun 59.kuruluş yıldönümü vesilesiyle düzenlediğimiz enflasyonsuz yaşama hazır mıyız konulu panele hoş geldiniz diyorum.

Hesap Uzmanları kurulunun kuruluş yıldönümü dolayısıyla düzenlenen ve artık geleneksel hale gelen panellerin sadece ekonomi ve maliye bürokrasisinin değil akademik çevrelerin de yakından izlediği ve faydalandığı bir fikir arenası haline gelmiş olması camiamız açısından ayrı bir gurur ve övünç kaynağı olmuştur. Bu yıl bu panellerden bir tanesini de İzmir de yapmış olmaktan duyduğumuz mutluluğu da bu vesileyle ifade etmek istiyorum. Tüm katılımcılarımıza panelimize göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyorum. 1945 yılında kamu maliyesinde yapılan bir reform hareketinin sonucu olarak kurulan Hesap Uzmanları Kurulu 59 yıldır kamu maliyesi alanında özellikle vergi gibi zor, kapsamlı, sık sık değişen ve sorunlarla dolu bir alanda yapmış olduğu hizmetlerle haklı olarak kamunun ayrıcalıklı bir denetim, araştırma ve danışma kurumu kimliğine kavuşmuştur. Bir reform hareketi sonucu doğan kurulumuz tabiatındaki reformist ve ilerici ruhu hiç kaybetmemiş ve kurulduğundan buyana kamu maliyesi alanında hayata geçirilen her reform hareketinde ön saflardaki yerini almış, çoğu zamanda bu hareketlerde önderlik vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. Vergi hukuku, vergi yönetimi, denetim ve vergi inceleme teknikleri konularında ülkemizdeki gelişmelere öncülük etmiş vergi sistemi ve vergi politikasının tespiti alanında bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji ve gayretle çalışmalar yapmış ve yapmaktadır. Enflas-

yonsuz yaşama hazır mıyız konulu panelin düzenlenmesini de kurulumuzun bu hizmet aşkı ve görev bilincinin bir parçası olarak görmek ve değerlendirmekte fayda vardır. Bu sene Cumhuriyetimizin 81. Kuruluş yılını kutlayacağız. Geriye dönüp 81 yıllık Cumhuriyet tarihine baktığımızda bu 81 yılın yaklaşık son 30 yılında hep iki hatta üç haneli yüksek enflasyon rakamlarıyla karşılaşıyoruz. Yapılan hesaplamalara göre Türkiye'de fiyatlar 1968 yılından bugüne kadar TÜFE bazında 876 bin kat artmış bulunmaktadır. Evet 876 bin kat. Bu 1968 yılında 1 liraya alabileceğimiz bir malı bugün 876 bin liraya alabileceğimiz anlamına geliyor. 1970 li yıllardan itibaren ekonomimizde yaşanan sürekli ve yüksek enflasyon sürecinin altında yatan pek çok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemlilerini başlıklar halinde şu şekilde sıralamak mümkündür. Yüksek ve sürekli kamu açıkları ve bu açıkların vergi gibi sağlıklı kamu gelirleri yerine iç borçlanma yoluyla finanse edilmesi, döviz kuru politikalarında yapılan yanlışlıklar ve sürekli hale gelen devalüasyonlar. Popülist ücret ve maaş artışları ile yüksek belirlenen tarımsal destekleme fiyatları, enflasyonu düşürme konusunda izlenen politikalarda yaşanan başarısızlıklar ve bu başarısızlıkların sonucu enflasyonla mücadele programlarına karşı toplumda oluşan güven kaybı, uzun süren enflasyonist ortamda beklevişlerin olumsuz yönde etkilenmesi sonucu enflasyonda oluşan katılık.

Bu yılın Mart ayında açıklanan enflasyon rakamlarıyla 32 yıl aradan sonra TEFE ve TÜFE bazında ilk defa tek haneli enflasyon rakamlarını görmüş bulunuyoruz. Dile kolay tam 32 yıl. Tek haneli enflasyon rakamını Eylül 1972 de görmüştük. Yani bugün 32 ve daha alt yaşlardaki bir insan ilk defa tek haneli enflasyon rakamlarıyla karşılaşıyor. İstatistikler ülkemiz nüfusunun yaklaşık yarısının yaş ortalamasının 25 olduğunu gösteriyor. Şu halde toplumun yarısından fazlasını oluşturan bir kesim hayatında ilk defa tek haneli enflasyon rakamıyla karşılaşıyor. Oysa bu kesim şimdiye kadar kendisin bir sonraki ayda fiyatların artacağı beklentisine göre ayarlıyordu. Bütçesini yani

gelir ve harcamasını buna göre hazırlıyor, yatırım kararlarını enflasyondan nasıl en az zararla çıkarım hesabını yaparak alıyordu. Kısaca insanlar sürekli olarak kendisini enflasyondan koruyacak savunma mekanizmaları geliştirdi ve uyguladı. Olaya bir de hayatları boyunca yani 32 yıldan beri yüksek enflasyonla yaşayan yeni kuşak gözüyle değil de 35-40 yıl önce yıllık enflasyon oranlarının makul düzeylerde olduğu bir dönem olan 40-50 yaş kuşağının gözüyle bakalım. Düşünün bir kere çocukluğunuzda harcaya harcaya bitiremediğimiz okul harçlığınız 25 kuruş artık tedavülden kalkmış, bırakın 25 kuruşu 1 lira, kağıt 10 lira, 1 aylık harçlık anlamına gelen 100 lira ortadan kaldırılmış 1 ler milyon olmuş, milyonlar milyar, milyarlar trilyona dönüşmüş trilyonlardan katrilyona geçilmiş ve katrilyonlardan sonra hangi rakamların konuşulacağı tartışılır hale gelmiş. Bugün dünyadaki en büyük küpürlü banknot maalesef ülkemize aittir. Bu durum hem milli paramızın itibarını azaltmış hem de psikolojik olarak vatandaşlarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu konuda sevindirici gelişme yaşanmış 1 ocak 2005 tarihinden itibaren Türk Lirasından altı sıfır atılarak yeni Türk Lirasına geçilmesine karar verilmiştir. Bu karar enflasyonu tek haneli rakamlara indirilmesindeki kararlılığın bir göstergesi olması yanında toplumda mili paramıza olan güveni tazeleyecek bir gelişme olması bakımından da önem taşımaktadır. Diğer taraftan enflasyon ortamında elde edilen alışkanlıklardan bir anda kurtulmak kolay olmayacaktır. Enflasyonsuz bir ortamda artık ne şirketler fiyatlarını sürekli olarak arttırabilecekler, ne çalışanlar her altı ayda hatta 3 ayda bir ücret zammı isteyebilecek ne de hükümetler popilist ve sorumsuz harcamalarını enflasyonun arkasına gizleyebileceklerdir. Bu noktada yine ilginç bir tespiti sizinle paylaşmak istiyorum. Türkiye'de 1990 yılından bu yana geçen 14 yıllık dönemde tam 11 kez ek bütçe kanunu çıkarılmıştır. Bundan daha vahimi bütçe uygulamalarında sene içinde başlangıç ödeneklerinin üzerine çıkılması ülkemizde olağan bir durum kabul edilir olmuş ve hiç kimse uygulayıcılar dahil sene başında TBMM'de kabul edilen bütçe gelir ve gider rakamlarına

inanmaz hale gelmiştir. Düşük enflasyon ortamı ve fiyat istikrarı Türk halkının özel sektörünün ve kamunun bugün itibariyle alışık olmadığı bir durumdur. Bu anlamda düşük enflasyon ortamında gerek vatandaşların gerek şirketlerin gerekse de devletin nasıl davranması gerektiği karar alırken nelere dikkat edeceği ve bu ortamdan nasıl maksimum fayda sağlayacağı gibi sorular karşımıza çıkmaktadır. Örneğin düşük enflasyon ortamında şirketler açısından maliyet yönetimi, fiyatlandırma stratejisi, ölçek ekonomisi, verimliliğin arttırılması çok önemli hale gelecektir. Fiyatların veri olduğu bir ortamda firmaların kârlılıklarını arttırmak için verimliliğe önem vermeleri ve yeni buluşlara yönelmeleri gerekecektir. Vatandaşlar açısından tüketim ve tasarruf kalıplarının değiştirilmesi gündeme gelecek kamu kesiminin ise harcama ve gelir tahmin ve politikalarıyla borçlanma stratejisini gözden geçirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Panelimizin konusu ve amacıda zaten bu ve benzeri soruları cevap vermek olacaktır. O nedenle bu konuları değerli konuşmacılara bırakmayı uygun görüyorum. Dilerseniz şimdi enflasyonla mücadele de sağlanan bu başarının hikayesine döneceğim. Enflasyonda tek haneli rakamlara inilmesi süreci aslında 2001 yılında uygulamaya başlayan ve 2002 başında revize edilen güçlü ekonomiye geçiş programıyla başlamıştır. 2002 genel seçimlerinin ardından tek parti hükümetinin iktidara gelmesiyle siyasi istikrar ortamı sağlanmıştır. Siyasi alanda yakalanan bu istikrara hükümetin sıkı maliye politikalarını uygulama kararlılığı, TCMB'nın bağımsızlığının güçlendirilmesi ve enflasyon hedefiyle uyumlu sıkı para politikası izlenmesi eşlik etmiş ve sonuçta piyasalarda güven ve istikrar ortamı hakim olmuştur. Bu güven ve istikrar ortamında enflasyonist bekleyişler aşağıya çekilmiş TL'ye olan güven artmış faiz oranları ve bu arada da reel faiz oranları düşmüştür. Reel faiz oranlarındaki gerileme hazinenin iç borçlanma maliyetlerini ve bu arada da bütçedeki faiz ödemelerinin yükünü azaltmış ayrıca faiz dışı fazla hedefine ulaşılması ve iç borçlanmanın sürdürülebilirliği konusunda piyasalarda beklentilerin olumluya dönmesine neden olmuştur. Tüm

bu gelişmelerle birlikte TL'nın yabancı paralar karşısında değer kazanması özel sektörde işgücü verimliliğinin artması ve reel ücretlerin azalması kamu sektöründe ise harcamaların ve fiyat artışlarının gelir politikalarının enflasyon hedefiyle uyumlu olması sonucunda enflasyonda bugün yaşanan olumlu hava yakalanmıştır. Enflasyon oranlarının hızla düşmesi ve tek haneli rakamlara ulaşılması elbette ekonomik politikalar açısından elde edilmiş çok önemli bir başarıdır. Ancak önemli olan enflasyonu düşürmek değil fiyat hareketlerini belirli bir istikrara kavuşturmak yani fiyat istikrarını ve sürdürülebilir bir büyüme için gerekli olan finansal istikrarı sağlamaktır. Yüksek ve kronik enflasyonun ülke ekonomilerine farklı yönlerden çok değişik maliyetleri vardır. Her şeyden önce yüksek enflasyon dönemlerinde ekonomik birimler fiyat değişimlerine karşı duyarlılıklarını kaybederler. Enflasyon ayrıca bir yandan borçlanma maliyetini arttırarak diğer yandan birikimlerin verimsiz alanlar yol açarak yatırımları olumsuz olarak etkilemekte ve ülkenin rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Enflasyonun en önemli maliyeti ise ekonomideki belirsizliği arttırarak bireylerin sağlıklı yatırım ve üretim kararlarını almalarını etkilemesi ve uzun vadeli plan yapmaktan kaçınmalarını neden olmasıdır. İşte fiyat istikrarı kavramı bu noktada kendinin göstermektedir çünkü fiyat istikrarı bir ekonomide bireylerin yatırım tüketim ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymadıkları ölçüde düşük bir enflasyonun yaşandığı ortamı ifade etmektedir. Fiyat istikrarının sağlanması için öngörülen düşük enflasyon oranı için belirli bir rakamın verilmesi çok da doğru değildir. Ancak tam üye olmaya çalıştığımız AB içerisinde Maastricht kriterleri çerçevesinde enflasyon ortalamamızın en düşük 3 ülkenin ortalamasına yakın olması gerekmektedir. Yani enflasyon oranlarının %3-4 oranlarını hedeflemesi gerekmektedir. Şu halde enflasyon oranının düşmesi çok büyük bir başarı olmasına rağmen tek başına yeterli değildir. Önemli olan düşük enflasyon oranının istikrarlı bir şekilde devam ettirebilmek yani ekonomide fiyat istikrarını sağlayabilmektir. Çünkü fiyat istikrarının sağlanması be-

raberinde ekonomik istikrarı getirecek, ekonomik istikrar da yüksek ve sürdürülebilir büyüme hızına ulaşma olanakları sağlayacaktır. Ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamı oranının sağlanması, milletimizin zenginleşmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve geleceğe güvenle bakabilmesi açısından çok önemli ve hayati bir unsurdur. Bu meyanda enflasyonla büyüme arasındaki ilişkiye de kısaca değinmek istiyorum. İktisat yazınında enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki konusunda gerek teorik gerek ampirik çalışmalarda genel bir eğilim ortaya konmamıştır. Günümüzde kabul gören görüş kısa dönemde enflasyon ve büyümenin aynı yönde hareket ettikleri orta ve uzun dönemde ise bu ilişkinin ters yönde olduğudur. Türkiye örneği incelendiğinde ise enflasyonun büyümeyi olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren enflasyonun hızlı artması ekonomik ve sosyal yaşamda belirsizliklerin ortaya çıkmasında etkili olmuş ve bu süreç potansiyel büyüme eğilimlerini geriye çekmiştir. 1970-2003 dönemine ait enflasyon ve büyüme seyri de bu görüşü doğrulamaktadır. Türkiye örneğinde enflasyon büyüme ilişkisi üzerine 1987-2002 dönemi 3'er aylık verileri kullanılarak yapılan bir araştırmada enflasyonun büyümeyi negatif etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda inceleme döneminde enflasyon oranındaki her bir puanlık artışın büyüme oranını %0,37 puan düşürdüğü tespit edilmiştir o halde son tahlilde diyebiliriz ki nihai hedef sürdürülebilir bir büyüme ve beraberinde kalıcı istihdamdır. Ancak bu nihai hedefe ulaşma yolunda enflasyonla mücadeleden de kesinlikle ödün verilmemelidir.

Bu duygu ve düşüncelerle saygılarımı sunuyor panelimizin ülkemize ve ekonomimize hayırlı olmasını ve yararlar sağlamasını diliyor, teşekkür ediyorum.

Sunucu: Sayın Kurul Başkanımıza çok teşekkür ediyoruz. Saygı değer konuklar panelimizin açılış konuşmalarını burada tamamlamış bulunmaktayız. Yaptıkları katkılarından ve değerli görüşlerinden dolayı sayın Kurul Başkanımıza ve Vakıf Başka-

nımıza çok teşekkür ediyoruz. Şimdi izninizle panelimize geçmek istiyorum. Enflasyonsuz yaşama hazır mıyız konulu panelimizde değerli görüşlerini alacağımız panelistlerimizi siz değerli konuklarımıza tanıtmak istiyorum. Oturum başkanı İzmir YMM Odası Başkanı sayın Ünal Aydın, panelistlerimiz İzmir Ticaret Odası Başkanı sayın Ekrem Demirtaş, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Hüsnü Erkan, Baş Hesap Uzmanı Sayın İsmail Işık ve Eski Baş Hesap Uzmanı İzmir Büyükşehir Belediyesi Eski Başkanı Doktor Sayın Burhan Özfatura. Kendilerini yerlerine davet ediyorum.

Sözü, oturum başkanımız sayın Ünal Aydın'a bırakıyorum. Buyurun efendim.

PANEL



Ünal AYDIN – Ankara'dan teşrif eden Hesap Uzmanları Kurulunun sayın başkanı, İstanbul'dan teşrif eden Hesap Uzmanları Vakfının sayın yönetim kurulu başkanı, değerli panelistler, değerli katılımcılar, medyamızın değerli mensupları hoş geldiniz.

Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulunun 59. kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen etkinliklerden olmak üzere enflasyonsuz yaşama hazır mıyız konulu panele şeref verdiniz. Bizler yüksek enflasyon ortamında yaşamaya alışmış kişileriz. Kişisel gelir bütçemizi yaparken, kişisel harcamalarımızı planlarken, kişisel tasarruflarımızı değerlendirirken, işletmeler olarak yatırım kararlarımızı alırken, üretim maliyetlerimizi yaparken, satışlarımızı ve tahsilat vadelendirmemizi organize ederken; mal, döviz ve sabit kıymet mevcutlarımızı değerlendirirken hep enflasyon etkilerini dikkate almaya alışmış kişileriz. Enflasyonsuz yaşam koşullarında dikkate almamız gereken kuralları düşünme alışkanlığını sanırım henüz edinememiş kişileriz. Şimdi bu panelde değerli konuşmacılarımız bizi bu yönlerden yeterince aydınlatacaklardır. Açıklamaların hepimize çok yararlı olacağını umuyorum. Değerli panelistlerimizi sanırım hepiniz tanıyorsunuz. İzmir Ticaret Odası sayın başkanı en sağda, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Sayın Hüsnü Erkan sol yanımda, Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı İsmail Işık sol başta, Maliye Bakanlığı eski Baş Hesap Uzmanı İzmir Büyükşehir eski belediye başkanı (çok sıfatı var saymayım çok zaman alır) sayın Burhan Özfatura sağımda.

Panelistler elinizdeki program sırasına göre yirmişer dakika içerisinde görüşlerini özetleyeceklerdir. Konuşmalar bittikten sonra ara verilirken, siz değerli katılımcılardan yazılı soruları buraya toplamak istiyoruz. Yazdığınız soru kağıtlarında lütfen sorunun hangi paneliste yönelik olduğunu ve soru sahibinin kim olduğunu not etmeyi unutmayınız.

Bize bu imkanı bahşeden Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kuruluna, Hesap Uzmanları Vakfına, Hesap Uzmanları Derneğine şükranlarımızı sunuyoruz. Şimdi ilk söz İzmir Ticaret Odası başkanı sayın Ekrem Demirtaş'ta. Buyurun sayın Demirtaş.



Ekrem DEMİRTAŞ – Teşekkür ederim sayın başkan. Sayın başkan, değerli panelistler, sayın defterdarım, Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı, Vakıf Başkanı, Değerli Maliyeciler, Basınımızın Değerli Mensupları. Enflasyonlu ortamda olsaydık bu loş ışık uyardı ama şimdi biraz herhalde aydınlığa doğru geçiş var ülkemizde. O nedenle ışığı da biraz açarsak herhalde iyi olacak. Ben konuşmama tabi ki Hesap Uzmanları Kurulumuza teşekkürle başlayacağım ama esas teşekkürü sevgiyi ve saygıyı şu andaki sayın Maliye Bakanımız Kemal Unakıtan'a göndererek başlamak istiyorum. Bu konudaki yıllardır büyük çabalar göstermemize rağmen, enflasyon muhasebesiyle ilgili hiçbir düzenleme yaptıramamışken sayın bakanla birlikte bu düzenleme yapıldı. Önce sayın bakana buradan teşekkür ederek başlamak istiyorum ve bir de tabii bir rahmet dilemek istiyorum. Buradaki üstatların pek çoğu tanır bilir rahmetli Osman Ertörer'i. Osman Ertörer

bizim odamızın meclis üyesiydi ve ben o zamanlar yeni bir meclis üyesi olarak meclise geldiğimde enflasyon muhasebesi deyimini ilk Osman Ertörer'den duymuştum. Herhalde yanılmıyorsam bu deyimin de isim babası rahmetli üstat Osman Ertörer'di. Burada ona da rahmet dileyerek başlamak istiyorum. Açılış konuşmalarında ifade edildi; yıllardır en büyük ayıbımız, hastalığımız kronikleşen enflasyon. Bizim çocuklarımızın pek çoğu bu ortamda nasıl yaşanır bilmiyor. Ama biz iyi öğrenmiştik doğrusu. İşine devam edenler, devam ettirebilenler enflasyon ortamında çünkü işe devam etmek ayrı bir maharet gerektiriyordu. Bir bölüm iş adamı olarak biz buna uyum gösterdik. Her ay fiyat listeleri yapardık. Her ay işte nedir tahmini enflasyon; %60 olacaksa o yıl, her ay %5 zamlı fiyat listelerimiz hazırdı. Bütün alımlarımızı, satışlarımızı, programlarımızı, bütçelerimizi ona göre yapardık. Ve böylece ayakta kalabildik ama tabii ki çok şey gitti iş aleminden. Çok da fire verdik. Çok da zayiat oldu. Bu uyumu sağlayamayan üyelerimiz de döküldü, işlerini kapattılar ve enflasyon canavarına yenildiler. Yıllarca da biz o ortamda özsermayeyle çalışmak zorunda kaldık. Yüksek faizlerle işimizi geliştiremedik. Ve Türkiye olması gereken noktaya bir türlü gidemedi. Ve kazanmadığımız paraların vergisini öder hale geldik. Bunlar bir durum tespiti. Doğrusu ödedik mi o da tartışılır. Kendimizi koruyarak gerçek beyanlarda bulunmadık. Ve kendimizi koruyarak ayakta kalma mücadelesini verdik. Ne kadar gönlümüzden koparsa ya da ne kadar verirsek de işimiz bundan zarar görmez ise ona göre yıllarca beyannameler düzenledik. Hiçbirisi gerçekçi beyanname değildi çoğumuzun. Tabii ki istisnalar vardır. Onları da burada ifade etmek istiyorum. İstihdam olumsuz etkilendi. Ülkede pek çok dengeler bozuldu. Ama artık bugün tek parti hükümetinin getirdiği bir avantaj ile dünya konjonktürünün de verdiği destekle enflasyonla mücadele konusunda hükümetimiz geçen yıldan bu yana, göreve geldiğinden bu yana, başarılı bir tablo sergiliyor. Biz de inanıyoruz buna. İş alemi olarak enflasyonun düşeceğine inanıyoruz. Bu beklentimiz var. Bunu üzerinde durarak ifade

etmemin nedeni de enflasyonun düşmesinde ya da yükselmesinde önemli etkenlerden birisidir. Yani fiyat artışları, tabii ki petrol çok etkiler, elektrik, enerji çok etkiler ama beklenti daha fazla etkilidir. Yani şu anda iş aleminde enflasyon tek haneliye falan düşmez, böyle %12 olmaz, enflasyon %20 – 25 tir bu yıl gibi bir kanaat ortaya çıksa, fiyatlar otomatikman oraya doğru gider. Ama bizim zaman zaman ve sürekli olarak yaptığımız beklenti anketlerinde enflasyonun düşeceğiyle ilgili beklenti %75 gibi yüksek bir orana kadar yükseldi. Enflasyonun düşeceğine biz de inanıyoruz. Ama enflasyon lobisi acaba yok oldu mu? Çünkü yıllar önce de bu programlar uygulandı enflasyonu düşürmeye yönelik ama enflasyon lobisi bu ülkede o kadar güçlü oldu ki, biz antilobi kurma çabasında çok mücadele vermemize rağmen biz enflasyon lobisine yıllarca hep mağlup olduk. Şu anda acaba sessizce bekliyor mu, yoksa gerçekten enflasyon lobisi artık yok oldu mu? Değerli konuklar; enflasyon şu anda işte hepimizin bildiği gibi tek haneli rakamlara inmesine rağmen acaba etkileri tamamen ortadan kalktı mı? Tamamen ortadan kalktı demek son derece zor. Etkileri hala devam ediyor. Ve bunu özellikle mutfağa yansımadığı ve işlere yansımadığı konusunda hala bir takım söylemleri hep birlikte duyuyoruz. Dileriz bu konudaki girişimler başarılı olur ve enflasyon tekrar hortlamaz. Biz Türkiye'nin enflasyon canavarıyla vedalaşmasını Türk Lirası'nın Türkiye ekonomisine kazandırılmasını ve artık dengelerin kurulmasını arzu ediyoruz. Ve enflasyon lobisinin yok olması için de elimizden gelen çabayı göstereceğimizi burada ifade ediyoruz. Evet zaten konu bu. Çeyrek yüzyıldır enflasyona teslim olan bir ülke olarak acaba biz enflasyonsuz ortamda yaşamaya hazır mıyız? Ve gerçekten bu uymada sıkıntılar yaşayacak mıyız, bunu burada konuşmak üzere toplandık. Rahat para kazanma döneminin sona erdiği anlaşılıyor. Bankalar risklerini minimize etmek için, gelir kaynaklarını sağlamak için, verimliliğini arttırmak için bizim kapılarımıza gelmeye başladı. Yani bankacılar da pusula gibidir. Yani bir deniz feneri gibidir. Bankacı iş alemine gelip de kredi vermek

için bir şeyler söylemiyor ise bir sorun vardır. Şayet bankacı gelip de bizimle, üyelerimizle aman kredi veriyim diye konuşma yapıyor ise demek ki düzelme kalıcıya doğru gidecektir. Nitekim İzmir Ticaret Odası olarak biz onu aşkın bankayla KOBİ kredisi sözleşmesi imzaladık. Bunlar 24 ay vade, 36 ay vadeye kadar giden sabit faizli krediler. Bunlar yüz milyar limitle sınırlı. Çok pratik biçimde. Bilançonuzu falan veriyorsunuz süratle bir günde de krediyi çıkartıyor bankalar. Demek ki bankalar da artık bu ortama inanıyor. Ama son küçük dalgalanma hariç. Son küçük dalgalanmayla birlikte bankacılar biraz geriye çekildiler, hatta verdikleri faizleri yükseltme gibi bir eğilim içerisine de girdiler. Ama umuyoruz ki bu, petrol fiyatlarından da kaynaklanan sıkıntı çok uzun sürmeyecek. Ve devlete borç verme konusunda; tabii ki gene borç verecekler ama o devletin kaç para olursa olsun borçlanma gibi de bir ihtiyacı olmadığı zaman bankalar bizlere doğru yönelecekler. Ve dolayısıyla biz yatırım konusunu da gündemimize getirebileceğiz. Firmalarımızın durumu bankaların bugünkü durumundan çok farklı değil. Bizler de stoklarımızı azaltacağız. Elimizdeki mala para yatırmak yerine stoklarımızı azaltıp piyasaya dönük, sipariş üzerine imalat yapacağız. Buna şu anda pek çok büyük firma buna uyum sağladı. Siparişleri veriyorsunuz ve belli, 10 -15 gün gibi bir üretim süreci sonrasında size malı teslim ediyorlar. Kar marjlarının enflasyonsuz ortamda daha düşeceğini biliyoruz. Artık eskisi gibi öyle büyük karlar koyamayacağız. Dolayısıyla bir defada para kazanmak, satış yaptık aman büyük para kazanıyoruz gibi bir düşünce yerine; az karlarla sürümden para kazanmak gibi bir yöne doğru gideceğiz.

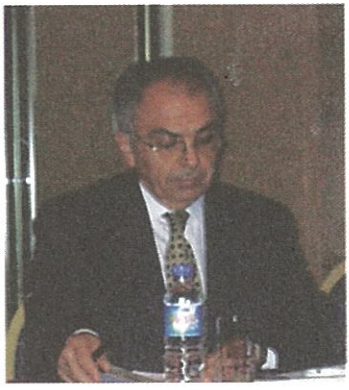
Marka ve kalite: Bu konuda çalışma yapmamız gerektiğinin bilincindeyiz. Satış sonrası destek hizmetleri. Tüketiciye malı satıp da bırakıp gitmek yok. Malı sattıktan sonra destek hizmeti vererek tüketici memnuniyetini arttırıp pazarı genişletmek gibi bir politika uygulamak zorundayız. Maliyetleri mutlaka düşürmek zorundayız. Sorgulamak zorundayız yönetim biçimimizi. Şirketin her prosesinde her aşamasında tasarrufa

özen göstermek zorundayız. Verimlilik açılış konuşmalarında da dikkate sunuldu. Odaklandığımız konuların başında gelecek verimlilik. Tabi bunun yanı sıra üyelerimizin bu faaliyetleri sırasındaki stratejilerinden de biraz bahsederek konuşmamı bitirmek istiyorum. Çağdaş teknolojileri getirmek zorundayız. Biraz önce maliyet dedim de maliyet öyle durduğu yerde düşmez. Teknolojiyi getirmek zorundayız. Ve bunun yanı sıra artık eskisi gibi işte kurlara, yabancı paraya bakıp bir takım spekülasyonlarla para kazanmaktan kaçınacağız. Kur risklerinden ve döviz spekülasyonundan kaçınacağız. Kendi paramıza dört elle sarılacağız. Paramızı iyi ve doğru kullanacağız. Karlılığı, şirket faaliyetinin dışında değil -çünkü biliyorsunuz o enflasyon ortamında bilançoların gelirlerinin çok büyük bir kısmı faaliyet dışı rant gelirleriydi- şirketin kendi ticari faaliyetlerinde aramaya başlayacağız. Müşteri bağımlılığını tabi biraz önce marka demiştim, müşteri bağımlılığını arttıracağız. Müşteri memnuniyetini ön plana çıkaracağız. Ürün kalitesinin müşteri ihtiyacıyla örtüşmesine dikkat edeceğiz. Ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine de biraz kaynak ayırarak kaliteyi yakalayacağız gibi birtakım olayları iş alemi olarak hep gündemimize o günden bu yana aldık. Kalıcı düzelmeyle birlikte bütün bunları yaparken yatırım plan ve projelerini de yeniden gündeme almayı artık Türkiye'nin büyümesi için iş aleminin üstlenmesi gereken bir misyon olarak görüyoruz. Yatırımı artık devlet yapmayacak. Yatırımı o zaman kim yapacak? Kim istihdam yaratacak? Mutlaka bizler bunu yapacağız. Sadece firmalarımızı korumak, işimizi devam ettirmek değil, bizim misyonumuz bu ülkenin kalkınmasına katkı koymaktır. Avrupa Birliğine gireceğiz, tam üye olacağız diyoruz. Nasıl olacağız ki? İşte Maastricht Kriterleri: On bin dolar asgari kişi başına milli gelire erişmeden nereye giriyoruz ki Avrupa Birliği'ne. Onun için, mutlaka üreteceğiz ve gelir düzeyimizi arttıracağız, yatırım yapacağız ki Ege'de özellikle İzmir'de on bin dolar kişi başına milli geliri yakalayacağız ki Anadolu'yu peşimizden sürükleyip Avrupa Birliği standartlarına çıkalım. Fizibilite çalışmalarımıza gelince, yaptığımız her işi

bir fizibilite çalışmasına dayandıracağız. Ve tabii sayın bakan da onu her fırsatta ifade ediyor, maliye bakanımız. Paranız varsa yatırım yapın kardeşim diyor. Yani paranız yoksa yatırım falan yapmayın. Kendi özkaynağımızla ve sağlam yatırımlara gireceğiz. Ortaklık, birleşme, sermaye arttırma ve tabi finansman kullanmak gibi yeni öğreneceğimiz, unuttuğumuz bir takım şeyler, çeşitli finansman kaynakları var. Bunları kendi içimizde kullanacağız. Ve tabi, hızla karar alabilen, uygulayabilen bir yönetim yapısına şirketlerimizi kavuşturacağız gibi sizin de üzerine çok şey ilave edebileceğiniz bir takım gerçekler var. Bütün bunlar yapılmalı ki enflasyonsuz ortamda şirketlerimiz atılım içerisine, yatırım içerisine girebilsin. Bütün bunlar olabilir. Bütün bunlarla ilgili inancımız var. İş alemi olarak biz bugün hükümetimizin bu politikalarını destekliyoruz. Ve başarıya ulaşacağı beklentisindeyiz. İnşallah bir kaza bela, bir terör eylemi, dış politikada bir şok gelişme, siyasette beklenmedik olaylar olmaz ve Aralık ayında Türkiye bir sürprizle karşılaşmaz ve bu ekonomik politika yürür, enflasyon da düşme trendinde devam eder gider. Dolayısıyla bu yılın sonu dönüm noktasıdır. Avrupa Birliği'nden tarih alma konusunda bir sıkıntı yaşamayacakmışız gibi görünüyor. Odalar Birliği genel kurulu vesilesiyle dış işleri bakanımızla kokteylde uzunca bir süre yan yana otururak sohbet etme imkanı bulduk. Sayın bakanımızın en küçük bir tereddüdü yok. Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusunda, tarih konusunda bir tereddüt yok. Daha yapmamız gereken birkaç küçük olay var. Ülke için küçük de değil belki ama onları da gerçekleştirdiğimiz zaman (işte başka dilde yayınlar gibi bir takım olaylar, anayasadaki bir takım yeni düzenlemeler) muhtemelen o tarihi de alıp, böyle bir risk de olmayacak ve Türkiye enflasyonsuz ortamda yoluna devam edecek. Ve Türkiye, umuyoruz ki bizim hedefimiz Türkiye'yi dünyanın ilk on ülkesi arasına sokmaktır. İş aleminin hedefi, odalar birliği genel kurulunda da tüm Türkiye'ye verilen mesaj odur. Türkiye, dünyanın en gelişmiş on ülkesinden birisi olmalıdır. Bu konuda üzerimize düşen görevi yapacağız. Enflasyon ile ilgili lobi faaliyetlerinin

içerisinde de olmayacağız. Umuyoruz devam eder. Ben bu toplantı vesilesiyle tekrar Hesap Uzmanları Kurulumuza teşekkür ediyorum.

Sunucu: Ticaret Odası Başkanı sayın Ekrem Demirtaş'a teşekkürlerimizi sunuyoruz. İkinci konuşmacımız, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Sayın Hüsnü Erkan. Buyurun sayın Erkan.



Prof. Dr. Hüsnü ERKAN – Teşekkür ederim sayın başkan. Hesap Uzmanları Vakfı'nın ve Kurulu'nun değerli yöneticileri, değerli katılımcılar, değerli medya mensupları hepinizi saygıyla selamlıyorum. Yine 59. kuruluş yıldönümünüzü de kutluyorum buradan. Ve bana da burada böyle bir günde konuşma fırsatı verildiği için teşekkür ediyorum. Efendim, konuşmacılarımızın çoğu uygulamanın içinden geliyor, ben biraz dışından geliyorum. Sanırım ona göre bir konuşma yapacağız. Yalnız ben öncelikle, enflasyona ilişkin konuşmalarda genellikle vurgulanan fakat benim katılmadığım bazı noktaları da vurgulamak istiyorum. Doğrudur, biz de enflasyon %1000'lere ulaşmadı. Ama unutmayalım ki hiçbir ülkede bizim gibi otuz yılı da aşmadı. Bu son derece önemli bir noktadır. Dolayısıyla enflasyon %125'lere %130'lara yerine göre tırmandığında tuttuk ama otuz yıl bir hastalığı taşımanın bir bünyede yapabileceği tahribatı hiçbir zaman gözden uzak tutmamamız gerek. Birinci nokta bence bu. İkinci bir nokta, bir kere enflasyonu tek başına soyut bir olgu gibi ele alamayız. Enflasyon bir piyasa sisteminin hastalığıdır. O zaman enflasyo-

nu bir piyasa sistemi bütünü içinde ele almamız gerekir. Şunu söylemek istiyorum. Yani tek başına diyelim ki insanın bir uzvunu, diyelim kalbini ya da beynini incelemeye aldık. Orada bir hastalık var. Onu tek başına ele almamız yetmez. Enflasyon, dolayısıyla sistem bütünü içinde işlevini ya da işlevsizliğini ya da hastalığın tahribatını ortaya çıkaran bir durumdur. Bu nedenle sistem bütünü içinde ele alınması gerekiyor. Yine buna bağlı olarak bir noktaya değinmek istiyorum. Örneğin dendi ki, -literatürde de tartışıldı bu, çok yanlış bir biçimde- enflasyona dayalı kalkınma yaklaşımı. İşte, enflasyonu tek başına ele alıp, onu noktasal bir olay olarak gören, enflasyon zenginin elinde servet biriktirir, -enflasyonun en büyük özelliği yoksulu yoksul, zengini zengin yapmasıdır- bununla da yatırım yapılır, ülke kalkınır mantığı. Son derece tek yönlü, noktasal bir bakış açısı olduğu için yanlış, eksik bir yaklaşımdır. Bu da yine bence hiçbir şekilde ciddiye alınmaması gereken bir görüştür. Çünkü zaman zaman bunu savunan kişiler çıkabiliyor. Son yıllardaki kalkınma anlayışı net bir biçimde gösterdi ki kalkınmanın asli unsuru insandır, eğitimdir, yeniliktir, birikimdir. Yani bir sürü başka unsur ve bunların içinde cereyan eden sistemin kendisinin sağlıklı olmasıdır bir bütün olarak. Dolayısıyla tek başına diyelim ki sermaye buldunuz. Bizim kuşak hatırlar. 83'te bankerlik olayları oldu. Bankalar ellerinde bir sürü nakit topladılar. Ne yaptılar bunu? Han, hamam satın aldılar. Ya da yine bir başka, eğer ortam müsait değilse, 90'lı yıllardaki durumu düşünün. Ortam müsait olmadığı için, sistem müsait olmadığı için işletmeler ellerindeki kendi parasını faaliyet dışı alana yönlendirmediler mi? Bu da son derece üzerinde durulması gereken bir noktadır. Dolayısıyla sadece servet birikimiyle kalkınmanın olmayacağı anlaşılması gereken bir noktadır. Dolayısıyla enflasyondan medet umarak kalkınmayı çözeceğini beklemek bence bilimsel olarak son derece yanlış, tek boyutlu ve bütünü kavramayan bir yaklaşımdır. Yine biz öğrenciyken de bir hocamız örneğin, işte enflasyonun yükseği kötüdür de canım yani 3-4 gibi düşük olursa ekonomik birimleri biraz tahrik eder, teş-

vik eder, onlara iyi, olumlu hava yaratır şeklinde bir açıklama yapmıştı. Ben şahsen ona da bilimsel mantık açısından hiçbir zaman katılmadım. Yani pratikte insanların bazıları öyle düşünebilir ama bunun uzun dönemli tahribatlarını dikkate aldığınızda doğru olmadığını görürsünüz. Dolayısıyla, düşük enflasyonla işi götürmek iyidir. İşte girişimciyi teşvik eder yaklaşımı da yine bence tutarlı bir yaklaşım değil. Bir de bir başka yanlışı vurgulamak istiyorum. Enflasyona biz uyum sağladık görüşü çok tekrar ediliyor. Benim cevabım şudur: Kansere uyum sağlanmaz. Ve kansere alışılmaz. Kanser kemirmeye devam eder. Ama ne yapabilirsiniz? Ha siz kanserli olduğunuzu bilerek belki önünüzde kalan zamanı biraz ona göre değerlendirmek için fırsatları biraz daha iyi değerlendirerek, ona göre tavırlar içine girebilirsiniz. Ama uzun dönemde ben hiçbir şekilde kansere uyum sağlanamayacağını düşünüyorum. Çünkü: Bir kere enflasyonist ortamın en önemli etkisi davranışları tümüyle değiştirmesidir. Ekonomik birimlerin davranışları enflasyonist ortamda değişmiştir. Ne yönde değişmiştir? Bir kere son derece kısa vadeli olaylara odaklanmıştır. Yani, yangından mal kaçırmaya odaklanmıştır. Ama yangından mal kaçırmak o günü kurtarır. Dolayısıyla uzun dönemde siz bir ekonomiyi, bir ülkeyi düşünüyorsanız, o zaman enflasyona alıştık, idare ediyoruz diyemezsiniz. Bu da bence yanlış bir yaklaşım olarak karşımıza çıkıyor. Tabi enflasyon ortamında kısaya odaklandığınızda ucuz fırsatçılık yapmak durumundasınız. Yani faaliyet dışı alana niye yöneldiler? Kınayamazsınız. O günün ortam ve koşulları onu gerektiriyor. Onlar da onu yapıyor. Kınayamazsınız ama koşullar onu zorluyor. Önemli olan, dolayısıyla, o koşulları yaratmamaktır. Yani enflasyona hoş görüyle bakmamaktır. Yani enflasyona uyum sağladık diye yaklaşmamaktır diye düşünüyorum. Dolayısıyla bu açılardan baktığımda hiçbir zaman, enflasyona, istikrarsızlığa -enflasyon bizatihi istikrarsızlıktır- uyum sağlanmaz. Nasıl kansere uyum sağlanmazsa.



Baş Hesap Uzmanı İsmail IŞIK – . . . . Geliştirmek zorunda kaldık. Örneğin ne yaptık. Satın alma gücümüzün sürekli eridiğini üzülerek izledik. Bunun karşılığında tasarruf davranışlarımızı otomatik olarak değiştiregeldik ve tasarruflarımız azaldı. Örneğin yapılan anketlerde enflasyondan dolayı gelirimiz azaldı, tasarrufumuz düştü diyenlerin oranı %85'ti. Burada ilginç bir olay var %100 değil. Sanki insanlar enflasyondan %100 zarar görmeliymiş gibi geliyor ama aslında öyle değil. Demek ki %15 de olsa ülkede enflasyondan aslında beslenen bir kesim de demek ki var. Biz daha sonra harcamalarımızı kısarak mücadeleye devam ettik. Korunma çabaları yetmeyince ikinci iş yapmaya başladık. Yani memur arkadaşlarımız mesaiden sonra meyve sebze satmaya başladı. Öğretmenlerimiz cumartesi pazar taksi şoförlüğü yaptı. Hep bunları biliyoruz. Çoluk çocuğu sokağa saldık. Mendil satsınlar diye. Dolayısıyla bu da yetmedi. Ve evimizdeki buzdolabını televizyonu satarak direnmeye çalıştık. Bir de milli geleneklerimize uygun olarak birbirimize borç vererek, yardımlaşarak, dayanaşarak bu enflasyon canavarını alt etmeye çalıştık. Tabii ki burada aynı konu hep tekrar tekrar söylenildi. Ben daha önce bir şeyi vurgulamak istiyorum özellikle. İktisadi karar alma yaşını 25 olarak alırsak; -üniversite sonrasını düşünüyoruz- örneğin ben de dahil Türkiye'de bir 60 yaş ve altı hiçbir zaman enflasyonsuz bir ortamı görmediler. Ve böyle bir ortamda bir karar alma zorunda olamadılar. Maalesef dolayısıyla bu da ülkemizdeki şu andaki nüfusun yaklaşık %90nını oluşturuyor. Ee 60 yaşın üzerindekilerin de şu anda iktisadi anlamda çok fazla işle uğraşmadığı, emekli olduğunu da varsayarsak hakikaten biz bir alacakaranlık kuşağı olarak yıllarca yaşamışız.

Şimdi burada şöyle bir sorun var. Peki bu enflasyon bize nerden geldi marslılar mı ışınladı, leylekler mi getirdi yoksa bu da dış mihrakların yine bize bir oyunu muydu? Çünkü biz bunu yıllarca bir kader olarak kabullendik hep bunla yaşamak zorunda kaldık. Şimdi burada tabi ilginç bir olay var. Yurdumuzda bazı yabancı kuruluşlar tarafından yapılan araştırmalarda hayat pahalılığı ve enflasyon hızının aslında çok yüksek olmadığı söylense bile OECD'nin bir araştırması var ve biz enflasyon konusunda kötü bir noktadaymışız diyor. Ne diyor hürriyet gazetesi 11 kasım 1975? Dolayısıyla burada hayırlı olsun nurtopu gibi bir evladımız oldu tabii 1975'li yıllar özellikli yıllar. Şöyle bir sıkıntımız vardı maalesef, haklı olduğumuz bir davada Türkiye, Kıbrıs Barış Harekatı'nı yaptı fakat tabii dünya bunun faturasını bize ağır ödetti. Buna ilaveten dünyada bir global kriz olması, bir petrol krizi malum vardı tüm bunlar bizim dışarıya da çok bağlı olan ekonomimizi maalesef altüst etti ve yeni bir süreç maalesef başlamış oldu biz tabii bu yavruyu her şeyin küçüğü güzel olur diye aldık bağrımıza bastık, devamında memleketin biliyorsunuz iklimi çok güzel havası suyu da çok yaradı arkadaş büyüdü sağolsunlar. Hükümetlerimiz de gelişme ve terbiyesiyle fevkalade ilgilendiler. Yakışıklı bir delikanlı oldu fakat gerçek tabiiki buydu. Ne mutlu ki günümüzde biz bunu teraziye koymayı başardık umut ediyorum, ki bu benim gerçek düşüncemdir. Çünkü, inancım şu yıllardan beri bir işin başarılabilmesi için ortada bir dava olmalı. Dava haklı ve doğru olmalı, bir de davaya bu kendini adamış yeri gelir bir insan, yeri gelir bir millet olmalı. Bizim nasıl Kurtuluş Savaşı'nda bir milli mücadelede tüm millet kendini ortaya koyduysa eğer böyle bir ortam yaratılabilirse ben her şeyin yapılabileceğine inanıyorum. Türkiye de bence güzel bir yola girmiştir.

Burada tabii askeri ve siyasi başarılar ekonomik başarılar ile taçlandırılmaz ise asla kalıcı olamazlar. Bu tabii Paşamız'dan Mustafa Kemal'den, Atatürk'ten bize miras bir sözdür. Çok da doğrudur. Biz bunu maalesef yıllar yılı hep yaşadık. Hatırlayacaksınız ülkemizin itibarı, hala bugün de öyle, ekonominin du-

rumuna göre verilmiştir. Birçok platformda bizi adam da saymadılar. Tabiiki bunda bizim de hiç hatamız yok mu? Mutlaka var.

Şimdi biz öyle bir noktadayız ki bu sorunu artık çözme noktasına gelmişiz, fakat hocamın da ifade ettiği gibi burada kanser dokuya işlemiş. Yıllardan bahsediyoruz burada, dolayısıyla bir anda kurtuluş diye bir çare maalesef mümkün değil. Öncelikle biz daha kabul edilebilir düşük bir enflasyon oranına ulaşmalıyız, ki bunu biz başardık, sevinerek söylüyorum. Devamında o mevziyi bizim korumamız gerekiyor. Daha sonra da toplumu refah ve daha mutlu yaşama götürecek olan, götürmede ilk anahtar olan fiyat istikrarına kavuşacağız. Tabiiki burada ben bir maliyeci olarak bir denetim elemanı olarak öncelikle düşük enflasyon ortamında kamu maliyesi konusunu ele aldım. Ee başkanımızın ticaret hayatını, hocamızın teorik kısımları anlatacağı varsayımıyla düşünmüştüm. Burada tabiiki enflasyon düştü artık Kamu kurumlarının ilk başta geçmişin alışkanlıklarıyla hareket etmeyip bu yeni ortama uyması ve bu davada samimi olması gerekiyor. Biz kamu olarak temelde 3 açıdan inceliyoruz. Vergi idaresinin politikaları bu yeni dönemde ne olmalı, bu vergileri topladık harcarken nasıl harcayacağız, devamında (biliyorsunuz ülkemizde vergilerimiz yetmedi de yetmiyor) nasıl bir borçlanma politikası izleyeceğiz.

Şu anda tabii maalesef ülkede mevcut olan sistemden çok kişi memnun değil. Bu ifadeye ben de katılıyorum. Sayın bakanımız bunu kendisi dile getirmişti ve devamında sosyal bir mutabakattan sonra kanunların sıfırdan yeniden yazılması lazım. Gelir idaresinin yeniden yapılanması da bunun üzerine ilave edilmesi gerekir. Eğer bunu başarabilirsek ki biliyorsunuz çalışmalar var fakat tabi reform dediğimiz olay tabiiki çok ha deyince olmuyor kolay bir olay değil. Her ... sistemden beslenen belirli kesimler var. Onları bir anda bertaraf etmek maalesef mümkün olmuyor. Fakat bakanımızın ifadeleri hayata geç-

tiğinde daha güzel bir ülkede yaşayacağımıza ben de inanıyorum.

Düşük enflasyon ortamında kamu anlayışının tabii değişmesi gerektiğinden bahsetmiştik. Öncelikle daha etkili vergi politikalarının hazırlanması ve uygulanması gerekiyor. Dolayısıyla daha iyi bir iş bekliyorsanız daha kalifiye bir sisteminiz olması gerekiyor demektir. Tabii hemen burada ne kadar ekmek o kadar köfte olayını hatırlıyoruz dolayısıyla daha kaliteli bir hizmet almak açısından daha iyi sistem kurabilmenin yolu her işin başı, özü, insandır; sonuçta ona ulaşmamız gerekir. Bu da bugünkü ücretlerle bence başarılması mümkün olan bir şey değildir. Bunu sadece Maliye Bakanlığı anlamında söylemiyorum. Doktor arkadaşlarımız var 900-950 milyon maaş alıyor bir doktor. Düşünün yıllarca okuyor. Araştırma görevlilerimiz arkadaşlarımız 730 milyon para aldığını üzülerek öğrendim. Dolayısıyla bu ülkede ne bilim adına bir fikir ortaya çıkar ne de kamudan sağlıklı bir hizmet gelir. Dolayısıyla öncelikle genel olarak ülke genelinde bir ücret politikasının gözden geçirilmesi bence bir zorunluluk. Dolayısıyla böyle bir ... almazsak yeni vergi ve benzeri uygulamaların başarılı olma şansını zayıf görüyorum. Bize bugünkü ortam ve umarım bunu da geçersek enflasyonun hiç olmadığı ortamda bir takım kolaylıklar gelecek. Bu nedir? Bildiğiniz gibi hepimiz bunu her gün takip ediyoruz. Defter tutma hadleri ne oldu. Fatura düzenleme haddi ne oldu. Cezalar, özel usulsüzlük vs. nasıl değişti gibi. Yani işini gücünü bırakıyor bir sürü aklı başında insan bizler de dahil buna, sürekli bunları takip etmeye uğraşıyoruz. Bu da ülke için inanılmaz bir emek kaybı.

Hepimizin buna harcadığı dakikaları hesaplasak kim bilir bu ülkede o zaman neler yapılabilir. Dolayısıyla bu tür sıkıntılardan kurtulacağız diye umut ediyoruz. Yine enflasyonu yendiğimiz noktada, biliyorsunuz 5024'le çok istenmişti yıllar boyunca, enflasyon düzeltmesini mevzuatımıza kazandırdık fakat tabiiki bu sistemde de bir takım sıkıntılar var, uygulaması o

kadar da kolay değil. Ben bur da hepimiz seminerler verdiği için mali müşavir arkadaşlarla çok temaslarımız oldu. Maalesef haklı şikayetleri de var. En yoğun eleştiri de devletin enflasyon üzerinden yeni bir vergi alma yolu bulduğu yönünde. Dolayısıyla başlı başına uygulaması zor olan enflasyon düzeltmesinden de enflasyonu biraz daha aşağı çekersek kurtulma şansına sahip olacağız. Bu da yine bize büyük bir zaman kazandıracak. Bu yeni ortamda, kurt dumanlı havayı sever, biz dumanlı havayı dağıtıyoruz. Dolayısıyla böyle bir ortamda her türlü hata biraz daha göze batacak. Dolayısıyla buradan biz daha sağlıklı daha güvenilir veriler veren tahmin politikaları geliştirmek zorundayız. Ülkenin yıllardır en büyük şikayetlerinden birisi fiktif karlar üzerinden vergi verildiğidir. Biz reel kazançlar üzerinden vergilendirilmek istiyoruz şikayetlerini biliyoruz. Burada tabii bu politikaları yapabilmek için daha önce de bahsetmiştim vergi idaresinin bu kapasitede olması gerekir, yani bu profesyonellik kadrosuna ulaşmış elinde uzman kadrosu olan bir sistemin olması gerekiyor. Ve bu sistemin, politikalar uygularken ekonomi de tarafsız kalması gerektiğini ve reel kazançlar üzerine gitmesi gerektiğini hiç bir zaman unutmaması gerekiyor. Buna ilaveten bir de tüm bir ülkeye standart bir sistem uygulamanız mümkün değil. Öyle bir destek sistemimiz olmalı ki her hangi bir sektörde ülkenin her hangi bir yerinde her hangi bir bozulmaya müdahale edebilecek bir acil ekibimizin de olması gerekir. Şimdi burada tabii bunlar tuhaf şekilde düşünüyorlar. Gerçekte aslında biraz bu şekilde bizim tabii vergi konusunda bir sıkıntımızda maalesef hedeflediğimiz rakamları elde edememiz. Yani ya tahakkuku sağlayamıyoruz tahakkuk olsa da bunun tahsilatı konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Örneğin biz 87 katrilyon beklerken, 2003'te bu 84.3 katrilyon şeklinde oluştu. Dolayısıyla burada 2,5 katrilyonluk bir kaybımız, firemiz var. Üstelik bu durumda vergi barışından da ciddi bir rakam elde etmiş olmamıza rağmen. Benzer sıkıntı farkındaysanız, dönüyor anayasa mahkemesinden, gidip gidip geliyor. Biliyorsunuz anayasa mahkemesi de bu konuyu iki defa iptal etti. Dolayısıy-

la biz vatandaştan aldığımız yaklaşık 1 katrilyonluk vergiyi tekrar iade etme durumuna düştük. Dolayısıyla bunu da düşünecek olursak bizim bütçede tutturamadığımız rakam 3. 3 katrilyona çıktı. Dolayısıyla şöyle düşünmek gerekiyor bir iş yaparken gerçekçi yaklaşıp 2004'te de demek ki biz ne kadar iyi olursak ta bir takım sapmalar olabileceğini düşünüp buna göre bir politika izlemek zorunlu gözüküyor. Şimdi burada vergi gelirlerimizin 84 katrilyon olduğunu görüyoruz 3. satırda bu veriler maliye bakanlığımızın verileri. Burada enflasyonun düştüğü ve devamının kalmadığı bu ortamda iktisatta olivera-tanzi etkisi dediğimiz yani vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği anla o olayla ilgili gelirin devlet kasasına girdiği an arasındaki zamanda o paranın değer kaybını hesaplayan, bundan bahseden bir sistem. Dolayısıyla böyle bir sistemde enflasyonun düştüğü ya da olmadığı bir ortam da geçici verginin halk içinde biliyorsunuz buna peşin vergi deniyor, bana kalırsa kullanılmasına gerek kalmaması gerekiyor. Devlet ben bunu 1 yıl sonra 1,5 yıl sonra tahsil edeceğim dolayısıyla bunun bir kısmını ilerde mahsup etme şartıyla önceden alayım mantığı içinde olduğu için, tabii benim bu düşünceme hemen itirazlar da var geçici verginin tek amacı bu değil geçici vergi bir de devlet gelirleriyle giderlerini dönemsel olarak uyuşturmak amacını da güdüyor gibi, bunu bırakmanın gerçek bir kaçamak yolu var. Bizim vergi dışında tabiiki asıl sorunlarımızdan büyüğü de iç borç stokunun büyüklüğü. Diğer üstatlarımız da bahsettiler maalesef bu üzücü boyutlarda, 2003 yılında 194 katrilyon lira olarak olduğunu görüyoruz bunun GSMH'ye oranlaması da %55. Bir ilginç tespitte 2003 yılında biz borçlarımızı öderken yani örneğin 100 liralık bir borcumuzu öderken 95 lira tekrar borç alarak bir ödeme yapmışız. Yani dolayısıyla aslında biraz müflis bir tüccar pozisyonları var gibi gözüküyor. Biz iç borçlara tabii saldırdık onları toparladık bugünkü gelinen nokta ..... "Borç alanlar perişan oldu borçlar sine-i millete kaldı." diye Sinan Aygün Ankara Ticaret Odası Başkanımızın güzel bir açıklaması var. Ben de beğendim şimdi buraya koydum. Maalesef burada durum çok

iyi değil, enflasyona karşı bir başarı sağladık bu çok güzel, fakat bu arada iç borcumuzu da %589 artırmış olduğumuzu üzülerek görüyoruz. Örneğin 94 yılında kişi başı 2184 dolar olan gelirimiz de 10 yılda sadece %53 artmış, 3352, buna karşılık 1994 yılında kişi başına 1424 dolar olan borcumuz 4113 olmuş yani nerden baksanız biz bu işten ciddi bir zarar görmüşüz. Evet bu arada tabii ki dış borcumuz 102 milyara ulaşıyor. Dış borcumuz 150 milyar dolara ulaşıyor bunlar tabiiki bizi bir borç sarmalına sokuyor ve içinden çıkamadığımız bir girdaba götürüyor. Burada da son 10 yılda 86 milyar 292 dolardan 300 milyar dolara, tüm toplam borcumuz iç dış, bir rakama ulaşıyoruz. Ve bu maalesef 238 milyarlık milli gelirimizin de üzerindeki bir rakam. Burada tabii bahsettiğimiz konuların rakamsal görüntüleri var. Dolar bazında aynı tabloya baktığımızda 84'ten 90'a oradan 139'a nasıl artarak yükseldiğini üzülerek görüyoruz. Aynı şekilde borç çevirme rasyomuzda iç açıcı değil. 2002'de 100 liramızın 88 lirasını yeni borçla ödemişiz, 2003'te daha kötü bir duruma düşmüşüz, bu 95 olmuş. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı da tüm bu sıkıntıları aşmak, yenmek için düşünülmüştü. Mesafe de alındı doğru yolda olduğumuzu görüyoruz ve devamını istiyoruz. Reel faizin %25'ler civarında olduğu bekleniyor. Reel faizdeki düşme bizim için çok önemli. Diğer koşulları sabit varsayarsak borç stokumuz üzerinde ki en büyük belirleyici rakam bu. Burada vergi politikalarımız, bu yine bakanımızın ifadeleri, hukuka saygılı olmalı, hukuka saygılı olmak hem mükellef hukukuna hem de idari hukuka saygılı olmak demektir. Buna katılmamak tabii ki mümkün değil, sistemimizden buna saygıyı daha da artarak bekliyoruz. Çünkü üzülerek söylemek zorundayım ki beyannameler konusunda bu yıl çevremden çok tepki aldım çok eleştiriler aldık. Verdiğimiz konferanslarda da insanlar bunu bize çok sert şiddetli bir şekilde yansıttılar. Bu bence devletin güvenilirliği açısında önemli bir konu. Çünkü yıkmak çok kolay diyoruz. Teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

Sunucu: Baş hesap uzmanı sayın İsmail Işık'a teşekkür ediyoruz. Son konuşmacımız doktor sayın Burhan Özfatura Buyurun sayın Özfatura.



Burhan ÖZFATURA – Efendim ben sayın yöneticimize konuşmacılara ve saygıdeğer . . . . . ayrı ayrı sağlık afiyet dileklerimi ve saygılarımı sunuyorum. 59 yılık geçmişte 40 yılı içinde bulunmaktan gerçekten gurur duyduğum hesap uzmanları kurulunun ve burada hemen hemen çoğunu tanıdığım hesap uzmanı, kontrolör, denetmen olarak yetişen arkadaşlarımızı burada görmek çok güzel bir şey, o yüzden vakfa ayrıca da teşekkür ediyorum. Cuma günü de Ankara'da İnek Bayramı'nda 64 mezunları olarak ineğin ipini tuttuk. Bir haftalık periyotta birkaç sevgi birden yaşadım. Şimdi 3 konuşmacımızda tabii ki fevkalade saygıdeğer kıymetli insanlar çok güzel açıklamalar yaptılar. Ben şimdi perdenin biraz arkasını dile getirerek bazı şeyleri sizlere aktarmak istiyorum. Bir kere ben bu rakamların hiçbirine inanmıyorum. Rahmetli Şefik İnan mülkiye 1. sınıfta bize demişti ki: yalan, kuyruklu yalan ve istatistik. Şimdi bu enflasyon oranları benim mutfağımda böyle değil. Çocuklarımınkinde de böyle değil. Yani vergi oranları da yanlış, borcun milli gelire oranı da yanlış. Niye? 40 yıldır maliye teşkilatının içinde bulunmanın vatanın her tarafında bulunmanın verdiği avantajla biliyorum ki kayıtdışı ekonomi kayıtlı ekonominin en az iki katı. Ve biz toplamamız gereken verginin ancak üçte birini topluyoruz, adı gibi vergi. Allah rızası için gönlünden ne koparsa onu veriyor. Bu bir algıdır. Devlet almak istemiyor. Mükellef de vermek istemiyor. Yani Avrupalı ve

Amerikalı vatandaş bizden daha namuslu daha vatanperver değil. Ama oteller kraliçesi de olsan basit bir hatadan dolayı hapishaneye gidiyorsun. Yani Hülya Avşar kızımız vergi rekortmeni. Yani siz onu mahkemeye çıkarıp hakimin önünde ağlatmasaydınız acaba vergi rekortmeni olur muydu? Kimse kimseyi aldatmasın yani. Şimdi Türkiye'de bir kere hepimizin çok samimi çok dürüst ve çok sağlıklı bir şekilde özeleştiri yapmamız lazım. Yönetenler ve yönetilenler olarak. Çünkü her toplum layık olduğu yönetimle idare edilir. Yani şimdi Türkiye de bir kere gerçekten ekonomik sıkıntıların bitmesi için ve ekonominin kırılgan olmadan istikrara kavuşması için bir takım fedakarlıklara katlanmamız lazım. Bakıyoruz biri hapşırınca ekonomi nezle oluyor. Yani YÖK Kanunu çıkar çıkmaz. Bundan ekonomiye ne borsaya ne? Ama bu ülkede bir takım oligarşik mihraklar devamlı darbe teşvikçiliği yaparsa devamlı enflasyon lobiciği yaparsa mevcut rüşvet, yolsuzluk, israf sisteminin devamı gayret gösterirse ekonomi kırılgan olur. Yani iç ve dış savunmada ve emniyette asker konuşur. YÖK Kanunu'ndan askere ne? Yani Türkiye'de ekonominin yerine oturmasının birinci şartı Türkiye'de gerçek anlamda batı tipi demokrasinin, batı tipi fikir, ifade, inanç ve teşebbüs hürriyetinin Türkiye'de yerleşmesi. Türkiye şu anda faşist mi komünist mi ben bilmiyorum. Ama demokratik olmadığını biliyorum. Ve bu ülkeyi halkın temsilcilerinin yani seçimle gelenlerin değil de tayinle gelenlerin yönettiğini biliyorum. Yani bu ülkede bir İstanbul dükalığı var. Bu ülkede bir tetikçi kartel medya var. Bu ülkede bir bürokratik oligarşi var. Yargı oligarşisi var. YÖK var ve asker var. Yani 40 kocalı hürmüz. Bu ülkede tabi enflasyonu ve ekonomik dengeleri kurmak o kadar da basit bir olay değil. Ama önce halkın her konuda duyarlı olması lazım. Haklarına sahip çıkması lazım ve bir beyin reformu yapması lazım. Şimdi sadece politikaları politikacıları tenkit ediyorlar efendim popülist politika. Bu başa bu tıraş. Seçmen sizden ister belediye başkan adayı ister milletvekili adayı olun makro bir hizmet falan istemiyor ki kardeşim. Tayin, terfi, torpil, iş takibi. Hiç bir işe yaramayan

yakınına nasıl iş bulursun, o senden onu istiyor. Randevu verdiğim 100 kişiden 99'u, hem de hiç olmayacak şeyler için geliyordu. Ulan diyodum bir tane de gelseniz de, mahalle için, şehir için bir hizmet isteseniz de moralim düzelse elinizi öpeyim. Şimdi yani al gülüm ver gülüm politikası. Herkes üretmeden tüketmek peşinde. Küçük Amerika hikayesi gitti hakkaten, fert ve ülke olarak şuramıza değil şuramıza kadar borca battık. Verimsiz bir ülke. Okulu bitiren herkes riske katlanmayan müteşebbis olmayan kapağı devlete, bite, kite atmayı düşünen tipler olarak gayrimilli eğitim sisteminin prototip örneği oldu. 40 dönüm bostan yan gelmiş Osman. Zaten teftiş sistemi de öyle, kaçma, karışma, çalışma. Neden? Çünkü bu ülkede iş yaparsan karar alırsan icraat yaparsan sevgili müfettişlerimiz seni devamlı mahkemelere sevkederler. Hiçbir iş yapmazsan bir de tatlı çocuk olursun, geçimli çocuk olursun. Aman ne güzel hoş kardeşimiz kimseyi kırmıyor. Aa onun dışında da alan almış veren vermiş kimsenin umurunda da değil yani. Türkiye de gerçek demokrasi olmazsa şeffaflık ve denetim olmazsa hiç bir şey olmaz açık net söylüyorum. Ankara'da, ki bürokrat arkadaşlarım da biliyor, bugünkü bütçenin 3'te biri hırsızlara gider, 3'te biri israfa gider, 3'te biri de faize gider, halka bir şey gelmez. Bu ülkeyi gerçek anlamda mevcut bütçenin 3te biriyle yönetmek mümkündür. Ama herkesin bu tertip içinde israftan saltanattan suiistimalden vazgeçmesi lazım. Tüm bunlar da gizli falan değil. Adam X yerinden emekli oluyor, 550 bin dolara villa alıyor. Yani hep zengin kayınpeder hikayesi. Ya bu memlekette benden başka ortadirek kızı alan biri yok mu? Herkes bir zengin kayınpeder bulmuş. Lan en hain damat ben miydim yani? Neden kimse bana bir şey almadı? Ya böyle birbirimizi kandırmayalım. İstanbul dükalığına bakın. Bugün holding diye kasım kasım kasılanların servetlerinin temelinde kredi yolsuzluğu, ihale yolsuzluğu, teşvik yolsuzluğu ve silah ticareti komisyonu yatar. Yani bu yaraları akıtmadan bu cerahatleri ortaya koymadan falan da Türkiye'de enflasyon falan da düzelmez. Yani sayın hocamın dediği gibi, dişimiz apse yaptı mı

parmak ucumuzdan bile ya da gözümüzün bebeğinden bile o ağrıyı sızıyı hissediyoruz. Ama bu önce ülkede gerçekten hepimizin buna sahip çıkması lazım. E yani sahip çıkmadan da mevcut düzeni bir beyin reformuyla ıslah etmeden de olmuyor yani herkes şunu kabul edecek: Rahat yaşamanın bedeli çok çalışmaktan gelir. 8 değil 18 saat çalışacaksın, bir iş değil birkaç iş yapacaksın, hem de bir kişi değil her kişi çalışacak. Şimdi biz televizyonun karşısında bütün gün yatarak karnımızı kaşıyarak zengin olalım ve köşe dönelim ve rahat yaşayalım diyoruz. Yok böyle bir şey. Yani bu ülkede a'dan z'ye radikal ve yapısal reformları yapmadığımız takdirde insanların çok sıkıntı altında, çok işkence altında yaşamasına sebep olan ekonomik tedbirlerle sağlanan iyileşme geçici olacaktır. Bu işin raconu bu, çok çok üreteceksin, verimli olacaksın, ürettiğinden fazlasını tüketmeyeceksin, aksine tasarruf edeceksin ve yatırıma sevkedeceksin. Gelişmiş bütün ülkelerde böyle. Yani adam diyor ya gavur gibi çalışmak, hakikaten yani. Çalışmadan yok bu iş. Ama biz hep çalışmadan kazanmayı ve rahat yaşamayı istiyoruz. Şimdi burada tabii yönetenden yönetilene kadar. Türkiye de hangi iktidar gelirse gelsin denk bütçeye ciddi önem vermiyor. Önce giderleri yapıyorlar sonra da şişiriyorlar. Ee bizim Ankara'da bizden çıkıp da bizi beğenmeyen bürokratlarımız da var . KDV'ye %1 daha zam yapalım diyor. Sen şimdi bu vergi oranlarıyla Türkiye de vergi falan alamazsın kardeşim. Hele enflasyonun olduğu ortamda adama diyorsun ki ya hırsız ol ya müflis ol. Namuslu mükellefin batması müstahaktır. Bu ülkede %18 KDV ile bir halt falan alamazsın. Benden başka birkaç enayinin dışında hiç kimse belge falan almaz. Sen yine bu kafasız yönetimle tahsil etmediğin KDV'yi tekstil ve konfeksiyon ihracatında bir de iade edersin. Maliye bakanlığı teşkilatını da felç edersin. Başka hiçbir şeyle de uğraşmaz. Ya indir bunu %5'e ne hayali ihracat kalsın. Ne naylon fatura kalsın. Ne de bakanlıkta ki bu zulüm kalsın. De ki arkadaş iade miade de yok. Sen eğer hevaici zarure dediğim zarure ihtiyaç maddesini, eğitimi, sağlığı önce %3'e sonra %1'e indir. KDV oranını nor-

mal olarak ortalama %5 yap. Diğerini de çok lüks dediğini de %10 yap. Bakın bakalım vergiye karşı mukavemet bu halde oluyor mu? Ama yani kardeşim sen en mütevazi bir düğünde çocuğuna eften püften bir şey alırken bile %18 dersen, "Ya Burhan abi senden başka da enayi yok kimse fatura istemiyor." Ben de dedim ki "Lan soyadımız Özfatura". Yani bu işin karizmayı çizmemek için almak mecburiyetindeyiz. Ama yani bugünkü vergi politikası ile biz halkı sabrından dininden imanından çıkartıyoruz. Mükellefi de çıkartıyoruz.

Kimseyi aldatmasın. Ücretini, vergisini işveren öder. İşte Ekrem bey de burada ben de buradayım. Sizin de yanınız da personel çalışıyor. Abi ne alcam der. Giydirilmiş onu hiç ilgilendirmez. Net alacağına bakar. Tabiki bu ülkede sigortasız işçi sayısı haklı olarak sigortalıdan daha fazla olur. Sadece bu sene çalışma bakanı ile beraberdim. Sosyal güvenlik kurumlarının sağlık gideri 5, 5 milyar dolar. Bunun en az yarısı israf ve hırsızlık. Emekli sandığında başarı ile görev yapmış kardeşlerimiz var. Yani şu üç kuruluşu tek çatı altında toplasak ve özel sigortalar konsorsiyumuna devretsek genel sağlık sigortası ile beraber her sene 12-15 milyar dolar arası yükü, israfı 70 milyonun sırtına yüklemek en azından şeyinden, utancından şey yaparsın. Ama bu ülkede reformları yapmak çok da kolay olmuyor. İşte denk bütçe politikası yok. İsraf ve saltanat devam ediyor. Bir tek enayi milletvekili lojmanları gitti. Başka lojman bir duydunuz mu? Yani peki bu ülkede bütün asker kampları, ordu evlerini. Çünkü şimdi paşalar için de orduevlerimiz var. Maşallah adımbaşı bir orduevi ve askeri lojmanları. Bizim sırtımızda çok ciddi bir şekilde zengin olmuş olan OYAK'ı 25 yıl süre ile 1 lira bedelle verse cari harcamadan kurtulsan, öğretmenevlerini falanı filanı öğretmenler sandığına, polisevi falanı da polis sandığına devretsen ve desen ki arkadaş Maliye Bakanı olarak makam aracı için 1 lira bile tahsisat koymuyorum.

2003 bütçesi olarak yapacağım tasarruf 3 milyar dolar. Para yok falan değil. Yani Türkiye'de para var. Ama hiç bir har-

camada azalma yok kardeşim. Ve herkes devletin malını hakikaten deniz gibi görüyor. Ya yok böyle bir şey. Diğer tarafa bakıyorsun aşırı istihdam. 1990-91 de rahmetli Özal'ın Başbakanlık Müşaviri iken Korkut abi filan bir araştırma yaptık. Benim hasbelkader iş gücü planlaması ya doktora konum. Türkiye'de kaç kişiye ihtiyaç var? Asker, polis, öğretmen dahil bu ülkeyi 525 bin kişiyle yönetmek mümkün. Şu an 5 katı fazla var. KİT'lerde bu rakam 9 katı fazla. Sadece 110 bin kişiden fazla adam hiç çalışmadığı halde 1,5 milyar netin üstünde maaş alıyor. Sümerbank kapanmadı mı abicim. . . et balık kapanmadı mı? Zirai donatım kapanmadı mı? Bi de adamlar utanmadan toplu sözleşme dönemi gelince zam falan istiyorlar. Tabi çok zahmete giriyor ya. Ayda bir pijamaları sırtında amcam gidip bankamatikten maaşını çekiyor. Çok yoruluyor. Yani bu ülke bir avuç asalak için 70 milyonluk halkını kaderini ipotek etme hakkına sahip mi? Yok böyle bir şey canım. Ama yani adamları hala işten atmıyorsun. Kıdem tazminatı diyorsun, ya paran yoksa o şirketin hisse senedini ver şirketi sen batırdın sen çıkar kardeşim. Yani demokrasi demek hırsızların, dejenere tiplerin daima namuslu insanları, ülke için çalışan insanları ezdiği bir sistem olamaz ya. Sözleşmeli personel sistemini getireceksin.

Ben şimdi rüşveti kelan diye söylemiyorum. Şuradaki denetim mensubu arkadaşlarım, defterdar, yardımcısı falan dışarı çıksa aldığınız paranın kaç katı alacaksın acaba? Eee bunlar bu feragatle çalışıyorsunuz kardeşim. Ama bu ülkede çalışanların %80'i de şu an aldığı maaşın onda birine indirsen bunu da hak etmiyor. Külliyen haram. O jaguar bilmem ne ... öldürüldü. Zonguldak grevinde Turgut bey beni görevlendirmişti. Bir gittim kömür işletmelerinde 43 bin kişi çalışıyor. Yerin altına inen sadece 3 bin kişi. Dedim ki abi ben yerin altındaki, çünkü ben indim hesap uzmanı iken.... canlı canlı mezar gibi. O tamam onları dedim 10 katı 50 katı arttıralım. Diğer 40 bin kişiyi atalım. Hepsi asalak. En çok avukat ve doktor Zonguldak'ta. Sahte rapor ve sahte dava vermek için. Eee şimdi yani. Şu ana kadar

net bir gelirimiz yok. Özelleştirmeden elde ettiğimiz tüm brüt gelirden daha fazla Taşkömürü işletmesinin zararı var yaaa. . şeyden Avustralya'dan o zaman havagazı fabrikasını kapatmamıştım. Cif İzmir kömür ithal ettim. Zonguldak FOB'dan %40 daha ucuz ve gavurlar geldi bir de kontrol etti.

Dedi ki bizim kaloritemiz yüksektir, öyle sizinki gibi taş toprak değil. Aman ha kazanlarınız mazanlarınız erir diye bir de gelip kontrol ettiler. 30 tane Türk işçisi 1 Belçika işçisi kadar kömür çıkartıyor. Eee yok böyle bir şey canım. Yani şeyler belli. A bide sendikalar var. Başımızın belası yani. Demokratik falan filan da bulmuyorum ben sendikaları, bu işin esası verimliliktir, performanstır. Sen ücret sendikacılığı yapıyorsun. Haketmediğin maaşı istiyorsun. Sonra da firma batıyor. Sosyal güvenlik kurumlarını ve kitleri arzettim. Ve hakikaten sosyal güvenlik kurumları bu ülkenin en büyük kamburudur. Islahı da mümkün değil. Hocamın dediği gibi kanser olmuş. Bunları kapatmaktan bunları başımızdan defetmekten başka bir çaresi de yoktur. Haa bu sistem Allah'ı var çoğu da bizim kardeşlerimizdi. 1990'lı yıllarda düzeltmiştiniz.

Ama sayın Demirel geldi, erken emeklilik bilmem ne dümeniyle işin içine limonu sıktı, ondan sonra da bir daha ıslahı gayrı kabil hale getirdi. Ve tabi en önemli konu asker harcamaları. Türkiye ekonomisinin bu kadar askeri harcamayı götürmesi mümkün değil. Sen bir fakir ülkesin 5 tane Awacks senin nene gerek kardeşim yav. Japonya'nın bile 2 tanesi yok. Tanker uçak aldık nerede şimdi yok. Bulgaristan tanklarını satıyor. Yunanistan tank taburlarını lağyediyor. Biz NATO'nun hizmet dışı bıraktığı tanklar için İsrail'e 400 milyon dolar ödeyeceğiz. İlk tank da bize 40 ay sonra gelecek. Yav senin leş gibi yatan makine kimyan var. Türkiye de inanılmaz harika bir sanayi sektörü var. Onun için geçen hafta yazımızda da onu belirttim. 11 milyar dolarlık alım ihalesini iptal ettikleri için Allah biliyor fevkalade gece uyuyamadım sevincimden. Yani Türkiye dünyanın devamlı olarak ilk dört silah ithalatçısı ülkesi arasında ol-

mak mecburiyeti var mı ya. Hep bütün dostları komşularımızla kavgalı olmak diye bir mecburiyetimiz mi var?

Ya biraz da iyi geçinelim bak Suriye ne güzel aramız düzeldi. İhracatımız geometrik dizi ile artıyor. Herkes kötü de biz mi iyiyiz? Yani yok bu militarist politikayı terk etmek lazım. Ama bunu da halkın açık net, asker de bizim evladımız ama askerin benden daha fazla hakkı daha fazla bilgisi, daha fazla vatan sevgisi var diye de bir şey yok. Hepimiz bu vatanı çok seviyoruz.

Allah'a şükür bu yaşımıza kadar da bu vatan için çok şey yaptık. Yani kimsenin diğerine üstünlüğü yok ve kimse de tenkit edilemez değil. Ama bu gün en büyük harcama ve israf kurumu silahlı kuvvetlerdir. Yok böyle bir şey canım. Yani yatırıma aktarılacak kaynakları..... eve şey yaptık. Heyacanladık mı gidiyor. Ve Türkiye varlık içinde neticede yokluk çekiyor. Bunun bir tek sebebi var. Kötü yönetim. Ne yapması lazım bir kere borçlanma politikasını ciddi, bunların hepsini ayrı ayrı tabi şey konuları gözden geçirmesi lazım. Bütçe politikası, yatırım politikası. Teşvikten korkmamak lazım. Teşvik enayi sanayiciyi uyutmaktır. O teşviği vermesen herif zaten yatırım yapmayacak. Ne alıcaksın? Hiç. Teşviği verdin mi 3 alıyorsun. İstihdam, ihracat, muhtasar, katma değer vergisi. Onun için istihdam ve ihracata yönelik bence teşvik tedbirlerinden hiç bir zaman korkmamak lazım. Hiç bir hükümet bu hükümet dahil özelleştirmeyi beceremedi. Yüzüne gözüne bulaştırdı. Yok böyle bir şey. Kartel medyası kendisi alamayınca hemen bir pislik atıyor. Geri çekiliyor. Şuranızdan bir şey geçmiyorsa kim ne derse desin hiç sallamayın.

Ve kaldı ki Milli Piyango, Tekel falan biz rahmetliyle köprü, baraj falan sattık. Kar-zarar ortaklığı belgesi ile. Şu an yastık altında yurtiçi ile yurtdışı da 120 ile 150 milyar dolar da para var. Bu parayı bir an önce ekonominin dinamiği içine sokma şansımız var. Beceremiyorlar. Vergi politikası külliyen yanlış. Yaygın, adil, tahammül edilebilir bir vergi politikası ama

bizim kardeşlerimiz serbest bölgelere bile kazık atınca mutlu oluyorlar. Bu ülkede bu iş itibari içinde gerçekten bana göre bu çok büyük de bir hatadır. Aynı şey reformların bir an evvel yapılması lazım. Bana kalsa ben bu anayasayı külliyen atar, 40 maddelik bir anayasa yaparım. Çünkü böyle herkesin tuvalete gidişini bile tanzim eden faşist bir anayasa ile Türkiye hiç bir yere varamaz. Çok ciddi bir eğitim politikası eğitim reformu, kamu yönetimi, mahalli idare, vergi ve yargı reformu. Bu gün bu ülkede hırsız olanlar adliyede daha mutlu. Hak sahibi olarak gittiniz mi mutsuzsunuz kardeşim. Bu sistem namussuzun yanında. Bu sistem hırsızın yanında. Herif arabayı soyuyor. Mahkemede tanıyan falan var. Ya başkanım bir kahve falan ısmarlayayım diyor. Anaaaa hırsız. Hırsız benden önce çıkmış sokağa. Böyle şey olur mu ya... CMUK MUMUK yani bunlar bu ülkede ondan sonra tabi kap-kaç, ondan sonra hırsızlık şen yapar. Ve bir şekilde gene yönetenlerin ve yönetilenlerin bir şeye karar vermesi lazım. Bu ülkede sadece Ankara'dakiler namuslu, 81 vilayet namussuz falan değil. Bütün yetkililerin ve bütün şeylerin sorumlulukların mahalli idari ve özel sektöre devredilmesi lazım. Başbakanı bıktırdık. Vıdı vıdı... Şimdi yatırımlar için vilayetlere aktarılıyor. Ama onda da gene meslek odaları dedik..... Şimdi vali muavini soracak bir de Ankara'ya soralım. Hiç bir halta yaramayacak. Ya ticaret odası ya sanayi odası yönetenler de 657 sorumluluğu içinde niye o adamlara güvenmiyorsun. Ama Türkiye böyle bir komünist, bir faşist zihniyetin maalesef esiri içinde. Hepimiz benim şahsi inancım o yirmi asırda bütün ülkelerin ve Türkiye'nin iki lokomotifi olabilir özel sektör ve mahalli idare. Ankara sadece adalet, emniyet, savunma ve dış işlerine kalmalı. Diğerlerinden tamamen kovulmalı. Şu an açık net devletin her olduğu yerde rüşvet var, hırsızlık var ve israf var. Ve tabi bilgi bilim ve hoşgörü toplumu olacaksak ar-ge ve proje üretim merkezlerine çok önem vermemiz lazım. Biz nedense maalesef kendi aklımızdan başkasını da hiç bir şekilde sevmiyoruz. Planlama dediğiniz bölgesel planlama olmalı. Bölgesel kalkınma planlamaları olmalı. Ama

bu devlet her şeye karışıyor da maalesef kaç senedir Ekrem Bey de bilecektir bizim bir milli ticaret, milli sanayi, tarım, madencilik falan planımız falan da yok ha.. Hem her salataya limon oluyor Ankara. Ama bakıyorsunuz ki ortaya koyduğu sofraya koyduğu hiç bir yemek de yok. Ha ben karamsar mıyım? Değilim. Yani işte son beş altı yılda yetmiş seksenden fazla yerde sohbet şansım oldu. Allah'a şükür çok harika bir genç nesil sizlerde dahil yetişiyor. Bizim gibi dinazorları kovduğunuz gün bu ülke bana göre çok şey yapacaktır. Veya bizim dinazorlar illa azrail A.S. beklemeyecek, adam gibi kendiliklerinden çekilecekler. Yani ya gidecek ya götürülecek. Ama Türkiye'de çok harika potansiyel var. Allah nasip etti dünyada görmediğim yer kalmadı. Her dönüşte de ülkemi ve insanlarımı çok daha sever hale geldim. Şu salondakilerle bile inanılmaz bir takım performansı, potansiyeli doğurmak mümkün. Ama bu ülkede iki grup var.

Bir gerçekten bir şeyler yapmak isteyenler. İcraat isteyenler. Bir de istemezükcüler. Maalesef medyanın da hatalı tutumuyla istemezükcüler daha etkin ve yetkin gözüküyor. Bu zinciri kırarsak enflasyon falan havagazı olur diyorum. Ve hepinize saygılar sunuyorum.

Sunucu: Doktor sayın Burhan Özfatura'ya teşekkür ediyoruz.

Hepinize teşekkür ederim.



Panelistlerden Bir Görünüm



Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm



Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm



Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm



Sayın Ünal AYDIN ve Sayın Hüsnü ERKAN Plaketlerini Alırken



Sayın İsmail IŞIK Plaketini Alırken



Sayın Yılmaz BODUR Plaketini Alırken

PANEL

ENFLASYONSUZ YAŞAMA HAZIR MIYIZ?

26 Mayıs 2004

İstanbul Ticaret Üniversitesi
Toplantı Salonu
İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI 7
— Aydın GÜNTER 8
— Mahmut VURAL 12

PANEL 19
— Enis BERBEROĞLU 19
— Tuncay ÖZİLHAN 20
— Mehmet YILDIRIM 25
— Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL..... 32
— Turgut ÖZCAN..... 38

SORU VE CEVAPLAR..... 47

AÇILIŞ KONUŞMALARI	:	**Aydın GÜNTER** ***Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı*** **Mahmut VURAL** ***Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı***
YÖNETEN	:	**Enis BERBEROĞLU** ***Gazeteci***
PANELİSTLER **(Alfabetik Sırayla)**	:	**Tuncay ÖZİLHAN** ***İşadamı*** **Mehmet YILDIRIM** ***İstanbul Ticaret Odası Başkanı*** **Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL** ***M.Ü. İ.İ.B.F. Maliye Bölüm Başkanı*** **Turgut ÖZCAN** ***Baş Hesap Uzmanı***

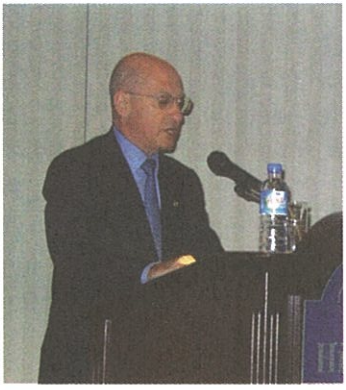
SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI



SUNUCU – Hesap Uzmanı Mustafa DAKIN – ..... münasebetiyle düzenlenen **"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"** Konulu panelimize hepiniz hoş geldiniz.

Hesap Uzmanları Kurulu kurulduğu ilk günden bugüne kadar ekonomik ve mali hayatta meydana gelen gelişmeleri yakından izlemiş, irdelenmesinde fayda görülen konuların kamuoyu önünde tartışılmasına zemin hazırlamış ve böylece ülke hizmetinde üzerine düşen görevlerden birini daha yerine getirme gayreti içinde bulunmuştur.

Hepinizin bildiği gibi uzun süredir birlikte yaşadığımız, düşmesinin mümkün olmadığına inandığımız ve ekonomimizde kangren haline gelen enflasyon son yıllarda uygulanan kararlı politikalar sonucunda önemli bir düşüş eğilimi göstermiştir. Bu anlamda önümüzdeki günlerde tek haneli enflasyon rakamlarına ulaşmak artık hayal olmaktan çıkmıştır. Böylesi bir ortamda düşen enflasyonun kalıcı hale gelmesi için toplumun tüm kesimlerince algılanması, sahiplenilmesi ve bu düşüşe katkıda bulunulması gerekmektedir. Dolayısıyla enflasyonun düşmesinde uygulanan politikalar kadar bu politikalara ekonominin aktörlerinin göstereceği tepkiler de önemlidir. İşte bu meyanda Hesap Uzmanları Vakfı ve Hesap Uzmanları Derneği'nce ortaklaşa düzenlenen panelimizde ekonomik aktörlerinin temsilcileri bir araya getirilmiştir. Panelimizin ülke adına yararlı fikirler üretilmesinde vesile olacağına inanıyor ve hepinize şükranlarımızı sunuyoruz. Şimdi izninizle konuşmalarını yapmak üzere Maliye Hesap Uzmanları Vakıf Başkanı Sayın Aydın GÜNTER Bey'i buraya davet ediyoruz.



Aydın GÜNTER – Sayın konuklarımız, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 59. Kuruluş Yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlediğimiz panelimize hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Geleneksel olarak her yıl Ankara'da düzenlenen panelimiz Hesap Uzmanları Haftası konsepti içinde ilk defa İstanbul ve İzmir'de de aynı konuyu tartışmak üzere yapıyoruz. Bu vesileyle İstanbul'da sizlerle beraber olmaktan dolayı çok mutlu olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Her üç panelde de yapılacak sunumlar kısa bir sürede bir kitapçık haline getirilecektir.

Saygı değer konuklar, bu yılki panelimizin konusunu **"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"** olarak belirlerken son dönemlerde piyasalarda görülen olumsuz havayı yaşamamıştık. Ama son ayların enflasyon rakamlarına bakarak hala gerçekten düşük enflasyonlu bir ortamdan bahsetmeye enflasyonsuz bir yaşamı hayal etmeye hakkımız var sanırım. Nisan 2004 sonu itibariyle toptan eşya fiyatları endeksinde görülen % 8.9'luk yıllık artış, son 34 yılın en düşük rakamını teşkil ediyor. Bu da yaklaşık 40-50 yaş ve altındakilerin düşük enflasyonlu bir ortamı hiç bilmediklerini ve böyle bir ortamda nasıl hareket edeceklerini, nasıl karar alacaklarını bilmediklerini ve zorlanacaklarını gösteriyor. Konumuzu tartışacağız. Ama hepimizin içinde bir tereddüt var sanıyorum. Evet buraya kadar başarılı sayılabilecek bir şekilde geldik. 30 küsur yıldır ilk defa tek haneli enflasyonu yaşadık. Ama acaba bu düşüş devam edecek ve daha önemlisi kalıcı olacak mı? Yoksa yeni bir ekonomik kriz sonucu toplum olarak ödenen bunca bedelin boşa gitmesi yaklaşık 3 yıldır sürdürülen çabaların heder olması ihtimali var. Enflasyondaki düşüşün kalıcı olmayabileceği konusunda akla gelen ilk

neden son bir yılda nispi olarak düşük yüksek olan TL değerinin enflasyonun düşürülmesine önemli katkı yaptığı. Son zamanlarda değer kaybeden TL.'nın ise petrol fiyatlarındaki artış olgusuyla beraber enflasyonun tekrar yükselmesine yol açabileceği. TL'nın yabancı paralar karşısındaki değeri ile enflasyon arasında bir korelasyonun olduğu kuşkusuz. Ancak Merkez Bankamızın bir raporu bu etkiyi % 30'un altında % 20'lerde görüyor. Dolayısıyla çok yüksek oranlı bir devalüasyon yaşanmadığı takdirde düşük enflasyonun kalıcılığının olumsuz yönde etkilenmeyeceğini düşünüyor ve şahsen böyle şok bir devalüasyon beklemiyorum. Daha önemli bir tehlike kamu borçlanması. Kamu bütçesi içinde transfer harcamalarının cari harcamalarının iki katı yer tuttuğunu görüyoruz. Bunun önemli bir kısmı kamu borçlanması faizleri. Geçen yıl bu zamanda yapılan panelimizin konusu **"Kamu Borç Yönetimi"** idi. Panelde çıkan sonuç kamu borcunun azaltılmasının tek yolu, ekonominin büyümesini ve ödenen reel faizin faiz dışı fazlanın altında kalmasını sağlayacak güven ortamının yaratılmasıdır oldu. Büyüme sağlanıyor ama reel faizler hala faiz dışı fazlanın üzerinde. Dolayısıyla kamu borcu azalmıyor. Ancak son 2 yıllık dönemde kamu bütçesi disiplini anlayışının yerleşmemiş olduğunu söylemek haksızlık olur. Kamu bütçesi disiplinini olumsuz yönde etkileyen en önemli sorunlardan biri olarak da sosyal güvenlik sisteminin açıklarını görüyoruz. Sosyal güvenlik sistemine kamu bütçesinden yapılan transferler sistematik bir biçimde artarak 2002 yılında 11 katrilyon 205 trilyondan, 2003 yılında 15 katrilyon 922 trilyona, yaklaşık 16 katrilyona yükseldi. 2004 yılı için öngörülen rakam ise 19 katrilyondur. Vakfımızın geleneksel hale gelen ekonomik ve mali araştırmalar yarışmasının bu Cumartesi günü 29 Mayıs'ta ilan edilecek olan konusu **"Sosyal Güvenlik Kurumlarının Kaynak Sorunları ve Çözüm Önerileri"** olacak. Umarım yarışmamıza katılanlar, kangren olmuş bu soruna çözüm önerileri getirebilirler. Ancak yine de beklenmedik bir savaş hali Allah korusun İstanbul depremi gibi kontrol edilemeyecek gelişmeleri bir kenara bırakırsak ve biraz da pozitif bakarsak, sadece bu göstergelere göre enflas-

yonun tek haneli rakamlarda veya biraz üzerinde kalıcı olması ihtimali var gibi gözüküyor. Bu noktada etkili olabilecek en önemli faktörlerden biri de bireylerin inançları. Düşüşün kalıcı olacağına inanamayan bireyler düşüş trendine intibak etmiyor ve dolayısıyla aldıkları kararlarda, geçmiş enflasyonu referans noktası kullanarak enflasyonu ileriye taşıyorlar. Fiyatları, kiraları, ücretleri, geçmiş enflasyona göre ayarlamak gibi. Böyle bir inançsızlık için kimse haksız bulunamaz. Çünkü hepimiz son 25 yılda onca istikrar tedbirinin başarısız olduğunu gördük ve her seferinde biraz düşen enflasyon oranları tekrar kendi seyrine oturdu ve gitti. Birde ülkemizde bireylerin enflasyondan o kadar da rahatsız olmaması olgusu var. Bunun sebebi de ülkemizde yaşanan enflasyonun son 30 yıldaki trendi olsa gerek. Otuz yılın ortalaması %50'lerde kalmış ve hiçbir zaman %120'lerinde üstüne çıkmamış. Size bazı ülkelerden örnekler vermek istiyorum. Son 20 yılda yıllık enflasyon en yüksek oran olarak İsrail'de % 485'e, Bulgaristan'da %2.019'a, Brezilya'da %4.922'ye ve Arjantin'de %20.266'ya ulaşmış. Türkiye'de benzer bir hiperenflasyon yaşanmamış olması ama aynı zamanda 30 yıl gibi uzun bir süre enflasyonist ortamın hakim olması, hem bireylerin kendi savunma mekanizmalarını kurmalarına yardımcı oldu, hem de acının o şiddette çekilmemiş olması sanırım enflasyona reaksiyonu yavaşlatıyor. İnsanlar, müzmin ve sinsi bir baş ağrısına veya hafif bir ateşe alışır ya işte öyle bir şey. Bu noktada ekonomi yönetiminin bireylere enflasyonsuz yaşamın güzelliklerini anlatmasının önemi ortaya çıkmakta. Enflasyonsuz yaşamda istihdamın artacağı, gelir dağılımının düzeleceği, sonuç olarak refahın artacağı herkesçe bilinmelidir. Bu konuda yeterli çaba gösterildiği kanısında değilim.

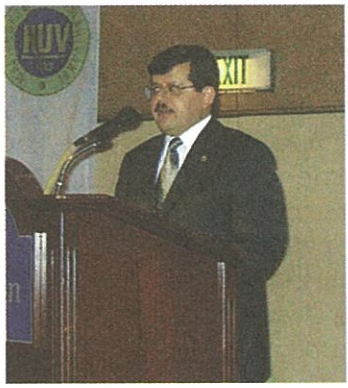
Sayın konuklarımız ülkemizde düşen enflasyonun kalıcı olup olmayacağını anlamak için kamu maliyesinden iş alemine, bankacılık sisteminden aile ekonomisine kadar enflasyonsuz yaşama hazır olup olmadığımızı bilmemiz gerekiyor. Bu konunun tartışılacağı panelimizde bir çok soru yanında şu soruların da cevabını bulabileceğimize inanıyorum. Ekonomiyle ilgili tüm kamu birimleri, eşgüdüm içinde ekonomik programa uygun

davranabilecek midir? Kamuda şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri tavizsiz uygulanacak mıdır? Vergi sistemimiz tarafsız olacak, kayıt dışı ekonomiyi kavrayacak ve reel kazançları vergilendirebilecek midir? Reel borçlanma maliyeti faiz dışı fazlanın altına indirilerek kamu borçları azaltılabilecek midir? Devlet iç borçlanma senetleri gelirlerinin azalması, bankalarımızın karlılıklarını yaşamlarını etkileyecek şekilde düşürecek midir? Bugüne kadar tüketicilerin fiyatlara karşı duyarsızlıklarından yararlanan iş alemi, fiyatları piyasanın belirleyeceği bir ortamda maliyetlerini düşürebilecek ve verimli olabilecek midir? 2005 yılı başında tanışacağımız Yeni Türk Lirası, yaratacağı imajla Türk Lirası değersiz bir para değil Euro gibi Dolar gibi değerli bir ulusal paramız var dedirtebilecek, onunda etkisiyle tasarrufların dövizde tutulması, dövizin ulusal para gibi kullanılmasından vazgeçilebilecek midir? Ve bütün bunların sonucu olarak verimli çalışan şirketleriyle, yatırımları ve istihdam olanakları artan, yabancı sermayenin arttığı, fiyat istikrarına kavuşmuş bir refah toplumu olabilecek miyiz? Panelimizin bu sorulara ışık tutacağına inanıyorum.

Sayın konuklarımız, panelimize oturum başkanı ve panelist olarak katkıda bulunan Sayın Ömer Faruk BATIREL, Sayın Enis BERBEROĞLU, Sayın Turgut ÖZCAN, Sayın Tuncay ÖZİLHAN ve Sayın Mehmet YILDIRIM'a huzurlarınızda teşekkürü bir borç bilirim. İstanbul Ticaret Odası Başkanımız Mehmet YILDIRIM'a gösterdiği misafirperverlik için ayrıca şükranlarımızı sunarız. Panelimizin düşük enflasyonlu ortamın kalıcı olmasına katkıda bulunmasını diliyor hepinize saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim.

Mustafa DAKIN

Sayın Üstadımıza teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, şimdi de konuşmalarını yapmak üzere Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Mahmut VURAL'ı kürsüye davet ediyorum. Buyurun sayın Başkan.



Mahmut VURAL – Sayın Müsteşarım, değerli konuklar, sevgili üstat ve arkadaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri. Öncelikle hepinizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum. Hesap Uzmanları Kurulu'nun 59. Kuruluş Yıldönümü vesilesiyle düzenlenen **"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"** adlı panelimize hoş geldiniz diyorum ve göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ediyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun Kuruluş Yıldönümleri vesilesiyle düzenlenen ve artık geleneksel hale gelen panellerin, sadece ekonomi ve maliye bürokrasisinin değil, akademik çevrelerin de yakından izlediği ve faydalandığı bir fikir arenası haline gelmiş olması, camiamız açısından ayrı bir gurur ve övünç kaynağı olmuştur. 1945 yılında kamu maliyesinde yapılan bir reform hareketinin sonucu olarak kurulan Hesap Uzmanları Kurulu 59 yıldır, kamu maliyesi alanında, özelliklede vergi gibi zor, kapsamlı, sık sık değişen ve sorunlarla dolu bir konuda yapmış olduğu hizmetlerle, haklı olarak kamunun ayrıcalıklı bir denetim, araştırma ve danışma kurumu kimliğine kavuşmuştur. Bir reform hareketi sonucu doğan Kurulumuz, tabiatındaki reformist ve ilerici ruhu hiçbir zaman kaybetmemiş ve kurulduğundan bu yana kamu maliyesi alanında hayata geçirilen her reform hareketinde ön saflardaki yerini almış ve çoğu zamanda bu hareketlerde önderlik vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. **"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"** konulu panelin düzenlenmesini de, Kurulumuzun bu hizmet aşkı ve görev bilincinin bir parçası olarak değerlendirmekte veya görmekte fayda vardır.

Değerli konuklar, bu sene Cumhuriyetimizin 81. yılını kutlayacağız. Geriye dönüp 81 yıllık Cumhuriyet tarihine baktığımızda, bu 81 yılın yaklaşık son 30 yılında hep iki hatta üç haneli yüksek enflasyon rakamlarıyla karşılaşıyoruz. Yapılan hesaplamalara göre, Türkiye'de fiyatlar 1968 yılından bugüne kadar TÜFE bazında yaklaşık 876.000 kat artmış bulunuyor. Evet 876.000 kat. 1970'li yıllardan itibaren ekonomide yaşanan sürekli ve yüksek enflasyon sürecinin altında yatan pek çok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemlilerini başlıklar halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Yüksek ve sürekli kamu açıkları,

- Sürekli hale gelen devalüasyonlar,

- Popülist ücret ve maaş artışları,

- Enflasyonla mücadele programlarına karşı toplumda oluşan güven kaybı.

Bu yılın Mart ayında açıklanan enflasyon rakamları ile 32 yıllık aradan sonra TEFE ve TÜFE bazında ilk defa tek haneli enflasyon rakamlarını görmüş olduk. Tek haneli enflasyon rakamını en son Eylül 1972'de görmüştük. Yani bugün 32 ve daha alt yaşlarda olan bir insan ilk defa tek haneli enflasyon rakamıyla karşılaşıyor. İstatistikler ülkemiz nüfusunun yaklaşık yarısının yaş ortalamasının 25 olduğunu gösteriyor. Şu halde toplumun yarısından fazlasını oluşturan bir kesim, hayatında ilk defa tek haneli enflasyon rakamıyla karşılaşıyor. Oysa bu kesim, şimdiye kadar sürekli olarak kendisini bir sonraki ayda fiyatların artacağı beklentisine göre ayarlıyordu. Bütçesini yani gelir, gider ve harcamalarını buna göre hazırlıyor, yatırım kararlarını enflasyonu göz önünde bulundurarak alıyordu. Kısaca insanlar, sürekli olarak kendisini enflasyondan koruyacak mekanizmaları geliştiriyor ve uyguluyordu. Olaya bir de 35-40 yıl önce yıllık enflasyon oranlarının makul düzeylerde olduğu bir dönem olan 40-50 yaş kuşağının gözüyle bakalım. Düşünün bir kere çocukluğunuzda harcaya harcaya bitiremediğiniz okul

harçlığı olan 25 kuruş artık tedavülden kalkmış, bırakın 25 kuruşu, aylık harçlık olan yüz lira ortadan kaybolmuş, binler, milyonlar, milyarlar tükenmiş trilyonlara, katrilyonlara geçmişiz. Bugün dünyadaki en büyük küpürlü banknot maalesef ülkemize aittir. Bu durum, hem milli paramızın itibarını azaltmış, hem de psikolojik olarak vatandaşlarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu konuda bu sene sevindirici bir gelişme yaşanmış ve 01.01.2005 tarihinden itibaren Türk Lirası'ndan altı sıfır atılarak, Yeni Türk Lirası'na geçilmesine karar verilmiştir. Bu karar, enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesindeki kararlılığın bir göstergesi olmasının yanı sıra, toplumda milli paramıza olan güveni tazeleyecek bir gelişme olması bakımından da önemli bulunmaktadır. Diğer taraftan enflasyon ortamında elde edilen alışkanlıklardan bir anda kurtulmakta kolay olmayacaktır. Enflasyonsuz bir ortamda artık ne şirketler fiyatlarını sürekli olarak arttırabilecek, ne çalışanlar her altı ayda hatta üç ayda bir ücret zammı isteyebilecekler, ne de hükümetler popülist ve sorumsuz harcamaları için enflasyonun arkasına sığınabileceklerdir.

Değerli konuklar, bu konuda yine ilginç bir tespiti sizinle paylaşmak istiyorum. Türkiye'de 1990 yılından bu yana geçen 14 yıllık dönemde tam 11 kez Ek Bütçe Kanunu çıkartılmıştır. Bundan daha vahimi, bütçe uygulamalarında sene içerisinde başlangıç ödeneklerinin üzerine çıkılması, ülkemizde olağan bir durum olarak kabul edilir olmuş ve hiç kimse uygulayıcılar dahil, sene başında TBMM'nde kabul edilen bütçe, gelir ve gider rakamlarına inanmaz hale gelmiştir. Düşük enflasyon ortamı ve fiyat istikrarı, Türk halkının özel sektörünün ve kamunun tanışık olmadığı bir durumdur. Bu anlamda düşük enflasyon ortamında gerek vatandaşların, gerek şirketlerin ve gerekse de devletin nasıl davranması gerektiği, karar alırken nelere dikkat edeceği ve bu ortamdan nasıl maksimum faydayı sağlayacağı gibi sorular karşımıza çıkmaktadır. Örneğin düşük enflasyon ortamında şirketler açısından maliyet yönetimi, fiyatlandırma stratejisi, ölçek ekonomisi ve verimliliğin arttırılması çok önem-

li hale gelmektedir. Fiyatların veri olduğu bir ortamda firmaların karlılıklarını arttırmak için verimliliğe önem vermeleri ve yeni buluşlara yönelmeleri gerekecektir. Vatandaşlar açısından tüketim ve tasarruf kalıplarının değiştirilmesi gündeme gelecek, kamu kesiminin ise, harcama ve gelir tahmin ve politikaları ile borçlanma stratejisini gözden geçirmesi kaçınılmaz hale gelecektir. Panelimizin konusu ve amacı da zaten bu ve benzeri sorulara cevap bulmak olacaktır. O nedenle bu konuları değerli konuşmacılara bırakmayı uygun buluyorum.

Değerli konuklar, şimdi dilerseniz enflasyonla mücadelede sağlanan bu başarının hikayesine döneceğim. Enflasyonda tek haneli rakamlara inilmesi süreci, 2001 yılında uygulamaya başlayan ve 2002 yılında revize edilen Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'yla başlamıştır. 2002 yılı genel seçimlerinin ardından tek parti hükümetinin iktidara gelmesiyle, ülkede siyasi istikrar ortamı sağlanmıştır. Siyasi alanda yakalanan bu istikrara, hükümetin sıkı maliye politikalarını uygulama kararlılığı, merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi ve enflasyon hedefiyle uyumlu sıkı para politikası izlenmesi eşlik etmiş ve sonuçta piyasalarda güven ve istikrar ortama hakim olmuştur. Bu güven ve istikrar ortamında enflasyonist bekleyişler aşağıya çekilmiş, Türk Lirası'na olan güven artmış, faiz oranları ve bu arada reel faizler düşmüştür. Reel faiz oranlarındaki gerileme hazinenin iç borçlanma maliyetlerini ve bu arada da bütçedeki faiz ödemelerinin yükünü azaltmış, ayrıca faiz dışı fazla hedefine ulaşılması ve iç borçlanmanın sürdürülebilirliği konusunda da piyasalarda beklentilerin olumluya dönmesine neden olmuştur. Tüm bu gelişmelerle birlikte, Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kazanması, özel sektörde işgücü verimliliğinin artması ve reel ücretlerin azalması, kamu kesiminde ise harcamaların fiyat artışlarının ve gelir politikasının enflasyon hedefi ile uyumlu olması sonucunda enflasyonda bugün yaşanan olumlu hava yakalanmıştır. Enflasyon oranlarının hızla düşmesi ve tek haneli rakamlara ulaşılması elbette ekonomik politikalar açısından elde edilmiş çok önemli bir başarıdır. An-

cak önemli olan, enflasyonu düşürmek değil, fiyat hareketlerini belirli bir istikrara kavuşturmak yani ekonomide fiyat istikrarını ve sürdürülebilir bir büyüme için gerekli olan finansal istikrarı sağlamaktır. Bu noktada enflasyon, fiyat istikrarı ve büyüme kavramları üzerinde durmakta fayda vardır. Yüksek ve kronik enflasyonun en önemli maliyeti, ekonomideki belirsizliği arttırarak, bireylerin sağlıklı yatırım ve üretim kararlarını almalarını engellemesi ve uzun vadeli plan yapmaktan kaçınmalarına neden olmasıdır. İşte fiyat istikrarı kavramı da kendisini bu noktada göstermektedir. Çünkü fiyat istikrarı, bir ekonomide bireylerin yatırım, tüketim ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymadıkları ölçüde düşük bir enflasyon oranının yaşandığı ortamı ifade etmektedir. Fiyat istikrarının sağlanması için öngörülen düşük enflasyon oranı konusunda belirli bir rakamın verilmesi çok doğru değildir ancak, tam üye olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği içerisinde Maastricht Kriterleri çerçevesinde, enflasyon ortalamamızın en düşük üç ülkenin ortalamasına yakın olması gerekmektedir. Yani % 3 ila 4 civarında bir enflasyonu hedeflemek durumundayız. Şu halde enflasyon oranının düşmesi çok büyük bir başarı olmasına rağmen, tek başına yeterli değildir. Önemli olan düşük enflasyon oranını istikrarlı bir şekilde devam ettirebilmek yani ekonomide fiyat istikrarını sağlayabilmektir. Çünkü, fiyat istikrarının sağlanması beraberinde ekonomik istikrarı getirecek, bu da yüksek ve sürdürülebilir bir büyüme hızına ulaşma olanakları sağlayacaktır. Ekonomide sürdürülebilir bir büyüme oranının yakalanması, milletimizin zenginleşmesi ve geleceğe güvenle bakabilmesi açısından çok önemli bir konudur. Bu meyanda enflasyon ile büyüme arasındaki ilişkiye de kısaca değinmek de fayda görüyorum. İktisat yazınında enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki konusunda kabul gören görüş, kısa dönemde enflasyonun ve büyümenin aynı yönde hareket ettikleri, orta ve uzun dönemde ise bu ilişkinin ters yönde olduğudur. Ülkemiz verileri incelendiğinde, enflasyonun büyümeyi olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir. O halde son tahlilde diyebiliriz ki; bir ekonomi için

nihai hedef, sürdürülebilir bir büyüme ve beraberinde kalıcı istihdamdır. Ancak bu nihai hedefe ulaşma yolunda enflasyonla mücadeleden de kesinlikle ödün verilmemelidir. Bu duygu ve düşüncelerle saygılarımı sunuyor, panelimizin ülkemize ve ekonomimize hayırlı olmasını diliyorum.

Mustafa DAKIN

Sayın Başkanımıza teşekkür ediyoruz. Açılış konuşmalarının ardından şimdi de izninizle panelimize geçiyoruz. Panelistlerimizi bir kez daha takdim edecek olursak, **Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"** konulu panelimizi yönetmek üzere, değerli gazetecimiz Enis BERBEROĞLU, katılımcılarımız; Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sayın Ömer Faruk BATIREL, Değerli Üstadımız Baş Hesap Uzmanı Turgut ÖZCAN, Değerli İşadamı ve TÜSİAD Eski Başkanı Tuncay ÖZİLHAN, İstanbul Ticaret Odası Başkanı ve evsahibimiz Mehmet YILDIRIM.

Değerli panelistlerimizin sunumlarından sonra, arzu eden konuklarımız değerlendirmeleri ve soruları ile katkıda bulunabilirler. Şimdi sözü ben Enis BERBEROĞLU'na bırakıyorum.

PANEL



Enis BERBEROĞLU – Efendim değerli ..... iki başkan var. Bir tanesi evsahibi, dolayısıyla kendisinin de izniyle ilk sözü TÜSİAD Eski Başkanı Tuncay ÖZİLHAN'a vereceğim, daha sonra İTO Başkanı Mehmet YILDIRIM söz hakkını kullanacak. Diğer iki uçta oturan değerli konuşmacılarda da yine bir ev sahibi var aramızda Baş Hesap Uzmanı Turgut ÖZCAN üstat söz hakkını Akademi Dünyasına bırakacak, yani üçüncü konuşmacımız anlaştığımız üzere Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL olacak ve son olarak da Turgut ÖZCAN Bey konuşacak. Yine fazla kıymetli zamanınızdan çalmamak açısından 20'şer dakikada sınırlı tutmayı düşündük bu konuşmaları. Dolayısıyla önümüzdeki 80 dakika ki bu benim saatime göre yaklaşık bir 4.30'a kadar süren bir panel süresi öngörülüyor. Hemen ardından bir 5-10 dakika belki sizi dışarıdaki ikram için serbest bırakacağız ve ardından soru cevap bölümünde yine sizin sorularınızı toplayıp değerli konuşmacılara aktaracağız. Ben lafı uzatmadan hemen Tuncay Bey'e bırakıyorum.



Tuncay ÖZİLHAN – Sayın Başkan, değerli konuklar, öncelikle bu son derece önemli ve güncel konuda böyle bir tartışma platformu oluşturdukları için, Sayın Başkan Mahmut VURAL'ın şahsında Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları'na ve Sayın Aydın GÜNTER'in şahsında Maliye Hesap Uzmanları Vakfı'na teşekkür ediyorum.

"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız" sorusunu cevaplamadan önce, genel olarak ekonomide, özel olarak enflasyonda hangi noktada olduğumuza bir bakmakta yarar var. Bildiğiniz gibi 18 IMF programının altına imza atmış bir ülkeyiz. Bu demektir ki 17 programda başarısız olduk, ya da başarılı olduklarımız varsa, onun başarısını kalıcı kılamadık. Bunun nedeni ortada. Genellikle siyasi kaygılarla makroekonomik dengeleri kısa vadede düzeltmeye odaklandık. Dengesizlik yaratan ekonomik ortamın yapısal olarak değiştirilmesine girişmedik. İlk kez 2001 krizinin ardından hem yapısal değişimi ciddi bir biçimde gündemimize aldık, hem de bir genel seçim ve hükümet değişikliği yaşamamıza rağmen ekonomik programı aynı esaslar çerçevesinde uygulamayı sürdürdük. Geçmiş vukuatlarımız göz önüne alındığında bu bile başlı başına bir başarıdır. Ancak ekonomik programın başarısı bununla sınırlı değil tabi. Her şeyden önce enflasyonda kararlı bir düşüş eğilimi içine girdiğimizi görebildik. Enflasyon düşerken, üst üste iki yıl öngörülenin üzerinde büyüdük. Yüksek verimlilik artışı ve maliyetlerde önemli gerilemek sağlayabildik. Faizler düşüş eğilimine girdi. Yatırım ve tüketim kararlarımız açısından nispeten olumlu bir atmosfer yakalayabildik. Bütün bu olumlu gelişmelerin yanında enflasyonla mücadelede dengelerin henüz tam anlamıyla stabl hale gelmediğini, yatırım ve tüketim harcamalarının hala kriz öncesi seviyeleri aşamadığını gözlemleyebilecek imkanımız

oldu. İç politik çalkantıların ekonomiyi hemen olumsuz yönde etkilediğini, istikrara giden yolda alınması gereken daha çok mesafe olduğunu, rehavete kapılmak için de henüz çok erken olduğunu gördük. Özellikle yakın dönemde kur ve faizlerde görülen yeniden yükselme eğilimi, borsadaki düşüş hepimize mevcut durumu daha iyi analiz etmemiz gerektiği yönünde bir uyarı gibiydi. Gördük ki; makroekonomik dengeler çeşitli etkenler karşısındaki hassasiyetini, konjonktür kırılganlığını koruyor. Geçtiğimiz günlerde birçok etkende üst üste geldi. Başta petrol olmak üzere, uluslararası fiyatlarda bir artış gözlendi. Amerika Birleşik Devletleri ekonomisindeki gelişmeler global bir faiz artımı beklentisi yarattı. Bu arada Türkiye'de de cari işlemlerde yılın ilk iki ayında önemli bir açık kaydedildiği ortaya çıktı. Bu cari açığa bir miktar para çıkışı eşlik ediyordu. İç politik ortam da sakin değildi. YÖK Yasa Tasarısı, imam hatipler çerçevesinde yükselen siyasi tartışmalar, piyasalardaki beklentileri olumsuz etkileyen faktörler arasında yerini aldı. Aslında uygulanmakta olan ekonomik program, bu tür dalgalanmaları atlatabilecek yapıya sahip. Ancak uygulamada hata yapılmaması, ekonomik ve siyasi güven ortamının korunması büyük önem taşıyor. Güven ortamını muhafaza etmenin koşulları da uzun süredir belli. Birinci koşul, yapısal reformlara devam etmektir. Özellikle vergi reformu önemli. Birikmiş borçların yalnız faiz dışı fazla ile azaltılması veya tasfiyesi mümkün değildir. Vergi reformu ile gelirler arttırılmalı, gelir idaresi yeniden yapılandırılmalıdır. Sosyal Güvenlik Sistemi reforme edilerek bir kara delik olmaktan çıkarılmalıdır. Tarımsal destekleme rejimi rasyonelleştirilmelidir. Mali sektör reformları tamamlanmalıdır. Bütün bunlar, piyasalarda güven ortamının yeniden tesisinde büyük önem taşımaktadır. İkinci koşul, bütçe disiplinine çok sıkı bir biçimde bağlı kalınmasıdır. Kamu fiyat ayarlamaları zamanında yapılmalı ve faiz dışı fazla hedefi mutlaka tutturulmalıdır. Genel olarak devletin küçültülerek verimli ve etkili hale getirilmesi, buradaki tasarruf anlayışına, belediyelerin de katılması sağlanmalıdır. Alt yapısı güçlendirilerek özelleştirme hızlandırılmalıdır. Üçüncü koşul, IMF ile ilişkilerin 2004 yılından

sonra nasıl bir şekil alacağının netleştirilmesidir. Dünya konjonktüründeki bu mevcut belirsizlik ortamında, IMF ile olumlu seyreden bir ilişki içinde olmak, diğer yükselen piyasalara göre Türkiye açısından önemli bir emniyet sübabıdır. Bu nedenle IMF ile ilişkilerin nasıl devam edeceği konusunun netleştirilmesi, piyasalara, programın kararlılıkla uygulanmaya devam edileceği konusunda çok net bir mesaj verecek ve zaten Avrupa Birliği sürecine bağlı olarak senenin ikinci yarısına yığılmış olan tansiyonu kontrol edecektir. Hukuk devleti anlayışının geliştirilmesinin, yargı sisteminin reforma tabi tutulmasının, Türkiye'nin yönetim yapısının, iç ve dış kamuoyuna güven vermesinde önemli faktörler olduğu da unutulmamalıdır. Son koşul ise, Türkiye ekonomisinde tarihsel olarak belirleyici rol oynamış olan siyasi güven ortamının sürdürülmesidir. Bir bütün olarak siyasi güven ortamı çok önemli. Çünkü cari açıkta öngörülebilir yükselmelerin veya uluslararası platformda fiyat, kur ve faiz hareketleri gibi dışsal ekonomik değişkenlerde meydana gelebilecek bozulmaların etkisi, hedeflerden kabul edilebilecek sapmalar ile sınırlı kalabilir. Oysa piyasalarda güven ortamının bozulması uygulanan ekonomik programın tamamen dışına çıkılmasıyla da sonuçlanabilir. Kuşkusuz bütün bunları söylememiz, hükümetin bugüne kadar tutturduğu doğru rotayı koruyacağına olan güvenimizin sarsıldığı anlamına gelmiyor. Aksine bu güveni muhafaza ediyoruz. Bu güveni muhafaza ettiğimiz için de, Türkiye'nin enflasyonsuz ortama alışabilmesi için yapılması gerekenleri bugünden konuşmaya başlamak gerektiğine inanıyoruz. Unutmamamız gereken şey enflasyonun düşürülmesi çabasının arkasında yatan hedefin fiyat istikrarı olduğudur. Meseleye bu açıdan bakarsak üç kademeli bir yolun daha birinci kademesinde olduğumuzu görürüz. Önce yüksek oranlı enflasyondan, düşük oranlı enflasyona geçebilmek gerekiyor. Biz bu adımı atabilmiş durumdayız. Ancak bu yeterli değil. Çünkü erişilen bu düşük enflasyon seviyesini kalıcı hale getirmemiz gerekiyor. Bu da yeterli değil. Son olarak fiyat istikrarına kavuşabilmek gerekiyor. Bu süreçlerden salimen geçebilmek için, her şeyden önce ekonominin tüm aktörlerinin çok iyi bilgilendirilmesi gerekiyor.

Herkes bu amaca ulaşılabilmesinde kendi payının da olduğunu çok iyi kavramalı. Kurumların, şirketlerin ve bireylerin geçmiş enflasyonu geleceğe ilişkin kararlarında referans almaktan vazgeçmeleri, bütün kurumların enflasyon hedeflerine göre hareket etmeleri şart. Tabi bunu sağlayabilmek için güven ortamının zedelenmemesi gerekiyor. Merkez Bankası'nın kredibilitesinin korunması, başarısının en önemli anahtarlarından birini oluşturuyor. Enflasyon düşüşünün bazı geçici maliyetleri olduğu da hesaba katılmalı. Bunların içinde en önemlisi üretim düşüşü ve buna bağlı olarak işsizlik oranında meydana gelen artış. Bu maliyeti dengeleyebilmek için, diğer bir deyişle istihdam artışını teşvik edebilmek için, istihdam üzerindeki vergi ve benzeri yüklerin hafifletilmesi şart. Bunun yanında doğrudan yabancı sermayeden payımızı almamız, rakibimiz olan diğer gelişmekte olan ülkelerin gerisinde kalmamamız gerekiyor. Bu açıdan vergi rekabetinde de geri durumda olmamalıyız. Üretimi teşvik edecek bir vergi reformu yapılması, yatırım ortamının iyileştirilerek ekonominin, milli gelirin hızla büyümesinin önünün açılması gerekiyor. Bir gelişme stratejisi yapılmalı ve örneğin bugünlerde turizmin büyütülmesi için önümüze çıkan fırsatların değerlendirilmesi gereği gibi, dünyadaki gelişmeleri iyi takip etmemiz ve gerekli hamleleri zamanında yapmamız gerekiyor. Ekonomik büyümeyi desteklemek için mali piyasalardaki aracılık maliyetlerinin düşürülmesi, mali sektörün reel sektöre daha fazla kaynak sağlayabilmesinin zeminin hazırlanması da zaruridir. Bu ortamda kamu sektörünün küçültülmesi, siyasi kararların fiyat oluşumlarını etkilemek şansını azaltmak bakımından da önem kazanmaktadır. Özelleştirmelerin bu döneme kadar tamamlanmış olması, kamu harcamalarının ve belediyelerin etkin bir biçimde denetlenebilmesi, fiyat istikrarına geçişte son derece önemli olacaktır. Şirketler cephesinde kar marjlarının düşeceği gerçeğine göre hareket etmek zorunluluğu doğmaktadır. Etkinlik, verimlilik, maliyetlerin kontrolü, birinci derecede önemli gündem maddeleri olacaktır. Üretim hacimlerinin gözden geçirilmesi, piyasaların ve müşteri ihtiyaçlarının daha yakından izlenmesi zorunlu hale gele-

cektir. Rekabetin yapısı değişecek, şirketlerin pazarlama ve satışta daha yaratıcı olması gerekecektir. Bu çerçevede aktif devir hızlarının arttırılması özellikle önem taşıyacaktır. Yüksek enflasyon dönemlerinde ihtiyaçtan fazla stok almak kar sağlayabiliyordu. Zam gelecek kaygısıyla ve beklentisiyle yüksek stoklar tutuluyordu. Bu alışkanlıkların terk edilmesi gerekir. Aksi takdirde bu stoklar zarar kaynağı haline gelecektir. Bunun yanında ihtiyaç fazlası veya işe yaramayan duran varlıklarda elden çıkarılmalıdır. Bütün bunlar aktif verimliliğini yükseltecektir. Özetle alışkanlıklarımızı mülkcülükten üreticiliğe çevirmeliyiz. Bunun yanında pasif yapısını da daha verimli hale getirmeliyiz. Biliyorsunuz yüksek enflasyon dönemlerinde, enflasyon muhasebesi de olmadığı için öz sermaye ile çalışan kurumlar, haksız şekilde sermaye vergisi ödemekteydiler. Dağıttıkları karlar da aslında, sermayenin dağıtılmasına yol açıyordu. Bu nedenle sermayedarlar kendi sermayelerini koymak yerine, borç sermayeyi tercih ediyorlardı. Düşük enflasyon ortamında, üstelikte enflasyon kanunu mevcut olduğu için borç sermaye yerine, öz sermayeyle çalışılmalıdır. Borç sermaye öz sermaye oranlarının iyileştirilmesiyle pasif verimliliği de artacaktır. Bunlara karşılaşacağımız zorluklar, ödeyeceğimiz bedeller gözüyle bakmamak gerekir. Çünkü yeniden yüksek enflasyon ortamlarına dönülmesi halinde, büyümemizin, gelişmemizin önünde yükselecek engeller, ödeyeceğimiz bedeller, bunların fersah fersah ötesinde olacaktır. Fiyat istikrarı ortamına gerekli önlemleri almış olarak girersek, artan yatırımlar, yeni istihdam olanakları, verimlilik artışı, beraberinde refah artışını getirecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecinin hız kazanması, yabancı sermaye ilgisinin artması, bu sürece ivme verecek ve Türkiye'nin milli gelirini katlayarak, kendine gelişmiş ülkeler arasında bir yer açması sürpriz olmayacaktır. Müsaade ederseniz analizimizi burada keselim. Ve beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Enis BERBEROĞLU

Sayın Başkan'ı çok kısaca özetleyeyim ben. IMF programını, bundan önceki IMF programlarıyla bunun farkının yani mevcut yaşamın farkının özellikle üzerinde durdu Sayın ÖZİLHAN. Faiz kuru düşüşü, enflasyondaki düşüş nasıl kalıcı hale gelir bir girizgahın ardından, benim notunu aldığım kadarıyla iki tane önemli başlık üzerinde durdu. Biri mülkcülükten üreticiliğe geçmek, yani artık duran varlıkların enflasyonla şişmesinin bir şirket bilançosuna çok fazla bir katkı sağlayamayacağının üzerinde durdu ve bir de borç sermayesi ve öz sermaye farkına değindi ki, burada da enflasyon muhasebe sisteminde artık öz varlıklar ile çalışmanın şirketler açısından daha hayırlı olacağı sonucunu getireceği kanaatini bize aktardı. Ben hemen sözü İTO Başkanı Sayın Mehmet YILDIRIM'a bırakayım.



Mehmet YILDIRIM – Ben de kendilerini kutluyorum. Değerli katılımcılar bilindiği gibi yine ülkemiz uzun yıllar enflasyonla birlikte yaşamından sonra, enflasyonsuz bir yaşamı nasıl yaparız, nasıl beceririz diye, bizler de enflasyonun düşmesiyle beraber, çeşitli platformlarda bu konular tartışılıyor. Siz değerli Hesap Uzmanları'nın da bu konuda önemli katkıları var, üniversitelerimizin var, ama iş dünyamızın da tabiki bu enflasyonsuz ortamı devam ettirip ettirmeme tereddütünü henüz üzerinden atmış değil. Henüz daha bizler enflasyonsuz bir yaşam gelecek mi, ama yeniden bir enflasyonla karşı karşıya kalacak mıyız bu iki tereddüt içerisinde tam net kararları vermiş değiliz daha tereddütteyiz. Neden tereddütteyiz diye baktığımız zaman, öncelikle tabi enflasyon kendi başına bir unsur değil. Enflasyonu tutalım,

yakalayalım, bağlayalım bunu istediğimiz kıvama getirelim. Enflasyon neler meydana getiriyor diye şöyle baktığımız zaman bunlar tam giderildi mi? Ben rakamların daha tam örtüştüğünü göremiyorum. Neden göremiyorum? Öncelikle bir kere önemli bir dış ticaret açığımız var. Yani 2003 yılında 25 milyar dolar bir dış ticaret açığımız var. Kayıtlı ekonomide bu. Kayıtlı ekonomi diyorum çünkü, sınır ticaretleri burada önemli bir rakamdır. Avrupa Birliği ülkelerinden gelen mallarda dahil gümrüksüz olması, KDV'nin olması dolayısıyla, rakamsal bazı küçülmeler söz konusudur, Uzak Doğu'dan gelenlerde fon gümrük olması daha rakamsal bir değişiklikler arz etmektedir. Bunlar aynı zamanda tabi içerdeki üretimimizi de büyük ölçüde etkilemektedir. Şimdi bunların hiç birini göz ardı edemeyiz. Ben 350.000 üyeli bir kurumun başkanıyım. Bunları söylemek bana çok cazip değil, ama var. Olan bir şeyi de saklamak, kendi kendimizi inkar etmek gibi olur. İşte nerelerde kaçaklar var, nasıl kaçaklar var, Sayın Defterdarımız, Müsteşarlarımız buradalar. Maliye tek başına kanunları, mali kanunları, maliyece yaptığı müddetçe, bunlara tam uygun bir kanun yapamaz, bizlerden de yararlanması lazım. Yani Mali Reform dediğimiz bu kanunları, bu yasaları yaparken, vergi mükelleflerini göz ardı etmemek lazım. Çünkü siz alıcı bir kanun yapıyorsunuz. Biz vermemek için uğraşıyoruz. Bunları birlikte eğer düşündüğünüz zaman daha güzel bir mali kanun yapabiliriz. Sayın ÖZİLHAN'a ben burada katılıyorum. Bu reformlarla bu gidişatı desteklemedikten sonra, kesinlikle sürdürülebilir, kalıcı, istikrarlı ekonomi uygulamamız mümkün değil. Yıllarca koalisyon, 10 yıldır koalisyon yapısı içerisinde ekonominin kötü gidişini yükledik. Dedik ki bu koalisyonlar karar alamıyor, yeterli kararlar alamıyor, alamadığı için de ekonomi iyi değil. İşte 2002 yılının efendim işte 3 Kasım seçimlerinde halk, Türk halkı, ben dedi madem siz, ki hepimiz çok bunu söyledik, bu parlamentoyu beğenmediniz, bunlar gerekli şeyde çalışmayı yapmadı, ben tek başına bir iktidar getirdim. 365 işte 367 milletvekilli bir iktidar sunuyorum size. Şimdi iktidar geldiğinden bu yana 17 ay geçti. IMF'nin sunduğu programların dışında hiçbir katkı geliştiremedik, hiçbir reformu o-

luşturamadık. Sermayenin, bırakın yabancı sermayeyi, yerli sermayeyi ülkeye yatırıma dönüştürebilecek hiçbir çalışma yapamadık. Şu anda mevcut kapasitemizin % 85'lerine vardık. Ne olur % 15 daha eklediğimiz zaman 50 milyar dolar 15 daha koyduğunuz zaman 60 milyar dolar ihracatta bitti kapasitemiz. Ne yapacağız biz? Bunu kimse düşünmüyor. Bu millet ne yiyecek, ne giyecek ve ne satacak. Şimdi böyle baktığınız zaman, siz yatırımların önü açmazsanız 15 milyon işsiz, yıl sonunda bu sosyo ekonomik problem olarak önünüze çıkar, tutamazsınız bunu. Bunu taşıyamazsınız. Biz şimdi istikrarlı ekonomiden bahsediyoruz. Siyasi istikrarı yakaladık ama, istikrarlı bir ekonomiyi gerçekleştirebilmemiz için, sadece olayı parasal, mali disiplin diye alamazsın. Türkiye'nin bir sosyal yapısı var. 70 milyon var. Her sene 1.5 milyon insan doğuyor bu ülkede. 1 milyon insana iş bulmakla karşı karşıyasın. Mevcut 15 milyon işsizi bir tarafa bırak. Şimdi bu yapı içerisinde enflasyonu kalıcı olarak ben göremiyorum. Her ne kadar zorlarsınız bazı şeyleri çok zorlayabilirsiniz, ne de kamu personel politikalarına baktığım zaman 2.5 milyon çalışan var, hala daha işe alınanlar var. Şu anda özelleştirmeye baktığımız zaman özelleştirmeden çok devletleştirme yaptık. 500 küsür şirket şu anda devlete geçmiştir. Sadece son banka İmar Bankası olayından İstanbul Ticaret Odası'nın 245 şirketine el koyulmuştur. Şimdi el koyma dediğiniz zaman bir kere bunu antidemokratik buluyorum ben. Kim ne derse desin. Bu ülkede kanunlar var, yasalar var. Yetişmiyorsa yeni yasalar çıkarın. El koyma kelimesi antidemokratiktir. Hele ekonomide el koyma kelimesini uyguladığın ülkelerde yerli sermaye yabancı sermaye niye yatırım yapsın. Ben neye güvenip yatırım yapacağım. Senin adaletine güvenemiyorum. Kusura bakmasın kimse. En küçük bir alacak davası 5 sene sürüyor. Hani adalet reformu. Bu sistem içerisine yabancılar niye gelsin, yerliler niye yatırım yapsın. Mali portreye bakıyorum 56 kanunumuz ki siz bu konuları çok iyi bilirsiniz, 135 tane kararname. Yarın bize efendim tamam el koydum işyerine deyip hadi güle güle dese kim ne diyecek. % 65'e varan vergi ödeyeceğiz. Kazandığımı vereceğime devlete, otururum para-

mın üstüne. Ne işim var gidip yatırım yapacağım, sigortayla, maliyeyle, işçiyle, devletle, belediyeyle, her şeyle uğraşacaksın, kazandığını bırak, bir de vermek mecburiyetindesin. Sayın Defterdarım burada. Son günlerde bir kere yine bir antidemokratik bir uygulama ki üyelerimden çok şikayet geliyor benim. Verilen beyannameleri arttırın. Bir devlet böyle bir istekte bulunamaz. İstediğiniz zaman o vergi mükellefi kayıt dışına gider şeyini bulamazsınız, gölgesini bulamazsınız ve nitekim bulamıyorsunuz. Vergi mükellef sayısı gittikçe düşer. Şimdi bunları biraz demokratik yapı içersinde gerçekleştirelim. Ben de biliyorum, benim ülkemde ilk başta konuşmamda dedim ki, ihracatımızda, kayıtlı ihracatımızda 25 milyar dolar var, bir de kayıtsızını da söyledim size. Vergim kayıtsız doğru, 500 bin seyyar satıcıyla uğraşıyorum ben. Dükkanınızın önünde aynı malı satan adama kimse dokunmazken, ben kayıtlı ekonomide hesap vermekle karşı karşıya kalıyorum. Şimdi bunlar tabi bu işin ki enflasyona etkisi çok. Bende inanıyorum, % 50'nin üzerinde normal kayıt dışı olayı yaşıyor Türkiye'de. Ama bunu kayıt içersine aldığınız zaman, benim işletmelerin hepsini batırırsınız. % 60-65 ödeyeceğim vergiyle benim işletmemi sen ham kayıt içerisine al, o zaman Türkiye'yi felakete sürüklersin. Bu 15 milyon işsizle 70 milyonu aç bırakırız. Çalışmaz kimse, çalışamaz. Bunları hep yaşadık. Bunları ne zaman yaşadık? % 150 enflasyonlarda yaşadık. Hem % 150 enflasyon bedeli ödedik, hem de kalkıp bir de vergi ödedik. Şimdi Türkiye'de işletmelerimiz ağzı yandıkları için yoğurdu üflüyorlar. Doğrudur. Henüz daha işletmelerimiz enflasyonsuz bir bütçe kendilerine yapmış değildir ve 2003 yılı bütçesinde de yine işletmelerimiz güvendiği devletinden bir zarar daha görmüştür. Bütçe yapılırken ortalama döviz 1.700 ile 1800 arasıydı. 1300 lere düştü. Benim bütün işletmelerim ihracat bağlantıları yaptı. Yıllık bağlantılar bu, günlük olmaz ki. 1600 diye güvendi, devletin bütçesi 2003 yılı bütçesi sene sonunda 1900-1800 döviz dedi, ortalama 1700 ona göre işletmeler bağlantı yaptı, sene sonunda hepsi zarar etti. Ayakta durmak için mecburdur ihracat yapmaya. Tümü dertli. Kayıtlı ekonomide rakamsal güvenilir kayıtlar yok. Böyle

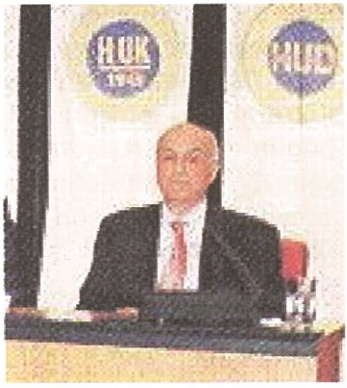
olunca tabiki enflasyonun kontrolü de maalesef pek mümkün gözükmüyor. O bakımdan enflasyonu tek başına bir olay olarak almamak lazım. Enflasyonun Türkiye üzerindeki etkilerini dünyadaki artık ki çok kullanıyoruz işte küreleşme diyoruz, efendim ülkelerin bütünleşmesi diyoruz, alınan Amerika'nın şu anda ve işte Merkez Bankası seçim dolayısıyla 2 puan dövize bir faiz verirse, Türkiye'deki döviz fiyatları ne olur, ne kadarını kontrol ederiz onu da bilemiyorum. Ama baştan beri bilmediğim bir şey daha var. IMF şu ana kadar Türkiye'ye 24 milyar dolar para vermiş. 12 milyar dolar faiz almış. Benim param olsa ben Türkiye'ye bunu daha az faizle para verirdim. Bu tefeci faizi. Şimdi IMF ile devam edelim. Makro açıdan IMF'nin Türkiye'ye sunduklarına evet diyorum, ama mikro açıdan kesinlikle katılmıyorum. Türkiye'nin IMF'nin politikalarına karşı kendisinin ülkesini, imkan ve kaynaklarını harekete geçirecek politikalar da uygulayıp IMF'nin önüne koyması lazım. Şu anda IMF'nin ortalama faizi % 8 - 10 civarında, ama Türk vatandaşından hala % 1,5-2 faizlen döviz topluyoruz. Ortalama vade, IMF'nin verdiği ortalama vade 1 yıl, 8 aylık dahi ara kredi verdiği söz konusu. Bunlar resmi rakamlar elimizde de var. Sayın Derviş geldiğinde ben yazılı kendisinden istediğimde 12 faizle borçlandığında, 14 faizle alınmış parayı ödedim. 200 milyon dolar karı oldu ülkenin diye resmi yazısı da var. Şimdi IMF ile görüşen bürokrasi kadromuzu ben yeterli yetersiz diye bakın bazı şeyler siyasi, ama bunları Türkiye IMF'nin önüne koyacak bazı noktalara geldi. Dört yıl oldu. Bakın dünyada IMF politikalarını iyi uygulayan bir tek ülke gördüm ben Kore. Kore, IMF'nin şu andaki uyguladığı ekonomi politikadan düzlüğe çıkmıştır. Neden çıkmıştır? IMF'nin politikalarıyla beraber çok hızlı bir şekilde reformları hükümet karar almıştır, o sene 35 milyar dolar parayı sermaye girmiştir. Son on yılın en düşük sermayesi 2003 yılında gelmiş Türkiye'ye. 300 milyon dolar seviyesinde. Bu da mevcut yatırımların sermaye artırımı gibi olaylar. Sıcak para için bir şey söyleyemiyorum, kayıtlı ekonomi için söylüyorum. IMF ile devam edeceksek oturup kendisiyle bazı meseleleri müzakere etmek mecburiyetindeyiz. Görülüyor ki biz belirli bir süre daha

IMF ile birlikte yaşayacağız. Yaşarken de bizim yapmamız gereken reformları yapacak bazı radikal kararları almamız lazım. Ben beklerdim ki bu hükümet geldiğinin ertesi günü bu milletin önüne çıkıp bana görev verdiniz, ben şu reformları gerçekleştirmek mecburiyetindeyim. Bugüne kadar maalesef o radikal kararları pek göremedik. Döviz bazında % 85 civarında faiz ödedik yani. Bunu ödüyoruz. Dolaylı olarak bu sıcak para Türkiye'nin çok rahat boşluklarını bulup, çünkü mali piyasamız çok az bir parayla yönlendirilebiliyor, borsamız istediğimiz rakamlarda oynayabiliyor, faizlerle oynayabiliyor. Tahtakale dediğimiz, ki merkez bankasının müdahalesi olan yer için söylemiyorum, şurada günlük girişler dahi çok büyük rakamsal değişiklikleri yapıyor. Bunları istikrarlı bir şekilde gözden geçirmek lazım. Mali disiplin çok önemli ama önce, devlet reformu önemli. Yani siz nihayeti bir bütçe yapmakla karşı karşıyasınız, ondan sonra da Defterdarlarınıza gidin bu parayı toplayın, bu bütçenin karşılığını toplayın demek çıkar yol değildir. KİT'lerimiz hala Türkiye'nin temel üretimin % 60'ına hükmetmektedir. Böyle bir yapı içerisinde siz özel sektörden beklediğinizi bulamazsınız. Daha doğrusu liberal bir ekonomiden de kolay kolay bahsedemezsiniz. Çünkü hammadde temel üretimdir. Üretim maliyetine çok büyük etkileri vardır. İşte 2003 yılında bize benzini bu dövizden sattılar, 1800 civarında, pardon akaryakıtı. Temel üretim mallarındaki devletin ürettikleri bu fiyattan, elektrik bu fiyattan, ondan sonra çıkın rekabet edin deyin. Şimdi bu dengesizlikler işte hem güvensizliği getiriyor hem işletmelerimizde sorunları getirmektedir büyük oranda. Tabi bir daha enflasyonun rakamına güvenmediğimiz çok önemli bir konu var. 240 milyar dolar borcumuz var. İç ve dış. Şimdi böyle bir borç yapısı içersinde ve vadesi çok küçük, yani ülkenin 70 milyonluk bir ülkenin işte 250 milyar dolar gayrisafi milli hasılası olan bir ülke için belki borç değil ama, her ay, her hafta, her sabah başbakanın ve maliye bakanının önüne koyulan bir bilanço=ödeme. Yani bu kısa vadeli borcu biz taşıyamayız. Türkiye bence radikal bazı kararlar almak mecburiyetindedir. Bunun yükünü hem özel sektör, hem Türk halkı, hem Türkiye daha

büyük boyutlarda çekecektir diye düşünüyorum. Bu borç yükü aynı zamanda Türkiye'nin dış politikasına da, egemenliğine de ileride ki birkaç ay sonra biraz daha göreceğimize inanıyorum. Benim zamanım bitti, toparlıyorum. Tabiki Türkiye'nin ve bizim özel sektörde yatırımcı ileriye doğru istikrarlı bir yapı içerisinde enflasyonsuz bir oran olması lazım ki bugün artık Afrika ülkelerinden kalkmış, gelişmişlikten bahsettiğim bir ülkede enflasyonun çift rakamlara çıkması, o hepimizin ayıbıdır diye düşünüyorum. Enflasyonsuz bir oranın istikrarlı bir ekonomiye dönüşmesini arzu ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Enis BERBEROĞLU

Sayın Başkan da aslında birkaç başlık verdi gazeteci gözüyle baktığımızda. Mesela enflasyonsuz bütçe yapmadık diyor. Evet yapısal sorunlar açısından enflasyona pek güvenemediğimiz için, enflasyon rakamının kalıcı olarak düşük çıkacağına pek güvenemediğimiz için bütçe yapamadık diyor. Dalgalı kurun biraz cilvesinden bahsetti Sayın Başkan, bunun enflasyona geçirgenlik, Sayın Başkan da Aydın GÜNTER Bey'de bundan bahsetmişti. Kore örneğini verdi. Yabancı sermaye gelmeden, yani yapısal reformlar tamamlanıp yabancı sermayeler gelmeden IMF programlarının netice vermediğini vurguladı ki, bu çok yaygın bir görüş iş dünyasında ve iç borç rakamında da ilginç bir yaklaşım var. Radikal kararlardan söz etti. Belki soru-cevap bölümünde bu radikal kararların içeriğine dönük de bizi bilgilendirebilir Sayın Başkan. Evet sıra üniversiteye geldi efendim. Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölüm Başkanı değerli Hocamız Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL. İsterseniz siz hiç düzeninizi bozmayın hocam. Oradan devam edin. Çünkü yukardan da bir yansı sunuşu yapacak sayın hocam bize.



Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL – Sayın Müsteşar Yardımcım, Sayın Başkanlar, tek tek sayamıyorum çok başkan var. Sayın Maliye Bakanlığı'nın değerli mensupları, değerli üstatlar, tüm maliye camiasını saygıyla selamlıyorum. Öncelikle bana bu panelde konuşma fırsatı verdiği için Hesap Uzmanları Vakfı'nın Sayın Başkanı Aydın GÜNTER Beyefendiye teşekkür ediyorum. Aslında bu konuşma teklifini aldığımda, ben konuyu belki de yanlış anladım. Enflasyon Muhasebesi üzerine konuşacağımızı düşünüyordum. Fakat konuşmalardan "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" olduğunu, esas konunun o konuda odaklandığını hissettim ama gene de konuyu kendi alanıma çekmeye çalıştım. Aslında tam benim alanımda değil, maliye muhasebe konusu diye kabul ediyorum, muhasebe biliminin konusu diye kabul ediyorum bu enflasyon muhasebesini. Yine de biraz hazırlanmaya çalıştım. Sizin engin teknik bilgileriniz çerçevesinde, çok iyi yoğrulmuş bu meseleyi gene de değerlendirmeye çalışacağım. Aslında yapmak istediğim Vergi Usul yasamızda son yapılan değişikliğin ne derece tutarlı olduğunu biraz irdelemek. Enflasyon düzeltmesi meselesini tartışmaya açmak, belki de bu konuda çok tartışma konusu alanı var, içeriği çok geniş. Evet tabi Sayın Başkanlar çok geniş perspektifle Türkiye'de enflasyon meselesini tartıştılar, enflasyonsuz bir yaşamı. Ben bir cümle eklemek istiyorum. Belki teorik olarak ifade edilecek bir şey değil ama, Sayın Başkanımız dediler ki şikayet ettiler, fakat ben o şikayetleri şey olarak sayıyorum. 1989'da Türkiye'de ilan edilen kısa vadeli sermaye hareketlerinin liberalizasyonunun bir sonuçları gibi görüyorum. Eh bundan vazgeçilirse, bu liberalizasyondan, bütün bunlar, bu şikayetler ortadan kalkar.

Ben şimdi konuma geçiyorum ve yansı da da görüldüğü gibi efendim, amacım Türkiye'de vergi sistemimizde getirilen enflasyon düzeltmesinin, yani enflasyonu yaşadık, bu yaşanan etkilerin, bu tahribatın düzeltilmesi için vergi sistemimiz de bir şeyler yapmak istedi, böyle kabul ediliyor ve bir düzenleme getirildi. Bu düzenleme nedir? Ben tebliğin amacını şöyle ortaya koymak istiyorum. İsmini enflasyon düzeltmesi ve 29 numaralı uluslararası muhasebe standardı olarak koydum. Çünkü şuna inandım, incelemem sonucunda. Getirilen düzenleme 29 numaralı muhasebe standardının bir aktarımıdır. Evet öyle kabul ediyorum. Ufak tefek değişikliklerle. Bu tebliğin amacı olarak enflasyon düzeltmesinin aslında bir enflasyon muhasebesi meselesi olduğunu, mali tabloların doğru sunumu olduğunu, burada Sayın Başkan da var, Muhasebe Standartları Kurulunun Sayın Başkanı onun önünde biraz itizar beyan ediyorum konuşmamı. Bir ..... olduğunu, doğru sunum olduğunu kabulü gerektiğine inanıyorum ve bunun böyle olduğunu kısaca ifade etmeye çalışacağım. Gene 29 numaralı muhasebe standardı kabulü meselesidir bu. Vergisel boyutu benim kanaatime göre ikinci nitelikte kalmaktadır. Doğru mali tablo düzenlemesi esastır ve Türkiye'de 5024 sayılı yasa çok iyi bir şekilde, bu meseleyi bu enflasyon düzeltimini kuramamıştır kanaatindeyim. Evet bu amacını bu şeye göre ortaya koymaya çalışacağım. Şimdi biliyoruz ki Türkiye'de enflasyonla mücadele konusunda vergisel önlemlerle birçok şey yapılmış, bu konuda ilk yapılan da tabi, ben üstadları saygıyla anıyorum, 49 yılında Gelir Vergisi Reformumuz yürürlüğe konulurken Vergi Usul Yasasıyla birlikte gelir-kurumlar vergisi, öz varlık mukayesesi ile ticari karın hesaplanması sistemi getirilmiş. Yani o kadar ben gözümde şey görüyorum ki, bunu önemli bir kavram olarak görüyorum ki ve unutulduğuna inanıyorum. Bir işletmenin gerçek karı, öz varlık karşılaştırmasıyla bulunur. Öyle maddede duruyor aslında yasamızda, ama uygulanmıyor. Böyle uygulanacak eskiden tablolar vardı, hatırladığım kadarıyla, beyannamelere eklenen öz varlık karşılaştırmasını ifade eden tablolar, sonra

onlar da kaldırıldı. Enflasyon düzeltmesi de işte bu öz varlığa göre vergi alma, doğru bir öz varlığı vergilendirme meselesidir. Çünkü maliye kitaplarında deniyor ki, eğer bunu yapmazsanız yasal oranla efektif oran farklılaşır ve işletmeler çok açılır arası ve haksız bir vergi yüküyle muhatap olabilir. Peki bu nerden çıktı. Hep bunu duyuyoruz. Enflasyon düzeltilmi ve muhasebe sistemine geçilmelidir. İş yaşamında yaygın ve yoğun şikayetler vardı. Ama bugüne niye beklendi, hatta ben şöyle de yadırgıyorum. Enflasyon düşüyor madem, buna niye geçiyoruz gibi de düşünülebilir. Yani bitti bu artık, enflasyon bittiyse, ama tabi yüksek enflasyon meselesidir bu. Şuna bağlıyorum. IMF'ye verilen tabi taahhüt mektupları var, maalesef yasal düzenlemelerimizin büyük temelinde hep bu var, taahhüt mektupları var, regülasyon var. En önemlisi Avrupa birliğinin 2002'de kabul ettiği ve 2005 başından itibaren, tüm Avrupa'nın birlik menşeili şirketlerin, regülasyon, direktiften daha da önemli, çünkü regülasyonda uyma zorunlu, üye devletlerin ayrıca kabulüne de gerek yok, doğrudan doğruya uyulması gereken bir kural olarak ifade ediliyor. Öz varlığın korunması; şimdi öz varlık nasıl korunur, daha doğrusu enflasyon karşısında nasıl etkilenir? Aktif ve pasif değerler farklı boyutlar kazanır ve bunun sonucunda öz varlık gerçek olduğundan daha yüksek görünür ve daha yüksek oranda vergi verilmiş olur. Bu bakımdan bunu düzeltmek lazım. Peki bu konuda enflasyon tanımı nasıl yapılabilir? Bu konuda yine teorik çalışmalar var. Fiili enflasyon mu alınacaktır yoksa beklenen enflasyon mu alınacaktır? Bu konudaki düzeltmelerde iki görüşü de savunan görüşler var ama beklenen enflasyonun önemli olduğu. Çünkü birinci alındığı taktirde negatif durumlarla da karşılaştırmak mümkün. Enflasyon düzeltimi, varlık korunmasında, faizin, amortismanın ve enflasyonun rolü çok büyük, reel faiz hesabının rolü çok büyük. Bizim yeni düzenlemede bunlar dikkate alınmaya çalışılmış ve efektif yük artışının rolü büyük. Nasıl korunuyor? Öz, aktif ve pasif düzeltmesiyle yapılabiliyor ki bizim kabul edilen sistem bu, 29 numaralı standartta bunu benimsemiş gibi görünüyor.

Öz varlıkta bulunup endekslenebilir. Bu da bir yöntem. Kapsamlı bir ayarlama yapılabilir. Her kalem, şimdi öyle duyuyorum, bende teknik olarak fazla yetkin değilim bu konuda ama, belli şirketlerde işte binlerce işlemin yapılması gerektiği ifade ediliyor. Basit ayarlamalar yapılabilir. ..... olarak kabul edilebilen. Kimi kritik bazı kalemler düzeltilerek yapılır. Ben gene 63'te Türk Vergi Sistemi'ne getirilen Yeniden Değerleme Müessesesi'nin enflasyon düzeltmesinde en önemli müessese olarak kabul edilmesi sonucunda, sabit varlık ve amortisman esasını benimsediğini ve doğru bir yaklaşım olduğunu kabul ediyorum. İşte uluslararası muhasebe standardı da bu amaçlarla, yani, yüksek enflasyon dönemlerinde düzeltmeyi öngörüyor. Şimdi yüksek enflasyon nasıl tanımlanmış uluslar arası muhasebe standardında. Kümülatif son üç yılda % 100' e ulaşmak, yani yıllık % 26 ortalama artış, % 26 kümülatif olarak % 26. Pek bizdeki gibi % 10 var mı? Yok % 10 diye bir şey yok. Son yıl son dönem % 10 diye bir şey görmedim ben daha doğrusu Belki ..... edilebilir. Peki başka nasıl tanımlanıyor? Bakın şöyle ifadeler var. Bunları önemli görüyorum. Yoksa hiperenflasyon deyip işte üç rakamlı üç haneli enflasyon değil de, şöyle deniyor. İşletmeler toplam varlıkların parasal olmayan kıymetlerde ya da istikrarlı bir yabancı parada tutma eğilimi belirmişse, piyasada fiyatlar bir yabancı istikrarlı para birimine göre belirleniyorsa, tespit ediliyorsa, ücretler ve fiyatlar bir fiyat endeksine bağlanmışsa, o zaman işte hiperenflasyon dönemine girilmiş olur diyor. Yani rakamda fazlaca önemli değil, esas birde altına yüzde yüz olursa üç kümülatif artış deniyor. Demek ki Türkiye bütün bunları yaşadığına göre, hiperenflasyona girmiş. Karşı savlar da var tabi hiperenflasyon değil diye. Burada vergisel bakımdan, muhasebe standardı bakımından yapılacak düzeltmenin net parasal pozisyonu hesaplanması yoluyla olması lazım. Net parasal pozisyon gelir tablosunda yerini alacaktır, hesaplanarak farklar ve buna göre düzeltme yapacaktır. Peki niye böyle bir standart öngörülmüş. Çünkü mali tablo sunumunda kalite gerekmektedir ve yeknesaklık derecesi tabloların

arttırılması gerekmektedir. Demin ifade ettiğim gibi, tam ve doğru bilgi sunumu gerekmektedir. Ben gene uluslararası bazı karşılaştırmalara baktım. Nasıl hesaplıyorlar net parasal pozisyonu. Bizde tebliğde ve yasal düzenlemede çok belirgin değil bu. Parasal varlıklarla, parasal hükümlülükler farklı denmiş gene de bizde de fakat, parasal olmayan varlıkların öz varlığın ve gelir tablosu kalemlerinin endekslenmesi burada da stok sabit varlık gelir düzeltimleri pozitif, sermaye ve amortisman ve gider düzeltimleri negatif alınıyor, aradaki fark gelir tablosuna geliyor. Şimdi buradan bu uluslar arası standarttan Türkiye'de nasıl bir kurum kurulmuş? Acaba bu ilkeler benimsenmiş mi? Şöyle hızla bakıyorum tarihsel gelişime. Yeniden Değerleme var, LİFO var yani bizde epey şey yapılmış Türkiye'de de. LİFO'nun da çok tartışmalı olduğunu kanaatindeyim. LİFO'nun neyi getirdiği çok belli değil. Çünkü Maliyet esasına göre stoklar değerlendiğine göre, son giren ilk çıkar, işte sene başında alınmıştır, çok ucuzdur, sene sonunda çok pahalıdır. Yani ben özür dilerim teknik olarak kavrayamadım çok. Maliyet artırımı getirildi gene 38. maddeyle. O da bir avantaj. Bunların hepsi bölük pörçük bulundu. Yani gene işletmeler karlarını doğru hesaplayamıyorlar dendi. Öz varlığa hiçbir şekilde faiz yürütülemedi. Biliyorsunuz yok hala. Belki o yürütülseydi birazcık maliyet hesabı dikkate alınabilirdi ve bugüne gelindi. 5024 sayılı yasayla. Şimdi 5024 sayılı yasa demin belirttiğim standartlara göre bir takım düzenlemeler yapmış ancak, o kadar uzun bir madde yazılmış ki, tebliğ gibi bir madde yazılmış, hatta (a) bendi ile (b) bendinin dengesi yok. (b) bendi sadece yeniden değerleme oranını tespit ediyor, (a) bendinde ise uzun bir tebliğ var. Hatta öyle ki tebliğin içeriğinde dahi tebliğle verilen yetkiler var. Yani gene Maliye Bakanlığı'na bir takım yetkiler veriliyor, bu düzeltmelerin nasıl yapılacağı şeklinde. Bu yadırganacak bir durum olarak kabul ediyorum. Bunun dışında tabi standarttan alınan bazı öğeler var, bunların üzerinde teknik olarak çok ayrıntılı durmuyorum. Fakat düzeltme yöntemlerine geldiğimiz zaman, yani vergi sistemimizi nasıl düzelteceğiz?

Kapsamlı düzeltme benimsenmiş gibi görülüyor fakat, arkada toplulaştırılmış yöntem diye bir ifade var, toplulaştırılmışın Türkçe ifadesi ne ifade ediyor çok anlayamadım ben ama, basit usul demek isteniyor herhalde. Basit usul dendikten sonra hareketli ortalamalar usulü gibi bir şey getirilmiş. Fakat tebliğe bakıyoruz, bu kalkmış gibi. Stok devir hızı, stokların daha hızlı devir edenlerle daha yavaş devir edenleri ayıralım diye o mantıktan hareket ederek, işte onların stokta durduğu gün sayısı ile stok devir hızı yöntemi diye bir şey öngörülmüş. Sonuçta ne oluyor? Sistem getiriyor olayı, stokların enflasyon karşısında düzeltmesi. Yani stoklarla sınırlı hale getiriyor. Peki bizim daha önce Yeniden Değerleme kurumumuz var. Amortismanların ve varlıkların. O, o kalkıyor. Yani küçük ve ortaboy işletmeler için bir genişleme yapılmış gibi görünüyor. Çünkü gene kanaatimce Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimine tabi şirketler, halka açık işte 250 ortak ve yukarısı diğer şirketlerde böyle bir sorun yok. Zaten bir tebliğ yayınlanmış, uymaya mecburlar. 31.12.2003'ten itibaren 15 numaralı tebliğ mi ne. 175. madde var bizim Vergi Usul Kanunumuzda. Orda Maliye Bakanlığı'nın ciddi bir yetkisi var. Muhasebe standardı koymak ve buna ilişkin usul ve esasları tespit etmek. Peki bu varken niye Maliye Bakanlığı böyle bir düzenlemeye gerek duymuş. Diyebilirdi ki, 29 numaralı standart kabul edilmiştir ve bütün şeyler için uygulama esasları getirilmiştir. Çünkü bakanlığımız bu konuda çok düzenleme yapabiliyor başka alanlarda. Enflasyon oranı tespiti demin ifade ettiğim gibi ikili yapı kullanılmıştır. Toplulaştırılmış yöntem tercih edilebilir denmiştir ve böylece stok meselesi şey yapılmıştır ve deminde ifade ettiğim gibi yeniden değerlemeden bir tür geriye gidişle karşı karşıya kalınmıştır. Ben özetle toparlarsam birkaç cümleyle. Türkiye'de vergi sistemimizde enflasyon düzeltmesi kavramı, enflasyonun tahribatını öz varlık üzerinde giderme amacına yönelik olması bakımından doğrudur, ancak bu amaca uygun bir şekilde ifade ettiğim gibi standardın her halükarda benimsenmesi lazım, bildiğim kadarıyla Türkiye, dünyada muhasebenin standartlarını

genel olarak benimsememiş üç dört ülkeden biri olduğu ifade ediliyor. Bir tek 29 numaralı standardı böyle alıp da 1 numaralı standarttan başlayarak bütün standartların kabulü gerekirken, Sayın Başkan burada, böyle bir şey düzeltmemiştir kanaatindeyim, saygılarımı arz ediyorum. Biraz teknik konuştum ama özür dilerim.

Enis BERBEROĞLU

Mutlaka kıymetli hazirun anladı ama ben anlayabilmiş miyim bakayım? Yani anladığım kadarıyla, mali tablolara dönük bir düzenleme var ama henüz enflasyon muhasebesi diye yani vergi yükünü düzeltecek, vergi yükündeki aksaklığı düzeltecek bir düzenlemeden uzağız diyor. Üç kıymetli konuşmacıyı da dinledim. Sizi bilmem ama ben henüz enflasyonla yaşama hazır olan bir konuşmacıya rastlamadım. Belki dördüncü de bunu görürüz. Turgut ÖZCAN Bey, Baş Hesap Uzmanı, sözü ona bırakayım. İsterseniz oradan konuşun.



Turgut ÖZCAN – Sayın konuklar, üstat ve arkadaşlarım. Hepinize saygılarımı sunarım. Enflasyonsuz yaşam deyince ben, düşük enflasyon düzeyinde, fiyat istikrarının istikrar içinde sürdürülebilir bir büyümenin olduğu bir ekonomik ortamı anlıyorum. Bu çerçeve içinde de bulunduğumuz şu anki ekonomik durumun enflasyonsuz yaşam değil, ancak, iyimser bir bakışla, buna bir geçiş aşaması olduğunu düşünüyorum. Yani enflasyon oranı halen tek haneli ve yıllardır bu seviyede kalmış olan bir durumda değildir. Ancak geçmişteki yaşanan kriz ve enflasyon

oranlarını düşününce şu anki enflasyon düzeyinin epeyce düşük olduğu da söylenebilir. Enflasyonun düşürülmesi, enflasyonsuz yaşama giden yolda bir adım, esas olan fiyat hareketlerinin düşük enflasyon oranında belirli bir istikrara kavuşturulması.

1999 yılında yaşanan Rusya krizi ve depremin ardından iç borçlanma maliyetleri artma eğilimine girmiştir. Nisan 1999'daki seçimlerden sonra iş başına gelen hükümet, yapısal reformları da içeren bir istikrar programını 2000 yılı başında uygulamaya koydu. IMF destekli bu program kur çapasına dayanıyordu. Bu kur çapası uygulamaya konulmasından 18 ay sonra yavaş yavaş terk edilip, programın üçüncü senesi sonunda oluşacak serbest kur rejimine yumuşak geçilmesi öngörmekteydi. Program, özelleştirme gelirleri için konulan taban değer, kısa vadeli kamu ve hazine garantili dış borç stoğu için konulan tavan değer ve zaman içinde öngörülen faiz dışı bütçe fazlası gibi düzenlemelerle mali disiplini yerleştirmeyi ve kamu da yapısal reformu amaçlıyordu. Piyasalar Ocak 2000'de uygulamaya konulan bu programa olumlu tepki verdi. 1999 yılında 12 aylık TÜFE % 68,8 iken, 2000 yılında bir sonraki yıl % 39'a, TEFE 1999 yılında % 62,9 iken bir sonraki yıl % 32,7'ye geriledi. Kur riskinin ortadan kalkmasıyla birlikte bankalar döviz açık pozisyonlarını hızla arttırdılar ve yurt dışından aldıkları borçlarla tahvil yada bono alma yoluna gittiler. Yapısal reformlardaki gelişmeler, cari işlemler açığında görülen aşırı artış ve programın sürdürülebilirliğine ilişkin şüpheler, yabancı yatırımcıların önemli boyutta fonu yurt dışına çıkarmalarına neden oldu. Kasım 2000'de piyasalardaki krizi kontrol etmek isteyen Merkez Bankası, piyasaya 4,3 milyar dolar karşılığı Türk lirası verdi, ancak bu para Merkez Bankası'ndan döviz alımına ve rezervlerin azalmasına yol açtı. IMF'nin baskısıyla Merkez Bankası piyasaları fonlamaktan vazgeçti ve 1 Aralık günü gecelik basit faiz oranı % 1700'e ulaştı. Sonuçta Kasım 2000'deki bankacılık krizi ve Şubat 2001'deki kurda yaşanan kriz ile program sona ermiş oldu. Mayıs 2001 tarihi itibariyle Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı adıyla bilinen ekonomi programı yürürlüğe kondu. Bu

programın temel amaçları, bankacılık sektörlerine ilişkin tedbirlerin süratle alınarak, mali piyasalardaki kırılganlığın azaltılması, faiz oranları ve döviz kurlarında istikrar sağlanması, iktisadi etkinliği arttırıcı yapısal reformların gerçekleştirilmesi, artan borç yükünün azaltılması ve enflasyonun düşürülerek sürdürülebilir büyüme ortamının sağlanması olarak belirlenmiştir. Alınan mali önlemlerde faiz dışı fazla arttırılmış, iç talep daraltılmış ve cari işlemler dengesi fazla vermiştir. Ancak Türk Lirasının değer kaybetmesi ve kamu fiyat ayarlamalarının etkisiyle enflasyon hızlanmış, 12 aylık fiyat artışı TEFE'de % 88,6'ya TÜFE'de ise % 68,5'e yükselmiş, gayrisafi milli hasıla % 9,5 oranında gerilemiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yönelik terörist saldırılarının ardından, iç ve dış piyasalarda istikrarsızlık gözlenmiştir. Bu nedenle 2002 yılı başında, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı 2002-2004 yılını kapsayacak şekilde revize edilmiş ve IMF'den ek dış finansman imkanı sağlanmıştır. 2002 yılında programın genel olarak kararlılıkla uygulanması ve sağlanan ek dış finansman piyasalarda güveni arttırmış ve iç borçların sürdürülebilirliğine ilişkin kaygıları azaltmıştır. Erken genel seçimlere rağmen sıkı para ve maliye politikaları, 2002 yılında enflasyonun hızla gerilemesini sağlamış ve 12 aylık fiyat artışı TEFE'de % 30,8'e TÜFE'de ise % 29,7'ye düşürülmüştür. Ekonomi tekrar büyüme sürecine girmiş ve iç talepteki sınırlı artışa karşılık, stok birikiminin de katkısıyla gayrisafi milli hasıla büyüme hızı % 7,8 olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında Irak Savaşı'na rağmen, enflasyondaki düşüş daha da ivme kazanmış ve belirlenen hedeflerin altında kalmıştır. 12 aylık fiyat artışı TÜFE'de % 18,4 TEFE'de ise % 13,9 olmuştur. Irak Savaşı'nın kısa sürede sonuçlanması ve Nisan ayından itibaren hükümetin program uygulamalarındaki kararlılığı ekonomideki güveni arttırarak, olumlu bekleyişleri güçlendirmiştir. Bu gelişmeler, enflasyonist bekleyişleri aşağıya çekerken, ... biriminin azalmasına, Türk Lirasının değerlenmesine ve faiz oranlarının gerilemesine katkıda bulunmuştur. Sıkı para ve maliye politikaları ile iç talebin kontrol edilmesi ve uluslararası alandaki

olumlu gelişmeler de yılın 2. yarısında enflasyonda hızlı bir düşüş yaşanmasını sağlamıştır. Hali hazırda uygulanmakta olan ekonomik program, üç temel unsura dayanmaktadır. Bunlar sırasıyla; dalgalı kur rejimi altında fiyat istikrarına odaklanmış para politikası programı, yani Merkez Bankası'nın da ifade ettiği üzere, örtük enflasyon hedeflemesi, ikincisi mali disiplin, üçüncüsü kamu kesimi ile finansal kesimde yapısal reformlar ve özel sektörün ekonomideki rolünün arttırılmasına yönelik yapısal reformlar. Dalgalı kur rejiminde, eğer ülkenin güvenilirlik sorunu var ise ve aynı zamanda sermaye hareketlerine açık bir ekonomiyse o ülkede .....

..... hallerinde ciddi finansal krizler yaşanabilir. Gelişmekte olan ülkelerde enflasyon, kur hareketlerinden, gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla etkilenmektedir. Bu nedenle kurun hareketli olması çok fazla istenmemektedir. Nitekim ülkemizde de son zamanlarda kurlarda % 15'ler düzeyine kadar artış olmuş ve cari ödemeler dengesindeki açık da piyasalarca biraz yüksek algılanmış ve bunun sonucunda da bir tedirginlik oluşmuştur. Nominal döviz kurundaki değişmelerin enflasyon oranını etkileme olasılığı mevcut iken, reel döviz kurundaki değişmelerin önemli politik sonuçları doğuracak şekilde, hem ülkede yaşayan vatandaşları, hem de kaynakların dağılımını etkilemesi söz konusudur. Dalgalı kur rejiminin faydaları ise, şokları emmesi dolarizasyon olgusuna uzun dönemde çare olma olasılığı ve eğitici yönünün olması sayılmaktadır. Ekonomide yanlış karar alındığında, dalgalı kur rejiminde bu hemen görülebilir. Dalgalı kur rejimi sayesinde Merkez Bankası başka bir kaygısı olmadan kısa vadeli faizleri enflasyon hedefine yönelik olarak da kullanabilir. Bu program ile uygulanmakta olan örtük enflasyon hedeflemesinin başarılı olabilmesi ve fiyat istikrarının da sağlanabilmesi için tek başına para politikaları ile mücadele etmek mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla Merkez Bankası'nın açıklamalarında da ifade ettiği üzere, programın vazgeçilmez koşullarından birisi de mali disiplindir. Yani bütçe açıklarının azaltılması ve hedeflenen faiz dışı fazladır. Faiz dışı

fazla devletin mali pozisyonunu, yani normal gelir yaratma ve harcama politikalarını uygulama gücünün bir göstergesidir. Gelişmiş olan ülkeler ile, bir kısım gelişmekte olan ülkeler kamu açıklarını sınırlamaya yönelik önlemler alırken, Türkiye'de 1980'lerin ortasından itibaren tersine gelişmeler ortaya çıktı. Kamu kesimi açıkları artmaya devam etti. Bu açıklar borçlanmayla kapatıldı. Borçlanabilmek bir iktisat politikası başarısı olarak da sunuldu. Yüksek enflasyon sürecinin ilk dönemlerindeki temel enflasyonist neden olarak yüksek kamu açıkları ve bu açıkların Merkez Bankası kaynakları ile finanse edilmesi ön plana çıkmaktadır. Ancak bu süreç içinde bütçe açıkları ile enflasyon oranı arasındaki aynı yönlü ilişki zayıflamış, yani bütçe açığı arttıkça, enflasyonun da artması olgusu ortadan kalkmış görünmektedir. Ama bu durum enflasyon düzeyiyle bağlantısı olmadığı anlamına da gelmiyor. Kamu açıklarının giderek artan düzeyde, iç borçlanma ile finanse edildiği ekonomide enflasyonun sıçrama riski bulunuyor. Ancak enflasyon oranı, kamu açıklarını finansman biçiminin sürdürülebilirliğinde de çok değerli hale geliyor. Finansman biçiminin sürdürülememesi ekonomiyi parasallaşma zorunluluğu ile karşı karşıya getirmekte ve mevcut enflasyon düzeyi kısa sürede potansiyel enflasyon düzeyine ulaşabilmektedir. Krizin çıktığı 2001 yılında konsolide bütçe açığının gayrisafi milli hasılaya oranı % 16,45 faiz dışı fazlanın oranı ise % 6,81 olmuştur. Uygulanan program ile bütçe açığının gayrisafi milli hasılaya oranı 2002 yılında önce % 14,66'ya 2003 yılında % 11,23'e düşmüştür. Faiz dışı fazlanın oranı ise 2002 yılında % 4,31 2003 yılında da % 5,30 olmuştur. Türkiye'de kamu borç stoğunun sürdürülebilirliği tartışması Şubat 2001 krizinden sonra ön plana çıkmış ve bence gündemdeki en önemli sorunlardan birisidir. Nisan 2004 tarihi itibariyle konsolide bütçe toplam borç stoğu 205,5 milyar dolar ve bunun 143,2 milyar dolarlık kısmı iç, 62,3 milyar dolarlık kısmı ise dış borç stoğudur. Kamunun net borç stoğunun gayrisafi milli hasılaya oranı 2001 yılında % 90,9 iken 2003 yılında bu oran % 70,5'e inmiştir. Kamu borç stoğunun mikta-

rını etkileyen etmenleri ise milli gelirin reel büyümesi, faiz dışı bütçe fazlası, kur farkları ve borç stoğu için ödenen faiz oranı olarak sıralayabiliriz. Ödenen faiz miktarı yeni finansman ihtiyacı yaratırken, gerçekleştirilen faiz dışı fazla aynı miktarda kamu borcunun azalmasını sağlar. Eğer faiz dışı fazla, faiz oranının meydana getirdiği finansman açığını karşılıyorsa borç stoğu büyümez. Bu nedenle faiz dışı fazla önemli hale gelmektedir. Bu etmenlere baktığımızda esas ve kontrol edilebilir değişkenin de faiz dışı fazla olduğu görünmektedir. Faiz giderlerinin toplam giderlerin içindeki payı büyürse faiz dışı fazla ancak giderek daha çok yeni vergi gelirleri yaratılması ile sağlanabilir. Toplanacak verginin ve gerçekleştirilecek tasarrufun sınırlarına yaklaşıldığında bu da kontrol edilebilir bir değişken olmaktan çıkabilir. Kamu borç stoğu üzerindeki net etki faiz dışı fazladan değil, konsolide bütçe açığından gelir. Yani kamu kesimi borç stoğu her sene bütçe açığı kadar büyüyecektir. Dolayısıyla bütçe açığının kamu borç stoğuna olan yüzde cinsinden oranı, yani kamu borç stoğunun büyüme hızı eğer finansal sistemin büyüme hızından daha yüksek bir rakamsa, izleyen dönemde olasılıkla kamu kesimi daha yüksek bir maliyetle borçlanacaktır. Konsolide bütçeye baktığımızda faiz dışı fazlayı etkileyecek üç ana etken görünmektedir. Bunlar transfer ve faiz harici harcamalar, vergi gelirleri, sosyal güvenlik transfer harcamaları. Konsolide bütçe harcamalarına baktığımızda ise faiz dahil harcamaların gayrisafi milli hasılaya oranı 2001 yılında % 45,66 iken bu oran 2003 yılında % 39,50'ye inmiştir. Aynı dönemlerin faiz hariç harcama oranlarına baktığımızda ise 2001 yılında % 22,39 olan bu oran 2003 yılında % 22,97 olmuştur. 1990 yılında faiz hariç harcamaların 1990 yılı oranına baktığımızda daha da geriye giderek bu oranın % 13,69 olduğunu görüyoruz. 1990 yılı ile 2003 yılını karşılaştırdığımızda bu oranın arttığını yani devletinde genişlediğini görüyoruz. 2003 yılı için vergi gelirlerinin gayrisafi milli hasılaya oranına baktığımızda ise bu oranın % 27,78 olduğunu görüyoruz. Bu oran sosyal güvenlik primleri hariç, OECD ülkeleri ortalaması ile AB'nin 15 ülkesinin

ortalamalarına yakın rakamlardır. Diğer taraftan 2003 yılı rakamlarına göre dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı % 66,35'e çıkmıştır. Vergi yükü gelişmiş ülkeler ortalamasına yakın olmakla birlikte vergi tabanı genişletilememiş ve aynı zamanda dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı artmıştır. Dolayısıyla kısa vadede faiz dışı fazlayı arttırmak için vergi tabanı genişletilmedikçe, vergi gelirlerini daha fazla artırmak mümkün görülmemektedir. Çünkü dolaylı vergiler açısından da artık vergilemenin sınırına gelindiğini düşünüyorum. Ayrıca dolaylı vergileri de arttırmak, fiyat istikrarını da olumsuz etkileyebilir. Bütçedeki diğer bir gider kalemi olan sosyal güvenlik harcamalarının bütçe açığı içindeki payına baktığımızda 2001 yılında bu oran % 19,5 iken 2003 yılında % 39'a yükselmiştir. Sosyal güvenlik harcamalarına ilişkin olarak bir diğer orana yani transfer harcamalarının gayrisafi milli hasılaya oranına baktığımızda bu oranın 2001 yılı içinde % 3,13 2003 yılında ise % 4,45 olduğunu görüyoruz. Yani sosyal güvenlik transfer harcamalarında bir artış trendi var. Diğer taraftan yatırım harcamalarının bütçe içindeki payı 2001 yılında % 2,97'den 2003'de % 2,32'ye düşmüştür. Bütün tabloya baktığımızda mali disiplinin, özellikle harcama disiplininin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak kamu harcamalarındaki kesintinin nasıl ve hangi önceliklere göre yapılacağının çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan vergi gelirlerinin artışı için aynı analizin yapılması ve aynı zamanda vergi tabanının da genişletilmeye çalışılması gerekmektedir. Sosyal güvenlik kurumlarına ilişkin olarak ise, tekrar yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmış durumda. Bu yeni çalışmalarla, her üç kurumu tek çatı altında toplamayı, genel sağlık sigortası uygulamasını ve sosyal yardımların kurumlar çerçevesinin yeniden tanımlanması hedeflenmektedir. Programın üçüncü unsuru olan kamu kesiminin yeniden yapılandırılmasıyla özel sektörün ekonomideki rolünün artırılmasına yönelik reformlar hala devam etmektedir. Ancak bu reformların bence en zoru ve sonuç alınmasında güçlükle karşılaşılacak olan kısmı kamu kesimi refor-

mudur. Enflasyonun düşürülmesi sürecinde beklentilerin yönlendirilmesi sürecin en önemli unsurlarından birisidir. Bunun sağlanması için ise uygulamadan sorumlu tüm ekonomik birimlerin sorumluluklarını eşgüdüm içinde yerine getirmesi ve kamuoyunu ikna etmesi önemlidir. Ekonomik büyümeyi sağlayabilmek için, reel sektörün finansman olanaklarının önünün açılması, mali piyasadaki derinliğin ve enstrüman çeşitliliğinin arttırılması, özelleştirme uygulamalarına hız kazandırılması, piyasalarda etkinliğin tam olarak sağlanabilmesi için devletin daha da küçültülmesi, siyasi kararların piyasalarda fiyat oluşturma mekanizmaları üzerindeki etkisinin kaldırılması, piyasaların düzenlenmesi ve denetiminden sorumlu olan bağımsız kuruluşların idari ve mali bağımsızlığının geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Sonuç olarak, döviz kurunun baskılanması ile yurt dışından kaynak sağlama ve sağlanan bu kaynağın büyümede kullanma anlayışı serbest kur ve örtük enflasyon hedeflemesi politikası ile terkedilmiş olmaktadır. Şimdi bu tür politikaya göre şekillenen yatırım ve tasarruf kararları, finansal sistemin çalışma alışkanlıkları, tüketim kalıpları ve belki de kamu harcamalarının değişmesi gerekmektedir. Tabi serbest kur sisteminin müdahalesiz uygulanması durumunda. Bu durumda dış kaynak elde etme konusundaki kolay ancak ülke için pahalı olan bir yöntemin avantajı kaybolabilir. Ekonomik büyüme için dış kaynak sağlanması ve kamu maliyesinin kullanılması yolları kapalı görünmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak ekonomik büyüme için yeni stratejilerin geliştirilmesi faydalı olabilir. Pek de büyük olmayan finansal bir sistemin, büyük olmayan kaynaklarının önemlice kısmını devletin kullandığı ve sermaye yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, yabancı sermaye çok önem kazanmaktadır. Ancak yabancı sermayeyi çekmede gerekli olan unsurlardan politik ve ekonomik istikrar eksikliği ile mevzuat uygulamalarındaki sık değişiklik ve uygulama hatalarının yabancı sermaye çekmede ülkemizin bugüne kadar başarılı olamamasının nedenleri arasında olduğunu dü-

şünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ederim, saygılar sunarım.

Enis BERBEROĞLU

Evet, Turgut Bey bir zihniyet devriminden bahsediyor, hakikaten Türkiye'de bir şeyler değişiyor bunu hissediyoruz ama benim aklıma gelen ve belki de soru-cevap bölümüne giriş için herkese biraz ilham vermesi açısından dile getireceğim bir soru var. Gayrimenkul fiyatları artıyor. Enflasyon, dezenflasyon ortamında gayrimenkul gibi sabit getiriye dayalı bir unsurun nasıl fiyatının arttığını ben anlamakta zorluk çekiyorum. Bu arada ben de iktisatçı sayılırım, işte yani diplomam o alanda. Efendim değerli hazirun aslında burada bir mola vermemiz gerekiyordu ama biz, Turgut Bey hariç, o kendisi konuşuyordu, kendimiz aramızda konuştuk hızlı bir şekilde soru cevabı da halledip ikrama da geçeriz diye düşündük dolayısıyla eğer soru varsa konuşmacıyı, hangi konuşmacıya yönelik olduğunu, kendinizi tanıtarak bize aktarırsanız çok sevineceğiz. Beyefendi orda, soru-cevap, mikrofon var mı? Bence biz duyarız efendim, siz buyurun, buyurun efendim lütfen kürsüden ya da.

SORU VE CEVAPLAR

İsmim Suat Boydaş, efendim enflasyonun kontrol altına alınabilmesi, anlaşıldığı kadarıyla ekonominin kontrol altına alınmasına bağlı oluyor ve sayın konuşmacılarında ifade ettikleri gibi Türk ekonomisinin iki tane, benim de ilave edeceğim bir tane ile üç tane kırılgan noktası var. Bir dış borçlar, dış stok pardon borç stoku çok yüksek, ikincisi döviz fiyatlarının bize bağlı olmadan bir kırılgan seyir alması, ekonomiyi etkilemesi bakımından ve dolayısı ile de ekonominin enflasyonu etkilemesi bakımından mühim faktörler. Konuşmacıların dokunmadıkları bir husus var. Türkiye'nin jeopolitik durumu çok kritik bir mevkideyiz, Türkiye. Irak Savaşı, Filistin'deki bu son gelişmeler, ABD'nin Suriye ve İran ve hatta Kafkaslar üzerindeki birtakım emelleri ve düşünceleri Türkiye'yi çok kritik bir ekonomik duruma sokabilir gibi gözüküyor. Dolayısıyla ben bilhassa Tuncay ÖZİLHAN ve Mehmet YILDIRIM Beylere, hangisi cevaplayabilir, cevaplamak isterse şu soruyu sormak istiyorum. Jeopolitik durumundaki bir gelişme ekonomimize askeri yatırımlar, askeri harcamalar bakımından menfi birtakım yükler getirebilir, buna mukabil belki ihracat ve ekonomi bakımından da olumlu gelebilir, bunu bir kırılganlık olarak görüyor muyuz ve enflasyonsuz sürdürülebilir bir yaşam için ne kadar risk var, bulunmaktadır? Teşekkür ediyorum.

-Evet Sayın Yıldırım, Irak riski değil mi efendim söz konusu olan ve Orta Doğu riski?

Evet sayın konuşmacının da değindiği gibi Türkiye tabiki jeopolitik çok önemli bir coğrafi bölgede, sekiz komşumuz var, dördü Müslüman, dördü Hıristiyan. Bunlar da şu anda işte dünyanın gücü dediğimiz Amerikanın şu anda gölgesini hissettirdiği ve hatta bir yerde oturduğu ama diğerlerinde de şemsiye tuttuğu bir genişleme kapsamı içerisinde. Ben konuşmamda bir parça değindim. Türkiye birkaç ay sonra, yani çok uzun bir vade söylemedim, birkaç ay sonra dış politikasında baskılarla

karşı karşıya kalabilir. Bu borç yükünü, bu borç yükünü taşıyabilir olabilmemizin bağlantıları var, yani en kısası bilinen sekiz buçuk milyar dolarlık bir en son mutabakatta bir iki şart var, yani önemli bir şart, bir Kuzey Irak'a girmeyeceksin bu çok önemli orda bir devlet oluşuyor, oluştu daha doğrusu, iki Necef bölgesi, yani en tehlikeli yere asker vereceksin, yani şimdi bunlardan işte yani bu hendekten atlayacaksın ya da düşeceksin ile karşı karşıyayız. Onun yanında tabi ki Kuzey Irak'ta kurulacak yeni Kürt Devleti ilen ki bu Barzani üzerinde ..... aşireti İsrail ile birleşmesi arasında ezilecek bir Suriye bunlar hep Türkiye'nin çok yakında karşılaştığı ama ondan sonraki hedefin de bir İran yani bir İran'ı büyük güçsen kolay bırakamazsın. 50 milyar dolar şu anda ithalatı olan tamamen nakit çalışan 10 yılda beşyüz milyar dolar bir paraya sahip olacak bir İran var. Yani bu 500 milyar dolara sahip olacak bir İran'ın ondan sonraki gücünü bilemiyorum tabi nasıl engellersin nasıl şey yaparsın bunlar hep Orta Doğu politikası üzerinde ağır şeyler. Ama Türkiye'nin bir şansı bir tarafta batı tarafı iyi diyoruz çünkü Avrupa Birliği'nin bir Yunanistan komşumuz, Bulgaristan önünde bir hedef , kuzeyimizde tabi daha çok Rusya, Ukrayna o ayrı bir şey ama Ermenistan büyük bir problem olacak bize önümüzdeki günlerde tahmin ediyorum. Orda da bazı zorlamalar kapımıza gelmeden çözmemiz lazım diye düşünüyorum ben Ermenistan meselesini. Hemen derhal o kapının açılmasını ve Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde ona bir serbest bölge, Giresun Limanı, Hopa Limanı boş duruyor, böyle bir liman tahsis etmesi Türkiye'nin yani şu anda üç milyon nüfuslu bir Ermenistan'ı öyle büyük şey yapacak değil, otellerde misafir edebilecek bir şeydir. Ben onu hiçbir zaman için bir şey olarak görmüyorum ama Türkiye'nin bir atak yapması lazım, bir atılım yapması, hem politikayı değiştirmesi lazım. Hep kapımıza gelip şimdi ne yapalım değil, bir de dünyanın önüne bir şeyler koyması lazım Türkiye'nin. Bilhassa bu aktif bölgede yani ben şöyle yapıyorum biraz da dünya düşünsün. Acaba Türkiye böyle yaptığı zaman biz ne yapabiliriz? Biz bugüne kadar dış politikada hep

yapılanlarla müdafaaya çekildik. Nefsi müdafaa, nefsi müdafaa hiçbir yere varamadık. Bir de, karşı tarafa karşı müdafaa hattı oluşturmamız lazım. Bu Ermeni meselesinde olur, bu Orta Doğu'daki İran meselesinde olur, Irak'ta çok önemlidir orda olabilir, Suriye'yi de hemen bir hazır lokma olarak görmemeleri lazım. Yani bunlar sonradan Türkiye'nin başına başka şeyler getirir. Tabi çok geniş bir perspektiften baktığımız zaman çok söylenecek şey var ama genelde ben konuşmamda bir parça değindim yine de aynı şeyi söyleyeyim, önümüzdeki üç dört ay sonra çok yakın bir sıcak şeylerle, tepkilerle, etkilerle, efendim bazı şeyler istekler olabilir.

-Şimdi tabi Türkiye'nin jeopolitik açıdan çok önemli bir yapısı var, ben başkanın diğer tarafından bakmak istiyorum konuya. Tabi önümüzde Avrupa Birliği'nin bir aday, tarih verme meselesi var, bana göre Türkiye'nin en önemli çabalarından bir tanesi Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden bir gün, müzakerelere başlamak için bir tarih alabilmesi. Bu tabi bana göre önemli dönüm noktalarından bir tanesi olacaktır. Türkiye böyle bir tarih alabildiği takdirde birçok meselesinin önünün daha açılacağına inanıyorum ve tabi Türkiye'nin acaba bir B planı olmalı mı diye de sorguluyorum. Diğer taraftan baktığımız zaman Türkiye Orta Doğu'nun, Orta Asya'nın, Kafkaslar'ın göbeğinde ve bu bölgedeki diğer ülkelere göre de çok daha gelişmiş. Ekonomik olarak gelişmiş , demokrasi olarak gelişmiş ve onlara da emsal olabilecek bir ülke ve dolayısıyla da bir bakıma da bölgede batının da emsali diğer Müslüman ülkeler arasında emsal olabilecek bir yapısı var. Dolayısıyla bu avantajlı durumunu Türkiye çok daha açık politikalarla savunmalı ve geliştirmeli diye düşünüyorum Türkiye'nin bir takım tabuları yıkması gerekir diye düşünüyorum, birtakım korkularımızı yıkmamız daha açık politikalar geliştirmemiz gerekir diye düşünüyorum. Kıbrıs konusunda önemli bir açılımımızın bizi pozisyon olarak çok güçlü bir noktaya getirdiğini en çok yakın bir tarihte gördük. Yine sayın başkanın belirttiği gibi Ermeni meselesinde bir açılımın çok daha kolay ve ilişkileri geliştirebileceğine inanıyorum. Rusya

gibi Orta Asya gibi Türkiye'nin arka bahçesi olabilecek ülkelerle yakın diyalog, üretim, ihracat ithalat gibi bir çok pozisyonu çok rahat geliştirebileceğine inanıyorum; yani esasında mutfakta her türlü malzememiz var galiba, biraz daha iyi aşçıya, yemek yapmaya ihtiyacımız var diye yorumluyorum. Teşekkür ediyorum.

- **Evet risk var** ama iki tanede çıpa var onları görüyorum ben, yani AB ve IMF diye adlandırıyorum. İki kişi soru yöneltmek istiyor anladığım kadarıyla üç ve burada da, dilerseniz sınırı çekelim, Buyurun **Hüsamettin Bey**

- **Sayın Özilhan'a sormak istiyorum:** Enflasyonsuz bir ekonomiye geçişte ekonominin en önemli kurumlarından temel olanları finansal kurumlar. Sizce yapılan operasyonlarla finansal kurumların temel sorunları çözüldü mü? Yoksa üstü küllendi mi? Enis Bey'in sanıyorum cevabı da finansal kurumların bireysel kredi pazarında pay alma yolunda yaptıkları korkunç rekabetin sonucunda gayrimenkul fiyatlarının yükselmesidir. Gayrimenkulu hala finansal kurumlar bir teminat olarak görüyorlar bunu da bir değerlendirme olarak şey ediyorum. Teşekkür ederim.

-Şimdi tabi krizden hemen sonrasına geldiğimiz zaman finansal sektörün ne kadar kilitlendiği ve ne boyutlarda sorunlar yaşadığını hep beraber gördük ve geçen dönemde atılan adımların doğru yolda olduğu ama yeterli olmadığına inanıyorum. Bu geçen dönemde yine finans kurumlarının güçlendiğini, güçlenmeye çalıştığını, getirilen bir takım denetimlerle birtakım uygulamalarda daha sağlam bir ve daha şeffaf bir yapıya ulaşmaya adım adım gittiğini görüyorum. Birtakım atılacak adımlar var Avrupa Birliği standartlarını yakalayacak konular var ama tabi tasavvur edersiniz bu kadar alınan yaranın arkasından bunların bu yaraların sarılmasının bir zamana ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Ama adım adım da bu iyileşmelerin ve oluşumun gerçekleştiğini görüyoruz. Diğer taraftan tabi devlet hala çok önemli bir borçlanıcı, o piyasada hala birtakım, ki bu de-

vam da edecek, faizlerin yükselmesine bankacıların reel bankacılık yapmasına mani olacak Hazine operasyonlarına hala belirli bir kar getirebilecek bir yapının içinde olduğunu görüyorum. Yani tabi bu iyileşmeler hep beraber gerçekleşecektir diye düşünüyorum.

-İsmim Adem Durak, Baş Hesap Uzmanıyım. Şu anda İstanbul Defterdar Yardımcılığına vekalet ediyorum. Sorum İstanbul Ticaret Odası Başkanımız Sayın Mehmet Yıldırım'a olacak. Şimdi geçen yıl bilindiği üzere vergi barışında IMF tahmini toplam 750 trilyon civarında bir tahakkuk olabileceği şeklindeydi. İstanbul'daki uygulama da görüldü ki kamu kesimi hariç 3 katrilyon tahakkuk gerçekleşti bunun yaklaşık şimdilik yüzde 66'ı yani 2 katrilyon civarında bir rakamı tahsil edildi. Bu yıl ki birinci dönem geçici vergilere baktığımız da ise gelir vergisindeki artışın geçici vergi tahakkukları artışının % 91'i olduğunu, kurumlar vergisinde ise geçen yıla kıyasla 2003 yıla kıyasla 2004'te % 81'lik artış tahakkuk artışı gerçekleştiğini görüyoruz. Şimdi ben direkt konumuzla ilgili bir bağlantılı bir soru sormak istiyorum. Acaba bu yaklaşık 4 katrilyon civarında bir tahakkuktan 3 katrilyon civarında bir tahsilattan bahsediyoruz. Yani mükelleflerimizden bütçeye gelen bir paradan bahsediyoruz. Acaba bu para mükelleflerimizin öz sermayesinden alınıp bütçeye konulup enflasyonsuz ortamda yaşamamıza olumsuz bir katkıda mı bulunmuştur; yoksa kayıt dışı ekonomiden gerçekten mükelleflerimizin kayıt dışında tuttuğu kazançların bir şekilde beyana yansıtılması sonucunda mı elde edilmiştir? Neticede enflasyonsuz ortama daha fazla alışmamıza katkı mı sağlamıştır? Teşekkür ediyorum.

- Şimdi tabi her şeyden önce geçen sene yapılan vergi barışı var, yani siz bunu normal bir vergi olarak kabul edersenız yanılırsınız. Yılların biriktirdiği davalı vergilerin kavgalı vergilerin vergi mükellefleri ile Maliye'nin kavgasını sona erdirecek bir vergi barışı, bu vergi barışı içerisinden çıkan bir vergi. Bunu bizde o dönemlerde Maliye kesiminden istedik. Bu çeşitli hak-

sızlıkların belki de çeşitli kaçakların oluştuğu ama vergi mükellefi ile devletin barışması diye gördüğümüz bir yasaydı. Onu destekledik ve öyle bir yasayı destekliyoruz. Ben bugün için şunu söylüyorum, yani 2-3 sene sonra yine bir vergi barışıyla vergi mükellefleri Maliye ile karşı karşıya kalacak, bugünkü uygulamalarla vergiyi ödeyemez durumdayız. Benim bakış açım biraz bu yönde, yani yoksa tabiki kayıt içerisinde ödenen vergi enflasyonu da düşürür, ülkenin bütçesini de düzeltir, bunlarda hemfikiriz, kayıt dışının en çok müdafaacısı da biziz, çünkü haksız rekabetle de karşı karşıyayız ama bunun adil, adaletli olması lazım. Bakın bugünkü vergi dilimleriyle bu adaleti sağlamanız mümkün değil, kayıt içerisinde kalmamız mümkün değil. Biraz olayı bu boyutlarda değerlendirdiğiniz zaman tabiki %60-70 ki bu baskılıdır diyorum. Bakın ve Maliye burada, ki Hesap Uzmanlarısınız hepiniz, bizi suça itti, bazı konular %10'un üzerinde beyannamede artış gösterdiğiniz zaman peşin vergideki taksitlendirme ile sonraki beyanname arasında %10 arttığım zaman geriye doğru cezaya soktun beni, şimdi bunda mı adalet arıyorsun. Bakın yani hep böyle tuzaklarla mükellefi sonunda 3-5 sene sonra öyle bir yere getiriyoruz ki ondan sonra diyoruz ki vergi barışı, vergi affı, çıkmaz bir duruma geliyor, 250 bin kişinin vergiden dolayı yurtdışına çıkış yasağı var. Yani bu ülkede bu mu adalet, gelin adil, adaletli yapalım, tek taraflı bakmamak lazım. Ben diyorum ki, vergiye vergi mükellefinin gözüyle de bakmak lazım, onlarla birlikte çözmek lazım, tek taraflı bir vergi yasası uygulaması ile birlikte bir yere varamayız. Verginin bir reforma ihtiyacı var, köklü bir reforma ihtiyacı var. Bakın, siz değerli Hesap Uzmanları karşılaştığınız güçlüklerle bunu görebiliyorsunuz. Biz de görüyoruz, anlaşılır olması lazım bir de verginin, vergi tuzaklarla dolu, teşekkür ederim.

- **Turgut Arı,** efendim yıllardır hepimizin duyduğu işadamı vergi vermiyor. İş adamı nasıl vergi versin? Ben bir meslek adamı olarak bir türlü bu işin içinden çıkamadım. Buradaki seçkin insanlardan yararlanmak istiyorum. Vergi verebilmek için iyi bir kar lazım. İyi bir kar olması için de enflasyonsuz

ortam olması lazım. Yakın tarihte elime iki tane enflasyonla ilgili ortalama geçti, biri % 88, biri % 81. Birbirine yakın. bu ikisinin de ortalamasını alırsak % 85 diyebiliriz. Bir iş adamı bugünkü ortamla 100 milyar sermaye ile 1 Ocak'ta işe başlasın ve %100 net kar elde etsin ve buna göre düşünelim, acaba vergi verebilir mi? % 85 ki 85-88 % 100 enflasyon rakamları gerçek değildir. Değerlendirmeler resmi rakamlardır, gayri resmi enflasyon bunun çok üstündedir. Ama bunu da doğru kabul edelim. % 85 enflasyonla sermayenin 85 milyarı gitti, satın alma gücü bakımından. Eğer Gelir Vergisine tabi ise en düşük vergi oranı % 102, eder % 107, iş adamı % 100 kar etmişti. Eğer şirket ise % 45 vergi ödeyecek, oda % 130 eder, nerdeyse yarısına kadar borçlanacak. Bu nasıl zihniyet ki, nasıl bir ortalama ki iş adamını çıkmaz sokağa sokuyor. Enflasyonu yaratan işadamı değildir. Enflasyonu yaratan devletteki ilgili ve etkililerin iş hayatını tanımamasıdır. Sayın YILDIRIM'ın son söylediği gibi, vergi veren gözüyle bakması lazım. İş adamı ülkemizde enflasyonlu ortama alıştı, kayıt dışı çoğaldı, gittikçe de artıyor. Sayın Altan Bey genel müdürken bir iki toplantıda (Sorunuz kime efendim Sayın hocam) sorumu yönelteceğim (Lütfen) Sayın Altan TUFAN genel müdürken iki toplantıda söyledi; eskiden enflasyon büyük kentlerdeydi, şimdi kasabalarda, adlarını saydı, gittikçe de yayılıyor. Şimdi bu ortamdan çıkmak için de enflasyonu yaratan ortamı düzeltmek lazım ve burada da Atatürk'ün bir sözünü hatırlıyorum; "Ben hedefe nasıl ulaşacağımı düşünmem, hedef ile aramdaki engellerin ne olduğunu ve nasıl gidereceğimi düşünürüm." Engeller kalktı mı hedef yolu açılır. İşadamını enflasyon ortamına alıştıran nedenleri ortadan kaldırırsak dürüst işadamı eder. Bu ülkenin geçmişte de bugün de işadamı devleti için her şeyini verir. Yeter ki ona bu ortamı verebilsin. (Sorunuz kime) Bu ortamı nasıl yaratalım. Gerek uygulamacı, gerek bilim adamlarından görüş istiyorum. Toplantıda dinlediklerimin çoğu öneri değildi, (Anladım efendim) rakamsal yorumlardı. Çözüm önerisi pek duyamadım, (Tamam efendim) teşekkür ederim. (Rica ederim).

- **Evet ben çok** spesifik konuştuğum için böyle bir soruya muhatap olmadığım kanaati uyanıyor bende. Enflasyonla mücadelede tabi vergi iş aleminin gerçekten bir ağır vergi yüküne muhatap olduğu bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmazsa söz konusu olabilir. Ama ben 5024 sayılı yasaya kadar dahi ifade ettim tebliğimde de. Türkiye'de gerçekten yapılabilecek alınabilecek önlemlerin hepsi alınmıştır. Hızlandırılmış amortisman da dahil, Yatırım İndirimi dahil, işte bu Yeniden Değerleme Müessesesi dahil, düşük vergi, burada sanıyorum Sayın ..... ifade etti, pasif varlıklar içinde, öz varlıklarla yabancı varlıklar arasında bir ayrımcılık var. Yabancı varlıklara avantaj sağlayan bir vergi düzenlemesi var. Faizlerin indirilmesi dolayısıyla hem de nominal olarak. Öz varlıklara sermaye gibi bir faiz yürütülemiyor. Belki o yürütülseydi birazcık özvarlık korunur ve şey yapılırdı, yani onun dışında böyle % 102 filan da ben bilemiyorum oran itibariyle çok emin değilim. Şimdi şunu da dikkate almak lazım, stok devir hızını da vergilendirmede dikkate almak lazım. Hızlı devir edenlerde aynı hesabı bulamayabilirsiniz. Çok hızlı devreden stoklarda vergi yükü oranı düşer. Ama bir defa devrediliyorsa tabi o hesaplar doğru çıkabilir. Efendim saygılarımla.

- **Efendim son soru için** de Bülent Bey'e bırakıyoruz sözü.

- **Efendim panelistlere teşekkür ediyorum.** Bizleri değerli bilgileriyle bilgilendirmiş oldular. Şimdi ben sizlerle bir müşahademi paylaşmak istiyorum müsaade ederseniz. Şimdi enflasyonsuz ortamda yaşam derken, geçmişe bakacağım, geçmişte bazı alışkanlıklarımız var bizlerin enflasyonlu ortamda ..... açısından bakıyorum olaya, enflasyonsuz ortamda insanlar cebindeki paradan daha fazlasını harcama temayülü içerisindeler. Genelde de bütün işletmeler, çalışan elemanlarına enflasyon oranında da zam yapma alışkanlığı içerisinde oldular geçtiğimiz yüksek enflasyon dönemleri içerisinde. Dolayısıyla insanlar yaptıkları harcamalarda daima gelecekteki müstakbel zam-

ları düşünerekten harcama alışkanlığı içerisine girdiler. Şimdi bugünkü tabloya baktığımızda, eğer enflasyonsuz bir ortamda yaşama hazırsak, cebimizdeki parayla yaşamaya hazır olmamız gerekir. Ancak ben çok önemli bir müşahademi tedirginlikle sizlere ifade etmek istiyorum. Şu anda kredi kartları uygulamasına baktığımız zaman ülkemizde bir enflasyon görüyorum. İnsanlar hali hazırda enflasyonsuz ortama girmiş olmamıza rağmen istikbaldeki tasarruflarını harcama içerisine girdiler. Bu fiyat istikrarını bozuyor. Günlük gazeteleri açıyoruz, hepimizin okuduğu şeyler. Yaz geliyor, tatil ilanları görüyoruz. Tatillerde 5 taksit 6 taksit diye ifadeler var. Bu taksitlere baktığınız zaman üzerinde bir vade farkı olduğunu görüyorsunuz, eğer taksitli yapıyorsanız. Bu ne demek aynı mal ve hizmeti % 20 üç beş altı ay taksit münasebetiyle % 20 oranında bunu seneye ..... ederseniz % 60 oranında fazlaya bu mal ve hizmeti alıyorsunuz. Dolayısıyla insanlarımız bu alışkanlıklarından henüz vazgeçmiş değiller, bunlar gelecekte enflasyonu körükleyecek uygulamalardır. Tabi liberal ekonomi anlayışı içerisinde bu tür davranışlara nasıl müdahale edilebilir. Bu konuda ben de tereddütler taşıyorum. Özellikle bankaların kredi kartı uygulamasında, taksitli uygulamalara müsaade etmemeleri lazım geldiğini, hükümetin de bu konuda müessir tedbirler alması gerektiğini düşünüyorum. Şu anda görüyorum mesela sizler de şahitsinizdir, insan yatırım malı aldığı zaman taksitlendirmeye gidebilir, ama bir süper markete giriyorsunuz, süper markette kredi kartınızı uzattığınız zaman, aldığınız günlük ihtiyaçlarınız için size taksitli mi diye soruyorlar. Herkesin milyarlarca birikmiş borçları var, bu önümüzdeki enflasyonsuz dönemi aşamayacağız işaretini veriyor bende. Bu konuyu sizinle paylaşmak istedim ben de.

- **Evet sizin gözleminizle** dilerseniz bizde paneli burada noktalayalım. Çünkü aslında birkaç soru daha var ama tadı damakta kalsın. Gelecek seneki yıldönümüne kalsın diyoruz ve ben Mesut Bey'e bırakıyorum sözü.

Sunucu- Oturumu yöneten değerli gazeteci Enis BERBEROĞLU'na değerli görüşlerini bizlerle paylaşan kıymetli panelistlerimize, değerlendirme ve sorularıyla katkıda bulunan ve panelimizi ilgiyle izleyen siz kıymetli konuklarımıza Derneğimiz ve Vakfımız adına teşekkür ediyoruz. Şimdi bugünün anısına hazırlanan plaketleri değerli katılımcılarımıza takdim etmek üzere, Kurul Başkanımız Sayın Mahmut VURAL'ı, Müsteşarımız Sayın Metin ÖZŞAHİN'i ve Vakıf Başkanımız Aydın GÜNTER'i buraya davet ediyoruz. 59. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle düzenlenen panelimiz burada sona ermiş bulunuyor. Başta katılımcılarımız olmak üzere, tüm konuklarımıza ve basın mensuplarımıza çok teşekkür ediyor, enflasyonsuz mutlu günler diliyor ve hepinizi saygılarımızla selamlıyoruz.

- ..... yapıyorduk ve bugün bir analiz yapmak isterseniz, bilimsel araştırma yapılmak istense, örneğin 1980 öncesi iç borç serileri yoktur. Öylesine ki iç borçlanma sıfır noktasındadır ve maliye böyle bir seriyi, böyle bir havzayı tutmaya gerek duymamıştır. Çünkü borç yok denecek noktadadır. Ama ayrılınca borçlanma, hazinenin sahip olduğu varlıklar, KİT'ler, ilk defa KİT'ler işte Türkiye'nin sırtında kambur olmaya başlamıştır. Çünkü onların orada para kazanıp devleti finanse etmesi olgusundan çok onların ihtiyacı varsa, borçlanma yoluyla hazine onlara para aktarmıştır. Para aktardığı için adeta KİT'ler zaman zaman o tarihteki tek parti yönetimi dediğimiz, çok sevindiğimiz yönetimlerin birer kasası haline gelmiş ve önemli görev zararları yüklenmiştir, kimse de bunları ciddi denetlememiştir. Şimdi burada Sayın Müsteşarımızın bu saptamasını dikkate aldığımız zaman bu tasarıyla getirilen saptama aslında bizim maliye ile uğraşan, ekonomiyle uğraşanların devlet yönetimindeki bu yanlış uygulamanın maalesef ikinci adımı, şu anda kabul edilen tasarıyla yani Sayın Müsteşarımızın gerçekten özenle temel ilkelere dayanarak anlattığı tasarının ilkelerine aykırı bir uygulama ile çıkmıştır. Bu da nedir? Ta Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri devreden ve Cumhuriyetin devraldığı borç yönetimini sağlıklı tutan, belirli bir ölçüde denetim mekanizmasının

temeli olan Maliye Teftiş Kurulu lağvedilmiştir. Buradaki lağvedilen Maliye Teftiş Kurulu'nun bağımsızlığı da ortadan kaldırılmıştır ve şu saatte de artık devlet adına bağımsız denetim yapabilecek hiçbir kurum kalmamıştır. Şimdi kurumlar kalmamıştır derken, şunu söyleyeyim ben parlamentoda da özellikle bu konuda Sayın TEKİN'le birlikte Plan Bütçe Komisyonu'nda 3 yıla yakın görev yaptım. Yani denetim görevi yaptım. Bir kere Türkiye Cumhuriyeti'nde ben özellikle Sayın Müsteşarım gelecek için eğer bir düzeltme yapacaksa, bu tasarıda yapılmayan bir şey var. Bütçe için saatlerce tartışılır, günlerce tartışılır fakat bir evvelki yılın.....

..... etmek üzere Dünya Bankasına mektup yazacağım apar topar bizi çağırdılar. Gittik, görüştük, hemen bir seminer yaptık. Bu seminerin notları da kitap halinde basıldı. Tuttuğum notta olması gerekir, arşivde ve o gün gerçek uzlaşmayı sağladık. Türkiye'de denetimle ilgili olan tüm birimlerin mensupları geldi. Görüşlerini söyledi. Dünya Bankası'nın uzmanı Mr. **Bold** oturup dinledi, kalktı değerlendirmesini yaptı, dedi ki ben bu raporu hazırlarken görüştüğüm insanların bana verdiği bilgiye göre hazırladım, beni mazur görün ben yanlış yapmışım pardon dedi böyle böyle olması gerekir deyip revize etti. Revize edilmiş raporda aynı şekilde Hazine'nin Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü'ne bakıldığında bunla uğraşan özel bir daire vardı ve o dairede birinci raporla revize edilmiş rapor var, ve o raporla revize edilmiş raporda mali denetimin Sayıştay'a bağlanmasının sakıncalı olduğu Sayıştay'ın Parlamento adına denetim yaptığı aynı zamanda bu denetimin sonucunun bir hukuki niteliği olmadığı sonucuna varılmıştır ve bu konuda muhasebe standartları ile denetim standartlarının oluşturulması gerektiği kararlaştırılmıştır. Şimdi bu konuda Sayın Rektörümüzün de zaman zaman içinde bulunduğu çok toplantılar yapıldı ve bu şu anda çıkmış olan kanunda en güzel ve batı ile gerçekten bugünlerde birebir giden eşgüdüm içinde giden bir düzenlemesi muhasebe sisteminin devlet muhasebe sisteminin muhasebe standartları kurulu tarafından belirlenecek kurallara göre yapılmasıdır. Bu

mevcut tasarıda da mevcut ve önemli bir gelişmedir. Ancak şunu da hem mevcut Sayın Müsteşarımızın sunduğu temel tasarı da uluslararası kurallara ve Türkiye'de uygulana gelen denetim kavramları iç içe karıştırılmıştır. Mesela geçen kanunda kontrol sistemini iç kontrol sistemini tarif etmişler, tabi bunu tarif edenler gitmiş kontrol herhalde birileri kontrol ediyordu hayır iç kontrol sistemi o değildir, iç kontrol sistemi paranın kimin tarafından tahsis edildiği, bunu imzalamaya kimin yetkisi olduğunu, yani sistemin kurallarını belirleyen bir sistemdir. Ve bunu hem iç denetim yapanlar hem de dış denetim yapanlar denetime başlamadan evvel iç kontrol sistemini test ederler. Halbuki biz bakıyoruz Madde 55 iç kontrol sistemini denetim faaliyeti diye tarif etmişler. Bir kere daha bu tarif şu an da bu çok anlatılan ve üzerinde beklenen Kamu Yönetimi Tasarısı istediği kadar kanunlaşsın amacından uzaklaşmıştır, ilgisi yoktur ve bunu bir yabancıya okutursak bize güler der ki koskoca parlamentoda yapmadılar ama bunların danışmanı yok muydu, bürokratı yok muydu ki bu kavramları bu şekilde tanımlamışlar, yani okuduğumuz zaman iç kontrol sistemi derken bir denetim faaliyeti değildir. Bizim üniversitenin örneğin işe alma kararını kim verir? Nasıl alınır onu tarif eden iç kontrol sistemi dediğimiz odur, ve birisi denetime başlamadan önce bakar işe almalar ona göre mi yapılmış, akademik yükseltmeler mevcut kurallara göre mi yapılmış biz burada iç kontrol sistemini anlatacağımıza derinlik sağlamışız. Şimdi bu ve buna benzer birçok konu var. Ben özellikle bir ümidim var beni Sayın Müsteşarım yanlış anlamasın, bu kanunu daha Cumhurbaşkanımız onaylamamıştır. Cumhurbaşkanımız değerli bir hukukçudur ve bu yönüyle özellikle bu Maliye Teftiş Kurulu'nu ortadan kaldırması mekanizmasıyla ilgili maddelerini geri göndermesinde yarar vardır. Çünkü şu anda baktığımız zaman aslında vaktimizin elverdiği bir anda bir gün gerekirse tartışırız. Sayıştay dışındaki tüm denetimler kaldırılmıştır. Şu anda okuduğumuz zaman tasarıyı ben genel müdürsem kurduğum iç denetim sistemi ile baktığımız zaman belirli bir ölçüde bir denetim mekanizmasını

tanışma faaliyeti şeklinde yapıyorum, ama bunun da boş kalacağını tasarı hissetmiş, 75. Madde de gerek duyulursa Başbakanın talebi üzerine Maliye Bakanlığı şu anda kaldırılan sisteme benzer bir heyeti oluşturup denetim yapacağını söylemiştir. Buna baktığımız zaman üzülerek söylemeliyim eğer yerel yönetimlerde de denetim getirilmezse ben yerel yönetimlerin eyalet sistemine geçtiğini, federal sistemi getirdiği tartışmalarından çok oralardaki paraların harcanmasındaki denetim ile ilgiyim, denetlenemeyecek noktaya gelecektir ve bugünlerde yaşandığı gibi gelip denetleyen Sayıştay ya da ilgili kimse mensuplarına ilgili belediye biraz konut yapabileceği yer tahsis ederse raporlar o ilişkiye, özel ilişkiye göre hep temiz çıkacaktır ve bunlar gazetelere yansıyacaktır, Parlamento'ya da şikayetler halinde gelecektir. Bu denetimle ilgili yapılmış olan düzenlemenin gözden geçirilmesini diliyorum, ama içinde çok önemli yine 2001 yılından gelen iki noktası var onları takdir etmek gerekir. Birisi ilk defa devlet muhasebesi tahakkuk esasına geçecektir. Bugün Türkiye batmıyorsa nakit esası olduğu için gerçek borç ve alacağını görmüyor, bir de ayrıca bütçenin de bu tahakkuk esasına dayalı olarak uyumlu hale getirilmiş olmasıdır, sabrınız için teşekkür ediyorum.

Teşekkür ediyorum efendim, sözü Sayın Dinçkol'a vermeden önce Sayın...(eee bir cümle) efendim benim unuttuğum bir cümle var daha doğrusu vakti tam 10 dakikada kesmek için orayı atladım ama söylemekten de kaçınamayacağım, şimdi hepimiz biliyoruz ki temel değerlerin ilk ve en doğru olarak çocuklarımıza verildiği yerler okullardır. Okullar olduğu için kesinlikle eğitim İl Genel Meclislerine bırakılamayacak kadar ciddi ve sorumluluk isteyen bir şeydir, bir önerim var keşke şunu yapabilsek Talim ve Terbiye Kurulu'nu çok özerk hale getirsek ve Milli Eğitim Bakanlığı protokoler bir bakanlık olsa, teşekkürler.

Teşekkür ederim... Efendim şimdi Profesör Doktor Abdullah Dinçkol siyasal ve sosyal boyutu ile Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'na dönecek.

Teşekkür ederim. Sayın Başkan bilimsel toplantıların en şansız konuşmacısı en son konuşmacıdır. Çünkü tüm konuşmacılar hemen hemen her şeyi söylemişlerdir. Bu bakımdan üstelik sabrın da sonuna gelmiştir dinleyiciler. Ben sabrınızı mümkün olduğunca daha da zorlamadan mümkün olduğunca en kısa sürede tamamlamaya çalışacağım. Şimdi tasarı, bu tip tasarılar da henüz komisyonları tarafından incelenmeye başlanmamış tasarıların şansız yanı da, ya da onu eleştirilerin şansız yanı da yeni sürümlerinin ortaya çıkabilmesi olasılığıdır. Şimdi daha önceki konuşmacıların söyledikleri bir kısım eleştiriler, ben Sayın Müsteşarın gazetelerde çıkan beyanlarından ya da hazırlayan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin milletvekillerinin beyanlarından birçok değişikliğin olduğunu gözlemledim, örneğin Sayın Müsteşar bir konuşmasında milli eğitim kadrolarını, personelini merkezde tutmak istediklerini, bunların gönderilmeyeceğini söylemiş, üstelik bu bir gazetenin köşe yazısında da tekrarlanmıştı, yani şu anda mevcut tasarıda Milli Eğitim Bakanlığı'nın personeli ve tüm alt yapısı devredilmiş görünürken anladığımız kadarıyla bunların merkezde tutulması gibi bir değişiklik olduğunu da gözlemliyoruz. Demek ki tasarı üzerinde ya da taslak üzerinde belki çok değişiklik yapıldı. Şu anda söylediklerimin bir kısmı da belki düzeltilmiş, değiştirilmiş olabilir. Bir önemli nokta son dönemlerin son 15 yılın yasalaştırma sürecinde dil kurallarına yeterli özenin gösterilmemesi. Bu aksaklığı bu tasarıda da görüyorum, sadece şekil açısından söylüyorum, eğer bu tasarıyı bir dil bilimci okusaydı belki daha düzgün yazılabilirdi, mümkün olabilirse, gözden geçirilebilirse çok yararlı olacağını sanıyorum, birçok yanlış anlamalara meydan verecek Türkçe kaymaları var. Özellikle 1.maddeyi de okuduğumuz zaman değişiklik yapılması gerektiğini görüyoruz. Tasarı aslında bugün ortaya çıkarılmış bir düzenleme değil, çünkü Adalet ve Kalkınma Partisi'nin zaten programında var, arkasın-

dan acil eylem planında zaten bu var yine 1991 yılında Türkiye'nin imzalamış olduğu Avrupa Yerel Yönetim Özerkliği Şartının birçok maddesi tasarıda nerdeyse birebir yerleştirilmiş, yani Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı Türkiye imzaladıktan sonra artık yerine getirilmesi gereken bir olgu. Tasarının birçok maddesi yerel yönetim özerklik şartının maddeleri olarak yerine getirilmiş. Tabi şunu da söylemek lazım tasarının metninin dışında Sayın Müsteşar aslında değişim kültürünün söz konusu olması gerektiğini tasarının da bu felsefeyi yansıttığını söylemişti, ama eğer birbirimize güveneceksek tasarıda da güveni sarsıcı hükümlerin de olmaması gerekir. Sayın Yüzbaşıoğlu'da bahsetmişti, örneğin 5. maddenin d fıkrası malumu ilan etmek yani gayet açık bir şekilde hiçbir olumsuz engelin bulunmayacağını ya da efendim işte kişilerin önündeki tam olarak maddeyi söyleyeyim, kişilerin önündeki maddi manevi engellerin kaldırılmasını da ifade eden bir beyanda Anayasanın birçok hükmünün, bir saniye evet diyor ki; 5.madde de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde bu hizmetlerden yararlandırmada ayrımcılık ve hizmetlerle ilgili olarak insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı düzenleme ve uygulama yapılamaz. Çok doğru bir şey zaten pozitif hukukun en temel kuralı. Bunun niye ısrarla üstünde durarak buraya getirildiğini anlamak mümkün değildir. Acaba kamu hizmetinden yararlanan yada kamu hizmetini veren ayrımı son günlerde çok tartışmaya açılmıştı. Bunun güçlendirilmesi amacıyla mı konuldu ya da daha enteresan bir madde diyor ki; Anayasanın birçok maddesini ısrarla tekrar ediyor, bunlardan bir tanesinde de örneğin 5.Madde: **Üniterlik.** Üniter yapısının bozulacağı endişelerine karşılık, eleştirilerine karşı bir güvence olmak amacıyla konulmuş, bu da diyor ki kamu yönetiminin kuruluş ve işleyişinde idarenin bütünlüğü esastır. Yani bunu bu şekilde ısrarla konulduğuna göre demek ki eleştiriler gelebileceği düşüncesi var, bu eleştirileri karşılamak için önceden bunlar hükme konulmuş, tabi süre kısıtlı, mesela diyor ki yine 4. madde kamu yönetimi temel amaç ve görevi kişilerin hak ve özgürlüklerini kullanmasının

önündeki engelleri kaldırmak zaten Anayasa'da var. 5. madde şimdi üstelik Anayasa daha açık yazmış orda diyor ki, siyasal, ekonomik ve sosyal hakların kullanması önündeki engelleri kaldırmak daha genel bir madde yani tersine dönmesi gerekirken Anayasaların daha genel, kanunların daha özel hükümler koyması gerekirken bu kanun anayasadan daha genel bir hüküm koymuş ve başlığındaki Sayın Ülkü hocanın belirttiği temel kanun olma iddiasını sanırım burada da sürdürüyor. Çünkü buna benzer çok hükmü de görüyoruz. Özellikle Anayasanın birçok maddesi, pardon taslağın birçok maddesi çerçeve oluşturacağına ilişkin hükümler koymuş, gerekçelerinde de var, diyor ki, işte tüm bakanlıkla bağlı ilgili kuruluşlar bu kanunda ifade edilen anlayış ve yapı çerçevesinde kendi kuruluş kanunlarına göre kamu hizmetleriyle ilgili diğer kanunları gözden geçirmeleri gerekecektir. Yani bu kanun çerçevesinde gözden geçirecektir diyor. Yarıca kamuyu yeniden yapılandıran birçok ülkede olduğu gibi değişim sürecine rehberlik yapacak bir çerçeve oluşturulacak diyor, yani anladığım kadarıyla bu kanun aslında her ne kadar çerçeve kanun değil dense de çerçeve kanun mantığı ile hazırlanmış, hocamın da belirttiği gibi bizim sistemimizde çerçeve kanun yok. Federal ülke anayasalarında bu var, yani ben bir federalizme gitmektir falandır gibi iddialı bir şey söylemeyeceğim ama bir düşünce yapısının değişikliği görüyoruz İdare Hukuku açısından. Yine görev alını içindeki birçok yetki yerel yönetimlere veya işte il özel idarelerine devrediliyor. Acaba görevleriyle ve bağlı kuruluşları artacak olan il özel idareleri bu düzenlemeye ne kadar hazır? Günümüzde şeklen bir müdürlük şeklinde örgütlenmiş özel idareler bu hizmetleri ne ölçüde yerine getirecek? Yeni örgütler kurması gerekecek olan il özel idareleri bu yüküm altından kalkabilecek mi? Belediyeler ve belediyecilik anlayışının bu görevlere ne kadar hazır olduğunu düşünmek gerekir diyorum. Yine Anayasanın özellikle 41 ve 56. Maddeleri. 41. Madde annenin ve çocuğun korunması için devletin teşkilat kurmasını öngörüyor, 56.madde sağlık kuruluşlarını tek elden planlamayı öngörüyor.

Acaba yerel yönetimler her biri kendi strateji, kendi anlayışlarını yansıtırlarsa bu koordinasyon nasıl gerçekleşebilecek ve tabi belki sosyal değişimin en önemli ayaklarından bir tanesi olan sağlığında merkezi idarenin elinden alınması yani merkezi idarenin olmaması sağlık alanında çok endişe verici nokta diye karşımıza çıkabilir. Çünkü ulusal sağlık hedefleri ortadan kalkabilir, teşkilatı olmayan bir sağlık bakanlığı düşünün, teşkilatı yok, bu sağlık bakanlığı nasıl projeleri uygulayabilecek tabi bu da bir sıkıntı. Çünkü belediyelerin ya da özel idarelerin ya da mahalli idarenin genelde kendi şartlarını düşünerek özellikle eşitsizlikleri ortaya çıkarabilecek uygulamaları yaptığı dikkate alınırsa herhalde bunun da sakıncası düşünülecektir. Zaten personel temini, dağıtımı alanında büyük sıkıntılar yaşanırken merkezi dağıtımda bile sağlık alanında yerelleşmeye geçtiğimizde bu nasıl sağlanacak aynı endişeyi taşıyorum. **Ombudsmanlığı** yani denetim elemanıyla eleştirilere katılıyorum ve tabi liyakatla ilgili bir düzenleme getirildiği belirtilmektedir. Fakat aynı zamanda yasa kendi içinde de, taslak kendi içinde de çelişiyor. Örneğin deniyor ki 33.Maddede, işte bakanlıklarda en fazla 20 müşavir olabilecek 20'yi geçemeyecek güzel, ama arkasından da deniyor ki görevi sona eren bakanlıkların üst düzey memurları değişecek, müşavir olarak bir yere yerleştirilememişse, müşavir olarak atanacak. Sayın Bakan Mehmet Ali Şahin'in bir beyanı diyor ki, bir değişiklik, bizim getirmeyi düşündüğümüz yeni düzenlemede bu sayı 200 kişi ile sınırlı olacak diyor, yani demek ki 200 kişi değişecek ama her bakanlıktaki müşavirlik sayısı 20 olacak. Peki şu andaki zaten o müşavirler doludur eminim ki bütün kadrolar müşavir kadrolarıyla doludur, o zaman onları nereye yerleştireceğiz. Belki bunun da dikkate alınması gerekir. Bu 200 kişi nasıl istihdam edilecek? Liyakatta tabi bu durumda söz konusu olmuyor. Şunu söylemek lazım son cümlelerle, bir kere bence tabi bu benim kişisel düşüncem, sosyal devlet ilkesi sarsılacaktır. Yani ben böyle çok üniter yapı bozulacak falan demiyorum ama sosyal devlet ilkesi bozulacak, yerel yönetimlerin bu kadar çok hizmeti

görmesi ve kaynak ayırması mümkün değil, ne kadar merkezi kaynak gönderirseniz gönderin. Bu merkezi kaynakların hele günümüzde nasıl kaldırım hizmetlerine, kaldırımların boyunun değiştirilmesine sarfedildiğini, hele yıl sonunda bütçe ödenekleri geri gitmesin diye canhıraş bir şekilde İstanbul'un yeniden imar edildiğini yaşadığımız şehri gördüğümüz zaman herhalde bu belediyelere ya da işte yerel yönetimlere aktarılacak kaynaklarda bu işte sağlık yada diğer altyapı hizmetlerine ya da temel insan haklarına değil, herhalde altyapıya gidecek. Yine artık ulusal stratejiler değil mahalli stratejiler konuşulacak bakış açısı değişikliği çünkü ulusal strateji her ülkenin en temel belirleme, kaklında hedefidir ama artık mahalli stratejiler küçük küçük, parça parça ortaya çıkacak. Bölgeler arası yine sağlıktan ele alırsak sağlık hizmetleri arasında farklılıklar artacak ve tabi kalifiye personel temininde de zaten güçlükler yaşanırken bu güçlükler de bölgesel olarak farklılıklar artacak ve teşekkür ederim sabrınızı zorladığım için.

Teşekkür ediyoruz efendim. 2.oturumda mümkün olduğu kadar zamanı tasarruflu kullanmaya çalıştık. Ben bir sade Türk vatandaşı olarak sadece bu tartıştığımız bu tasarının değil diğer Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilecek tüm tasarıların Cumhuriyetin ve Anayasamızın temel ilkelerinin dışında tasarlanmamasını dilerim. Bir sade vatandaş olarak, bir meslektaş olarak, bir denetçi olarak da Sayın Türker'de ifade etti. Türkiye'de oluşan bir denetim ahlakı vardır, bu tartışılabilir, tabi toplumun ahlakından bunu pek fazla dışlayamazsınız ancak tasarılarda veya yasalaşan metinlerde bilimsel tanımlarda daha hassas davranılmasından yana olduğumu da ifade ederek toplantıyı kapatıyorum ve son değerlendirme bölümüne geçmek üzere değerli Dekanımızı davet ediyorum. Teşekkür ediyorum efendim.

Genel değerlendirmeyi Sayın Başbakanlık Müsteşarı yapacaklar ve Sayın Profesör Doktor Aysel Çevikel yönetecekler, buyurunuz efendim.

Değerli arkadaşlar, Sayın Müsteşarımız 2'den önce ayrılmak durumunda oldukları için biraz süratlendiriyoruz her şeyi. Ben de bütün eleştirilere Sayın Ömer Dinçer cevap vermeden önce sizlere söz vermek istiyorum ama yorum çok az, soru daha geniş olsun ve bütün görüşleri alalım sonra cevapların hepsi birden Sayın Müsteşar tarafından verilsin diyorum. Buyurun efendim, yalnız mikrofon olayını, evet var mı? Seyyar mikrofon vardı.

Efendim tebrik ediyorum Üniversitemizi böyle bir toplantıyı düzenlediği için. Bu toplantıyı benim daha büyük ölçüde kamu yöneticilerinin izlemesini de arzu ederdim, demek ki ilgi göstermedikleri belli. Şimdi bu bir başlangıçtır, güzel şeyler söylendi eleştirilerin hepsine katılmak mümkün fakat Türkiye'de merkezi yönetimin yeniden yapılanması bir zihniyet değişikliği bir değişim amacı bence çok önemli ve ben şahsen ben Muharrem Keçeli kendimi tanıtmadım, Ticaret Odası Yönetim Kurulu üyesiyim, mesleğim avukatlıktır fakat fırıncıları temsilen burada bulunuyorum. Kamu yönetimi konusunda bir reform tasarısıdır ve tek başına iktidar olan bir hükümetin bunu ön plana alması bence çok önemli, ikinci bir olay yargının süratli doğru, adil, tarafsız işlemesini de sağlayacak ve bunu da kamu yönetimi içerisinde düşünecek bir tasarının bunun arkasından hemen getirilmesi lazım. Benim düşüncelerim bunlar sual sormuyorum. Çok sevinecek şeyler var fakat bu teftiş konusunda da tasarıda yapılan eleştiriler bence haklı ancak o kadar teftiş kurulları varken örneğin bir ilçe belediyesinin kasasından paranın alınıp götürülmesine engel olamayan müfettişler veya eski başsavcının açıkladığı gibi Devlet Güvenlik Mahkemesi başsavcısının yasa da 5 yıl dokunulmazlığı olmasına rağmen atama engeli olmasına rağmen bir müfettişin işte Ankara'ya niye izinsiz gittiniz diye tuttuğu rapor üzerine görevinden alınması gibi yargıya müdahale unsuru taşıyan birtakım hususlarında uygulamada bize en önemli mesela insan yetiştirme olayı, yetkiler var her şey var biz fakültede iken mülkiye erkanının valilerin yetkilerini okuya okuya imtihan verdik. Ama İstanbul Valisi'ne

sorsanız bir kişiyi şurdan buraya alamam diyor. Belediyeler hep dükalık haline gelmiş çok israf var oralarda da bu müfettişler yetmiyor. Bir belediye İstanbul'un içerisinde 300 tane 15 katlı apartmanı yapınız deyip sıfırdan kaçak yapabiliyorsa buna yasa, anayasa vs. engel olamıyor demektir. Teşekkür ediyorum, tebrik ediyorum ve başarılar diliyorum.

Teşekkür ederim Sayın Keçeli, evet başka, evet buyurun Sayın Celal Erçıkan, mikrofon var, evet. Efendim şimdi rica ediyorum yalnız cevap verme olanağı tanıyalım süre olarak çok önemli çünkü vereceği cevaplar Sayın Müsteşarın.

Efendim üniversiteler milletlerin beynidirler. Birinci celsede 3 profesörü karşımda gördüm, bunlar zulümden kaçan, yolsuzlukların üstüne giden kişilerdi ve bu kişiler bugün YÖK üyesidirler, otoriter, totaliter ,dikta zihniyetinin bulunduğu YÖK'ün yakın zamanda yok olmasını inşallah sağlamalarını da temenni edelim ve bunu milli iradeden de beklemekteyiz. Çünkü üniversiteler bir memlekette bir sağlık meselesi olduğu zaman tıp fakültelerinin sesinin duyulması lazım, bir hukuk meselesi olduğu zaman hukuk fakültelerinin sözünün dinlenmesi lazım, bir dil meselesi olduğu zaman edebiyat fakültelerinin sesinin duyulması lazım, bir laiklik konusu olduğu zaman ilahiyat fakültelerinden ses duymamız gerekiyor, bir iktisat meselesi olduğu zaman iktisat fakültelerinin sesinin duyulması lazım, heyhat bugüne kadar 80 yıldan beri Türkiye'de demokrasiyi, insan haklarını, hukukun üstünlüğünü ve özgürlüklerini gerçekleştirmeyenlerin 3 Kasım seçimlerinden sonra milletin ümidi olarak bir şeyler yapılacağını ümit etmesini de yani iktidar olanların da muktedir olmaları gerektiği kanaatindeyim. O bakımdan şunu da söylemeden geçemeyeceğim insana inanılan yerde idare edenler ve edilenler, ezenler veya ezilenler diye bir dehşet, bir uçurum yoktur, teşekkür ederim.

Teşekkür ederim Sayın Erçıkan hemen şunu söyleyeyim her zaman üniversiteler, hukuk fakülteleri özellikle görüşlerini beyan etmişlerdir ülke sorunları konusunda, ama mevcut siya-

sal iktidarlar bunları hep gözardı etmiş, duymazlıktan gelmiştir. Bunu da açıkça söylüyorum ama sanıyorum ki şimdiki iktidar, 55. hükümet ve yasayı hazırlayanlar eleştirileri gözardı etmeyeceklerdir umuyorum. Buyurun efendim.

Efendim ben mesleğim itibariyle bir denetim hocası olarak muhasebe denetim hocası olarak ve bir hukuk dışı bu ülkede hukuk dışı derken yanlış anlaşılmasın, hukuktan başka yönetim felsefesine bir takım katkıda bulunabilecek kişilerden biri olarak bir iki şeyi söylemek istiyorum. Öncelikle üzüntümü belirtmek istiyorum, Sayın Keçeli çıktıktan sonra bu hisse kapıldım. Biz İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Sosyal Hizmetler Vakfının bir kuruluşuyuz. Biz İstanbul Ticaret Odası ile organik bir kurumuz. Bugün kamu yönetimi tasarısı tartışılıyor. Bu tartışılır bir görüştür. Ben şimdi buradan açıkça kendi kendimizi tenkit etmek istiyorum, bilmem anlatabildim mi ne demek istediğimi, daha fazlada söylemek istemiyorum. Şimdi ülkede tenkit hep bir iki cepheden yapılıyor burada bir yönetim felsefesini ve stratejisini hiç tartışmıyoruz. Sayın Müsteşar haklı olarak bir siyasal görüşün çerçevesi içinde ama bir global felsefeyi oturtmaya çalışıyor bunu hep bir açıdan bakıp hep aynı yönde aynı yerde tıkayabilirsek bu ülke nerede değişecek, bu ülke nerde yönetilecek, denetim deyince sadece belge denetimini anlarsak, denetim, kontrol deyince sadece ve sadece kimin ne yapacağını, iş tanımların anlarsak burada anlaşmamıza imkan yok. Bizim yapmamız gereken husus bu ülkenin kaynaklarını etkin kullanacak bir devlet yapısını hukuksal zemin içinde oturtmaktır. Bu hukuk zemininin, bu hukuksal zeminin yönetim tekniğinin gelişmeleri ile bütünleştirmek zorundayız. Eğer olaya kavramsal baktığımız zaman, olaya güncel dil açısından baktığımız zaman demek ki yasalarımızda da hatta anayasamızda da terminolojik bazı değişiklere ihtiyacımız vardır. Öncelikle birbirimizi anlamamız gerekir. Ülke yönetimi diyorsak işletme yönetimi diyorsak burada yönetimin adı kamu yönetimidir. Onu tartışmak durumundayız, ben konuşmamda bir şeyi söyledim kim yazarsa yazsın kim bu işe

..... Geniş katılımı sağlayamadığı müddetçe ve siyasal etkilerden irdelenemediği müddetçe Türkiye'deki hertürlü değişim, yenileşim ve yönetişim bu tür tartışmalara neden olacaktır, bu konuyu söylediğim için özür dilerim, teşekkür ederim.

Teşekkür ederim Sayın Rektör Bey, Buyurun evet mikrofon vaziyeti, evet; evet evet, adınızı söyler misiniz?

-Adım Kemal Akyol, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Hukuk Fakültesi ikinci sınıf

-Evet teşekkür ederim Kemal Bey.

-Sağolun, şimdi Ömer Bey siz dediniz ki değişim başlatılmış olacak dediniz, bizim anladığımız kadarı ile siz bu değişimin bir devrim değil, evrim olmasını öngörüyorsunuz ki uzun bir süreci slaytta da gördük, bayağı uzun 2003-2004'ten başlayıp 2010'a kadar devam edecek bir süreç öngördünüz. Peki bunun sonucu nerelere varacak ben çok merak ediyorum. Bize samimiyetle şunu söyleyebilir misiniz siz kişisel olarak bu gidişin bir eyalet sistemine doğru bir yol olduğuna inanıyor musunuz veya bu görüşe samimiyetle bakıyor musunuz? İki, ben bir büyük şehirde yaşıyorum, büyük şehrin birçok sorunları var sizde bahsettiniz. Ulaşımda yedi tane baş var, hala devlet gemi işletiyor, hala devlet köprülere bakıyor. Benden para alıyor, zam koyuyor sürekli olarak bunlara ben şunu sormak istiyorum, büyük şehirlere süper yetkiler verecek misiniz, büyük şehirlerin yetkilerini genişletecek misiniz? Çünkü sizin genel başkanınız da sonuçta İstanbul'da büyük şehir belediyesi başkanlığı yaptı. Üç, pardon başbakanlıkla ilgili bahsedildi, hocalarım da bahsetti, başbakanlığı neredeyse bakanlıklardan daha yetkili konuma getirmiş durumdayız. Başbakanlıktaki gereksiz kurumları ve kuruluşları nasıl dağıtacaksınız, dağıtırken sorunlar yaşayacak mısınız, yerleşmiş yapıyı nasıl yok edeceksiniz, neden sizin başbakanınız şu anda hemen şimdi bu kurumlardan vazgeçmiyor? İmza atmaktan yorulduğunu artık niye itiraf etmiyor çok merak ediyorum, çünkü başbakanın görevi Madde

112'de de belirtildiği gibi birinci fıkrada, başbakan, bakanlar kurulunun başkanı olarak bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar, hükümetin genel siyasetini tayin eder. Başbakan bakan değildir, burada da söylendi zaten, Dört, ticaret adamları ya da daha doğrusu yabancı ülkelerden ülkemize gelip iş yapmak isteyen insanlar sürekli ama sürekli olarak ne zaman okusam bürokrasiden yakınıyorlar. Siz damga, mühür, belge gibi gereksiz ayrıntılarla işadamlarını uğraştırmadan hangi çözüm yöntemi ile ticaretin hızına ayak uyduran bir devlet yaratacaksınız çok merak ediyorum. Çünkü siz kamu yönetimi reformu yasa tasarısı ile birçok insanın işten çıkmasına neden olacaksınız, peki bu insanları nasıl istihdam edeceksiniz? Çünkü bugün devlet örneğin herkes en azından dörtte birini çıkartsa memurlarının emin olun işsizler ordusuna bir sürü insan katılacak, üstüne üstlük toplumsal krize siz de bir katkı yapmış olacaksınız ki sizin aldığınız oylar hepimiz biliyoruz zenginlerden değil, fakirlerden alındı, muhafazakar bir partisiniz, sonuçta aldığınız oylar fakir kesimlerden alınmış oylar, siz fakirlere yeni fakirler mi ekleyeceksiniz? Bir de milli eğitim ve sağlıkla ilgili konu var. Örneğin hatırlıyorum Mardin'deki belediye işçileri ayaklandılar. Grev yaptılar çünkü paraları ödenmiyordu. Siz Mardin Belediyesi gibi parasını ödeyemeyen bir sürü belediyeye milli eğitim ve sağlık gibi görevleri, ulusal görevleri nasıl bırakabiliyorsunuz? Ayrıca deminde söylediğim gibi partinizin aldığı oyların fakir kesimlerden olduğunu da göz önüne alarak milli eğitim ve sağlığın daha etkili daha iyi yürütülebilmesi için merkezden paraların dağıtılmasının gerektiğine inanmıyor musunuz? Evet en son olarak da (daha da mı var) son bir soru, TRT'nin seçiminde de görüldü, TRT'ye başkan seçiminde de görüldü, sürekli olarak bir çekişme yaşıyorsunuz devletle, ve devletin özerk kurumları ile de çekişme yaşıyorsunuz. Özerk kurumların özerkliğini daha da kısıtlamaya çalışıyorsunuz belli oluyor. Çünkü ısrarcısınız bu konuda da, özerk kurumlara özerkliklerini ne zaman vermeyi düşünüyorsunuz? Teşekkür ederim.

Evet, efendim başka teşekkürler Kemal Bey, başka söz alacak, buyurün efendim, buyurun Sayın Sönmez Köksal.

Evet teşekkür ederim, tabi bu fevkalade yararlı bir toplantıya katılmış olduk. Ben hem bu toplantıyı düzenleyenlere hem sayın müsteşara ve bütün katılımcılara teşekkür etmek istiyorum. İki kısa konu, birincisi bunu hep tekrarlıyorum bütün bu sistemin yürümesi için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin küreselleşme içinde sorunlarını çözebilmesi için bir tek şart, o da iyi yetişmiş genç kuşaklarımızı devlet hizmeti ile barıştırmamız lazım. Devlet hizmeti görmek belirli bir düzey vatandaş için istihdam kapası olarak görülmemesi lazım, bunun için bu reformun devamında gelecek olan diğer reformlarla beraber dediğim gibi yetişkin, iyi yetişmiş hepimizin iftiharı olan genç kuşakların devlet hizmetine girebilmesini sağlamamız lazım. Bu birinci konu, ikincisi de Avrupa Konseyi Yerel Yönetişim ve Özerklik Şartı, o kurumda çalıştığım, görev yaptığım için söylüyorum. Tabi yanımda Anayasa Hukuku hocalarımız var, ne mümkün, olabilir mi böyle bir şey bilemiyorum, bazı nordik ülkeler, tabi çok pragmatik davrandılar bu şartı kabul ettikleri zaman ve bütün ülke çapında uygulamak yerine belirli bölgelerde bunu uygulayarak bir laboratuar gibi kullandılar, oradan çıkan sonuçlara göre bunu ülke çapında uygulama yoluna gittiler, tabi bilemiyorum Türkiye'deki hukuk sistemi böyle bir uygulamaya imkan verebilir mi? Fakat ülkenin tümünü adeta böyle bilinmeyen bir yola sokmaktansa acaba belirli kriterlere cevap verecek, belirli ölçütlere cevap verecek vilayetlerimizde kısmi bir uygulama yapılarak buradan alınacak sonuçlara göre bunun yaygınlaştırılması mümkün olabilir mi? Teşekkür ederim.

Teşekkür ederim Sayın Büyükelçi, sanıyorum ki birçok kişinin duygularına tercüman oldunuz, düşüncelerine tercüman oldunuz, aynı konuyu tekrar etmemek için ben de söylemiyorum. Bir arkadaş el kaldırdı, son defa, siz de mi? çok kısa yalnız rica ediyorum çok kısa çünkü bütün görüşler sabahtan beri

söyleniyor, biraz da açıklamalara yer verelim, buyurun çok kısa efendim.

Ben çok küçük bir soru soracağım, Sayın Dinçer güven duymaktan bahsetti, karşılıklı güven ihtiyacından bahsetti ama somut bir örnek bir vatandaş gözü ile baktığım zaman TUBİTAK gibi bir özerk kuruma merkezi atamanın yapıldığı bir ülkede nasıl bir yerinden yönetim veya güven ilişkisi kuracağız bunu çok merak ediyorum, teşekkür ediyorum.

Peki kimliğinizi açıklar mısınız?

İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilimdalı Araştırma Görevlisi Umut Doğu.

Teşekkür ederim, buyurun arkadan bir arkadaşımız son defa o konuşacak.

Ben Onur İsle, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Hukuk Fakültesi öğrencisiyim. Benim çok kısa iki sorum olacak, birincisi Sayın Müsteşar anlattı doğru-yanlış ben tasarıyı tartışmak için söylemiyorum bunu da, bazı usul eksiklikleri var. Bu tasarı bu kadar iddialı açıklanmadan önce daha geniş bir akademik kadroyla en azından kamuoyuna açıklanmadan önce bir konuşulamaz mıydı diye düşünüyorum. İkinci sorum bir de şey olacak, çok net bir soru mesela bir Milli Eğitim Bakanlığı'nı lağvettiğiniz zaman liselerdeki kılık kıyafet yönetmeliğini kim düzenleyecek? Bu konuda eğitim birliğine aykırı davranışlar sergilenebilir mi? Bunu sormak istiyorum, teşekkür ederim.

Teşekkür ederim.

Çok teşekkür ederim sayın Başkanım, sağolun, şimdi hepimizin çok yorulduğunu ben biliyorum, ama gerçekten de iyi bir tartışma yaptığımızı, konuyla ilgili bize de yol gösterecek değerli öneriler olduğunu da itiraf etmeliyim, onun için belki sonra söylemem gerekir ama şimdiden ifade etmeliyim hem organizasyonu yapan üniversite yöneticilerimize hem de oturuma katılan hocalarımıza ve sizlere teşekkürü ben de borç

biliyorum. İzin verirseniz bir fıkra anlatmak istiyorum, yorulduk çok, şöyle bir rahatlayalım ondan sonra gene birkaç değerlendirme yapalım. 1990'lı yılların ilk başlarında zannediyorum 1993-1994'lü yıllarda IBM çok büyük bir krize girdi firma olarak. Halbuki 1980'li yılların ikinci yarısından belki birçoğunuz hatırlarsınız dünyanın en başarılı 20 şirketi arasında sayılıyor hatta onların içerisinde en başarılısı olarak IBM gösteriliyordu. Bunu teyit etmek üzere de "Mükemmelliği Arayış" diye bir kitap çıkmıştı, Türkiye'de de yayınlandı, Altın Kitap'lardan. Orada niçin bu kadar çok başarılı olduğu anlatılıyordu, halbuki aradan 5 yıl geçtikten sonra çok büyük krize giren IBM'in nasıl kurtulacağı da merak konusu olmuştu. Çünkü sadece 3 yıllık süre içerisinde Macintosh'a karşı piyasanın % 40'ını kaybetmişti. Bir yeniden yapılanma konusunda uzman getirmişler şirkete bencileyin, o kişi işte IBM'in derdine çare olacak. Gelir, şirketi gezer, üretim yerleri görür efendim yöneticilerle görüşür bazı evrakları inceler sonra da yöneticileri böyle hep toplarlar onlara bir konuşma yapar ve der ki konuşmasında: Arkadaşlar geçmiş olsun, artık sizin işiniz bitmiş, sizin yaşama şansınız yok, rekabet etme gücünüz hiç olmayacak en iyisi siz dükkanı kapatın" der. Müthiş kızarlar tabi buna, derler ki ya nasıl olur, sen dünyanın en büyük şirketinde en büyük uzmanların, en iyi uzmanların çalıştığı bir şirkette konuşuyorsun, gelmiş birkaç saatlik bir incelemeden sonra bizim yok olacağımızı söylüyorsun. O yeniden yapılanma uzmanı onlara şu cevabı verir, gösterge çok basit der, çok basit, hepinizi görüyorum erkeksiniz, hepiniz Anglosaksonsunuz, hepiniz Hıristiyansınız, hepiniz beyazsınız, hepiniz takım elbise giymişsiniz, hatta hepinizin elbisesi koyu renk, hepiniz kravat takmışsınız, dünya bu kadar çok farklılaşıyorken, dünya bu kadar çok değişiyor ve çeşitleniyorken, dünya hep belirli konulara odaklanmışken bu kadar tek düze ve standart kalan bir şirketin nasıl rekabet edebileceğini bekleyebilirsiniz ki diyor, hani sizin aranızda bir tane Hintli, hani bir tane başörtülü Müslüman kadın, nerde bir tane zenci nerde bir tane filan, nerde bir tane feşmekan diyor. Niye aranızda spor

giyinenler yok diyor. Şimdi bakınız eğer biz dünyanın değiştiğini kabul etmeyeceksek o zaman bildiklerimizi yapmaya devam edebiliriz, eğer biz dünyada yine bulunduğumuz yerde kalmayı istiyorsak yine bildiğimizi yapabiliriz. Şimdi şunu söylemek, çok net ve açık şekilde ifade etmek gerekiyor bu ülkede ve bunu da kabul etmek gerekiyor: Türkiye Cumhuriyetinin başarısı aslında Osmanlı Devleti'nin başarısız olduğu bir noktada başladı. Tarım toplumunun paradigmalarını terk edemeyen Osmanlı Devleti ancak Cumhuriyetle sanayi toplumumun paradigmalarını kabul etti ve varlığını devam ettirdi belki Türkiye Cumhuriyeti olarak.



Konuşmacılar ve Sunucu Toplu Olarak



İstanbul Ticaret Odası Başkanı Sayın Mehmet YILDIRIM Konuşmasını Yaparken



Paneli Dinleyenlerden Bir Görünüm



Panelimizi Geniş Bir Kitle İzledi



Kurul Başkanımız Sayın Mahmut VURAL Konuşmacılara Plaketlerini Verirken

PANEL

ENFLASYONSUZ YAŞAMA HAZIR MIYIZ?

28 Mayıs 2004
Hiltonsa Oteli-ANKARA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI 7
— Mahmut VURAL 7
— Hasan Basri AKTAN 13
— Sami GÜÇLÜ 16

PANEL 23
— Aydın GÜNTER 23
— Zafer ÇAĞLAYAN 24
— Hasan GÜL 33
— Nejat ELALDI 47
— Ege CANSEN 55

SORU VE CEVAPLAR 63

AÇILIŞ KONUŞMALARI : **Mahmut VURAL**
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

Hasan Basri AKTAN
Maliye Bakanlığı Müsteşarı

Sami GÜÇLÜ
Tarım ve Köyişleri Bakanı

YÖNETEN : **Aydın GÜNTER**
Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı

PANELİSTLER
(Alfabetik Sırayla) : **Ege CANSEN**
İktisat Yazarı

Zafer ÇAĞLAYAN
Ankara Sanayi Odası Başkanı

Nejat ERALDI
Baş Hesap Uzmanı

Hasan GÜL
Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI



SUNUCU – Hesap Uzmanı Hakan AY – Kurulumuzun 59. kuruluş yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen "Enflasyonsuz Yaşama Hazır mıyız?" konulu panele hepiniz hoş geldiniz. Hesap Uzmanları Kurulu kurulduğundan bu yana ülke ekonomisinde meydana gelen gelişmeleri ve değişimleri yakından izlemiş, önemli görülen konuların kamuoyu önünde tartışılmasına zemin hazırlayarak ülke hizmetinde üzerine düşen bu görevi de başarıyla yapma gayreti içinde olmuştur. "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" konulu panel de bu gayretin bir ürünüdür. Panelimizin, siz değerli katılımcıların da katılımıyla ülkemiz ve milletimiz adına yararlı sonuçlar doğuracağına inanıyor, bu vesileyle şükranlarımızı sunuyoruz. Şimdi izninizle, panelimizin açılış konuşmalarını yapmak üzere Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Mahmut Vural'ı kürsüye davet ediyorum. Arz ederim. Buyurun sayın Başkanım.



Mahmut VURAL: Sayın Bakanlarım, değerli Milletvekillerim, değerli konuklar, sevgili üstat ve arkadaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri; öncelikle hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Hesap Uzmanları Kurulu'nun 59. kuruluş yıldönümü vesilesiyle düzenlediğimiz "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" konulu panelimize hoş geldiniz diyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıldönümleri vesilesiyle düzenlenen ve artık geleneksel hale gelen panellerin sadece ekonomi ve maliye bürokrasisinin değil, akademik çevrelerin de yakından izlediği ve faydalandığı bir fikir arenası haline gelmiş olması camiamız açısından gurur ve övünç kaynağı olmuştur. Bu nedenle tüm katılımcılara panelimize göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyorum. 1945 yılında kamu maliyesinde yapılan bir reform hareketinin sonucu olarak kurulan Hesap Uzmanları Kurulu 59 yıldır kamu maliyesi alanında, özellikle de vergi gibi zor, kapsamlı, sık sık değişen ve sorunlarla dolu bir konuda yapmış olduğu hizmetlerle haklı olarak kamunun ayrıcalıklı bir denetim, araştırma ve danışma kurumu niteliğine kavuşmuştur. Bir reform hareketi sonucu doğan kurulumuz tabiatındaki reformist ve ilerici ruhu hiçbir zaman kaybetmemiş ve kurulduğundan bu yana kamu maliyesi alanında hayata geçirilen her reform hareketinde ön saflardaki yerini almış ve çoğu zaman da bu hareketlerdeki liderlik vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. "Enflasyonsuz Yaşama Hazır mıyız?" konulu panelin düzenlenmesini de kurulumuzun bu hizmet aşkı ve görev bilincinin bir parçası olarak kabul etmekte ve görmekte fayda vayda vardır. Değerli konuklar, bu sene Cumhuriyetimizin 81. yıldönümünü kutlayacağız. Geriye dönüp 81 yıllık Cumhuriyet tarihine baktığımızda, bu seksenbir yılın yaklaşık son otuz yılında hep iki, hatta üç haneli enflasyon rakamlarıyla karşı karşıya geliyoruz. Yapılan hesaplamalara göre Türkiye'de fiyatlar 1968 yılından bugüne yaklaşık 876000 kat artmış bulunuyor. 1970'li yıllardan itibaren ekonomide yaşanan sürekli ve yüksek enflasyon sürecinin altında yatan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemlilerini başlıklar halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Yüksek ve sürekli kamu açıkları
- Sürekli hale gelen devalüasyonlar
- Popülist ücret ve maaş artışları

- Enflasyonla mücadele programlarına karşı toplumda oluşan güven kaybı

Bu yılın Mart ayında açıklanan enflasyon rakamları ile 32 yıllık aradan sonra TEFE ve TÜFE bazında ilk defa tek haneli enflasyon rakamlarını görmüş olduk. Dile kolay, tam 32 yıl. Tek haneli enflasyon rakamını en son Eylül 1972 tarihinde görmüştük. Yani bugün otuziki ve daha alt yaşlarda olan bir insan ilk defa tek haneli enflasyon rakamıyla karşılaşıyor. İstatistikler ülkemizdeki nüfusun yaklaşık yarısının yaş ortalamasının 25 olduğunu gösteriyor. Şu halde, toplumun yarısından fazlasını oluşturan bir kesim hayatında ilk defa tek haneli enflasyon rakamıyla tanışıyor. Oysa bu kesim şimdiye kadar sürekli olarak kendisini bir sonraki ayda fiyatların artacağı beklentisine göre ayarlıyordu. Bütçesini, yani gelir ve harcamalarını buna göre hazırlıyor, yatırım kararlarını enflasyonu göz önünde bulundurarak alıyordu. Kısaca insanlar sürekli olarak kendisini enflasyondan koruyacak mekanizmaları geliştiriyor ve uyguluyordu. Olaya bir de 35-40 yıl önce, yıllık enflasyon oranlarının makul bir düzeylerde olduğu bir dönem olan 40-50 yaş döneminin gözüyle bakalım. Düşünün bir kere; çocukluğunuzda harcaya harcaya bitiremediğiniz 25 kuruş artık tedavülden kalkmış, hatta bir aylık harcamanız olan 100 lira tedavülde yok. Binler, milyonlar bitmiş; milyarlar, trilyonlar tükenmiş; katrilyonlara gelmişiz. Bugün dünyadaki en büyük küpürlü banknot maalesef ülkemize ait. Bu durum hem milli paramızın itibarını azaltmış hem de psikolojik olarak vatandaşlarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu konuda da bu sene sevindirici bir gelişme yaşanmış, hepinizin bildiği gibi, ve 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren Türk Lirası'ndan altı sıfır atılarak Yeni Türk Lirası'na geçilmesine kara verilmiştir. Bu karar, enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesindeki kararlılığın bir göstergesi olmanın yanı sıra toplumda milli paramıza olan güveni tazeleyecek bir gelişme olması bakımından da önemlidir. Diğer taraftan, enflasyon ortamında elde edilen alışkanlıklardan bir anda kurtulmak da kolay

olmayacaktır. Enflasyonsuz bir ortamda artık ne şirketler fiyatlarını sürekli olarak arttırabilecekler ne çalışanlar her altı, hatta üç ayda ücret zammı isteyebilecekler, ne de hükümetler popülist ve sorumsuz harcamaları için enflasyonun arkasına sığınabileceklerdir. Değerli konuklar, bu noktada yine ilginç bir tespiti sizinle paylaşmak istiyorum. Türkiye'de 1990 yılından bu yana geçen 14 yıllık dönemde tam onbir kez ek bütçe kanunu çıkartılmıştır. Bundan daha vahimi, bütçe uygulamalarında sene içerisinde başlangıç ödeneklerinin üzerine çıkılması ülkemizde olağan bir durum olarak kabul edilir olmuş ve hiç kimse, uygulayıcılar dahil, sene başında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen bütçe gelir ve gider rakamlarına inanmaz hale gelmiştir. Düşük enflasyon ortamı ve fiyat istikrarı Türk halkının, özel sektörünün ve kamunun alışık olmadığı bir durumdur. Bu anlamda düşük enflasyon ortamında gerek vatandaşların gerek şirketlerin gerekse devletin nasıl davranması gerektiği, karar alırken nelere dikkat edeceği ve bu ortamdan nasıl maksimum fayda sağlayacağı gibi sorular karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, düşük enflasyon ortamında şirketler açısından maliyet yönetimi, fiyatlandırma stratejisi, ölçek ekonomisi ve verimliliğin arttırılması çok önemli hale gelecektir. Fiyatların veri olduğu bir ortamda firmaların karlılıklarını arttırmak için verimliliğe önem vermeleri ve yeni buluşlara yönelmeleri gerekecektir. Vatandaş açısından, tüketim ve tasarruf kalıplarının değiştirilmesi gündeme gelecek, kamu kesiminin ise harcama ve gelir tahmin ve politikaları ile borçlanma stratejisini gözden geçirmesi kaçınılmaz olacaktır. Panelimizin konusu ve amacı da zaten bu ve benzeri sorulara cevap bulmak olacaktır. O nedenle bu konuları değerli konuşmacılara bırakmayı uygun görüyorum. Değerli konuklar, şimdi dilerseniz enflasyonla mücadelede sağlanan bu başarının hikayesine dönelim. Enflasyonda tek haneli rakamlara inilmesi süreci 2001 yılında uygulanmaya başlayan ve 2002 yılında revize edilen Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ile başlamıştır. 2002 yılı genel seçimlerinin ardından tek parti hükümetinin iktidara gelmesiyle ülkede siyasi istikrar ortamı

sağlamıştır. Siyasi alanda yakalanan bu istikrara hükümetin sıkı maliye politikalarını uygulama kararlılığı, Merkez Bankası'nın bağımsızlığının güçlendirilmesi ve enflasyon hedefi ile uyumlu sıkı para politikası izlenmesi eşlik etmiş ve sonuçta piyasalarda güven ve istikrar ortamı hakim olmuştur. Bu güven ve istikrar ortamında enflasyonist bekleyişler aşağıya çekilmiş, Türk Lirası'na olan güven artmış, faiz oranları ve bu arada reel faiz düşmüştür. Reel faiz oranlarındaki gerileme Hazine'nin iç borçlanma maliyetlerini ve bu arada da bütçedeki faiz ödemelerinin yükünü azaltmış, ayrıca faiz dışı fazla hedefine ulaşılması ve iç borçlanmanın sürdürülebilirliği konusunda da piyasalarda beklentilerin olumluya dönmesine neden olmuştur. Tüm bu gelişmelerle birlikte, Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kazanması özel sektörde işgücü verimliliğinin artması ve reel ücretlerin azalması, kamu kesiminde ise harcamaların, fiyat artışlarının ve gelir politikalarının enflasyon hedefiyle uyumlu olması sonucunda enflasyonda bugün yaşanan olumlu hava yakalanmıştır. Enflasyon oranlarının hızla düşmesi ve tek haneli rakamlara ulaşılması elbette ekonomik politikalar açısından elde edilmiş çok önemli bir başarıdır. Ancak önemli olan enflasyonu düşürmek değil fiyat hareketlerini belirli bir istikrara kavuşturmak yani ekonomide fiyat istikrarını ve sürdürülebilir bir büyüme için gerekli olan finansal istikrarı sağlamaktır. Bu noktada enflasyon, fiyat istikrarı ve sürdürülebilir büyüme kavramları üzerinde durmakta fayda vardır. Yüksek ve kronik enflasyonun en önemli maliyeti ekonomideki belirsizliği arttırarak bireylerin sağlıklı yatırım ve üretim kararlarını almalarını engellemesi ve uzun vadeli plan yapmaktan kaçınmalarına neden olmasıdır. İşte fiyat istikrarı kavramı da kendisini bu noktada göstermektedir. Çünkü fiyat istikrarı bir ekonomide bireylerin yatırım, tüketim ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymadıkları ölçüde düşük bir enflasyon oranının yaşandığı ortamı ifade etmektedir. Fiyat istikrarının sağlanması için öngörülen düşük enflasyon oranı konusunda belirli bir rakamın verilmesi çok da doğru değildir. Ancak, tam

üye olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği içerisinde Maastricht Kriterleri çerçevesinde enflasyon ortalamamızın en düşük üç ülkenin ortalamasına yakın olması gerekmektedir. Yani yıllık %3-4 civarında bir enflasyonu hedeflememiz gerekmektedir. Şu halde enflasyon oranının düşmesi çok büyük bir başarı olmasına rağmen tek başına yeterli değildir. Önemli olan düşük enflasyon oranını istikrarlı bir şekilde devam ettirebilmek yani ekonomide fiyat istikrarını sağlayabilmektir. Çünkü, fiyat istikrarının sağlanması beraberinde ekonomik istikrarı getirecek bu da yüksek ve sürdürülebilir bir büyüme hızına ulaşma olanakları sağlayacaktır. Ekonomide sürdürülebilir bir büyüme oranının yakalanması, milletimizin zenginleşmesi ve geleceğe güvenle bakabilmesi açısından çok önemli ve hayati bir konudur. Bu meyanda enflasyon ile büyüme arasındaki ilişkiye de kısaca değinmekte fayda görüyorum. İktisat yazınında enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki konusunda kabul gören görüş, kısa dönemde enflasyon ile büyümenin aynı yönde hareket ettikleri, orta ve uzun dönemde ise bu ilişkinin ters yönde olduğudur. Ülkemiz verileri incelendiğinde de enflasyonun büyümeyi olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir. Değerli konuklar, son tahlilde şunu söylemek mümkündür; bir ekonomi açısından nihai hedef sürdürülebilir bir büyüme ve beraberinde kalıcı istihdamdır. Ancak bu nihai hedefe ulaşma yolunda enflasyonla mücadeleden de kesinlikle ödün verilmemelidir. Bu duygu ve düşüncelerle saygılarımı sunuyor, ülkemize ve ekonomimize yararlı olmasını diliyorum.

Sunucu: Sayın Başkan'ımıza teşekkür ediyorum. Şimdi konuşmalarını yapmak üzere Maliye Bakanlığı Müsteşarı Sayın Hasan Basri Aktan'ı kürsüye davet ediyorum. Arz ederim.



Hasan Basri Aktan: Sayın bakanlarım, saygıdeğer konuklar, değerli milletvekillerimiz, çok saygıdeğer üstatlarım, değerli meslektaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Mensubu olmaktan büyük onur duyduğum Hesap Uzmanları Kurulu'nun 59. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen bu panelde "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız" konulu bir gündem belirlenmiş olması hakikaten Türkiye'deki konjüktörle de örtüşüyor. Panele geçilmeden önce ben, bu 59 yıllık süreçte Kurulumuz'un kuruluşunda, hepimizin yetişmesinde büyük emeği geçen ve bizleri yetiştiren ebediyete intikal etmiş merhum üstatlarımızı saygıyla, şükranla ve rahmetle anıyorum. Hayatta olan üstatlarımızı ve meslektaşlarımızı da saygıyla selamlıyor, sağlık, esenlik ve uzun ömürler diliyorum. Sayın bakanlarım, değerli konuklar, gerçekten enflasyon Türkiye için son otuz yıllık süreçte adeta bir kötü kader olarak yaşandı. Enflasyonun ülkemizdeki tahribatını hemen her alanda yaşadık, biliyoruz. Öncelikle halkın alım gücü aşındı, geçim sıkıntıları belirdi, işletmelerde sermayeler eridi, toplumda günlük fiyat artışı alışkanlıkları oluştu, maliyet yapıları bozuldu, tabiki bu vergi bilincini, vergi kültürünü, ahlakını da olumsuz etkiledi. Kamu maliyesini olumsuz etkiledi. Bütün bunlar geçmişte arzu edilmeyen, yaşanan dışsal etkiler, içsel sebeplerden kaynaklanan bir süreç olarak yaşandı. Günümüze geldiğimizde artık Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin gündemde olduğu bir dönemde Maastricht ekonomik kriterlerinden biri de ülkelerin yıllık enflasyonunun Avrupa Birliği ülkelerindeki ortalamayı 1-2 puan geçmeyecek şekilde %3'ler dolayında olmasını gerektiriyor. Bu hedefi önümüze koyduk ve adım adım ilerliyoruz. Özellikle son yılarda, bu alandaki siyasi

istikrarla birlikte ekonominin de bir istikrar kazanması, enflasyonun gittikçe düşen bir trend izlemesi ve tek haneli noktalara kadar gelmesi sevindirici. Önemli olan bunun sürdürülebilirliği ve kalıcılığı olması. Elbette bunun için de gerekli olan kamudaki temel makroekonomik dengelerin kurulması. Fiyat istikrarını destekleyen ve kalıcılığını sağlayan en önemli sebep de kamu maliyesinin disiplin içinde olması lazım. Eğer biz olmayan kaynağı harcamaz, gelirlerimiz ve harcamalarımız arasında bir denge kurar, bütçe disiplinine riayet edersek, önceliklerimizi doğru tespit edersek, elimizdeki kaynakları verimli kullanırsak elbetteki bundan iyi bir netice elde ederiz ve son dönemde bunun olumlu emarelerini de aşama aşama yaşıyoruz. Elbette Türkiye'deki ekonomik kırılganlık tümüyle ortadan kalkmış değil ama önemli olan önümüze bir hedef koymak, sorunları doğru teşhis etmek, bunları kararlılıkla gidermek için gerekli tedbirleri almaktır. Bu tedbirler elbetteki ekonomik tedbirlerdir, idari tedbirlerdir ve en önemlileri de tabiki değişim ve dönüşüm gerektiren reform niteliğindeki düzenlemeler olmak durumundadır. İşte bu alanda, son dönemde gerçekten Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu harcamalarda yeni bir adeta baz oluşturdu. Bir anayasa gibi gündemimize girdi. 1 Ocak 2005 ile birlikte her boyutuyla, aşama aşama uygulanacak. Tabi bunun yanısıra kamunun her bakımdan yeniden yapılanması, kendi içinde dinamizm kazanması, harcamalarda savurganlığın ortadan kaldırılması, yine bu süreçte kazanımlarımız olarak ortaya çıkacak. Enflasyonun vergi sistemi üzerindeki olumsuz etkilerini hep biliyoruz, adeta enflasyondan arındırılmamış kazancın vergilendirilmesi işletmelerde bir yandan sermayenin erimesine, diğer yandan ister istemez vergiden kaçınmaya ve vergi dışı kalmaya bir haklı sebep teşkil etti. İşte, gecikmeli de olsa, keşke önceki yıllarda çıksa, enflasyon düzeltmesi sağlayan enflasyon muhasebesi dediğimiz yasa artık yürürlüğe girdi. Gerektiği dönem, şartlar oluştuğunda uygulanacak. Bir ülkenin vergi sisteminde böyle bir sigortanın bulunması son derece önemli. Yabancı sermayenin de gittiği ülkede böyle bir güvence var mı,

aradığı unsurlardan biri. O itibarla, ve enflasyon muhasebesini önemli bir gelişme olarak düşünüyorum. Yine, bu sürecin kalıcılığı ve istikrarlı bir şekilde sürdürülebilirliğinin bir güvencesi olarak yeni yılla birlikte Türk parasından sıfır atılması da önemli bir hedeftir. İnşallah o sürecin gerektirdiği çalışmaları aşama aşama yapar ve günü geldiğinde bunu kalıcı hale getiririz. Ondan sonrası önemli, paranın değerinin istikrar kazanması. Ne aşırı değerlenmesi, ne de büyük ciddi devaluasyonların yaşanmaması. Öngörülebilirlik, beklentilerdeki istikrar son derece önemli. Bizim gibi dışsal etkilerden kolay etkilenen ülkelerde iç güvenlik, iç istikrar, ekonomik ve siyasi istikrar son derece önemli. Bunu da yaşıyoruz. İyi yönetişim içinde buna el atıldığında olumlu sonuçları ortaya çıkıyor. Nitekim enflasyonda düşme trendinin ortaya çıkması, ki yıl sonu hedeflenen %12 TEFE ve TÜFE'nin asgariden her ikisi için de gerçekleşeceği, hatta TÜFE'de 12'nin de biraz altında olabileceğine dair ciddi beklentilerimiz ve yaptığımız hesaplar onu gösteriyor. Kamu maliyesindeki iyileşme beraberinde reel faizin azalmasını da getirdi. %35'ler düzeylerindeki reel faizlerden %10'lar-11'lere kadar geriledik. Gerçi son günlerde hafif bir dalgalanma oldu ama bunun tamamen psikolojik, dışsal sebeplerinin ağırlıklı olduğunu biliyoruz. Ekonomimiz tabi bunlara duyarlı. Bu bakımdan da yorumların, değerlendirmelerin mümkün olduğunca abartılı olmaktan ziyade, doğru teşhisleri ortaya koyacak, tedbirleri geciktirmeden alacak tarzda yol gösterici olmasının fevkalade önemine inanıyorum. Çünkü Türkiye'de gerek siyasetten, ekonomiden sorumlu bakanlarımız gerekse bürokratlar bu konuda olayların gerisinde değil önünde gitme gayreti içindedirler. Her gün bu konudaki gerekli değerlendirmeleri yapıp alınması gereken tedbirler herhangi bir telaşa gerek olmadan, bir paket açıklama gayreti içinde de olmadan, ne gerektiriyorsa alınması şeklinde tezahür ediyor. Ve birazdan da yüksek müsaadelerinizle Bakanlıklararası Ekonomik Kurul toplantımız var. Orada da her hafta cuma günü bir haftalık ekonomik gelişmeler, dünyadaki, Türkiye'deki gelişmeler, yakın-

dan, açık yüreklilikle ele alınıyor, konuşuluyor, alınması gereken tedbirler konusu kararlaştırıyor ve hükümetimiz de bunları hiç geciktirmeden hayata sokuyor. Bu toplantıya Sayın Maliye Bakanımız da katılmayı çok arzu ederdi. Ancak önemli randevuları, programları, dış görüşmeleri, özelleştirme ağırlıklı çalışmaları nedeniyle şu sırada yurt dışındalar, Amerika'dalar. Ben kendilerinin sizlere en iyi dileklerini ve selam ve saygılarını sunuyorum. Bu panelin her bakımdan beklenen amacı sağlamasını, ülkemize yararlar getirmesini diliyoruz. Kurulumuza ve mensuplarımıza iyi dileklerimi sizleri de saygıyla selamlayarak sunuyorum. Sağolun.

Sunucu: Sayın Müsteşarımıza katkılarından dolayı çok teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, az önce sayın müsteşarımızın belirttiği üzere Maliye Bakanı Sayın Kemal Unakıtan ile Devlet Bakanımız Sayın Ali Babacan mazeretlerinden dolayı panelimize katılamamışlardır. Şimdi Tarım ve Köyişleri Bakanımız Sami Güçlü açılış konuşmalarını yapacaklardır. Arz ederim.



Sami GÜÇLÜ – Sayın Bakanlar, Maliye Bakanlığımız'ın saygı değer bürokratları, Hesap Uzmanı arkadaşlarım, kuruluşunuzun 59. yılını kutluyorum. Bu vesileyle düzenlenen "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" konulu panelin de başarılı geçmesini temenni ediyorum. Bugün Bakanınızın, Kemal Unakıtan Bey'in burada olmaması sizin adınıza gerçekten büyük şanssızlıktır. Bu hükümetimizin en popüler bakanı bir

Hesap Uzmanı. Başlangıcından gelerek bugün bu teşkilatın başında bir sorumlu siyasi olarak bulunması ve geldiğinde de burada nasıl bir renklendirme olacağını, hepinizin moralinin ne kadar yükseleceğini tahmin edebiliyorum. Ben tabi vekaletlerde tam bu anlamda bir şart aranmadığı için size bu aradığınız heyecanı, morali verememekten dolayı üzgünüm. Ortak bir yanımız olduğunu yalnız söyleyebilirim. İktisatçıyım, iktisat fakültesi mezunuyum. İçinizde bir çok arkadaşımız var, şu anda teşkilatın en yükseğinde bulunan arkadaşlarımızla aynı fakülteden mezunuz. İçlerinde sınıf arkadaşlarım var. Dolayısıyla bu ortak tarafımıza, bu mütevazi ortak tarafa katlanmak durumundayız. Tabi 1970'li yılların başında bizim meslekte eğitim alan insanlar için Maliye, bugün olduğu gibi o günde çok gözdeydi. Ben bakanımızı o dönemde Karaköy'deki binasında ziyaret ettiğimi de hatırlıyorum. Daha sonra sınıf arkadaşlarının teşkilata girdiğinde kısa bir ziyarette bulundum. Ancak o kadar. Ben daha sonra Tarım Bakanlığı'na bağlı bir genel müdürlükte göreve başladım. Oranın teftiş heyetinde başladım. İşte kader ta o zaman çizilmiş biraz. Hesap Uzmanı Kemal UNAKITAN'ı getirdi maliye bakanı, beni de Tarım Bakanlığı'na. Eee tabi yani hayatta bir şeylik var, tanzim, tasnif var. Uzun dönemde çok da şeyi de vardır bunun, ben gerçekçi bir tarafı olduğuna da inanıyorum. Bugünkü popülerliğinin kaynağını herhalde biraz da onun şahsi birikimiyle, gayretiyle akıl, beyin gücüyle de alakası olduğunu elbette düşünebiliriz. Ben bir dışişleri mensubuyla bundan bir kaç sene önce görüşürken bu bünyeyi çok iyi tanımayan birisi olarak tanıdığım insanların çok nitelikli olduğunu farkettiğini söyledim. Biraz konuştuk. Bu konuşmanın devamında şöyle bir şey ortaya çıktı. Bir toplumda elbette kamu hizmetlerinde ortak bir taraf var. Ama bazıları daha önemli. Bu bazılarının daha önemli olduğu alanlarla ilgili üç kurumun öne çıktığını beraber düşündük. Bu tabi yaygın bir kanaat. Hepimizin paylaşabileceği bir kanaat. İşte bu maliye teşkilatı, hariciye teşkilatı ve savunma teşkilatı. Bir toplumda gerçekten çok önemli alanlar bunlar. Tabi oradan geriye dönüp baktığımda,

yani tabiki Tarım Bakanlığı bunla mukayese edilemeyecek denebilir. Ama bunun da doğru olmadığını kabul ediyorum. Yani kamuda bir ortak şey aranmalı. Önemli olan, eğer bunun bilincine varıp kendini besleyecek mekanizmaları iyi kuruyorsa bu önemini muhafaza edebiliyor. Ama bu bilinçte değilse o önem kayboluyor. Nitekim ülkemizde de ben çok detaya girmek istemiyorum. Bir kısım kurumlardan bazı fonksiyonların kayarak bazı yerlerde toplanmasının anlamı da o kurum mensuplarının rollerini, fonksiyonlarını iyi göremediği zaman karşılaşabilecek bir tabi hadise olarak algılıyorum. Dolayısıyla bugün bu popüler bakanımızın yerine sizlere bu vesileyle hitap etmekten dolayı çok eskiden kalmış, dahil olamamış birisi olarak düşüncelerimi böylece ifade ettim. Sözlerime şöyle devam etmek istiyorum. Tabi gününde biraz aktüalitesine gelerek. Bindokuzyüz sanırım yetmişüçlerde Türkiye bu hastalığa düşer oldu yıl olarak. O dönemde petrol fiyatları, akabinde Kıbrıs hadisesini hatırlıyorum ve dolayısıyla Türkiye'de hızla yükselen bir enflasyon, 80'li yıllarda biliyoruz. Ama esas 90'lı yıllar Türkiye'de hem siyasi istikrar hem ekonomik istikrarsızlığın çok yoğun yaşandığı bir dönem ve hepimizin yine çok iyi bildiği gibi işte harcamalarda, yatırımlarda, tasarruflarda, gelir dağılımında ve toplumun sosyal bünyesinde meydana gelen genellikle olumsuzluklar ve Türk toplumunun değer yargılarında büyük kayıplar. Tam 30 yıl ve bu 30 yıl içerisinde sözünü çok ettiğimiz halde enflasyonla mücadele konusunda da gerçekten çok kuvvetli, ısrarlı, dirayetli bir irade hükümetler tarafından gösterildiğini söyleyemeyiz. Biraz enflasyonla yaşamayı şöyle veya böyle benimsedik. Çok yüksek olduğu dönemlerde ortaya çıkan maliyetlerine de katlanmaya alıştık. Ama daha çok dıştan gelen bir etki, özellikle Avrupa Birliği sürecinin hızlanmasıyla bu konuda bir kendine geliş diyebileceğimiz bir olay oldu. 2001 kriziyle birlikte her şeyin bir yeniden yapılanması hadisesi ve sonunda 2003'de indiğimiz seviye 2004 Nisan'ında da ulaştığımız tek haneli rakam gerçekten sevindirici. Ama bu dönemde karşımıza çıkan bir durum Türkiye tabi bu hadiseleri yaşarken büyümede bir

türlü sürekli ve yüksek büyümeyi sağlayamaması, yatırımların artmaması sonucu büyük bir işsizlik oranıyla karşı karşıya kaldı ve gelir dağılımı fevkalade bozuldu. Türkiye'nin içinde bulunduğumuz yıllarda ve önümüzdeki dönemlerde iki iktisadi temel sorunun bu noktalarda düğümlendiği ortadadır. Biz eğer ilk önce işsizlik konusunda nispi oranı düşüremezsek ve gelir dağılımında iyileşme sağlayamazsak bu toplumun sosyal bünyesini bugüne kadar tuttuğu ve büyük bir sorun çıkarmayan sosyal yapısını muhafaza edemeyeceğimizi ben bu mesleğin bir mensubu olarak düşünüyor, algılıyorum, hissediyorum. Dolayısıyla üzerimizde çok büyük bir toplumsal baskı oluğunu da düşünüyorum. 2004'ten itibaren, sonundan itibaren işsizlik konusunda bir iyileşme ve işsiz insanlarda bir ümit artışını mutlaka oluşturmamız lazım. 2005, kesinlikle bu konuda hamle olması lazım. Dolayısıyla hem siyasilerin hem de bu ülkemizdeki bürokrasinin seçkin merkezlerinin, yani sizleri kastederek söylüyorum başta, Türkiye'de bir büyüme, sürekli ve yüksek hızla bir büyümenin sağlanabilmesi hususunda bir programı mutlaka üretmeliyiz ve hayata geçirmeliyiz. Aksi halde Türkiye'nin AB ile olan ilişkileri dahil bu konudaki olumsuz gelişmelerle birlikte Türkiye'nin nasıl bir savunma içerisine gireceğini tam tahmin etmek de zordur. Ben büyük bir sorumluluk altında siyasi iktidar olarak ve aynı zamanda Türk aydınları ve iktisatçıları olarak da bu sorumluluğu paylaşmamız gerektiğine inanıyorum. Bürokrasinin de kendisine bu açıdan daha dikkatli, özenli ve gerektiğinde de sayın başkanın biraz önce konuşmasında belirttiği gibi, biraz da ağır bir ifadeyle söylediği gibi siyasilerin sorumsuz harcama yapamayacakları diye özetlediği bir davranış var ki; yani bu konuda bürokrasinin de doğru olanı ama bunu yerinde, zamanında ve üslübunu da iyi seçenek söylemesi lazım geldiğine inanıyorum. Bunun devamında tarımla ilgili de müsaade ederseniz birkaç şey söylemek istiyorum. Yani, neticede ben Tarım Bakanıyım, sizleri burada bulmuşken yani ülkenin bu sektörü hakkında da bir kaç cümle söyleyeyim ki sağolsun Sayın Bakanımız tarımla ilgili konulara çok kuvvetli

bir ilgisi ve burada iltifat için söylemiyorum Ali Bey'le, Ali Babacan'la Kemal Bey ve bir de Enerji Bakanımızın her zaman çok büyük desteği olmuştur. Ya, ilginin mantıksal bir izahı yoktur, daha çok şahsidir herhalde. Yani kendi ilgi alanları itibariyledir. Her zaman kolay anlatabilmişimdir problemleri ve destek de almışımdır. Ama bu ara esas benim ümidimi kesmediğim kesim bürokrasidir, evet ümidimi kesmediğim kesim bürokrasidir. Tarımla ilgili birkaç cümleyi de şöyle söylemek istiyorum. Tabiki nüfusumuzun %35'idir. Fert başına düşen gelir şehirlerin üçte biridir. Gelir dağılımı kesinlikle daha bozuktur. Eğitim seviyesi ilkokuldur ve müteşebbis karakterli insanlarını kaybetmektedir. Ama bu toplumun %35'idir. Görmemek, ihmal etmek imkansızdır. Dolayısıyla bu sektöre yönelik olarak da Türkiye'de ortalama yılda yaklaşık olarak 2 milyarla 2,5 milyar dolar arasında bir destekleme yapılmaktadır. Bu rakam bu kadar büyük bir nüfus kitlesi için minimum bir seviyedir. Daha başlangıçta tarıma yönelik konularda gelen herhangi bir teklifin, düşüncenin, projenin reddedilmesini doğru bulmuyoruz. Bu kesim, bu toplumun mensubu ve bu insanlar ortalama olarak çok düşük bir standartta yaşıyorlar. Ben 23 Nisan'da Erzurum'un Ilıca ilçesinin bir köy ilköğretim okulunda o çocuklarla beraber oldum. İnanın o önlük yakaları, ayaklarında ki pabuçlar, önlükler benim kendi tahsil yaptığım dönemle çok yakın olduğunu hissettim ve bu kesimin içinde bulunduğu durumun mutlaka içinde bulunduğumuz odalardan değil de hayatın içinden görülmesi lazım. Bu sektöre yönelik şu anda uğraştığımız konuların sadece bir kaç tanesini söyleyeceğim ne durumda olduğumuz iyi anlaşılsın diye. Tahılda tohumculukla uğraşıyorum. Süre mücadelesiyle uğraşıyorum, merayla uğraşıyorum. Bunlar bu işin ilk üç sırasındaki işlerdir. 2004 yılında ben, buğday üreticilerine, tahıl üreticilerinin bu sene sertifikalı tohumluk ihtiyacının %50 sini karşılamayı hedefleyen bir proje uyguluyorum. Yani bu Türkiye'de kamu yönetiminin de ne kadar inişli ve çıkışlı olduğunu gösteriyor. Sözlerimi burada noktalarken panelinizin başarılı geçmesini, kuruluşunuzun itibarını kendi şeylerinin dışın-

da, temellerinin dışında, toplum tarafından daha da kuvvetli bir şekilde hissedilebilecek yeni gelişmelere, atılımlara öncülük etmesini diliyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sunucu: Sayın Bakanımıza biz de, bizim bu en mutlu günümüzde bizi yalnız bırakmadıkları, hem bizleri hem de panelimizi onurlandırdıkları için tekrar teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, panelimizin açılış ve sunuş konuşmaları bölümünü burada tamamlamış olduk. Sayın Bakanımıza, Sayın Müsteşarımıza ve Sayın Kurul Başkanımıza katkılarından dolayı tekrar teşekkür ediyoruz. Şimdi izninizle "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" konulu panelimize geçiyor ve panelimizi yönetmek üzere Hesap Uzmanları Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Aydın Günter üstadımızı, değerli panelistlerimiz Ankara Sanayi Odası Başkanı Sayın Zafer Çağlayan'ı, değerli ekonomist ve yazar Sayın Ege Cansen'i, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü Sayın Hasan Gül'ü, ve Baş Hesap Uzmanı Sayın Nejat Elaldı'yı yerlerine davet ediyorum ve sözü Sayın Aydın Günter üstadımıza bırakıyorum.

PANEL



Aydın GÜNTER: Sayın konuklarımız, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 59. kuruluş yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlediğimiz panelimize hoşgeldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Geleneksel olarak her yıl Ankara'da düzenlenen panelimiz ilk defa bu yıl Hesap Uzmanları Haftası konsepti içinde pazartesi günü İzmir'de, çarşamba günü İstanbul'da ve bugün Ankara'da aynı konuyu tartışmak üzere yapılıyor. Her üç paneldeki yapılan konuşmalar çok kısa bir sürede bir kitapçık haline getirilecektir. Saygıdeğer konuklarımız, bu yılki panelimizin konusunu "Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız?" olarak belirlerken son geçen 1,5 ayda piyasalarda oluşan olumsuz havayı yaşamamıştık. Ama son ayların enflasyon rakamlarına bakarak hala düşük enflasyondan bahsetmeye, hala enflasyonsuz bir ortamı hayal etmeye hakkımız var sanırım. Nisan 2004 sonu itibariyle toptan eşya fiyatları endeksinde gördüğümüz %8,9'luk yıllık enflasyon artışı Mart ayından biraz daha fazla olmakla beraber son 34 yılın en düşük rakamını teşkil ediyor. Dolayısıyla sayın başkanımızın da konuşmasında söylediği gibi bugün 40-50 yaşlarında olan kimseler enflasyonsuz bir ortamı veya düşük enflasyonlu bir ortamı hiç yaşamamışlar ve bilmiyorlar. Ve böyle bir ortamda belki nasıl karar alabileceklerini de bilmiyorlar. Tek haneli rakamlara inen enflasyonumuzun daha düşüp düşmeyeceğini ve indiği noktada kalıp-kalıcı olup olmayacağını, buna etki eden kamu bütçesi açıkları, faizler, döviz kurları gibi faktörleri panelistlerimiz tartışacaklar. Efendim, ben aslında girişte biraz daha uzun bir konuşma yapacaktım fakat ilk panel- ilk konuşma yapacak olan

panelistimiz ASO Başkanı Sayın Zafer Çağlayan saat 4 uçağıyla İstanbul'a gitmek zorunda. Dolayısıyla ben izninizle şimdi konuşmayı bırakıyorum ve ilk panelist olarak Sayın Zafer Çağlayan'ı mikrofona davet ediyorum. Teşekkür ederim.



Zafer ÇAĞLAYAN – Sayın Başkan, teşekkür ediyorum. Öncelikle hepinizi, sayın bakanlarımı, milletvekillerimi, sayın başkanları, tüm değerli katılımcıları, basınımızın değerli temsilcilerini saygıyla selamlıyorum. İlk defa bugün katıldığım bir panelde konuşup gidiyorum. Onun için öncelikle özür diliyorum ama ne yapalım Türk Hava Yolları tasarrufa girmiş, uçak saatleri arasında epey bir mesafe koymuş. Saat dört uçağıyla gitmek zorunda olduğum için sayın başkanıma teşekkür ediyorum ve özellikle panelistlerin hepsinden tek tek özür diliyorum bana bu haklarını verdikleri için. Onlara da haklarını helal etmesini rica ediyorum kendilerinden. Efendim, aslında çok önemli bir konu, çok değerli bir konu. Biz bu konuyla ilgili 1,5 ay önce, yaklaşık 1,5 ay önce Ankara Sanayi Odası olarak "düşen enflasyon ortamında yaşamak" diye bir kitap hazırladık. Bu kitabın tabi öncesi var, yaklaşık bir ay, bir buçuk ay süren bir çalışmanın neticesiydi ve buna çok değerli katılımcı dostlarımız sağolsun çalışmaya katıldılar. Ve bu kitapla beraber de özellikle düşen enflasyon ortamında yaşamak adını koyarak bununla ilgili gelişmelerin ne olabileceğini irdelemeye çalıştık ve bu kitabın da biraz evvel telefon açtım 100'e yakın kitabı getirdiler, arkadaşlarımız çıkışta koydular isteyen arkadaşlarımız çıkarken kitaptan alabilir, isteyen varsa bilahare tekrar da gönderebiliriz. Evet son derece önemli bir konu. Ben-

den önceki konuşmacılar çok değerli şeyler söylediler. Sayın bakanımız, sayın müsteşarımız, sayın başkanımız, sayın panel başkanımız, aslında sayın başkandan sonra söyleyecek çok fazla bir şey kalmadı ama enflasyon konusunda zannediyorum ki ne kadar çok konuşsak o kadar azdır. Biz olaya bir başka boyuttan bakmaya çalıştık ve bugünkü panelin de aşağı yukarı başlığı aynı şekilde oturmuş durumda. Enflasyon düşüyor, yıllardır Türkiye'de enflasyonla karşı karşıyayız. Denildiği gibi gerçekten Türkiye ciddi anlamda düşük enflasyon cahilidir, bunu kabul etmek..

65 yaşın altındakiler kesinlikle tek haneli enflasyonla ilgili karar alma sürecine katılmamışlar. Ama nüfusumuzun özellikle genç yapısına baktığımızda nüfusumuzun %90'ının düşük enflasyon konusunda çok fazla bilgi sahibi olmadığı gibi bir sonuç ortaya çıkıyor. Bu konuda da elbette yıllardır ifade etmeye çalıştığımız mutlaka enflasyonun düşürülmesi ama enflasyonun sadece bir sonuç olduğu ve bu sonucun sebeplere bağlı olarak sürekli değişenlik göstereceği, bu sonuçları doğuran sebeplerin ortadan kaldırılmadığı müddetçe her zaman bu sonuçlarla öyle ya da böyle karşılaşacağımız konusunda bir çalışmadan hareket ettik. Ve bu çalışmada özellikle şunu gördük ki maalesef düşük enflasyon konusunda hiç bir kesim bu işe hazırlıklı değil. Ben bir işadamı olarak 46 yaşındayım, 1979 senesinde üniversiteyi bitirdim. 80'te iş hayatına girdim. 2004, 24 yıldır yüksek enflasyon ortamında yatırım yaptım, üretim yaptım ve hala devam etmeye çalışıyorum. Dolayısıyla düşük enflasyon ortamında bir şanayici olarak nelerle karşılaşabileceğimi, ne olacağı konusunda kesin bir bilgiye sahip değilim. Diğer taraftan mali sektörümüz bu konuda hiç hazırlıklı değil. Mali sektörden kastım özellikle bankacılık sektörünü kastederek söylüyorum ve bankacılık sektörü yıllardır devlete sadece para veren ve ondan sebeplenen ve ciddi anlamda kar elde eden bir yapı içerisinde. Kamu maliyesine, özellikle hükümetlerimize baktığımızda maalesef bu konularda, geçmiş dönemlerde, Türkiye aslında hepinizin bildiği gibi bir çok istikrar programı yap-

mıştır ama her istikrar programında öyle ya da böyle çeşitli sebeplerle zaman zaman toplum baskısıyla ister istemez yarıda bırakılmış. Vatandaş düşük enflasyon konusunun ne olduğunu, enflasyonun kendisine ne getireceğini çok iyi bilmiyor enflasyonu direkt onun cebine girecek para zannediyor veya 1 milyon liraya aldığı domatesi yarın 800 bin liraya alacağını zannediyor. Dolayısıyla toplum düşük enflasyon konusundaki beklentileri ve düşük enflasyonun hem dezenflasyon sürecinde özellikle getirecekleri ve enflasyon düştükten sonra nelerle karşılaşacağı konusunda maalesef hiç birimiz bilgi sahibi değiliz ve yapmış olduğumuz bu çalışmada özellikle şunu gördük ki biraz önce değerli başkan ve konuşmacılar da söylediler 1973'den bugüne kadar fiyatlar Türkiye'de ortalama tam 330 bin kat artmış, özellikle vatandaşın alım yaptığı temel ihtiyaç maddesi ekmeğe ve şekere baktığımızda ekmek ve şekerde yaklaşık 550 bin 600 bin kat bir artış var. Yine 1974 senesinde 1200 lira asgari ücretin brütü ve o zaman asgari ücretin neti 990 lira bugüne geldiğimizde asgari ücretin netinde 306 bin kat artış var brütünde 350 bin kat artış var. Tabi ki burada gösteriyor ki asgari ücretteki artışı aslında yine devlet o kaynakları almış, dolayısıyla işçinin eline bir kaynak bırakmamış ama vatandaş da bunu zaman zaman öyle bir şekilde eğitilmiş ki efendim enflasyon öyle oluyorsa olsun enflasyon olsun benim de keyfim, işim yerinde olsun diye düşünmüş ama görüyoruz ki bu rakamlar çok net gösteriyor ki hiç bir zaman insanların gelir düzeyleriyle enflasyonun artış düzeyi aynı seviyede olmamış, insanlar bu konuda kayba uğramışlar. Diğer taraftan maalesef bazı iktisatçılarımızın, zannediyorum ki Türkiye'nin bu son tablosunu gördükten sonra zannediyorum hesaplarını, raporlarını mutlaka gözden geçirmesi veya söylemlerini gözden geçirmesi gerekecektir. Ben makine mühendisiyim, iktisadı, ekonomiyi ancak inceleyebildiğim kadarıyla, içinde olabildiğim kadarıyla anlamaya çalışıyorum. Bize hep şunu dediler; büyüme ile enflasyon bir arada olmaz, iş adamına tercihinizi yapacaksınız, enflasyon mu istiyorsunuz büyüme mi istiyorsunuz ama gelin görün ki, gördük ki Türkiye hem pozitif büyümeyi sağlıyor hem de bir

taraftan enflasyonu düşüremiyor. Dolayısıyla bu iş isteniyorsa demek olabiliyormuş sonucu ortaya çıktı. Ve burada şu anda Türkiye'nin tek haneli enflasyonu yakalaması özellikle bu sene için koymuş olduğu %12'li enflasyon hedefine ulaşmaması için çok fazla bir neden gözükmüyor. Tabi bu yine sayın başkanın da az evvel bahsettiği gibi son bir aydaki gelişmeleri, faizin yükselmesini, yeniden dövizdeki gelişmeleri dışında tutarak bunu söylüyorum. Ha yine hedef civarında bir rakam mutlaka olacaktır. Ama inşallah temennimiz yine 12 civarında bir enflasyon olmasıdır. Eğer faizler bu şekilde seyrederse enflasyon 12 değil belki biraz daha yukarda seyretmesi gibi bir sonuçla karşı karşıya kalacağız. Ama diğer taraftan da konulmuş olan hedefle de 2005 senesinde enflasyon %8'e bir sonraki yıl da 2006'da enflasyonun %6'ya düşürülmesi öngörülüyor. Evet bu noktada o zaman önemli olan sayın Müsteşarın biraz evvel söylediği gibi bundan sonra önemli olan düşürülmüş olan, veya düşülecek olan enflasyonun sürdürülebilirliğini ve kalıcılığını sağlamaktır. Bu konularda neler yapılması gerektiği incelendiği zaman görülüyor ki bu noktada gerek işadamlarına gerek vatandaşa gerek mali kesime gerek kamu maliyesine, devleti yönetenlere ciddi görevler düşüyor. Ben biraz evvel sayın başkanın dediklerine fazlasıyla katılıyorum. Öyle eskiden olduğu gibi önce harca sonra kaynağı bul, bu devir artık bitmiştir ve bitmek zorundadır. Çünkü geçmiş politikalarda bu gün Türkiye'yi sıkıntıya getiren noktanın bu olduğunu hep beraber gördük ve bununla ilgili Allah razı olsun IMF'ten, Allah razı olsun Avrupa Birliği'nden, onlar belki bu şartları standartları zorlamayı bize getirmeseler belki yine de eskiden olduğu gibi istediğimiz şekilde para basalım, istediğimiz kadar harcayalım, istediğimiz kadar borçlanalım politikaları devam edecekti ama en azından Maastricht Kriterleri ile ve diğer uluslararası yapmış olduğumuz taahhütlerle en azından bunun eskisi gibi olmayacağını hepimiz öğrendik. Ve bundan sonra hepimiz biliyoruz ki eski politikalarla Türkiye'nin artık bundan sonra yeni çağa ayak uydurması mümkün değil. O zaman bu noktada hiç bir kimse kerameti kendinden menkul kabul etmemesi lazım ve enflas-

yon düşürülürken, enflasyonun düşme sürecinde bugün gelişmiş tüm ülkeler mutlaka karar sürecine iş adamını katmışlar. Karar sürecine politikacılar ve bürokratlar mutlaka katılmış karar sürecine mali kesim katılmış ve karar sürecine mutlaka vatandaş katılmış ve bunların topyekün ancak bu işe desteğiyle bu işler çözülebilmiştir. Aksi halde yapılacak defanslarla bu işin yine sonuca gitmesi mümkün gözükmüyor ve kamu maliyesi açısından biraz önce bahsettiğimiz gibi artık devletin gelir ve gider dengeleri bütçe teknikleri hakikaten ben de söylerken utanıyorum 14 yılda 11 defa ek bütçe kanunu, bunlar hakikaten komik şeyler ve bunların izahı asla mümkün değil. En azından işadamları olarak önümüzdeki dönemde yapacağınız yatırımlar, yapacağımız uluslararası bağlantılar ve işlerle ilgili geleceği görmek ve tahmin etmek zorundayız ama Türkiye'nin geçmişteki yapısıyla bu işi yapmak, götürmek son derece zordur. Böyle bir ortamda o zaman kamu maliyesinin özellikle enflasyona sebep teşkil edecek tutum ve davranışlardan kaçınması gerekiyor. Özetlemeye çalışıyorum, çok detaya girmek istemiyorum çünkü benden sonraki katılımcılar da mutlaka çok değerli görüşler sunacaklardır. İş aleminin, kendi açımızdan dönüyorum, gerek dezenflasyon sürecinde gerek enflasyon düştükten sonra karşılaşabileceği konular var. Enflasyon düştükten sonra ve bunların mutlaka meyvelerini toplayacaktır. Bu süreçte bizim de bilmemiz gereken en önemli konu sayın başkanın da biraz evvel söylediği gibi mutlak suretle iş alemi olarak artık bizler de verimliliği bilmek ve öğrenmek mecburiyetindeyiz. Yüksek enflasyonu ben bir örtüye benzettim aslında ondan evvel bir eteğe benzettim ama basınımızdan bazı arkadaşlarımız bu konuyu biraz alınganlık gösterdiler özellikle bayan arkadaşlarımız onları söylerken kastım şuydu; yüksek enflasyon bir örtü, etek gibidir, yüksek eteğin altında davranışlarınız, oturuşlarınız çok rahat olabilir ama eteğin boyu kısalmaya başladığı zaman çok daha dikkatli oturmak zorundasınız. Dolayısıyla yüksek enflasyonu da bu şekilde değerlendirip işletmelerin de bundan sonra, biz üretim planlarımızı yaparken üretim yaparken elli kere ölçüp yüz kere biçmek zorundayız. Ve geç-

mişte biz maliyet hesaplarımızı yaparken, efendim malzeme tutarlarını hesaplardık, işçiliklerimizi koyardık, genel giderlerimizi koyardık, sonra yetmezdi nasılsa geçmiş yıllardan alışkanlığımız var her sene %50- %70 fiyatınızı arttırdığınız zaman nasıl olsa fiyatı tespit ediyordunuz ve maliyet hesabı çok önemli değildi. Kar marjları çok önemli değildi. Sonra topladığımız rakamları %10'la çarpardık ve karşı tarafa fiyat verirdik herkes de %50 %70 enflasyona baştan peşinen zaten razı olduğu için fiyatlar kabul görürdü ama bugün gelin görün ki zaten enflasyonun kendisi %12. Dolayısıyla o rakam içerisinde siz tüm maliyetlerinizi, tüm üretim girdilerinizi ve diğer taraftan tüm kar marjınızı getirip o rakamın içine sokmak ve ona göre hareket etmek zorundasınız. Bizim vatandaşlarımıza bakıyorum, hala bizim babalarımızın dedelerimizin zamanından kalan alışkanlıklarla, mutfaklara bakıyorsunuz zahire deposu gibi. Banyolara bakıyorsunuz deterjan deposu gibi, artık bu alışkanlıkların ortadan kaldırılması gerekiyor. Dolayısıyla bunun da vatandaşa anlatılması gerekiyor. Özellikle dezenflasyon sürecinde bugün karşılaştığımız istihdam kaybı, üretim kaybı ve bunların yaratacağı sosyal maliyetlerin de bir şekilde mutlaka değerlendirilmesi gerekiyor ve sosyal maliyetlerin çözümü de bilmemiz gerekiyor ki üretimden yatırımdan geçiyor. Son olarak enflasyon konusunda, dediğim gibi söylenecek çok şey var ama ben iki şeye bağlayarak konuşmamı bitirmek istiyorum. Bir kere düşük enflasyonu kalıcı hale getirmek için Türkiye'nin olmassa olmazları var. Bunların en başında gelen şey yapısal reformlardır. Dün meclis konuşmasında söylemiştim ASO meclis konuşmasında, fakat maalesef yapısal reformları yapmama gibi öyle bir kronik alışkanlığımız oldu ki şunu demek zorunda kaldım herhalde Türkiye'de bugün yapısal reformları yapısal reformlara tabi tutmak zorunda kalacağız. Çünkü yok yapısal reform diyince ne dediğimizi anlamıyoruz. 20 katrilyon açık veren bir sosyal güvenlik sistemi ve bunun karşılığında sadece verenden para almayı bilen vergi sistemi ve kırk bin yamalı bohçaya dönmüş bir vergi sistemi. Ben şu anda tabi kimlerin içinde bulunduğumu bilerek konuşuyorum. Geçmişte bir hata

yapmıştım, yeni başkan olduğum yıllarda. Yine böyle bir vergi panelinde konuşuyorum, Abdullah Aslan Başkanım çok iyi hatırlayacaktır, o dönemde ben kalktım başımdan geçen bir hadiseyi Hesap Uzmanları Kurulu'na ismen atfen söyledim. Ne bileyim ben, Maliye'nin kırk kliğe kırk parçaya ayrıldığını, Hesap Uzmanları Kurulu, Maliye Kontrolörleri, bilmem vergi müfettişleri, sonra kendilerinden, Hesap Uzmanlarından özür diledim. Yani kastım sadece Hesap Uzmanları için bir şey söylemek değildi. Karşı karşıya kaldığım bir durum ama şunu söylemek istiyorum ki bizim bu vergi sistemi ile sizlerin işin içinden çıkamadığınız bir vergi sistemi ile biz nasıl başa çıkacağız? Yani 46 diyelim ki 60 kendi ana maddesi olan bir vergi kanununa bakıyorsunuz neredeyse 30 maddesi mükerrer 40 tanesi geçici ortada bir şey kalmamış. Verginin aslı kalmamış. 1980'den bugüne bakıyorsunuz vergi kanunları tam 176 kez değişmiş arkadaşlar. Yani ben sanayici olarak bu vergi kanunlarını nasıl takip edeceğim. Dolayısıyla gelin şu vergi kanunlarını yaparken sizden istirhamımız şu; ekonomik mantığı olan ekonomiyle üretimle yatırımla istihdamla barışan bir vergi sistemi getirmek zorundayız. Ben diyorum ki gelin vergi sisteminin tamamını çöpe atalım, tamamını ortadan kaldıralım, hiç kalıntılarını da ortada bırakmayalım. Çünkü onlar yine kötü teşkil edebilir. Oturalım yeni, çağdaş, mevzuatı anlaşılabilir bir vergi kanunu ortaya çıkartalım. Basit olsun, herkesin anlayabileceği gibi olsun, herkesin vergi kapsamı içine sokulabileceği bir vergi kanunu olsun. Ama sanki biz bunları söylemiyoruz gibi bir bakıyorsunuz ki bir taraftan da enflasyon muhasebesi gibi bir uygulama çıkıyor. Efendim bize deniliyor ki enflasyon muhasebesini yıllarca işadamları olarak siz istediniz, şimdi karşı çıkıyorsunuz. Bizim karşı çıktığımız şu sizlerden biz kaş yaparken göz çıkartmayın dedik. Enflasyon muhasebesi düzeltmesi uygulaması yapılarak bir bakıyoruz ki bu iş Anadolu tasfiyesi, Anadolu sermayesinin özellikle KOBİ'lerin tasfiyesine yönelik bir şekil alacak, çünkü özvarlıkla çalışan şirketler açısından fevkalade güzel ama Türkiye gibi özvarlıkla çalışamayan ancak işte belli şartlar altında çalışmaya çalışan KOBİ'leri çok ciddi sıkıntılarla karşı

karşıya getirecek. Ha bizim vatandaşımız niye destek verdi, özellikle sanayici kesiminden söylüyorum; bizim arkadaşlarımız zannettiler ki, biz öyle zannetmedik onu çok net söylüyorum, özellikle bizim beraber çalıştığımız arkadaşlar bilirler. Efendim 100 lira kazandın bunun 70 lirası enflasyona ayıracaksın geriye kalan 30 liranın vergisini vereceksin. Böyle bir sistem yok. Dolayısıyla böyle şeyleri çıkarırken mutlak suretle uygulanabilirliği ve Anadolu sermayesini Türk sermayesini üretim yapısını mutlaka dikkate almak zorundayız. Bir ikinci söyleyeceğim son söz ise dün hepimiz gördük bu devletin güvenilirliği ve bürokrasinin güvenilirliği vatandaş açısından son derece önemlidir. Bizler sizlerin almış olduğunuz kararlara fazlasıyla güvenmek zorundayız ama bu güveni sarsacak hareketleri bakıyoruz ki devletin bizzat kendisi yapıyor. Bir taraftan vatandaşa deniliyor ki 2005 yılına kadar ben sana hurda araç indirim vereceğim, insanlar gidip çeşitli bağlantılara girip çeşitli şeyler yapıyorlar ama ertesi sabah bir kalkıyorsunuz hurda indirimi yarıya indirilmiş. Yani bu işi kalkıp hurda etmenin bir anlamı var mı? Dolayısıyla bu tür kanunları çıkarırken hem enflasyon sürecine destek vermesini hem üretim yatırım ortamına destek vermesi ve dezenflasyon sürecinde karşılaşabileceğimiz olumsuzlukları asgariye indirmenin yolu, sonuç olarak diyorum ki mutlaka etkin anlaşılabilir çağdaş basit bir vergi sistemini yapmaktır. Efendim bu duygu ve düşüncelerle hepinizi saygıyla selamlarken Hesap Uzmanları Kurulu'nun ben de kuruluş yıldönümünü tebrik ediyorum, kutluyorum ve biliyorsunuz zaten sizler bizim ortaklarımızsınız, ortaklarımızın yıl dönümünü tebrik ederken paneli düzenleyenlere teşekkür ediyorum ve tekrar tekrar hakikaten sizlerden özür diliyorum. Özellikle kalıp hepinizin konuşmalarını dinlemek isterdim, sorular varsa sorularınızı cevaplamak isterdim ama hepinizi tekrar saygıyla selamlarken tekrar özrümü yineliyorum, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI:

Sayın Çağlayan'ın bahsettiği "Düşen Enflasyon Ortamında Yaşama" kitabı hakikaten bu konuda yazılmış ilk eser. Dışarıda olduğundan bahsetti giderken almanızı tavsiye ederim. İnşallah bizim bu 3 paneli de kapsayan kitabımız da yeni bir referans kitabı olarak yer alacak. Efendim diğer konuşmacılara söz vermeden ben kısaca ülkemizdeki enflasyonun bir özelliğinden bahsetmek istiyorum. Ülkemizde enflasyon son 30 yıldır ortalama olarak %50'lerde seyretmiş ve hiç bir zaman %120'lerin üstüne çıkmamış. Başka ülkelere baktığınızda İsrail'de yıllık %485 Bulgaristan'da %2019 ve Arjantin'de %20000'in üstünde enflasyon oranlarını görüyoruz. Bu ülkeler bu hiperenflasyonun acısını tatmışlar ve belki ondandır ki oralarda enflasyon bizdeki kadar uzun sürmemiş. Bireylerimiz muhtemelen bu yavaş seyreden enflasyona hafif bir ateş gibi sinsi bir başağrısı gibi alışmışlar. Tedbirlerini de almışlar ve dolayısıyla da şimdi görüyoruz ki o kadar çok şikayet eden yok, enflasyonla mücadelede ekonomik faktörler yanında bu psikolojik faktörün Türkiyemiz'de önemli bir yer tuttuğunu düşünüyorum. Ekonomi yönetiminin enflasyonsuz ortamın bireylere neler getirebileceğini yani tam istihdamın sağlanabileceğini gelir dağılımının düzelebileceğini dolayısıyla toplumsal refahın artabileceğini iyi anlatması gerekiyor kanaatindeyim. Sayın konuklarımız daha önce tanıtma fırsatı olmadı, her ne kadar sunucumuz söylediyse de sağ tarafımda Sayın Ege Cansen, iktisat yazarı iktisat konuşmacısı da diyebiliriz, sayın Hasan Gül, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Kontrol Genel Müdürü, sol yanımda da Baş Hesap Uzmanı Nejat Elaldı. Şimdi izninizle Hasan Gül'le devam etmek istiyorum. Kendisi enflasyonla ilgili olarak çok önemli bir yerde bulunuyor. Enflasyonu etkileyen en önemli etkenlerden birisi kamu bütçesi açıkları, faiz dışı fazlanın önemi ortada. Ben kendisine söz verirken bir şey sormak istiyorum. Ben özel sektörden gelmiş birisiyim, 14 yılda 11 bütçe değişikliği yapıldı yıl içinde deniliyor. Özel sektör de bütçe değişikliği yapar çevre faktörleri sebebiyle mesela. Bu sene biliyoruz ki bazı sanayi

şirketleri, bankalar, holdingler bütçelerini değiştirdiler kurlardaki değişiklikler sebebiyle. Kamu bütçesindeki değişiklik bu gibi çevre faktörlerine mi dayanıyor yoksa gelir gider dengesizliğinden mi kaynaklanıyor? Bir bunu sormak istiyorum size, bir de çok merak ettiğim kamuda şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri önümüzdeki dönemde tavizsiz uygulanabilecek mi Sayın Hasan Gül? Söz sizin:



HASAN GÜL – Teşekkür ediyorum sayın üstadım. Sözlerime başlamadan evvel önce tüm katılımcılara, dinleyicilere, panelistlere varsa basın mensuplarına saygılarımı sunuyorum. Ayrıca Hesap Uzmanları Kurulunun 59. yılını kutluyorum ve başarılı çalışmalarının bundan sonra da devamını diliyorum. İsterseniz sorulara yeri geldiğince cevap verelim. Ben konuşmamda esas itibariyle genel bir değerlendirme yaptıktan sonra enflasyonun oluşmasında ve bugüne kadar da devam etmesindeki bu sürecin 30 yıla yaklaştığı belirtildi. Maliye politikalarının etkisi üzerinde ağırlıklı olarak durmak istiyorum. Bunun önemi nerden kaynaklanıyor? Burada işte "enflasyonsuz ortama hazır mıyız" diye konuşuldu belki bana göre asıl sorulması gereken önemli soru "enflasyonsuz ortama geçildikten sonra bunun devamını getirmeye hazır mıyız?" diye de sorabiliriz. Çünkü sağlamak kadar bunun devam ettirmekte oldukça zor fakat şöyle bir dünyaya baktığımız zaman artık enflasyonu çok yüksek olan ülkeler kalmadı. Bir de bu Dünya konjonktürü ile ilgili bir konu, belki 15 20 yıl önce özellikle petrol krizleri çıkmış, maliyet enflasyonu yoğun bir şekilde hissedilmeye başlanmış dönemlerde belki enflasyon çok da normal

görülebiliyordu. Ama artık günümüzde Türkiye ile birlikte 3-4 ülke daha kalmış enflasyonu yüksek olan. Her ne kadar enflasyonu düşürmüş olsak da şuanki aslında mevcut durumu da epey yüksek dünya ile karşılaştırdığımız zaman. Ben öncelikle genel olarak iktisat politikalarıyla ne amaçlandığını belirterek sözlerime devam etmek istiyorum çünkü iktisat politikalarının amaçladığı sadece fiyat istikrarı değildir, onun yanında ulaşılmak istenen bazı temel noktalar var ben önce onları belirterek devam istiyorum. Bunlar arasında sayabileceğimiz tam istihdam var, istikrarlı bir büyümenin sağlanması var, bunlar arasında fiyat istikrarı var, bir önemli konu da dış ödemeler dengesinin sağlanması. Bunlar her ülkenin ulaşmaya çalıştığı temel amaçlar. Tabi bugünkü konumuz olması açısından diğer amaçlar üzerinde durmayarak fiyat istikrarı neden önemli birazcık onun çerçevesini çizdikten sonra başta da söylediğim gibi ben daha ziyade kamu maliyesiyle ilgili konular üzerinde durmak istiyorum. Sayın Hesap Uzmanları Kurulu Başkanımız'ın da ifade ettiği gibi fiyat istikrarının belli bir enflasyon oranı olarak değil de ekonomide temel karar alıcıların, temel ekonomik birimlerin ekonomi kararlarında, ki bu kararlar hepimizin bildiği gibi temel olarak tüketime yönelik tasarrufa yönelik ve yatırıma yönelik kararlar, ve bu kararlarında bir saptırıcı unsur olarak dikkate almayacakları ölçüde bir enflasyon olarak tanımlanıyor ve bu da yine belirtildiği üzere genelde günümüzde kabul edilen oran %3-5 gibi bir oranı geçmemesi gerektiği ifade ediliyor. Peki fiyat istikrarının sağlanması neden önemli? Ben yine kısaca satır başları itibariyle belirtmek istiyorum çerçeve çizebilmek açısından. Esas itibariyle fiyat istikrarının sağlanması, demin başta bahsettiğim tam istihdamın sağlanması, istihdamdan önce belki büyümeden bahsetmek gerekir. İstikrarlı bir büyümenin ve ona da bağlı olarak tam istihdama yakın bir istihdamın sağlanmasının ön şartı olduğu için çok önemli diyebiliriz. Diğer amaçlara ulaşmak için öncelikle fiyat istikrarının sağlanması gerekiyor. Bu bakımdan yine açılış konuşmalarında da

söylendi fiyat artışına biraz müsaade ederek, biraz enflasyona müsaade ederek büyümenin sürekliliğini sağlamak artık mümkün olmadığı anlaşılmış oldu. Bu açıdan istikrarlı bir büyümenin sağlanması için de fiyat istikrarının sağlanması şart. Burada yine bir yanılgıdan belki yine başta söylediklerimle bağlantı kurarak değinmekte yarar var. Aynı şekilde nasıl ki bir miktar enflasyona müsaade ederek sürekli devam eden büyümenin sağlanması mümkün değilse de sadece biz fiyat istikrarını sağlamakla da hemen her şey yaptık bundan sonra yapacak bir şey kalmadı demek belki benzer bir yanlışa işaret ediyor. Çünkü hep basında da yansıyan tırnak içinde söylüyorum enflasyon düştü halka yansıyan bir şey yok deniyor bunun tabi doğrudan enflasyonun düşüşün halka bir şekilde yansıması sırf enflasyonun düşmesinden dolayı zaten öyle bir şey olamaz. Enflasyonun düşmesi ile bizim beklediğimiz bundan kaynaklanan büyümenin ve istihdamın gelmesi ve bu şekilde halka bir şeylerin yansıması. Yoksa sırf fiyatların düşmesi ile direkt halkın cebine girecek belki tabi geliri enflasyonla eşit oranda artanlar için sağlayacağı doğrudan bir şey yok belki geliri enflasyonun altında kalanlar için hemen sağlayacağı bir şey var ama esas itibariyle başta da söylediğim gibi biz enflasyonun düşüşünün etkisini biz başka alanlarda görmemiz gerekiyor. Yine satır başları itibariyle enflasyonun şu ana kadar Türkiye'ye maliyeti ne oldu ona bakmamız gerekiyor. Her şeyden önce yüksek enflasyon ortamında bireylerin fiyat algılamaları bulanıklaşıyor. Yüksek enflasyon ortamında fiyatlar sürekli ve orantısız bir şekilde arttığı için neyin pahalı ve neyin ucuz olduğunu anlamak zorlaşıyor, nispi fiyat değişimi kolay kolay ayırt edilemiyor. Dolayısıyla sağlıklı bir karar alabilmek için yeterli bilgi edilinemiyor. Bu nedenle özellikle serbest piyasa ekonomilerinde hepimizin bildiği gibi fiyatların en önemli fonksiyonu bilgi taşıma görevi. Fiyatların bilgi taşıyamaması demin başta bahsettiğim gerekçelerle kaynak tahsisinin piyasaya bırakıldığı bir ortamda kaynak dağılımının etkin gerçekleşememesine sebep olur. Hepimizin

iktisat teorisinden bildiğimiz üzere ekonomide ne üretileceği, ne kadar üretileceği, bölüşümün nasıl olacağı yani kimin için üretileceği gibi temel bir takım sorular var. Yine hepimizin bildiği gibi bu soruların cevabını da biz sonunda hep fiyat mekanizmasına dayanarak veririz. Bir diğer mahsur yüksek enflasyon ortamında yaşayan bir ülkede fiyatlar kendisine yüklenen bilgi taşıma görevini yerine getiremediği gibi para da kendisine yüklenen görevleri yerine getiremez. Bildiğimiz gibi paranın bir özelliği vardır değer saklama, servet saklama özelliği. Bu özellik azalır çünkü değer kaybediyordur sürekli. Bunun sonucu olarak da ekonomik birimler işlemlerini yabancı parayla yapmaya, yabancı parayla servet biriktirmeye başlarlar. Bu da hepimizin bildiği gibi bugünkü ortamda yabancı paranın bu kadar kullanılması da bir kur riski dediğimiz ve sürekli karşı karşıya kaldığımız bir riske sebep oluyor. Ayrıca bir sonucu yine enflasyonun bu bireylerin ve firmaların geleceğe ilişkin endişelerini sürekli canlı tutarak ekonomik birimlerin uzun vadeli kararlar almasını engelliyor ve bu da bizim sürekli kısa dönemli düşünmemize sebep oluyor. Ayrıca hepimizin bildiği gibi yatırım sürecinde kişiler yüksek enflasyondan kaynaklanan riskten korunmak için her zaman daha fazla getiri talep ediyorlar. Bu da reel faizlerin hepimizin bildiği gibi yükselmesine sebep oluyor ayrıca kişilerin kendilerini garantiye almak için paralarını çok da verimli olmayan yabancı para, altın, gayrimenkul gibi alanlara yöneltmeleri servetlerini yol açıyor ve bu da yine ekonomi de bir etkinsizliğe yol açıyor. Ayrıca yine hepimizin bildiği üzere çok önemli bir mahsuru da enflasyonun gelir dağılımında çok önemli bozulmalara yol açıyor. Bunun da en önemli sebebi enflasyonist bir ortamda reel gelirlerin çok yüksek olması ve zengin olan, gelirlerini değerlendirme imkanı olan kişilere bu çok yüksek oranlarda getiri sağlıyor. Fakat öbür tarafta elbette bunun ekonomide bir takım kişiler yüksek getiri elde ederken tabi bunların maliyeti de diğer geri kalan kısmı üzerine biniyor ve böylece toplumun geliri düşük olan kesime herhangi bir ya-

tırım, tasarruf yapıp bu tasarrufunu bir değerlendirme imkanı olmadığı için gelir dağılımı bunlar aleyhine sürekli olarak bozuluyor. Peki enflasyonun mahsurları bunlar kısaca belirttiğim üzere. Fiyat istikrarı sağlanması bize ne getirecek bunun da çok fazla üzerinde durmaya gerek yok bütün dediğimiz bu mahsurlar elbette ortadan kalkmış olacak diye özetleyebiliriz. Bu en önemli getireceği şey belirsizliğin azalması, belirsizliğin azalması sonucu özellikle düşen faiz oranları ve burada önemli olan reel faizlerin düşmesi, bunun devletin borçlanma şartlarını iyileştirmesi ve bu şekliyle kaynakların uzun vadeli olarak yatırılabilmesi, verimli alanlarda değerlendirilmesi gibi demin ki olumsuzların tersini söylediğimiz zaman ulaşabileceğimiz olumlu yönler olarak ifade edebiliriz. Ben başta söylediğim gibi "Enflasyonsuz ortamda acaba neler olabilir, ne gibi sıkıntılarla karşılaşabiliriz?" in üzerinde çok diğer alanlar açısından durmak istemiyorum fakat olaya sadece kamu maliyesi açısından baktığımız zaman belki belirtilmesi gereken husus enflasyonsuz bir ortamda artık daha da kamu maliyesinin yönetimi açısından daha da dikkatli olunması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü şu ana kadar nasıl ki bir firma fiyatını belirlerken çok da hassas olması gerekmiyordu enflasyonun hüküm sürdüğü bir ortamda, zira başta da belirttiğim gibi zaten ekonomideki birimlerin fiyat algılamaları çok da net değildir; aynı şey kamu harcamalarında da söz konusu olacak bu zamana kadar her yıl daha büyük bir bütçenin meclise sunulması harcamaların her yıl artması son derece normal olarak karşılarına geldi. Çünkü enflasyonun hüküm sürdüğü bir ortamda bunun yapılması zaten kaçınılmaz. Ama enflasyonun %3'e 4'e indiği bir ortamda bunun sorgulanması gündemde olacak artı kamu harcamalarını daha verimli alanlara yöneltmek hususunda daha dikkatli olmak zorunda kalacak. Çünkü her bir harcama artışı reel bir artış olarak algılanacağı için bu artışın niye gerektiğini hem kamu oyu tarafından sorgulanması gerekecek ve hükümetin de bunun gerekçesini ortaya koyması gerekecek. Bana göre burada olumsuz bir

şey yok kamu maliyesi açısından. Bunun bir sorgulanmasının zaten gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bana göre önemi olan konu başta da söylediğim gibi kamu maliyesi açısından, maliye politikası açısından baktığımız zaman şunun ortaya konması gerekiyor. Kamu maliyesi yönetiminin ve bu yönetimde yapılan hataların diyebiliriz enflasyona etkisi Türkiye'de ne kadar olmuştur ve bundan sonrada enflasyonsuz ortamı sürdürmek niyetimiz varsa. Kamu mali yönetimi alanında yapılması gerekenler, sürdürülmesi gerekenler nelerdir? Bunun üzerinde durmak gerekir. Sayın Zafer Bey konuşmasını yaptı gitti ama ben şuna da katılmıyorum. Hep şu söyleniyor, kamuda stratejik bir şey yapılmıyor, günlük politikalar yürütülüyor, politikaya düzeltme anlamında yapısal reform alanında pek bir şey yapılmıyor deniyor. Ama ben buna katılmıyorum. En azından maliye Bakanlığı olarak biz bu alanlarda çok şey yaptığımızı düşünüyoruz. Ve ben bu enflasyondaki düşüşün de zaten çok tesadüfen olduğunu da düşünmüyorum. Bunda bizim Maliye Bakanlığı olarak katkımızın çok olduğunu düşünüyorum. Niye öyle düşündüğümü de biraz sonra belirteceğim. Türkiye'de tereddütlü olmayan bu enflasyon konusunda tereddütün olmadığı bir konu enflasyonun en önemli sebebi ne diye sorduğumuz zaman kendimize %90-95 bu soruya muhatap olanların vereceği Türkiye'deki kamu finansman açıkları ve bunun finansman şekli olduğu konusunda hemfikirdir. Mutlaka bunun yanında ilave unsurlar vardır ama herhalde bunun en temel faktörlerden birisi olduğu konusunda herhangi bir tereddüt yok. Türkiye'de enflasyonun 30 yıldır yaşanan enflasyonun en temel sebeplerinden bir tanesi kamu finansman açıkları. Peki bu aşamadan sonra şuna cevap vermek gerekiyor. Kamu finansman açıklarının oluşmasında etkili olan faktörler nelerdi ki bu faktörleri ortaya koyduktan sonra bunların tekrar gündeme gelmemesi için ne yapılması gerekiyor veya biz ne yaptık? Satır başları itibariyle söyleyecek olursam şöyle diyebiliriz: Kamu açıklarının artmasında etkili olan faktörler dediğimiz zaman özellikle görev za-

rarları başta olmak üzere bazı harcamaların kamu bankaları kanalıyla şeffaf olmayan şekilde karşılanması, kamu kesimindeki aşırı istihdam ve ayrıca verimlilikle de uyumlu olmayan maaş ve ücret artışları uygulanması, bir diğer önemli konu kamu yatırım proje stokunun çok fazla olması, çoğunlukla siyasi mülahazalarla çok sayıda yatırım proje stokuna dahil edilmesi ve daha sonra da bunun zamanında bitirilememesi, bu şekliyle de büyük bir maliyete de kamu kesimi tarafından katlanılması, bir diğer çok önemli konu sosyal güvenlik kurumlarının aktüaryel dengelerinin bozuk olması, bu sebeple açıklarında hızlı yükselmesi ki belki de son 3-4 yıldır gördüğümüz en ciddi problemle karşı karşıya geliyoruz. Buradaki sıkıntı şuradan kaynaklanıyor; diğer bir çok alanda diyelim başta belirttiğim kamu bankaları kanalıyla bir takım çiftçilere ucuz kredi sağlanması veya bir takım teşvik mekanizmalarının da kullanılmasıyla bir takım görev zararları oluşturulması, bunu düzenlediğiniz an buna ilişkin kanuni düzenleme yaptığınız zaman bunu çözebiliyorsunuz veya idari bir kararla ve bunun sonucunu hemen almak mümkün ama bu sosyal güvenlik alanına baktığımız zaman burada alınan kararların sonuçlarını 15 20 yıl belki daha uzun vadede görebildiğimiz için bu konuda her ne kadar yapılan bir takım çalışmalar varsa da bunlar sonuçlandırılsa da ve çok ideal bir çözüme ulaşılsa bile şu an itibariyle elbette bunun sonucunun alınması çok uzun süreyi gerektireceği için belki de çözümü en zor alan bu olarak gözüküyor. Gerçi sayın tarım Bakanımız burada olmadığı için belki daha rahat söyleyebiliriz. Yanlış tarımsal destekleme politikaları da bunda etkili olmuştur. Onun yanında ekonomik etkinliğe ters düşen müdahalelerle yönlendirilen yüksek maliyetle ve verimsiz olarak çalışan bir KİT sisteminin olması yine bu açıklarda önemli bir etken olmuştur. Çok önemli diğer bir konuda merkezi idarenin kontrol dışında kalan bütçe dışı fonlar ve döner sermayelerin harcamalarındaki artış, bu süretle kamu maliyesindeki bütünlük ve disiplinin bozulması da kamu harcamalarını arttıran ka-

mu finansman açığı oluşturan önemli bir unsur olarak göze çarpıyor. Şimdi bunları saydıktan sonra zaten konunun önemi kendiliğinden ortaya çıkıyor en az 7-8 alanda demin saydım çok ciddi olarak finansman problemleri var. Tüm bunların üst üste konmasıyla kamuda kaçınılmaz olarak çok büyük finansman açıkları doğuruyor ve bu şekilde de enflasyon kendisini besleyen bir süreç halinde 30 yıldır devam ede gelmiş durumunda. Bu aşamadan sonra ben kamu mali yönetiminden ne anlaşılması gerektiğini, kamu mali yönetiminin neleri içerdiği üzerinde de durmak istiyorum ki bu kamu mali yönetim sistemi dediğimiz bu sistemdeki bozukluklar nelerdir, bu kamu finansman açıkları hangi bozukluklardan meydana gelmiştir? Yine özet olarak geçmeye çalışacağım. Biz kamu mali yönetimini 3 aşamadan meydana gelen bir sistem olarak tanımlıyoruz. Kamu mali yönetiminde öncelikle politikaların ve önceliklerin belirlenmesi gerekiyor ki bizim bu alandaki temel belgelerimiz hepimizin bildiği gibi kalkınma planları ve yıllık programlar. Öncelikle buradan ortaya çıkan sonuç şu: Bir politika oluşturma sürecinin iyi bir şekilde tasarlanması gerekiyor. Bu tasarlama yapılırken elbette ülkenin makro ekonomik yapısının ve kaynak kısıtının özellikle dikkate alınması gerekiyor. Zira Türkiye'de bütçeden sorumlu birisi olarak gördüğüm en önemi algılama eksikliği diyelim kamu kaynaklarının sınırsızmış gibi varsayılması ve herhangi bir öncelik sıralamasına gidilmesinin çok da benimsenmemesi ve fakat başarılı bir mali politika için öncelikle politikaların bu öncelikleri de dikkate alarak, kaynak kısıtını da dikkate alarak uygun bir şekilde oluşturulması gerekiyor. Politikalar oluşturulduktan sonra ikinci aşama ülke kaynaklarını belirlenen bu politikalara ve önceliklere uygun olarak tahsis edilmesi gerekiyor. Asıl Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü ve Maliye Bakanlığı olarak bizim fonksiyonumuz burada devreye giriyor. Çünkü ülke kaynaklarının belirlenen politika ve öncelikle tahsis edilmesinin en önemli aracı bütçe. Hatta öyledir ki bütçe çoğu zaman hükümet politikalarının bir mali yansıması

olarak gözükür. Fakat şu ana kadar bizde, demin başta da belirttiğim üzere politikalar uzun vadeli oluşturulmadığı için genelde gündelik politikalarla oluşturulduğu için aslında pek bütçede bir politika önceliği tespit etmemiz belki de çok kolay değil. Bu açıdan en önemli eksiklerden bir tanesi şu ana kadar gözüken bütçe ile politikalar arasındaki bağlantıların kurulamamış olması. Kamu mali yönetiminin 3. önemli ayağı ise kamu kaynaklarının ekonomik verimli ve etkin bir şekilde harcanmasını sağlamaya yönelik kontrol ve denetim mekanizmalarının kurulmuş olması gerekiyor. Bu da çok önemli, ben bunun üzerinde çok durmayacağım daha sonra kamu mali yönetimi kontrol kanunuyla ilgili kısa bir tespitte bulunmak istiyorum. Gerekiyorsa orda ne getiriyoruz bu alanda ondan bahsetmek istiyorum. Dünya'nın her ülkesinde olduğu gibi bizim ülkemizde de kamu mali yönetimi böyle üçlü bir ayağa dayanıyor. Kısaca söylemek gerekirse politikalar tespit edilecek buna uygun bütçe yapılacak ve neticede de yapılan harcamalar ekonomik etkinlik ve verimlilik açısından denetlenecek. Bu sistemin iyi işlemesi gerekir ki sonuçta hep karşı karşıya olduğumuz ve konuştuğumuz problemlerle karşı karşıya gelmeyelim. Peki bizim Türk Kamu Mali Yönetimi belirttiğimiz bu amaçları sağlayabildi mi? Elbette başta da söylediğimiz üzere amaca ulaşamadığımız için zaten belirttiğimiz sıkıntılara düştük. Türk Kamu harcama yönetim sistemi ile ilgili temel sıkıntılar nelerdi, niye böyle bir duruma düştü? Ben ondan da kısaca bahsetmek istiyorum sistematik olması açısından. Belki bir kısmı tekrar olacak ama şunların üzerinde durmak istiyorum: En önemli zaaf olarak politika oluşturma sürecimiz zayıf ilk olarak. İkinci olarak çok önemli bir konu, kamu mali yönetiminin şu ana kadar kapsamı çok dar. Bu darlığa değişik açılardan bakmak gerekiyor. İlk olarak kamu kesiminin tamamı kamu mali yönetim süreci veya bütçe tarafından kapsanmamaktadır. Bunu şöyle ifade etmek gerekir; kamu mali yönetim ve kontrol kanunu çıkıncaya kadar ki bunun uygulaması 1.1.2005 tarihinde, bizim bütçenin kap-

samı çok dar kalmış bütçenin kapsamı derken burada şu ayrımı da yapmak gerekir. Biz bütçe derken daha dar bir alanı kastediyoruz ama kamu çok daha geniş bir alan. Biz kamu derken bunun içerisinde merkezi idare, sosyal güvenlik kuruluşları var, mahalli idareler var; biz kamu dediğimiz zaman esas itibariyle bunları kapsıyoruz. Bizim bütçe şu ana kadar hep sadece merkezi idareyi ve katma bütçeyi kapsadığı gibi bu merkezi idarenin dışında da bir takım kaçaklar oluşmuş, ki ondan da biraz sonra bahsedeceğim, fakat diğer bir eksiklik de kamu için tespit edilmiş olan kuralların, ki bu kurallar harcamalara ilişkin kurallar, harcamaların denetimine ilişkin kurallar, sadece bu merkezi idare için uygulanmış. Aslında bu kuralların sosyal güvenlik kuruluşları ve mahalli idareler içinde uygulanması gerekir ki kamu mali yönetim kontrol kanununda bizim getirdiğimiz bu hem bütçenin kapsamını genişletiyoruz, bütçe derken kamu mali yönetim sistemi açısından söylüyorum. Bu yeni kanun yürürlüğe girdikten sonra gerek harcama sistemi gerekse de bu harcamaların denetimi tüm kamu dediğimiz merkezi idare mahalli idareler ve sosyal güvenlik kuruluşları açısından tüm bu sistem geçerli olacak. Bir ikinci eksiklik bütçe dışında da şu ana kadar uygulamaların olması. Demin de belirttiğim üzere burada fon uygulamaları var, döner sermaye uygulamaları var, yarı mali işlemler dediğimiz uygulamalar var. Yarı mali dediğimiz uygulamalar ise temel olarak görev zararları ve hazine garantileri hepimizin bildiği gibi. Hazine garantileri de yap-işlet-devret modellerine verilen garantileri, borçlanma garantileri, mahalli idarelere verilen özellikle mevduat güvencesi. Bunların, böyle kısa bir sürede saydığımız bu unsurların kamu mali yönetimin sistemini bozan en önemli unsurlar olarak göze çarpıyor şu ana kadar. Burada görev zararları hepimizin bildiği üzere şu ana kadar kamu açıklarının çok önemli bir kısmını oluşturmuş. Ve halen etkisi devam eden uygulamalar ise yap-işlet-devretler, borçlanma garantileri ve mevduat güvencesi. Bunlar kamu finansman açıklarını çok önemli oranda bozucu etkileri olan uy-

gulamalar. Ayrıca işin denetim kısmına baktığımız zaman çok katı bir şekilde merkeziyetçi bir anlayış uygulanmış, bunun sonucu olarak ise maliye hep çok müdahaleci olarak kalmış, kurumlara pek insiyatif tanınmamış harcamacı kurumlara. Ve diğer bir yönü de merkeziyetçiliğin, kontrol ve denetimin çok fazla olması ama buna karşılık ise yetkisinin olmaması. Yetkisiz olması şeklinde bir değerlendirme var. Diğer bir kamu mali yönetim sistemimize yönelik diğer bir değerlendirme bütçe harcamalarının sınıflandırılması ve muhasebe yönteminin de yeterli bir harcama analizine elverişli olmadığı. Sonuç olarak şunu söylüyoruz bizim politika oluşturma safhamız yetersiz kalmış, gündelik ve kısa vadeli politikalar oluşturulmaktadır. Bütçeleme sürecimiz zayıf kalmış ve izleme ve denetim safhamız da yetersiz kalmış. Burada bazı konular zaten şu ana kadar halledilmiş durumda. Hepimizin bildiği gibi 2001 yılına kadar kamu bankaları görev zararları bütçede yer almıyordu. Buradaki açık da önlenmiş durumda. Bir diğer uygulamada eskiden dış proje kredisi olarak kullanılan kaynakların bütçe yatırımları içinde yer almaması idi. Bu da bütçe açığımızı artıran bir uygulamaydı. Bu da şu anda dış finansman kaynakları da tamamen bütçe içinde alındığı için bu da çözülmüş durumda. Burada bu konuların bir kısmı, 2002 yılında yürürlüğe giren kamu finansmanı ve borç yönetiminin düzenlenmesi hakkında kanunla ilgili, önemli bir kısmına bu kanunla bir çözüm getirilmiş durumda. Biz, bütçe olarak yaptığımız şu anda en önemli kamu mali disiplini açısından en önemli uygulama belli bir faiz dışı fazlanın hedeflenmesi ve bunda özellikle geçen yıl aşağı yukarı tamamen hedefe ulaşılmış durumda. Bu yıl da bunun sağlanması için büyük bir gayretin devam ettirilmesi. Bu faiz dışı fazla bize ne sağlayacak, tabi belirli bir borç stoğuna ulaştıktan sonra ve yüksek reel faizlerde Türkiye'de dikkate alındığı zaman bunun stokun azaltılabilmesinin tek bir yolu var, bütçe dışında bir kaynağımız yoksa, faiz dışı fazla verilmesi ki, bu da son yıllarda gerçekleştiriliyor. Bizim bununla beklediğimiz, bor-

cun çevrilebilirliği yönündeki tereddütlerin bu şekilde ortadan kaldırılması, bu tereddütlerin ortadan kaldırılmasıyla da faizlerin düşmesi, ve bunun bizi kamu borçlanması açısından da rahatlatması. Ben son olarak da bizim asıl temel reform kanunu diyebileceğimiz "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ne getirmektedir?" Ondan da kısaca bahsetmek istiyorum. Bu kanunla kanundaki temel prensip, bizim belirttiğimiz, yönetim anlayışında bir esneklik, fakat buna karşılık da sıkı bir mali disiplin. Burada getirdiğimiz temel şeyleri yine satırbaşları itibariyle belirtecek olursak, bütçenin burada kapsamı genişletilmekte ve 3 yıllık bütçeleme anlayışına geçilmektedir. 3 yıllık bütçeleme anlayışına geçilmesi, bize uzun vadeli politikalar oluşturulmasını ve bunun takibini mümkün kılacak. Böylece bizim özellikle bürokrat ve siyasetçi olarak hep kısa vadeli olaylara bakma belki eksikliğimiz bu şekilde giderilmiş olacak. Biz bütçe takviminde de çok önemli bir değişiklik yapıyoruz. Bizim bütçe süreci eskiden kurumlarda bir bütçe çağrısı hazırlanır çok da genel, kurumlarla pazarlıklara oturulur ve en sonunda da Ekimin başında Yüksek Planlama Kurulu toplanır ki, politikaların orada oluşturulması gerekiyor, Yüksek Planlama Kurulunda. Buradaki eksiklik çok belirgin olarak şuydu, her şey yapıldıktan sonra Yüksek Planlama Kurulu toplanıyor ve politika oluşturmaya çalışıyor Ekim ayının başında. Bizim yeni kanunda getirdiğimiz Bütçe Takvimi ise bunun tam tersi. Uzun vadeli olaylara bakma politikasına uygun olarak bütçe hazırlığı orta vadeli programın Bakanlar Kurulunca Mayıs ayında kabul edilmesiyle başlanacak yani önce politika oluşturulacak Mayıs ayında biz bütçeyi o politikalara uygun olarak korumaya çalışacağız. Bu da geçmişteki anlayışla bana göre çok önemli bir değişiklik getiriyor. Ayrıca sizin de belirttiğiniz üzere bir önemlisi de harcamalarda saydamlığın sağlanması. Bizim bu kanunla getirdiğimiz, görev-yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması, bütçe uygulama sonuçlarının açık ve anlaşılabilir bir şekilde kamuoyuna duyurulması ve çok önemli saydamlık açı-

sından, bizim üzerinde özenle durduğumuz, kamu idareleri tarafından sağlanan teşvik ve desteklemelerin kamuoyuna açıklanması. Bunlar nelerdir; vergi teşvikleri, yatırım teşvikleri, dernek ve vakıflara yapılan yardımlar kamuoyuna bundan sonra açıklanacak. Bana göre bu kamuoyu denetiminin sağlanması açısından da son derece önemli. Ayrıca biz kamu hesaplarını standart bir muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir şekilde oluşturuyoruz ki buna ilişkin olarak tahakkuk esaslı muhasebeye geçtik. Ve bütçe açısından da yeni bir bütçe kod yapısına geçtik. Diğer önemli bir husus, kamu gelirlerinin azalması ve kamu giderlerinin artmasına neden olacak kanun tasarılarının mali yükünün önceden hesaplanması öngörülüyor yeni kanunda. Böylece Meclis gündemine getirilecek bir kanun tasarısında meclis bu kanunun getirdiği mali yükü de görmüş olacak. Ayrıca, hesap verilebilirliğin sağlanmasına yönelik bir takım hükümler var. Stratejik yönetim ve performans esaslı bütçeyle ilgili çok önemli getirilen hususlar var. Ben bunların üzerinde uzun boylu durmak istemiyorum. Bunları gelecek olan sorulara bırakarak, sizin başta belirttiğiniz konuya da kısaca temas ederek bitirmek istiyorum.

Bana göre, gelen ek bütçe sayısının çok olmasının fazla bir önemi yok. Burada ek bütçeyle ne geldiği daha çok önemli. Benim elimde 1990 yılından 2003 yılına kadar baştan bütçe dengemiz ne tahmin edilmişti, sonuçta ne oldu ona ilişkin rakamlar var.

Ve benim gördüğüm bir iki yıl hariç, ki bu yıllardan birisi de 2003 yılı, bütçe de öngörülen tahmin edilen açık ve gerçekleşen açık gerçekleşenin hep daha fazla olması yönünde olmuş. Bizim geçen yılki rakamımız ise, bütçede öngördüğümüz açık 45 katrilyon liraydı gerçekleşen ise 39 oldu. Belki bir iki yıl daha var şimdi tek tek yıllara bakmak istemiyorum, bu son 15 yılın istisnalarından birisi ki biz 2003 yılında da bir ek bütçe çıkardık. Ama ek bütçenin çıkmış olması bizi hedeften daha geriye değil, hedefin daha ilerisine taşıdı. Ek bütçeyle yaptığı-

mız bizim ne olmuştur 2003 yılında? Sadece bütçenin fazla olan kalemlerinden yapılacak tasarrufu eksik olan kalemlerine kaydırmak şeklinde oldu. Bu da bizim aslında getirdiğimiz bütçe disipliniyle ilgili. Çünkü, geçmiş dönemlerde bu tür şeyler zaten yapılıyordu ama mevcut mevzuat ve bütçe sistemi çerçevesinde bunlar genelde meclise getirilmeden yapılıyordu. Şu anda biz bunları daha sıkı kurallara bağladığımız için, belki bundan sonra ek bütçe gelme sayısı değişmeyecek ama mali disiplinin çok daha sıkı olacağı konusunda garanti verebilirim.

Teşekkür ediyorum sayın Başkan.

(Başkan)-Sayın Gül'e çok teşekkür ediyorum. Kendisi enflasyonlu ortamın mahsurlarını güzel anlattı. Ve enflasyon düştü ama halka yansıyan bir şey yok diyerek, fiyat istikrarı hedeflemesinin tek başına yeterli olmadığını da veciz bir şekilde ifade etti. Yine kendisinden kamu mali yönetiminde başta görev zararları olmak üzere geçmişte çok önemli adımlar atıldığını öğrenmiş bulunuyoruz. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda önemli yenilikler getirdiğini 1. 1. 2005 de yürürlüğe gireceğini ve kamu bütçesi disiplininin sağlanmasında önemli bir araç olduğunu öğreniyoruz. Faiz dışı fazlanın önemine değindi. Ama benim tespitimde faiz dışı fazla var ama kamu borçlanması artıyor. Çünkü reel faizler çok yüksek. Sosyal güvenlik kurumu açıklarına değindi. Çok doğrudur. Türkiye'de 2002 yılında bütçeden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler, 12 katrilyon. 2003 de 16 katrilyon 2004 hedefi veya bütçesi 19 katrilyon. Vakfımızın geleneksel hale gelen bir yarışması var. Her yıl 29 Mayıs günü ilan ediyoruz. Bu sene yarın ilan edicez. Bu seneki konusu "Sosyal güvenlik kurumlarının kaynak sorunları ve çözüm önerileri" . Katkılarınızı bekliyoruz. Umarım bu kangren olmuş soruna bu yarışma bir çözüm getirebilir. Tekrar teşekkür ediyorum. Sayın konuklarımız, konuşmaları 20-25 dakikayla kısıtlamamız doğru olur diye düşünüyorum panelistler olarak. Ve iki panelistimizin konuşmasından sonra da bir

aramız olacak. Sonra da soru ve cevap bölümüne geçeceğiz. Şimdi sıra sayın Elaldı da. Buyrun sayın Elaldı.



Nejat ELALDI – Teşekkür ederim üstadım. Sayın başkan, değerli üstatlarım, değerli arkadaşlarım, değerli misafirler, hepinizi konuşmama başlamadan önce saygıyla selamlıyorum.

Enflasyonsuz hayata hazır mıyız? Enflasyonsuz bir hayattan bahsedilebilmek için, süregelen yüksek enflasyon oranlarının öncelikle düşürülmesi ve sağlanan fiyat istikrarının yapısal önlemlerle desteklenerek devam ettirilmesi gerekir. Siyasi otoritenin yüksek enflasyondan çıkış kararı bir takım dönemsel önlemlere dayandırılabilir. Para politikaları, sıkı bütçe uygulamaları, kur hedeflemeleri ve benzeri başka politikalara. Kısa vadede olumlu sonuçlarda alınabilir belki ama alınan bu sonuçlar yani sağlanan fiyat istikrarı, yapısal önlemlerle desteklenemezse sürdürülemez. Çünkü; enflasyon özünde yapısal karakteri olan bir illettir. Burada hemen altının çizilmesi gereken bir husus ise enflasyonun düşürülmesi için uygulanacak politikalarla fiyat istikrarının sürdürülmesi için uygulanacak politikaların naturaları birbirinden farklıdır. 70'li yılların başından itibaren hepimizin bildiği bir süreçten geçerek yüksek ve kalıcı enflasyonların yaşandığı ülkemizde, dönem dönem çeşitli istikrar planları uygulamaya koyulmuş, en iddialı iki program olarak 2000 yılında kur çıpası hedefli ve IMF destekli istikrar programının önce 2000 Eylül sonra Şubat 2001 krizlerinden sonra sona ermesiyle 2001 mayısının Güçlü Ekonomiye Geçiş adlı istikrar planı yürürlüğe konulmuş ve 32 yıl aradan sonra ilk defa tek haneli yıllık enflasyon rakamları gö-

rülmüştür. Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinde kalıcı ve sürekli artışlardır. Bu tanım genelde üzerinde fikir birliği olan bir tanımdır. Yine fikir birliği olan en azından itiraz edilmeyen bir başka husus ise, enflasyon kötüdür. Peki ama enflasyon niye kötüdür? Teorik olarak, mümkün görülmemekle birlikte, bir ekonomide yıllar itibariyle birbirine çok yakın enflasyon oranlarının gerçekleşmesi durumunda enflasyonun sadece bir para yanılsaması yaratacağını, gelir dağılımını bozmak, işte kaynak tahsisini bozmak gibi ikincil derece kötülüklerinin dışında çok da önemli bir kötülük olmayacağını düşünüyorum. O halde şunu söylemek mümkündür: Enflasyonun bizatihi kendisinden ziyade yarattığı belirsizlik kötüdür.

Çünkü enflasyon belirsizliği, enflasyonun kendisini besleyen bir süreç yaratmaktadır. Hem reel yatırımcılar, hem finansal yatırımcılar yatırım kararlarını verirlerken, nominal getiri oranlarını belirlerlerken, reel getiri oranına hem beklenen enflasyonu hem de risk primini eklemektedirler. Enflasyon oranı büyüdükçe, risk primi büyümekte, enflasyon belirsizliği büyüdükçe, buna paralel olarak risk primi ayrıca büyümekte. Çünkü bir ekonomide yıllar itibariyle birbirinden farklı enflasyon oranlarının gerçekleşmesi enflasyonun standart hatasını yükseltmekte, yatırımcıların geçmiş dönemlerdeki enflasyon tahminleriyle, enflasyon gerçekleşmeleri arasında yanılma payları, izleyen dönemlerin enflasyon beklentilerine yansıtılmaktadır. Dolayısıyla enflasyon belirsizliğinin bizatihi kendisi enflasyon yaratmaktadır. Bu ampirik olarak da gözlenen bir olgudur. 24 ülkede yapılan bir araştırmada, 9 ülkede, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 9 ülkede, enflasyon belirsizliğiyle enflasyonun arasında bir ilişki olduğu, eşit enflasyon değerinin üzerinde pozitif ilişkinin net olduğu gözlenmiştir. Tartışılması gereken bir başka husus, enflasyonist yaşama hazırlanırken dezenflasyon sürecinde kararların nasıl etkileneceği, karar vericilerin ortaya çıkan olgulardan nasıl sonuçlar beklemeleri gerektiğidir. Dezenflasyonist süreçte nominal ve reel faizlerin düşmesi beklenmelidir. Bu süreç Türkiye'de de gözlenmekte.

Reel faizler hala yüksek olmasına rağmen, hem nominal faizler, hem de reel faizler radikal biçimde düşmüştür.

Bunun somut yansıması da 2003 ün bütçe gerçekleşmesinde ortaya çıkmıştır. Faiz dışı fazla hedefi, gelir hedeflerindeki sapma nedeniyle tutamayacak durumdayken, giderlerde faiz düşmelerinden kaynaklanan gider tasarrufu nedeniyle faiz dışı fazla tutturulabilmiştir.

İkinci beklenen etki, tüketimin artmasıdır. Enflasyonun ciddi düşüşler gösterdiği 2003 yılında 2. çeyrekten itibaren, bankaların tüketici kredilerindeki artışlar da bunu doğrulamaktadır. Türkiye de düşen faizler aşırı yükselmiş döviz kurlarının gerilemesiyle birleşerek bir tüketim sıçraması yaratmıştır. Ancak dünyadaki diğer dezenflasyonist programlardan çıkan bir başka tecrübe de şudur ki, bu yüksek tüketim artışını bir durgunluk dönemi izlemektedir. Dezenflasyon sürecinde bankaların hem aktif yapılarının hem pasif yapılarının değişmesi beklenmelidir. Düşen faizler nedeniyle bankaların plasmanlarındaki kamu iç borçlanma senetlerinin ağırlığı düşmelidir. Yine ulusal paradaki güçlenmeye bağlı olarak enflasyonist süreçte para ikamesine bağlı olarak yerel paradan yabancı paralara geçen tasarrufların, dezenflasyonist süreçte geri dönmesi beklenmelidir ki bu da Türkiye de gözlenen bir diğer sonuçtur. Temmuz 2002 itibariyle mevduatların yaklaşık yarısını oluşturan döviz tevdiat hesapları, Nisan 2004 itibariyle %30 un altına düşmüştür. Yani güçlenen yerli parayla paralel olarak, tersine bir para ikamesi gerçekleşmiştir. Sayın Çağlayan'ın da konuşmasında bahsettiği gibi, dezenflasyonist sürecin işletmeler üzerinde de net etkileri bulunmaktadır. Kar marjları azalır, yabancı finansman olanakları artar, fiyat ayarlamaları zorlaşır, firma tasfiyeleri gerçekleşir. Bu dezenflasyonist sürecin işletme teorisi bakımından bazı sonuçları arzulanan sonuçlardır, bazı sonuçlarıysa arzulanmayan sonuçlardır, ki bu da Türkiye de hem iflas sayılarının artması hem fiyat istikrarına bağlı olarak firmaların fiyat ayarlamalarının güçleşmesi bilinen bir pratik sonuçtur.

Esasında Türkiye hem enflasyonist süreç bakımından hem de mücadele bakımından belirli bir birikime sahiptir. 2000 yılında yürürlüğe koyulan programın 2 ardışık krizle sona ermesinin ardından, temel değişken olarak Merkez Bankası net yurt içi varlıklarının seçilmiş olması şiddetle eleştirilmiştir. Kanımızca haklı olan bu eleştirilerin yanısıra program 2 açıdan daha eleştirilmelidir. Temel değişkenin yanısıra acil uyarı görevini görecek ikincil bir değişkenin belirlenerek modele dahil edilememiş olması da eleştirilmelidir. Bunun yanısıra seçilen temel değişkene bağlı olarak program süresince aşırı değerlenen Türk Lirasının programdan çıkışta seyrini açıklayacak bir mekanizmanın bulunmaması da eleştirilmelidir. Yani, 3 temel noktada yanlış temel değişken seçimi, ikincil değişken belirlenmemesi ve çıkış mekanizmalarının bulunmaması nedenleriyle başarısızlığa uğrayan programın sonucunda Türkiye çok ağır bedeller ödemiştir. Programa yöneltilebilecek bütün eleştirilerin yanısıra, başarısızlığına rağmen program enflasyonla mücadele bakımından önemli ipuçları vermektedir. Enflasyonun kişisel olarak en açıklayıcı tanımı bulduğum fiyat artışlarının içselleştirilmesi aslında enflasyonla mücadelenin ana alanını da işaret etmekte. Enflasyonla mücadelede ana alan kamu finansmanıdır. Yalnız, kamu finansmanında tasarlanan değişikliklerin tüm kamusal düzenlemeleri de kapsayacak şekilde makro açıdan ele alınmasında yarar görülmektedir. Kısa dönemde kamu finansmanı sorunumuz, mutlak değer olarak faizlerin %24'lere kadar gerilemesiyle rahatlamış gözükse de son günlerde reel faizlerin yeniden %15'lerin üstüne çıkmasıyla, kritik hale gelmiştir. Çünkü, bütçede hedeflenen %6.5 faiz dışı fazla matematik bir modellemenin bir sonucu olup, reel faizlerin %15'in altında kalmasıyla mümkün görünmekte. Reel faizlerin %15'in üstünde seyretmesi, bu %6.5'luk faiz dışı fazla hedefini tehlikeye atabilecek bir görüntüdedir. Yine bugünlerde %27-30 aralığında seyreden reel faizler, TEFE hedefiyle karşılaştırıldığında çok yüksek düzeyde bir reel faize işaret etmektedir. %30 nominal faiz, %12 TEFE hesaplamasıyla düşünürseniz, %18 civarında

bir reel faiz, toplam faizin içerisinde %60 düzeyinde bir reel faiz demektir ki, bu ekonomideki kırılganlığa, risk primine işaret etmektedir. Bu kadar yüksek düzeyde bir reel faizin sürdürülebilmesi mümkün değildir. Ekonomideki kırılganlığın risk primine yansımasını ortaya koymaktadır. Belki de bu risk primi değerlendirilmesini kamu borç stokunun sürdürülebilirliğiyle birlikte değerlendirmek gerek. Kamu borç stoğu da Gayri Safi Milli Hasıla da 2002-2003 yıllarında aynı düzeyde büyüklüğünü korumuştur. Faiz oranları göreli olarak düşmüştür, ortalama vade uzamıştır. Ama kamu borç stoku hala ciddi olarak kırılganlık kaynağıdır ve siyasi nedenlere bağlı olarak bu kırılganlık kendini sık sık da hissettirmektedir.

Türkiye, daha önceki konuşmacıların da belirttiği gibi enflasyonla yaşama ve enflasyonla mücadele açısından ilginç bir ülke. Yüksek enflasyon oranlarının yaşandığı ama hiperenflasyona dönüşmediği tek ülke Türkiye. Diğer bütün ülkelerde %60-90 bandında yaşanan enflasyon, 3 yılla 7 yıl arasında değişen bir sürede hiperenflasyona dönüşmüş, İsrail'de %4000'leri, Bolivya'da 1200'leri, Arjantin'de 2000'leri, hiperenflasyon oranlarını görmüş ülkeler. Türkiye'de böyle bir tecrübe yok. Bunun nedeni aslında çok net. Kamu, senyoraj ve gelirlerinden de vazgeçmenin de bedelini üstlenerek, açıklarını para basarak değil, parasal genişlemeyle değil, borçlanmayla finanse etmiştir. Hiperenflasyonun engellenmesi bakımından bir başarı olarak sunulabilecek bu durum, yüksek reel faiz ve daha yüksek reel faizle sağlanabilmiştir. Kamu açığı, yüksek reel faiz, daha büyük kamu açığı, daha yüksek reel faiz döngüsü yaratılmıştır. Bu açıdan başarı olarak gösterilebilen bu durumun eleştiriye açık olduğunu da görmemiz gerekmektedir. Oysa geçmişte Türkiye kamu açıklarını borçlanmayla değil vergilemeyle finanse edebilme yolunu seçebilseydi, en azından kısmen daha sağlam kaynaklara dayandırabilseydi, bu sonuç belki de yaşanmayacaktı. Hemen reel sektör temsilcileri Türkiye de vergilerin yeteri kadar yüksek, vergi yükünün ağır olduğundan şikayet edebilirler. Evet doğrudur. Türkiye'de vergi

yükü OECD ortalamasına yakındır. Ama geçici olarak bir defaya mahsus alınan vergiler, vergi aflarıyla sağlanan ilave kaynaklar temizlendiği zaman Türkiye'de vergi yükü ciddi olarak düşmektedir. Vergiler hem kompozisyon olarak değiştirilmelidir hem de kaynak olarak değiştirilmelidir. Türkiye'de sanayi ve hizmet sektörünün gayrisafi milli hasıladan aldığı pay %60 ın üzerindedir. Bu sektörlerin temsilcisi olarak görülebilecek beyannameli gelir vergisi mükellefleriyle beyannameli kurumlar vergisi mükelleflerinin ödediği vergiler vergi gelirlerinin %15'i civarındadır. Gayrisafi milli hasıladan %60'ın üzerinde pay alan kesimlerin temsil ettiği mükelleflerin ödediği paylar %15'dir. Bu konu üzerinde çok ciddi olarak düşünmemiz gerekir. Yine dolaylı vergilerin vergi gelirlerinin içindeki payları %70'lere dayanmıştır. Salt vergisel açıdan bile devasa bir problem haline gelen kayıtdışılığın sadece vergisel bir problem olmadığını sürekli gözönünde bulundurmalıyız. Kayıtdışılık, toplumsal faaliyetlerimizin sonuçlarını ölçülebilirlik sınırları dışına taşımaktadır. Toplumda üretilen katma değerin, yapılan ithalatın, gerçekleşen ihracatın hepsine şüpheyle bakmak zorundayız. Çünkü, elimizdeki rakamların tamamı kayıtdışılık ile kirlenmiş durumdadır. Düşük enflasyonun sürdürülmesi için en önemli unsurlardan birisi, verimlilik artışıdır. 2003 yılının başından itibaren kapasite kullanım oranlarının yükselmesi, mali sektörün tamir edilmesi, mali sektörle reel sektör arasındaki ilişkilerin onarılması sonucuna bağlı olarak ülkede ciddi bir verimlilik artışı ölçülmektedir. Ancak kapasite kullanım oranlarının çok daha fazla arttırılması beklenmemelidir. Doğal sınırlarına yaklaşıldığını düşünüyorum. Hem verimlilik artışının sağlanabilmesi, hem de yerine koyma maliyetlerinden kaçınabilmek için Türkiye'nin altyapı yatırımına kaynak tahsis edebilmesi gerekmektedir. Yenileme yatırımlarının yapılmaması nedeniyle bir süre sonra ülke yenileme yatırımlarını yapamadığı için yerine koyma, daha yüksek maliyetli yerine koyma yatırımlarıyla karşı karşıya kalmak zorunda kalabilecektir. Uzun sayılabilecek bir süredir sadece personel ve transfer ödemelerinin toplamından

oluşan bütçeler yapıyoruz. Bütçenin büyümeye kaynak tahsis edebilmesi gerekmektedir. Büyüme aslında kamu borç stokunun çevrilebilirliğini rahatlatan bir süreçtir. Kamu borç stokunun sürdürülebilirliğini açıklamaya çalışan tüm matematik modellerde, ki kimisinde faiz dışı fazladır, kimisinde ideal vergi oranıdır, büyümenin kritik değişken üzerinde etkisi dikkate alınır. Yüksek enflasyonun bulunduğu ve sürekli hale geldiği bir ülkede bireylerin iktisadi davranış kalıplarının enflasyona göre gelişmesi ve ayarlanması doğaldır. Türkiye'de bu gelişme gözlenmiştir. Bu iktisadi davranış kalıplarıyla psikolojik düzeyde ayrıca da mücadele etmek gerekir. Kısa dönemde yapılacak şeylerin yanısıra uzun dönemde de değiştirilmesi gereken anlayış şudur. Türkiye'de kamu varolması gereken alanlarda yeteri kadar varolamamakta, varolmaması gereken alanlarda ise gereğinden fazla varolmaktadır. Dolayısıyla kamu bütçeleri harcayabileceklerinin en azını harcayarak en çok alanda varolma bütçeleri haline gelmiştir. Konsolide bütçe büyüklüklerinin mali olmayan KİT bütçeleriyle genişletilmesi sonucunda Gayrisafi Milli Hasılanın %70'inden fazlasının harcama yoluyla kamu tarafından kontrol edildiği sonucuna ulaşıyoruz. Kamu, belli alanlarda küçülürken belli alanlarda büyümeli, kuralı koyan, kuralı enforse eden, denetleyen, fonksiyonel bağımsızlığı olan kurumlarla siyasal etkiden uzak işleyişin sağlandığı etkin, verimli ve şeffaf devlet yapısına kavuşturulmalıdır. Dünyada kurumların tümü 3 temel dolaşım olan mal dolaşımı, insan dolaşımı ve sermaye dolaşımını bir şekilde etkilemek ya da belirlemek için kurulurlar. Devletlerin varlık nedenleri ise, bu 3 dolaşımı da belirlemek, düzenlemek ve etkilemektir. Ülkemizin sınırları bu 3 dolaşım bakımından da delik deşiktir. İthalatımıza - ihracatımıza güvenmiyoruz, nüfusumuzu bilmiyoruz, kadastromuzu tamamlamamış durumdayız. Belki de ülkemiz açısından temelde kamu finansmanını gözeten bir anlayışla kamu düzeninin yeniden yapılandırılması sürecini başlatmak gerekmektedir. Bu gereksinimin düşünsel altyapısı, kamu örgütlen-

mesinin yeniden yapılandırması, J. J. Rousseau'nun kullandığı anlamda toplumsal sözleşmenin yenilenmesidir.

Hepinize sabrınız için teşekkür ederim.

(başkan) Teşekkürler sayın Elaldı. Çok önemli tespitler yaptınız. Ben bir ikisine değinmek istiyorum. Enflasyonun kendinden ziyade yarattığı belirsizliğin önemine değindiniz. Bunun risk primini büyüttüğünü ve bizatihi enflasyonu tekrar beslediğini söylediniz. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nda 3 tane çok önemli eleştiri noktası getirdiniz. Bilmiyorum bunlar soru-cevap bölümünde tartışılabilir mi?

(Elaldı) Pardon sayın üstadım, Güçlü Ekonomiye Geçiş değil, 2000 yılında uygulanan bir önceki planı...

(başkan) Ha, 2000'e getirdiniz, özür dilerim.

(Elaldı) Evet.

(başkan) Nominal faizlerin %60'ını reel faizlerin teşkil ettiği tespitini yaptınız. Dolayısıyla faiz dışı fazlanın yeterli olamadığı, kamu borcunun arttığını söylediniz. Ve yine önemli bir tespitiniz bana göre, kamu açıklarının para basmak yoluyla değil, borçlanmak yoluyla finanse edildiğini, dolayısıyle ülkemizde diğer ülkelerde görülen 7-8 yıllık yaşamı olan hiperenflasyonlar değil, kronik hale gelen 30 yıllık bir enflasyonu yaşadığımızı ve benimde burada dan anladığım burada çıkışında bu kronik ve müzmin enflasyondan çok da kolay olmayacağını tespit etmiş oldunuz. Önemli bir tespitiniz de kayıtdışılık sadece vergisel bir problem değil, ekonominin önemli bir sorunu. Ve verimlilik ve yatırımlar üzerinde durdunuz. Çok teşekkürler tekrar...

Efendim son konuşmacımız, sayın Ege Cansen. Buyrunuz Ege bey...



Ege CANSEN – Nasılsınız? E-peyce yoruldunuz mu? Fena da durmuyorsunuz yani, onu da söylim yani. O kadar da olur ya-ni, biraz böyle hafif insan şey yapabilir yani. Ben avantajlı durumdaydım çünkü konuşmacı-larla yanyanayım. Mükemmel duyuyorum. Ama orda bir yerde olsaydım herhalde biraz zorla-nırdım. Şimdi, enflasyonsuz or-tamda yaşamaya hazır mıyız sualinin anlamı ne acaba? Şimdi birkaç tane anlam yükleyebiliriz buna. Ben ona göre bir dar bir konuda bir şeyler söylemek istiyorum. Yani konunun bütün etraflı olarak ele almayacağım sadece bir tek noktası üzerinde duracağım. Şimdi önce şu suali açalım tekrar. Enflasyonsuz ortamda yaşamaya hazır mıyız? Bana bu şöyle bir intiba veri-yor. İşte, "Güzel günler bitti, zor günlere hazır mıyız?" falan gibi, hani belki günahkardık ama hayattan çok zevk alıyorduk, şimdi artık tövbe ettik bundan sonra günahsız yaşayacağız ama zevkimiz de bitti falan gibi yani. Yani bizatihi aslında biz zevk alıyorduk bu işten ama ayıptı yani, onun için yani. Herkese ayıp oluyordu yani bu kadar da enflasyon ama. Şimdi böyle bir şey var yani mesela, bankacılara deniyor ki aman efendim enf-lasyondan sonra bankacılık zorlaşacak, yahu o zaman bunlar kolayken battılar ya. Yani, enflasyon da battılar. Şimdi nasıl oluyor da böyle bankacılar oturuyorlar ya enflasyon düşerse halimiz ne olacak? Ya kardeşim zaten enflasyon ortamında bat-tınız. Başka bir ortamda batmadınız. Veya birçok şirkete bugün işte İstanbul yaklaşımı, Ankara yaklaşımı bilmem ne sayılarını bilmediğimiz kadar şirket, bazen böyle envanterler çıkıyor 3000 şirket, 4000 şirket gibi. Bunlar hepsi borçlarını ödemiyorlar zaten. Tipik numara" "al anahtarları abi". Yani ben battım, a-nahtarları al. Biz şirketlere gidiyoruz işte, şu veya bu sıfatımız-

la. Bir bakalım bilançonuza, ben sana fabrikayı gezdireyim diyor. Ya fabrikayı gezeriz. Şu hesapları kağıtları bir getir, yok yok diyo ben fabrikayı gezdireyim. Herkes fabrika gezdiriyor. Hesap kitaba gelince yani o önemli değil, gel sana fabrikayı gezdireyim. Çünkü hesap kitap tutmuyor. Ama verilmiş. Şimdi, enflasyonsuz ortam, ayrıca yani büyümeye de bakalım, büyüme de kötü. Yani ne sağlamış enflasyon? Enflasyonlu ortam ne sağlamış? Dünya ortalamasının altında bir büyüme. Servet dağılımında ciddi bozulma, şimdi o gelir dağılımına servet dağılımına biraz değineceğim zaten. Ve müthiş bir batık bankalar, batık şirketler stoku. Ve kocaman bir kamu borcu. Ve hala ancak yüksek faizli, böyle idare ediliyor. Şimdi yine suali tekrar soralım. Enflasyonsuz ortamda yaşamaya hazır mıyız? Tabi bunu bir genel olarak sorabiliriz bir de özel olarak sorabiliriz. Yani kime soruyorsunuz bu suali? Yani çünkü, bütün toplumun her kesimi, her ferdi enflasyondan aynı şekilde etkilenmiyor ki. Bir kısmı iyi etkileniyor belki, bir kısmı kötü etkileniyor. Şimdi, enflasyondan istifade edenler için belki hazır değiliz diyebilir. Yani öyle hiçkimse demez de yani enflasyon düştükten sonra zırıltılar ve cızırtılar çıkabilir. Yahut onun sürdürülmesi sürecinde böyle problemler çıkabilir. Ya tamam tamam düşsün de yani, böyle de düşmesin yani. Ne olacak bizim halimiz gibi falan. Veya bir kısmının işine gelebilir. Şimdi o zaman bir genelde soruyorum suali ve cevabını veriyorum. Diyorum ki enflasyonlu ortamı özleyecek hiçbir şey yok. Yani enflasyonun kendisinden biz çektik zaten. Tekrar edeyim, düşük bir büyüme, yani kıyasen hani çıkmıyor mu işte Kore bilmem ne oldu, İspanya şu oldu, Yunanistan bilmem ne oldu. Ya biz emsalimiz ülkelere göre daha düşük bir büyüme gerçekleştirdik. Bir defa ordan elimizde bir artı yok. İkincisi, müthiş bir batık bankalar, batık şirketler stoğumuz var. E kocaman da bir kamu borcu var. İşte bir sürü bitmemiş iş var, bilmem ne var, şu var bu var. Yani dolayısıyla ama yani ben Türkiye böyle perişan olmuş yerlerde sürünüyor anlamında söylemiyorum. Yapabileceğinden daha azını yapabilmiştir anlamında söylüyorum. Yoksa pek tabi mut-

lak anlamda yani Türkiye'nin katettiği çok önemli mesafeler var. Bunu biliyoruz. Yani ben de işte 40 küsür senedir sanayinin içinde olan bir kimse olarak, nerelerden nerelere geldiğimizi biliyorum. Bunlarla da iftihar ediyorum. Sadece sanayimiz açısından da değil. Her bakımdan. Yani turizm yatırımlarımız açısından, karayollarımız açısından, yaşam şartlarımız açısından Türkiye şüphesiz ki mesafe katetmiştir. Ama bunu enflasyonla katetmiştir şeklinde değil, enflasyona rağmen katetmiştir şeklinde okursak, belki o zaman biraz daha probleme doğru bir bakış açısı oturtmuş oluruz. Şimdi peki, enflasyonun kimseye faydası olmamış mıdır? Enflasyonun birilerine faydası olmuştur, yani biri derken şahıs değil kesimler itibariyle. Bu da nedir, enflasyonun en büyük etkisi arkadaşlarda söylediler, reel faizleri yüksek yapmasıdır. Dünyanın hiç biryerinde olmayan şekilde yani bizim gibi enflasyonist ülkelerde zaman zaman rastlanan hiperenflasyonlarla sıfırlanan veya ciddi şekilde aşındırılan enflasyonun altındaki yüksek reel faizler, Türkiye'de hala devam etmektedir. Yani kazanç hanesindedir. Bir daha şöyle isterseniz toparlayayım. Diyelim ki Arjantin de de yüksek reel faizler vardı, parasal servetleri olanlar dolayısıyla parasal servetlerini çok yüksek artırdılar. Ama bir gün geldi o parasal servetlerinin ciddi şekilde aşındığını gördüler. Nitekim Arjantin diyor ki, benden alacaklı olanlara anaparanın %30'unu vereyim, %70'ini unutun diyor. Şimdi kazandık, kazandık, kazandık geldik, bir gün bir tablo çıktı ortaya e... kusura bakma e..... veremiyorum. Yani Allah bana ben sana. Şimdi, bu devre hariç yani, başka ülkelerde de olmuştur buna benzer hadiseler. Böyle bir şey haricinde halen gelmiştir bu hadise yani, bir enflasyon dolayısıyla mali servet dağılımında çok ciddi bir çarpıklık vardır ortada. Mesela gayrimenkul dağılımında aynı çarpıklığı görmüyoruz. Ama ben, yani çok kaba rakam vereyim, var burada detay rakam ama sizi sıkmama lüzum yok. Mali servetin herhalde %90'ı veya biraz daha fazlası nüfusun %3'ünün elinde falandır yani onu söyleyeyim. Yani böyle bir çarpıklık var. Şimdi, bu kesim için tabi ki enflasyonun düşmesi yani, reel faizlerin

düşmesi hoş olmayacaktır. Şimdi hoş olmayınca nasıl bir tepki verilecektir ve problem nereye kayacaktır?Şimdi benim dar olarak bugün bir miktar üzerinde durmak istediğim biraz baharatlı bir konu. Çok böyle kanatarak konuşmadan konuşmak istiyorum. Ama bahsetmeden de geçemeyeceğim. Şimdi hadise şu. Bu kadar büyümüş kamu borçlarını ancak yüksek reel faizle döndürebilen Türkiye, bunu döndürmeye siyaseten muktedir midir? Şimdi %6.5 faiz dışı fazla, hepimiz faiz dışı fazla hesabını biliyoruz. Diyelim ki milli gelir %5 artıyor, %100'ü kadar borcu olsun Türkiye'nin, reel faizde %12 olsa ancak %7 faiz dışı fazla verirse toplam kamu borcunun milli gelire oranı değişmez. İşte %80 ise o zaman yedi çarpı nokta sekiz, 5.6 kadar çıkar bu rakam. Şimdi son iki senede yaşadığımız işte kamu borcunun milli gelire oranının %90 dan 70'e düştüğü hikayesi bir rakam ilüzyonudur. Yani bu doğru değildir. Çünkü ya hesapları Türk Lirası'yla yapıyoruz ya dövizle yapıyoruz. Ve bu Türk Lirası'yla yapılan hesaplarda ortaya çıkıyor. Dövizle yapılan hesaplarda bu böyle çıkmıyor ortaya. Bir miktar bir ufalma veya frenleme olmuştur ama yani böyle bir düşme elde edilmiş değildir. Bir müddet sonra bu ilüzyon ortadan da kalkabilir. Tekrar ediyorum şimdi konu nereye geliyor? Bu kamu borcunun yüksek faiz dışı fazlayla sürdürülmesi siyaseten mümkün müdür? Tarım bakanı ne dedi? 2004'te olmazsa 2005'te mutlaka tarım kesimi için birşeyler yapmamız lazım dedi. Ben dedi Erzurum'un Ilıca ilçesine gittim, oradaki ilkokul öğrencilerinin üstü başı benim çocukluğum zamanındaki gibiydi dedi. Şimdi ben de hatırlıyorum, ben de ilkokulu Erzurum'da bitirdim. Ilıcayı da bilirim. Hala hakikaten o haldeyse, o da enteresan bir konu. Şimdi zaten zaman zaman vıkvıklamaları da duyuyoruz, duymuyor değiliz. Yani İzmir İktisat Kongresinde Başbakanın, canım bu faiz dışı fazlayı da işte bu kadar da yüksek olmasa da falan, diye bir nevi Deniz Baykal'ın dolduruşuyla diyelim, falan filan ama yani birden ağzından kaçırdı bu hadiseyi. Bu işte, siyaseten sürdürülebilirliği sorgulamak açısından söylüyorum bunu. Çünkü bunu sıktıkça yani sıkmak ne demek oluyor? Bu

faiz dışı fazlayı biz yine mali servet sahiplerine toplam kamu gelirlerinden transfer yapıyoruz demektir. Başka bir anlamı yok bunun. Çünkü vergi genelden toplanır bu vergiyi de şöyle görmeyelim. Bütün vergiciler burada şimdi bana böyle tuhaf olacak yani, vergiden anlamayan bir kişinin vergicilerle... Efendim vergiyi şu kadar kişi, vergiyi herkes veriyor öyle veya bir şekilde veriyor. Benzin kullanırken, işte telefon ederken şu veya burada birbirine yansımalı şekilde yani toplumun büyük kısmı vergi vermiyor, bu yanlış bir ifade. Toplumun her kesimi vergi veriyor. Ama doğrudan ama dolaylı olarak vergi veriyor. Ama bu vergilerden toplanan paralarla faiz, toplumun bir kısmına gidiyor. Yani bunun kaynağı herkes, gittiği yer belli bir kesim. İşte siyaseten zor olan kısım buradadır. Bunu ne kadar sürdürebilecektir? Türkiye'nin en önemli konusu bu. Şimdi şu ana kadar, getirebildiğimiz hadise ne oldu? Türk Lirası'nın değerlemesi dolayısıyla işte dolar cinsinden anapara küçülmeleri oldu, bir miktar IMF in sağladığı düşük faizli kredilerle toplam reel faizlerde bir ufalma var gibi duruyor Türk Lirası'na dönüştürdüğümüzde. Ama diğer tarafta ne yaptık? Ciddi bir cari işlemler açığına doğru hadiseyi götürdük. Şimdi bu cari işlemler açığı ne kadar sürdürülebilecek? Bu sene 10-11-12 milyar dolara gidersе, efendim Türklerin tasarrufu var, e.. tamam ne kadar var? Bir rakam atalım, yani Türkiye içindeki döviz hesapları açısından değil, yurtdışındaki hesaplar açısından söylüyorum. 30-35 milyar dolar olsa, 3 senede yeriz bunu. Bir defa bunların getirip getirmiyeceği de belli değil. Yani, var da herkes getirir mi servetini buraya? E ne yapacak? Düzeltme yapacak kur. Kur düzeltme yapınca yani bunun, ya, belki yapmaz demek mümkün değil. Onu bir tek şartı var, şu denebilir, efendim işte Türkiye'nin o kadar büyük stratejik önemi var ki, Avrupa Birliği veya Amerika biz sıkıştıkça bize döviz verecektir yani bize para verecektir. Ha böyle bir varsayım olabilir mi, olabilir. Ama ben buna bel bağlamıyorum. Onu söyleyeyim. Ama olmaz da demiyorum. Bu güneş altında her şey olabilir. Yani Türkiye öyle bir siyasi konumu itibariyle bu konumunu nakde dönüştürebilir bir süre

daha. O zaman bunu erteleriz, hadiseyi. Fakat bundan sonra bizi bekleyen hadise, reel faizleri batı ölçütlerine indirebilmektir. İşte o bize enflasyonu düşürdükten sonra düşük devam etmesini sağlama imkanı sağlayacaktır. Yani, arkadaşların tabiriyle birine dezenflasyon diyorlar öbürüne fiyat istikrarı diyorlar, güzel bir ayırım ben tam bunu böyle ifade etmemiştim ama ikisine de teşekkür ederim. Yani dezenflasyon sürecinden sonra istikrarlı yürüyüşü ancak reel faizleri küçülterek bulabiliriz. Yoksa reel faizler büyük kaldığı sürece bunu temin etmek kabil değildir. Şimdi önümüzdeki ana mesele burada. Bununla ilgili yani, tabi bunlar sıcak konular acaba bir dalgalanma olduğu zaman tekrar böyle bir dövize doğru bir kayış veya servetlerin yurtdışına çıkarılması gibi bir eğilim olduğunda ne yapılacak? Yani bugün bir miktar düşünülmesi gereken konular bunlar. Yani ben bunları söyledim diye, hani söz ölüm getirmez. Sadece konuşuyorum bunları. Şimdi o noktada acaba siyaset nasıl bir tavır alacaktır? Çünkü şu an kitlelere karşı bir angajmanı var. Yani bazen ben konuşmaların arasından birşeyler sezmeye çalışıyorum ama görebildiğim kadarıyla hükümetin faiz dışı fazlayı siyaseten taşımakta yorulduğunu görüyorum. Çok kısa zamanda bunu düşürecek bir şeyler yapması lazım. Bunlardan bir tanesi de mesela, Avrupa Birliği'ne girerek oranın finansman imkanlarına, daha düşük kaynaklı finansal imkanlarına kavuşmak ve bir nevi Avrupa Birliği'nin finansal desteğini sağlamak. Yani IMF ve Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra Avrupa Birliği'nin de finansal desteği sağlanırsa, içerdeki kavganın faturasını dışarıya ödetebiliriz. Aksi takdirde içerde bir kavga çıkması kaçınılmaz. Yani mali servet sahipleriyle mali serveti olmayanlar arasında siyasal bir çelişki çıkma ihtimali gayet kuvvetlidir. Yani dikkatin bu tarafa gitmesi lazım. O zaman şöyle suali tekrar şey yapalım. Enflasyonsuz bir hayata hazır mıyız?

Tabi hazırız. Yeterki düşsün ve düşük kalsın. Ama bu sual herkes için aynı anlama mı geliyor? Herkes için aynı anlama

gelmiyor. Bu arada yüksek reel faizlere alışmış mali servet sahiplerinin buna tepkisine karşı siyaseten, iktisaden ve mali olarak ne yapılacaktır? Faiz dışı fazlayı sürdürerek biz bu işin içinden çıkarız demenin bir takım güçlükleri var. Tabi bütün ümit edilen şu: Yani şöyle bir örnek vereyim. Diyelim ki böyle on metre ilerde yedi santim çapında bir demir halka duruyor, benim elimde de altı santim çapında bir tenis topu var. Şimdi soruyorum, benim bu topu bu halkadan atarak geçirmem mümkün mü? Cevap mümkün. Madem ki çemberin çapı yedi santimdir, topun çapı da altı santimdir bunun burada geçmesi mümkündür. Peki, muhtemel mi? Hayır muhtemel değil. Yani benim böyle bir atış yapma ihtimalim milyarda bir yani benim on metreden tenis topunu oradan gelip... Şimdi bazı şeylere mümkün mü diyorlar ben de mümkündür diyorum ama muhtemel değildir diyorum. Yani, bir şeyin mümkün olması başka bir şey muhtemel olması başka bir şey. Tabi bilmem ne bilmem ne olursa bizde de reel faizler %4'e düşerse, 5'e düşerse; zaten faiz dışı fazlanın %4 olması gayet normal bir şey. Her ülke faiz ödemiyor mu? Şimdi Belçika'nın kamu borçları milli gelirin yüzde %120'si, n'olur? %2.5 reel faiz ödese; mesela Amerika'nın 80 senelik kamu borcu faizi, reel faizi %2.5. Yani, bizde %100 olsa %2.5 reel faiz ödesek; %100 olsa faiz dışı fazla 2.5 eder %80 olduğuna göre 1.8 eder. E faiz dışı fazla 1.8 normal bütçe demek. Her bütçenin içinde bir miktar faiz ödemesi olacak zaten. Şimdi, bunun çıkarı nerde? Bu modelin çıkarı reel faizlerin dünya çapında kamu borçlanmaları seviyesine kadar geriletebilmesinde. Bunu gerilettiğimiz zaman model çıkıyor. Ondan sonra tamam aslan! Düz yol gideceğiz. Fakat, bunu nasıl yakalayacağız konusu... Şimdi esas konu enflasyonu... Çünkü bunu yakalamadığımız takdirde bir yerlerden lastik patlatacak araba. Hadise burada. Peki biz aslında toplum olarak düşük enflasyon ortamına alışığız, alışırız bunu hiç kimse merak etmesin. Enflasyonda şimdi ticaret odası başkanı da işte biz çok kazanıyorduk da aza razı oluruz diyor. Yani ben hakikaten bunları ibretle dinliyorum. Tabiki kazananlar vardı, peki afedersiniz bu öden-

meyen şirket borçları nereden doğdu? Yani, enteresan bir şey var. Bir sürü şirket, dediğim gibi yani bendeki olan rakam 3000in üzerinde şirket; bankalara olan borçlarının ödeyemiyor. Ama diyorlar ki iş adamları, "Biz enflasyonlu ortamda iyi kar ediyorduk. E ne yapalım bundan sonra biraz az kar ederiz." Yani bir tutarsızlık var bu konuşmalarda. Zaten böyle bir şeyde de olamaz. Ha bundan hiç istifade eden çıkmadı mı? Bunun bir takım faydaları yok muydu? Vardı. Her havada gemisini yürüten vardır ama genel için bu doğru değildi. Onun için enflasyonun düşmesinin hiç bir zararı yok. Bilakis faydası var. Düşmesinden korkmaya da lüzum yok, sevinmek lazım. Sadece; bunu sürdürebilir miyiz, ben dikkati buraya toplamak istedim. Teşekkür ederim, sağolun.

Başkan:Sayın konuklarımız sayın Cansen'e teşekkür ediyorum. E, aslında sayın Cansen'in konuşması üzerine benim özetleyebileceğim pek bir şey de yok. Gayet veciz ve tane tane söyledi. E, uygun görürseniz şimdi bir yaklaşık 20 dakikalık bir ara verelim. Saat 16.30 olduğuna göre 16.50'de lütfen hepimiz burada olalım ve 17.30'a kadar bitirmek istiyoruz. Çok teşekkür ederim.

SORU VE CEVAPLAR

----Başkan:Sayın konuklarımız soru cevap bölümüne geçiyoruz. Yaklaşık yarım saatte soru cevap bölümünü tamamlamak istiyoruz. Bu akşam biliyorsunuz saat 8de bu salonda kokteylimiz var. Hepinizi ayrıca oraya da bekliyoruz. Soru soranların lütfen adlarını belirtmeleri ve soruyu hangi panelistimize yönelttiğini söylemelerini rica ediyorum.

Yazılı olarak da soru alınabilir. Sayın bakanım siz elinizi mi kaldırdınız, yanlış mı gördüm? Buyrun sayın bakanım.

----İsmet Sezgin:Sayın başkan, değerli katılımcılar hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ve Hesapları Uzmanları Kurulu'nun bu geleneksel toplantıları, panelleri gerçekten Türk Ekonomisi için, Türk administrasyonu için, hepimiz için çok yararlı oluyor. Kendilerini kutluyorum. Ve bu yılki panel konusu da ve gerçekten hem ekonominin hem dönemimizin hem yılımızın en önemli konusuna uygun bir şey olmuş. Enflasyonsuz yaşamaya hazır mıyız? Tabi Hesap, Uzmanları Kurulu Maliye Bakanlığı mensupları yani bütçe genel müdürümüz ve diğer ilgili arkadaşlarımız, hazine mensubu arkadaşlarımız önce bu soruyu kendilerine sormaları gerekirdi. Yani enflasyonsuz yaşama hazır mıyız ve bunun için ne yapmak zorundayız? Önce kendimize sormalıydık bunu. Ve ondan sonra bir kere enflasyonsuz yaşama hazır olmak ne demektir? Ne demektir? Değerli arkadaşlarımız bilgiler verdiler. Enflasyon kaynaklarını, hemen herkesin bildiği enflasyonun nedenleri ortaya çıktı ve bir kez daha belleğimizi zenginleştirdi arkadaşlarımız. Ve tabi en çok neden enflasyon oluyor şeyaptıktan sonra bunu bir devletin önce kendisine sorması lazım. Yani devlet enflasyonsuz yaşama hazır mı değil mi? Yani devlet bunun için ne gibi önlemler alıyor? Ne gibi önlemler alması lazım? Ondan sonra sermaye kendisine sorması lazım; enflasyonsuz yaşama hazır mıyız değil miyiz? Ve yasama organın kendisine sorması lazım; enflasyonsuz yaşama için ne

yapmalıyız, bize düşen görev ve sorumluluk nedir? Ve ondan sonra da sokaktaki adama sormak gerekir; ya nedir ben buna hazır mıyım değil miyim diye. Ve onun ötesinde de bugüne kadar maalesef 1980 sonrası moneter ekonomi uyguluyoruz diye parayı ön plana çıkaran ve borçlanmanın en kolay yol olduğunu gören ve borçla borcu ödemenin gerekliliğini ortaya koyan, en ucuz borçlanma şeysi olarak kabul edilen bir yol denendi ve bu yol adeta geometrik diziye göre çoğaldı. Ve bunda korunmak için çok vatandaşlarımız yüksek faizlerden de yararlanarak, hala devam ediyor, tasarruflarını bankalara yatırmak suretiyle yani oradan elde ettikleri nemayı gelirlerine eklemek suretiyle ancak geçinebilme imkanına sahip oldular. Onlara da sormak gerekir; enflasyon hazır mı değil mi diye. Ve tabi enflasyonu biz devlet olarak da özellikle siyasetçiler olarak da politikacılar olarak, devleti yöneten kişiler olarak çok enflasyonu iyi anlayamadı, değerlendiremedik diye. Yani enflasyonun, enflasyonun ve özellikle popilizmin, halk dalkavukluğunun adeta bir esrar gibi alışkanlık meydana getirdiğini ve bunun bedelinin çok ağır olduğunu ve ancak bununla iktidarda kalabilme imkanına sahip olma, olduğu düşünce hakim oldu zaman zaman, yer yer. Ve ülkedeki ekonominin bu hale gelmesine, enflasyonun adeta üç hane rakamlara şeyapmasına neden oldu. Arkadaşlarımızın bir konuşmalarında işte 1972 senesinde %2.5 oranında enflasyon hızı olduğu yahut da tüfe veya tefe miktarı olduğunu söylediler; acaba bir yanlışlık var mı diye soruyorum. 1980nin ağustos ayında, hafızam yanıltmıyorsa beni toptan eşya fiyatları endeksi %0.8di. Ağustos ayında, yani 24 Ocak kararları alınmasından, uygulamaya geçmesinden enflasyonu ilk aylarda %100lere varan şeylerinden sonraki arınmadan, tasfiyeden sonra enflasyon bu rakamlara düşmüştü. Yani eğer enflasyonu hükümetler, devlet isterse enflasyonsuz bir şey yapabilir. Ama bu onun elinde mi değil mi; onu da sormak gerektiğine inanırım. Bunu sormak gerektiğine inanırım. Yani şunu ifade etmek istiyorum: Herşeyden önce devletin buna sahip olması, bu fikre bu mantaliteye sahip olması ve bu sistemi ye-

niden değiştirmesi yani yeni bir sistem düzeni, mantalite; yeni bir görüş, yeni bir açı ile bu konular değerlendirmesi gerektiğine inanıyorum. Buna arkadaşlarımız katılıyorlar mı; için sordum, teşekkür ederim.

----Başkan:Özellikle yönlendirmek istediğiniz sorunuzu bir arkadaşımız var mı sayın bakanım?

----İsmet Sezgin:Tabi, tabiatıyla başta oturan genç arkadaşımızın bunu bir yanıtlaması lazım. Ve ondan sonra da değerli arkadaşımızın, Elaldı'nın şey yapması... Ve tabi başta sevgili Cansen'in cevaplaması lazım gelir gibi düşünürüm.

----Başkan:O zaman izin verirseniz sayın bütçe ve mali kontrol müdürümüze cevap hakkını verelim.

----Gül:Evet sayın bakanım saygılar sunuyorum öncelikle. Şimdi ben tabi zaten sunumda da belirttim. Enflasyonun temel kaynağı Türkiye'de nedir diye sorduğumuz zaman bunun asıl kaynağının zaten devlet uygulamaları olduğu konusunda herhangi bir tereddüt de olmadığını söyledim. Elbette, devlet eğer enflasyonsuz bir hayat istiyorsa tabi öncelikle devlette, asıl tedbirlerin devlette alınması gerekir ve bu konuda da bana göre çok önemli aşamalar kaydedildi. Bunun en önemli aşaması da 4749 sayılı kamu borç yönetimi ile ilgili kanunda bu konudaki açıklar, açık noktalar epeyce kapatıldı. Sunumumda da belirttiğim üzere buradaki en önemli açıklar, siz bizden çok daha iyi bilirsiniz, eğer bütçede diyelim bir harcamanın ödeneği yoksa; ne yapılıyordu? Siz bunu bir kamu bankasından yaptırıyorsunuz diyelim çiftçilere bir destekleme ödemesi yapmak gibi bir arzusu var hükümetimizin fakat bütçede herhangi bir ödeneği yok. Şu söyleniyordu bankalara: Tamam siz bunu yapın daha sonra biz hesaplaşırız diye. Ve netice itibariyle tüm bu görev zararı dediğimiz zararların, banka içinde birikmesi sonucu bu krize giden bankaların mali yapılarının bozulması ve hat-

ta likidite sıkışıklığı o hadde ulaştı ki bu bankaların işte geceliği %6000-7000 faizlerle borç para aramaya çıkması tabi hep bunlar bir takım devletin yanlış uygulamalarıyla ilgili olan şeyler. Bununla ilgili diğer konular da buna benzer. İşte Hazine'nin verdiği garantiler, belediyelere sınırsız bir şekilde borçlanma imkanı sağlanması ve daha sonra bunun belediyeler tarafından ödenmeyerek hazinenin üzerinde kalması ve bunun da iç borç olarak bize yansıması, hep bu devlet uygulamalarıyla ilgili. Ben eğer bulabilirsem bir örnek verecektim bu konuda. Aslında 2001 yılına gelinceye kadar kamu borç stoku olduğundan çok daha az görünüyordu. Niye? Çünkü, borç bir yerlerde gizlenmiş. Yani, şeffaflıktan o derece noksandık ki biz; borç stokumuzu bile bilemiyorduk. Niye borç stokunun önemli bir kısmı söylediğim benim görev zararı içinde gizlenmişti. Ve rakamda belki bir kaç katrilyon hata olabilir. 2000 yılında kamu iç borç stoku 36 katrilyon iken 2001 yılında 130lara vardı. Yani 3 katına yanılmıyorsam 2.5-3 katı kadar bir artış oldu, yani aslında fiiliyatta bu kadar bir artış da yok. Nedir olan şey? Devletin oraya buraya gizlediği borçlarını aslında yükümlülüklerini ortaya çıkardığınız zaman siz böyle bir tabloyla karşılaştınız. Bizim hep anlatmaya çalıştığımız işte kamu harcamalarda hesaplarında şeffaflığın olması kapsamında yapılan şeyler işte kamu borç yönetimiyle ilgili kanunun çıkarılması, kamu mali yönetim kontrol kanunun çıkarılarak çok daha önemli; ki belirttiğim gibi bu adımlar... İşte Hazine eğer, kamu bir teşvik sağlıyorsa artık bir kesime veya bir ihracatta diyelim KDV iadesi... bir yatırım teşviki sağlıyorsa veya her ne suretle, zaten KDV iadeleri gözüküyor bunların tamamının artık maliyetinin çıkarılıp kamuya açıklanmasını öngörüyoruz biz. Yani hiç bir şey, kamunun sağladığı hiç bir şey artık gizli kalsın istemiyoruz zaten. Yani bana göre tüm bunlar eğer hükümet veya politikacılar tüm bunlara razı olmuşlarsa; zaten bana göre çok önemli adımlar, bir takım adımlar bu alanda atılmış demektir. Yani onun için kamu bana göre kendisine düşeni, enflasyonun azaltılması, makul seviye-

lere indirilmesi konusunda artık yapmaya başladı gibi geliyor bana.

----Başkan:Teşekkürler sayın Gül. Bir yazılı soru var, izninizle ben onu şeyapmak istiyorum. Ege Cansen Bey'in toplumun bütün kesimleri bir şekilde vergi ödüyor tespitine; ki doğrudur ona dayanarak... Eleştirinin toplumun değişik kesimlerinin ödemesi gereken vergi miktarına kıyasla yeterince vergi ödememiş olmasıdır diyor; İsmail Işık, Baş Hesap Uzmanı. Ve soru şu:Verilen kaynakların doğru şekilde kullanılmadığı inancının yaygınlığı vergiden kaçınma için haklı bir sebep olarak görülebilir mi? Ve soruyu sayın Cansen'e yöneltiyor.

----Ege Cansen: Şimdi ben böyle bir şeyi haklı görmüyorum. Çünkü neticede o vergi yine ödeniyor. Ama o kişi ödemiyor başkası ödüyor. Yani bu lafları çok duyuyoruz biz. Ya bu devlete vergi verilmez. İşte onlar israf ediyorlar. Ankara'da büyük bina yapıyorlar, falan filan. Maalesef de yapıyorlar ama şimdi peki bunu vermeyince kimse bundan vazgeçiyor mu? Yo vazgeçmiyor, başkası ödüyor demektir. Yani orda vergi verene haksızlık yapılıyor. O genel bir şey. Ben bugüne kadar devletin bir parayı harcamak isteyip de harcamadığını hatırlamıyorum. Ya eviriyor çeviriyor o parayı harcıyor. Yani askeri harcamalardan tutun sivil harcamalara kadar ve o parayı da birisinden alıyor. Ama vergi yoluyla alıyor ama işte yok enflasyon yoluyla ilave vergi alıyor ama borç olarak alıyor ama bir şekilde alıyor o paraları. Birilerinin kalkıp da ya bu devlet paraları ziyan ediyor ben bu devlete vergi vermem aklı terbiyesizlikten başka bir şey değildir.

----Başkan:Güzel tepki. Evet sorular efendim, buyurun efendim.

Çizdiğiniz tablo çerçevesinde devlet borçlanmaya devam edecektir. Faizler inmediği müddetçe daha çok olarak. Devlet

yatırım yapamaz hale gelmiştir. Yatırımları özel sektörden bekliyoruz. Halbuki devletin borçlanması dolayısıyla crowding-out devam ediyor ve devam edecek. Yani tasarrufların devlete çekilmesi olayı, yani Türkçeleştirecek olursak. Özel sektör için yatırımlarını sürdürebilmek, mevcut yatırımlarının yenileyebilmek ve üzerine ilave yapabilmeleri için nasıl bir finansman öngörüyorsunuz gelecekte.

----Ege Cansen: Yani suali doğru anladıysam özel sektör yatırımlarının devam edebilmesi için nasıl bir finansman....

----X: Yani yatırım havuzu crowding-out dolayısıyla devlete gittiğine göre özel sektör nerden kendisine finansman bulacaktır?

----Ege Cansen: Şimdi özel sektör bu parayı buluyor bir defa. Yani o kalabalık crowding-out hadisesini açıkçası görmüyoruz. Yani sizde dolaşıyorsunuz ben de dolaşıyorum, Türkiye'yi şöyle bir dolaşın yapılan, özel sektör tarafından yapılan, ister özel yatırımlar yani villa yatırımından yazlık yatırımından kışlık yatırımına ister fabrikalar, oteller, tatil köyleri bunlar da parayla yapılıyor herhalde. Yani böyle bazı kavramları söylüyoruz, işte efendim bütün borçları devlet alınca özel sektöre para kalmıyormuş; valla kalmayan parayla bunlar yapılıyorsa, fena değil durum. Yani hala bir şeyler kalıyor demektir. Şimdi şöyle ufak bir isterseniz zihnimizde düzeltme yapalım: Aslında biz bir problemi erteleme yoluyla çözüyoruz. Bütün mesele bu ertelemenin bir yerde patlayıp patlamayacağı. Eğer patlamayacaksa; bu doğuran lira kulübü devam eder. Yani şimdi kamunun borcu birdi iki oldu, ikiydi üç oldu, üçtü dört oldu eğer bu böyle devam ediyorsa hani Amerika'nın dış ticaret açıkları gibisenede 550 milyar dış ticaret açığı veriyor Amerika ama herkes gidiyor yine Amerika'ya diyorki; ya ben sana satayım diyorşimdi Amerika'nın dış ticaret açığı var mı yok mu? Şimdi Türkiye için olsa korkunç bir şey. Ama Amerika'nın kimseye borcu

yok ki!Çünkü Amerika yabancı parayla hiç bir mal ithal etmiyor ki!Amerika'ya siz sıkıysa deyin ki; ben sana mal satacağım ama eroyla yuroyla neyse ödeme yap, yapmaz. Dolarla kotasyon yapar dolarla öder hesabını da kapar. Ben bu doları ne yapacağım? Ne yaparsan yap. Yani sen o doları aldın bir defa, ne yaparsan yap ona ben karışmam. Gel istersen benden devlet tahvili al istersen Amerika'da gayrimenkul al, Amerikan borsasına yatırım yap. Şimdi eğer bu borçlanma devam ediyorsa; yani faizi yeni borçla ödüyoruz işte bilmem neyi bilmem ne, o zaman o crowding-out effect denilen hadise oluşmuyor. Çünkü büyüterek onu çözüyoruz. Yani eğer vatandaş; devletten alacağını yine devletten alacakla değiştiriyorsa, buna razıysa mesele yok. Fakat bu yabancılar için de söz konusu. Yabancılar da vermeye devam ediyorsa yine mesele yok. Yani şu anlamda mesele yok: O sene için bir şey olmaz. Şimdi düşünülen ne? Yani en azından benim, benim ve benim gibi bir çok insanın düşündüğü: Ya bu ip bir yerde kopar mı? Ya birisi kopmayacak diyorsa ben de rahat uyuyayım. Yani bu böyle. Özel sektör açısından ben bir kaynak sıkıntısı olduğunu görmüyorum açıkçası, özel sektörün en büyük kaynağı da kendi yaptıkları karlardır. Yani karlıysa... Para bulmanın, yani para bulmak o kadar dert değil. Genellikle para bulamayanlar parayı iyi kullanamayanlar. Yoksa parayı iyi kullananlar için hiç bir zaman para bulmak sorun olmamıştır. Ben özel sektörün içinde yaşayan, bir zamanlar idarecilik yapan ama yapmayan kimse olarak ben, benim çalıştığım şirketlerde yani hiç biz para bulmakta zorlanmadık yani. Öyle bir bir şey olmadı. İçerden dışardan daima para bulunabildi.

-----Başkan: Teşekkürler sayın Cansen. Şimdi bu konuda Nejat Bey de söz almak istedi cevap vermek için, bana gelen bir de soru var. Yine İsmail Işık arkadaşımızın sorduğu. Demin tekerlek döner mi dediniz soru da sonu da şöyle: Yazmış uzun. Bunun sonucunda yakın bir gelecekte iç borçların

konsalidasyonu sürecini yaşayabilir miyiz diye de bir soru var. İkisini birleştirerek ...

----Nejat Elaldı: Tabi

----Başkan: Cevap verirseniz.

----Nejat Elaldı: Teşekkür ediyorum sayın üstadım. Şimdi genel geçer sözlerin yanlışlıklarını ciddi şekilde görebilmek lazım. Crowding-out Türkiye'de gerçekleşmiyor. Şundan gerçekleşmiyor: Böyle herkesten ayrı, prüten rantiyeci diye kimse yok. Yani firmaların mali tablolarına baktığınız zaman faaliyet karlarından daha anlamlı miktarlarda faaliyet dışı karları var. Bu film Ege Beyin söylediği gibi 2001'de şundan koptu: Likitlerini, sabit getirili kamu kağıtlarına bağlamışlardı ama bilançoların pasiflerindeki borçları değişken en azından değiştirilebilir banka kredilerinden oluşuyordu. Yani finans teorisindeki zaman birleştirilmesi yapılamamıştı firmaların nezninde. Film orda o yüzden koptu. Halbuki işte bu adam prüten sanayici, bu adam prüten tüccar, bu adam işte prüten rantiyeci bütün mal varlığını likete çevirmiş sadece o likiti kamu kağıtlarına bağlamış... Aslında yok böyle bir şey. Yani reel sektörün içinde firmalar aynı zamanda da rantiyeci. 2001'deki krizde kendilerini adapte edemediler ve hala da o adaptasyon sıkıntısı devam ediyor. Bu anlamda crowding-out geçekleşmiyor, çünkü, işte Tofaş Otomobil Fabrikaları Anonim Şirketi işte 4 trilyon faaliyet karı bakıyorsunuz 6 trilyon finansman karı işte bi...

-----X: ..... aynı zamanda sanayici olan rantiye grubunun tekrar geriye aldığını ...

-----Nejat Elaldı: Elbette bunlar içiçe geçen halkalar olduğu için zincir devam edebiliyor. Bu ..

-----Başkan: Konsalidasyon.

-----Nejat Elaldı: Konsadilasyonla ilgili problemse sanıyorum yaşanmayacak. Şundan yaşanmayacak: 2003'te Türkiye belki de yakın tarihindeki en ciddi finansal operasyonlarından birini yaptı diye düşünüyorum. Yani bu resmen deklare edilmiş bir operasyon değil ama yüksek faizli iç borçlarını düşük faizli dış borçlarla roll-over yaptı. Dolayısıyla borçlanma maliyetini düşürdü. Hala bu imkanı var mıdır? Siyaseten evet vardır. İşte IMF başkanı geçen haftaki bir açıklamasında "İşte bizimle birlikte devam edin, biz sizin 22 milyar dolarlık sadece IMF'ye olan borcunuzu yeniden yapılandıralım" dedi. Bu cümleyi siyaseten açtığınız zaman şudur: Batı dünyasıyla birlikte hareket etme eğiliminde olan Türkiye'ye biz siyasi nedenlerle yardım edeceğizdir. Benim yorumum budur. Dolayısıyla dışardan tetiklenen bir finansman sıkıntısı olmadığı sürece Türkiye'nin iç borçlarıyla ilgili de bir problemi olmaz diye düşünüyorum. Bunun neticesinde iç borç konsidilasyonunu beklemek çok doğru değil. Ama hala ekonomide reaksiyon hızımız olması gerekenden çok zayıf. 2004 yılının ilk dört ayında dış ticaret açığının tehlikeli sinyaller vermiş olmasına rağmen biz gerekli önlemleri beşinci aya belki de altıncı aya da bıraktık. Bugün kur yine bir dört yüz seksenin altına indi sabah, bence çok sağlıklı bir gelişme değil bu. Reaksiyon hızımızı belki biraz daha yükseltmemiz gerekir. Teşekkür ederim.

-----Başkan: Teşekkürler. Buyrun.

----- Üstün Dikeç. Bir müsaade ederseniz bir serzenişte bulanacağım, tatlı bir serzenişte. Daha sonra da bir yorum ve yoruma bağlı da Ege Bey'e özellikle bir sorum olacak

İzninizle efendim. Mesleğim gereği, hocayım, mesleğim gereği bir soru sorulduğu zaman sorunun direkt cevabını almaktan çok hoşlanıyorum. Ve bu davetiyeyi aldığım zaman sayın Kurul'dan enflasyonsuz yaşamaya hazır mıyız böyle bir ortama hazır mıyız ve bunun cevabını ben burada dinlemek isterdim. Biraz açık yürekli bir hocayım galiba bunun cevabını

hiç bir konuşmacıdan maalesef alamadım. Bazen cevaplar galiba direkt veriliyor. Ben direkt verildiği zaman ben anlıyorum. Biraz anlama özürlü olabilirim ama dolaylı olarak da biraz sayın Elaldı'dan biraz cevap aldım. Şimdi bu serzenişimi mümkünse belirtmek istiyorum. Bir çok panellerde bugün bu türlü konuşmalarda daha önceden küçük bir eliminasyon grubundan geçirilerek gelir. Keşke bu türlü enflasyon yaşamına hazır mıyız gerek sayın Hasan Bey'in kamu yönetimi bakımından bütçe grubunda olarak devlet olarak hazır mıydı değil miydi bunları açık olarak ortaya koymasını ve diğer değerli arkadaşlarımızın Ege Bey'in de özel sektörle de çok ilişkili olduğunu biliyorum kendisinin de makalelerini devamlı olarak takip ediyorum açıklamasını isterdim. Efendim bir de yorum yapmak istiyorum. Bütün konuşmacılar özellikle devlet ve siyasetçiler son zamanlarda bazı ekonomik göstergeler ele alıyorlar ve bunu o kadar çok kullanıyorlar ki kendileri bile bazen ipin ucunu kaçırıp anlamını da taşırıyorlar. Bunlar faiz dışı fazla kavramı. Ben yıllardır bütçe üzerinde çalışan bir kaç da kitap bir şeyler yazan bir hocayım. Böyle bir kavramın gerçekliğine inanmıyorum. Çünkü faiz dışı fazlanın tanımını ve hesaplanmasıyla ilgili Hazine Müsteşarlığı'nın çok güzel bir 2003 yılında bastırılmış bir kitabı var. Orada bir tablo halinde de veriyor. Birincisi isterse diyor programdan arındırılmış şekilde olsun isterse düz olarak hesaplansın... Nedir bu? Kamu giderlerinden o yıl yapacağınız borç faiz ödemelerini düşün, geri kalan miktarla yani normal kamu harcamalarıyla olağan gelirler arasındaki farka bakın. Eğer olağan gelirlerdeki arasındaki farkı bakarak ortaya koyacağınız rakama göre de çeşitli yorumlar yapılabilir. Çünkü bunun bir basit daha farkı var efendim bütçe açığını ilan edilen bütçe açığını alırsınız borç o sene ödeyeceğiniz taahhüt ettiğiniz faizlerle aradaki farkı alırsınız aynı rakamı bulundurursunuz. Eğer arındırılmış değil ise programa göre arındırılmış değil ise... Şimdi bizim bütün derdimiz bütçede bir kamu harcamaları var bir de olağan kamu gelirleri var. Eğer olağan kamu gelirleri normal kamu harcamalarını karşılamıyorsa bütçe açığı var ve 1985 yıllarından beri 4.

maddede yazıldığı üzere net borçlanma hasılatıyla karşılarız diyoruz. Tanımını da yapmışız her bütçe kanunlarının 30. maddelerinden itibaren de yetki çerçevesinde nasıl ölçüleceğini de görüyoruz. Şimdi efendim ana para girdi ve çıktılarını bütçe dışı bırakarak ondan sonra sadece faiz ödemelerini bütçeye koyarak bir nevi bu yasak savsaklama veya örtüleme şeklinde kavram karşımıza çıkıyor. Faiz dışı fazla kavramını ister gayrisafi milli hasılanın belli bir yüzdesi alın veya almayın hiç bir sonuçta etki yaratmayacağı muhakkaktır. Çünkü her devletin olağan üstü gelir kaynağı dediğimiz borçlara başvurması zorunlu. Peki bu borcun üzerinde tartışmamız lazım, bana göre bu yüzden, açıkladığım nedenlerden dolayı faiz dışı kavramı son yıllarda ortaya çıkarılmış yasak savma kabilinden bir kavram olarak görüyorum. Sayın Ege Cansen'in ve Sayın Gül'ün bu konudaki yorumlarını dinlemek isterim. Teşekkür ederim.

-----Başkan: Teşekkürler sayın Dikeç. Biz gerek yöneticiler olarak genel, gerekse panelistler olarak eleştiriye açığız. Ama aynı zamanda anlayışlı ve töleranslı olmamız da lazım diye düşünüyorum. Evet sayın Cansen soruya cevabınız...

-----Ege Cansen: Şimdi efendim faiz dışı fazla evet son zamanlarda çok kullanılan bir tabir. Benim kendi anlayışımı size söyleyeyim. Konu nerden çıktı? Bir hedef seçiliyor, deniyor ki kamu borçlarının milli gelire oranı artmasın. Çünkü artarak devam edince gitgide borçlanma zorlanıyor, zorlandıkça reel faizler artıyor. Birinci hedef artmasın. Diyelim ki kamu borçları 80 milli gelir 100 80/100 %80 bir defa bunu sabitleyin. Bu sabitlensin daha doğrusu bunu kim istiyor diyelim ki IMF istiyor. Önce bir defa bu tedbiri almamız lazım diyor bu 81 olmasın. Önce bir defa bunu 80e sabitleyelim. Sonra işte 79, 78 düşürmeye devam edelim. Önce birinci kısmını çözelim. Şimdi bunun sabit kalması için ne lazım? Ödenecek faiz kadar milli gelir artıyorsa yani 100 105 olurken %5 de faiz ödüyorsak 80 de işte 84 olur 85/105'le 80/100 aynı yüzdedir %80'de kalmış

olur. Peki %4ten daha fazla yüzde yani o 4 puandan yahut %5 diyelim 80'in de 4ü ediyor. Bir reel faiz varsa mesela %11 reel faiz varsa yani Türkiye %10dan daha aza borçlanamıyor. Şimdi ne olacak? 80, 88 olacak %10 faizle 80, 88 olacak aşağısı ne olacak 105 olacak %5 milli gelir arttığını düşünelim. Arada ne fark var? 3 fark var. 3ü de ne yapmamız lazım? Faiz dışı fazla yapmamız lazım ki asgari biz o zaman 88 olmayacak o 85 olacak 84 olacak aşağısı da 105 olacak oranı tutturalım. Demek ki faiz dışı fazlanın bütün maksadı kamu borcunun üzerine faiz ilave edildikten sonra eksi bütçeden karşılanan faiz bölü yeni milli gelir oranının bir öncesiyle aynı olması. Şimdi sıkıntı nerde tabi burada? Eğer reel faiz yüksekse yani 10'sa, 12'yse, 13'se, 14'se faiz dışı fazla artı tabi kamu borçlarının milli gelire oranı yüksekse yani bu 80'ken de zor, 100 olduğu zaman daha zor, 120 olursa daha da zor. Şimdi yüksekse çok büyük bir faiz dışı fazla vermek lazım. İşte buna primary surplus diyorlar. Şimdi bu, bunu da bu ne demek bu kadar yüksek bunu vermek diğer şeyleri kısacağız. Ne kısılıyor? Hükümetin, devletin cari harcamaları kısılıyor devletin yatırım harcamaları kısılıyor. Tabi genellikle cari harcamaların esnekliği zayıf olduğu için yatırım harcamaları kısılıyor. E bu da bu sefer ülkenin geleceği için yapması gereken bir takım yatırımları yapamaz hale getiriyor. Yani faiz dışı fazla hadisesi... Burada çıkış yolu tabiki ne yapıp yapıp bunlardan bir tanesi yüksek reel faizlerle yurtiçi borçlanmak yerine bize destek çıkan biraz önce söylediğim gibi IMF, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği bize dış finansmanı ne bileyim %3.5'la, 4'le, 5'le dolar cinsinden, ki doların da enflasyonu olduğunu kabul edelim yani reel 2.5 da doların enflasyonu var. Biz şimdi %5, %6'yla dolarla borçlansak 2.5 doları düşün %4 reel faiz ödüyoruz demektir. Biz daha çoğunu yabancı parayla borçlanabilirsek ve de finansal yani bir geri ödeme de, roll-overda bize problem çıkarmayacaklarını bi nevi söz verirlerse bu işi sürdürmemiz o zaman imkan dahiline giriyor. Yani bütün şey burada. O zaman zaten yerli tasarruf sahiplerini de ikna etmek daha kolay. Burada başka bir teorik konuya gi-

receğiz, tabi girmeyeceğim sadece kapısını açıp kapatacağım: Acaba Türkiye bundan sonra hiç Türk Lirası borçlanmasın mı? Çünkü mesela şunu gördük en son krizden sonra bugün halkın 48 milyar dolar mevduatı Türk bankalarında %3.5-4 faizle duruyor. Şimdi ilginç bir şey halk dolara güveniyor, Türk Lirası'na güvenmiyor ama Türk Devletine güveniyor. Yani Türk Devleti'ne güvenmese Türk bankasında döviz tevdiatı tutar mı? Hayır döviz tevdiatını yurt dışında tutsa bunun bir anlamı var diyelim yani. Ha yok diyor ben devletime güveniyorum milletime güveniyorum diyor Türkiye'de tutuyor. %3.5-4'e razı ama mesela %35-40'dan düşük Türk Lirası faize razı değil. Yani biz sanki burada teorik olarak Türk Lirası'na hayatiyet kazandırmak gibi belki de zor bir sorunla boğuşuyoruz. Ama bu apayrı bir konu ben sadece kapıyı şöyle araladım kapattım.

-----Başkan: Ekleyeceğiniz var mı Sayın Gül?

----- Gül: Şimdi tabi hocamız çok da haksız değil belki ama... Şimdi tabi ben konumuz... Enflasyonsuz hayata alışık mıyız derken ben bunu bütçe genel müdürü olarak kamu açısından kendimize sorduğumuz zaman anlamlı sorunun şu olabileceğine vardığımız için biraz değiştirdim. Yani hocamın da belirttiği üzere aslında enflasyonsuz yaşamın bize getireceği bi sıkıntı yok. Ya bana göre dediğim ki onun için asıl anlamlı soru o aşamaya geldikten sonra artık bunu nasıl devam ettirebileceğimizin üzerinde durmanın daha anlamlı olduğunu düşündüğüm için o konu üzerinde biraz daha fazla durdum. Şimdi faiz dışı fazlayla ilgili olarak da çok benim ekleyeceğim bir şey yok çünkü hocam son derece net olarak açıkladı konuyu. Ben yani bu konunun niye bu kadar önemsendiği ile ilgili olarak örnek olması açısından belirtmek istiyorum. Ya bu gösterge herhalde çok önemli bir gösterge olması lazım ki tüm yabancı yatırımcıların şu anda üzerinde durduğu birinci gösterge yani Türkiye'nin ekonomisinin ve borcun sürdürebilirliğinin, borcun geri ödenebilirliğinin göstergesi olarak üzerinde durdukları temel

nokta faiz dışı fazla hedefinin ne derece gerçekleşme yolunda gittiği şeklinde. Çünkü biz gelenlerle, görüştüğümüz kişilerle de hep aynı şeyi alıyoruz, intibayı. Her ay faiz dışı fazlayla ilgili açıklamalarımız inanın son derece merakla beklenen bir rakam haline geldi. Ha biz bundan mutlu muyuz, değiliz ama yani yabancıların da bizi artık değerlendirmeleri için temel göstergelerden birisi bu. Bunun da kaçınılmaz olarak nerden kaynaklanıyor? Artık bizim finansal piyasalar dışarıya açılmış durumda, haliyle yabancılar özellikle borcun sürdürebilirliği açısından yani Türkiye'ye borç verme açısından temel bir gösterge olarak almışlar ve kullanıyorlar. Demek ki ya sırf oradan bile giderek herhalde çok anlamlı bir gösterge ki bu da, üzerinde önemle duruluyor. Teşekkür ediyorum.

----Başkan: Faiz dışı fazla konusu önemli. Nejat Bey sizin, lütfen var mı bir şey?

----N. Elaldı: Ben kısaca bir şey söyleyebilirim. Şimdi enflasyonsuz yaşamla enflasyonun düşürülmesine sayın Dikeç enflasyonsuz yaşamla enflasyonun düşürülmesi çok farklı iki şey. Sayın bakanın belirttiği gibi 24 Ocak sonrasında aylık binde 8 enflasyonu gördüğümüz zaman biz enflasyonu düşürdük aslında ama akabinde sağlanan fiyat istikrarını sürdüremediğimiz için enflasyonsuz bir yaşamdan bahsedemeyiz. Enflasyonsuz yaşam konuşmamın başında belirtmiştim bir kez daha belirtiyorum: Süregelen yüksek enflasyon oranlarının düşürülmesi virgül sağlanan fiyat istikrarının bir kaç yıl sürdürülmesi; budur enflasyonsuz yaşam. Yine konuşmamın başında söylemiştim; bunu dönemsel önlemlerle sağlayamazsınız, yapısal değişikliklerle sağlamalısınız. Konuşmamın en sonunda da toplumsal sözleşmenin yeniden yazılması gerektiğini belirttim. Yani ben açıkça söylediğimi düşünüyorum ama daha açık belirteyim. Evet enflasyonun düşürülmesi için bir irade beyanımız var. Bu beyanın gerektirdiği maliyetleri de üstleniyoruz toplum olarak, enflasyonu düşünüyoruz. Fakat enflasyonsuz yaşama toplumsal

olarak, kurumsal olarak, kamusal olarak henüz hazır değiliz çünkü bu apayrı bir süreç bunun özel koşulları var. Bu koşulları yaratmamız gerekir. Şimdi tartışmaya açılan, kuruluş yıl dönümümüz nedeniyle tartışmaya açılan konu da bizatihi bu. Biz bu kurumsal değişiklikleri gerçekleştirmek zorundayız. Bunun düşünsel altyapısını hazırlamak, üstünde konuşmak ve tartışmak durumundayız. Teşekkür ederim.

-----Başkan: Teşekkürler sayın Elaldı. Var mı? Soruları alayım son sorulara yaklaşıyoruz.

-----Cumhur Bilen. Ben Ege Cansen'e öncelikle şeyi sormak itiyorum. Fiyat istikrarı finansal istikrar çelişkisi veya fiyat istikrarı dış denge çelişkisinin önüne geçmek için....

-----Ege Cansen: Biraz daha mikrofonu ben biraz ihtiyarladım...

-----Cumhur Bilen : Fiyat istikrarı -finansal istikrar, fiyat istikrarı- dış denge çelişkilerinin önüne geçebilmek için euroya geçilmesine 2005 sonrası süreçte nasıl bakılıyor. Bir de yazılarında sıkça vurguladığı husus var: Yüksek faiz düşük kur çelişkisi, ülkede şu an enflasyonda sağlanan nispi başarıyı bir nebze de olsa ona bağlıyor, benim yazılarından anladığım kadarıyla. Ama 2001 sonrası süreçte baktığımızda 2003 verilerine kadar faizle kurun portföy modellerinde öngörülenin aksine birlikte hareket ettikleri görülüyor. Bunun nedeni de yüksek kamu borç stoku. Bunun sürdürülebileceğine ilişkin bekleyişler olumluya döndüğünde iki değişken alternatif yatırım araçları olmasına rağmen birlikte hareket ediyor. Dolayısıyla ben bu tezini biraz daha açmasını istiyorum. Üstadıma da bir sorum var. Bu mali talep...

-----Başkan: Hangi üstada soruyorsunuz?

-----Cumhur Bilen : Pardon Nejat Üstadıma da bir sorum var. Toplam talep politikalarının... ı... Enflasyonu toplam talep politikalarıyla, sıkı maliye, sıkı para politikalarıyla %10 düzeylerine getirdik. Ancak bu düzeyden sonra daha büyük bir atılım yapıp Maastricht Kriterleri düzeyine inebilmemiz için ee vergisel yönünün ağır bastığı arz yönlü politikalarının gündeme gelmesi gerekmiyor mu? Yani vergi harcamaları diye tanımladığımız; teşvik, istisna ve muafiyetlerin yeniden sektörel tıkanıklıkları giderici yönde tanımlanması etkili olmaz mı? Teşekkür ederim.

-----Başkan: Sayın Cansen.

-----Ege Cansen: Evet şimdi efendim bendeniz üç senedir televizyona çıkıyorum daha doğrusu bizim bu Asaf'la Deniz'le beraber, onlar bu programı popüler yapmışlardı. Mahfi Eğilmez dayanamadı kaçtı. Ben şimdilik dayanıyorum. Böyle olunca tabi eksik olmasın seyirciler genellikle bana doğru soruyorlar. Yani sen bize tele...

Problemleri çözebilsek, önce bir defa teşhis edebilsek aslında çok da teşhis edilmez problemler değil. Artı geçebilsek ben bunun hayırlı olduğuna inanıyorum. Yani Türkiye'de bir devrim yapacak olsam euroya geçerim. Türk Lirası'na tekrar itibar kazandırmak daha dik bir yokuş. Tabi euroya geçmesi Türkiye'nin o kadar basit bir şey değil. Ama imkansız da değil. Eee.. geçebilir şu an onu gözümüz yemiyor ama yani dediğim gibi ben bir devrim yapacak olsam ona geçmeye gözüm yer benim. Anlatabilirim gibi de geliyor, şeye yani ekonomi aktörlerine ve halka ama şimdilik böyle bir plan yok yani Türk Lirası'na itibar kazandırdıktan sonra Avrupa Birliği'ne girerek euroya geçmeyi planlıyoruz. Gerçi Avrupa Birliği'ne girmekte euroya geçmekle otomatik değil biliyorsunuz. İngiltere mesela ne diyorlardı "Europe yes euro no" yani Avrupa evet ama euro no. A... bizim için öyle değil çünkü Türk Lirası hala itibarı ciddi şekilde zedelenmiş kendi halkının dahi güvenmediği bir para

ama öyle geçmenin de yani o currency board denilen para kuruluna geçmenin de çok zor tarafları da var. Ama değer miydi? Değerdi, ama bu ayrı bir konu.

Şimdi bu düşük kur yüksek faiz tam benim damarıma bastınız. Ee.. yani bu bir ben bunun senelerdir kavgasını veriyorum son zamanlarda yine işte bir miktar bu kavga var. Özellikle tabi aynı gazetede yazdığımız Ercan Kumcu'da alınıyor. Yani kendisi eski Merkez Bankası'nın Başkan Yardımcısı olduğu için yani bunları bana mı yazıyorsun diyor bazen de cevap veriyor.

Ben de ona cevap veriyorum.

Şimdi bu tezlerden bir tanesi de efendim bunlar beraber hareket etmiyorlar mı, böyle bir opsiyon mu var, yani sizin de üzerinde durduğunuz yani faizle döviz beraber gitmiyor mu?

Bir defa cevabımı vereyim. Bir çok şey ekonomide beraber gidiyor gibi gözükebilir zaman zaman ama temelinde bunların bir takım zıtlıklar var özellikle alet olarak kullanıldıklarında.

Bakın ben size bir şey hatırlatıyim bu çare mi değil mi diye. Şimdi bu çıpalı programda biliyorsunuz sürdüremez hale geldik. Ne zaman anlaşıldı bu çıpalı programın sürdürülemez olduğu? Aşağı yukarı 2000'in Eylül'ünde bu anlaşılmıştı. Yani 2001 krizi 2000'in Eylül'ünde başlamıştır. Yabancılar çıkmaya başladılar, açık pozisyon, zaten Türk Ekonomisi perişan vaziyette %25 döviz faiziyle interbank yani devlete geçmiş bir özel banka o zamanlarda en yüksek o veriyor mevduat topluyor devlet bankaları en ciddi bankalar bile dövize %12-13-14-15 faiz veriyorlar böyle bir roll-over ki yani bunun gitmesi kabil değil. Çünkü böyle bir getiri yok ortalıkta derken bu bir yerden patladı, işte Demirbank hadisesinden patladı, hemen ne dendi: "Efendim işte banka başının çaresine baksın". Likiditeyi döndürmek için işte biraz önce GÜL Bey'de söylediler %7000'e varan nominal faizlerle ki günde %15 . Şimdi ne ne savunuluyor

bununla ne yapılmaya çalışılınıyor? Sabit kuru savunmaya çalışıyoruz. Bir insanın neyi savunduğu test noktasında anlaşılır. Yağmur altında yağmur yağmadığı sürece kumaş çekiyor mu çekmiyor mu belli olmaz. Ben sizin kuru savunmaktan mı yoksa dövizi savunmak yani dövizi savunmak mı faizi .. tercih noktanızı nerde anlarım test noktası geldiği an anlarım.

Türkiye 2000'in Eylül'ünden 2001'in Şubat'ına kadar deliler gibi kuru savundu. Deliler gibi...

O kadar yüksek overnight'larla bunu savunmaya kalktı. Yahu bu faiz bir gelirse bunu kimden alıp kime veriyorsun ya! Ya ben size şunu söyleyeyim ama az söyleyeceğim çünkü bu konuda hemen parlayabilirim ve delirebilirim. Bu toplumun iktisatçıları faizi hiç anlamamıştır. Onu sayı zannediyorlar. Hiç anlamamışlardır. Efendim işte bilmem Ziraat Bankası'na overnight yaptırılıyor, Ziraat Bankası, Halk Bankası bir sürü elinde para olan özel banka Halk Bankası'na %500'le yılda 600'le overnight para veriyor. Ellerini ovuşturuyor nasıl olsa Halk Bankası'na verdim bilmem ne ya afedersiniz ya kim kimi ne yapıyor anlamadım ben. %600 overnight'la ama Merkez Bankası işte efendim açmıyormuş muslukları falan filan, ondan sonra öyle bir açıldı ki o musluklar, bir patladı ki hadiseler, ne oldu ben o zaman sorayım o kadar maliyetle kuru savunabildik mi ? 21 Şubat'tan sonra patlamadı mı? Peki bu dayağı niye yedik o arada Tükiye'de bunu döndürmek için çıkan faizin sonunda kamu borcu haline inkilab ettiğini görmüyor muyuz? Ne oldu o paralar. Alan aldı. Şimdi Tevfik Altınok işte bu Kamu Bankaları Ortak Yönetim Kurulu Başkanı olmuş. Kastellinin de İktisat Bankası'nda üç trilyon parası varmış. İşte %1000, 2000, 3000 faizle çalışmış overnigt. Tevfik de bir hesap yapmış. %363 makul faizdir diye bir şey demiş. Tasavvur edin yani. %363'le hesap edip Cevher Özden'in istediğinden daha az faizle ödeme yapmışlar bunlar. Cevher Özden de parlamış. Nerde hukuk bu memlekette falan diye. Ben de bir yazı yazdım. Dedim ki Cevher Özden'e: Sen otur oturduğun yerde aldığın para-

ya da şükret. Mevcut mevduat sigorta fonuna göre senin alacağın para 50 milyar liradır. Yatırdığın bankada batmıştır. Şükret ki devlet onu kurtardı. Kurtarmasaydı bu sadece buradaki tasarruf mevduatı sigorta kapsamındaydı. Alacağın parada 50 milyar liraydı. Sen ne küfrediyosun. Şimdi Kastelli de telefon açmış bana bağırıyor. Beyefendi beyefendi, siz hukuksuzluğu nasıl savunursunuz? Aramızda akit var bilmem ne. Şimdi tasavvur edebiliyor musunuz diyor ki belli günler %3000 di diyor.. Bana %300 den çalışmışlar. Şimdi bütün bu paraları alanlar aldı. Birisi aldıysa birisi verdi. Neydi bunun gerekçesi, kuru savunmak. Şimdi geçen sene Merkez Bankası yani 2003'te overnight'a %14 reel faiz ödedi. Yeryüzünde overnighta %14 reel faiz ödeyen bir Merkez Bankası var mı acaba? Niçin yapıyor onu kuru savunmak için. Sonra da diyor ki, 15 milyar dolar ben döviz aldım piyasadan. Niye dolara overnight vermiyor ki? Dolara overnight versin %3,4. Türk lirasına da %4 versin. Bakalım vatandaş dolardan Türk Lirasına geçiyor mu? Şimdi bunlar saplantı. Ama yani siz beni çok hassas bir yerimden şey yaptınız. Çünkü bu günlerde devamlı bu konuda oklar alıyorum. Ben de böyle biraz köpürüyorum. Özür dilerim. Bu dövizi savunmanın döviz fiyatını savunmanın hiçbir faziletine inanmıyorum. Zaten de savunulamıyor sonunda ve bu patlıyor. Ödediğimiz faizlerle kalıyoruz. Benim indimde yüksek reel faiz kadar bir ekonomiye zarar verecek başka hiçbir şey yoktur. Yüksek döviz kurundan bir ekonomiye bir şey olmaz ama yüksek reel faizden olur. Pardon. Fazla şey yaptık.

Aydın GÜNTER - Rica ederim. Size de yönelik bir kısmı vardı. Kısa olursa lütfen.

Nejat ELALDI- Evet . Tabi sayın üstat. Evet konuşmamda da değindim. Vergi hasılatının hem tabanının hem komposizyonunun ciddi olarak düzeltilmeye ihtiyaç duyan yönleri var. Burada elbette sektörel tercihler de yapılabilir. Yalnız şunu belirteyim %12 hedefleniyor. %10'a işte 12 aylık bir dö-

nemde gördük Mart 2004 itibariyle yapısal değişiklikler gerçekleştirilemeden bu düzeyin altına da inemeyiz. Maastricht Kriterine de yaklaşamayız. Mutlaka ve mutlaka yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi gerekir.

Aydın GÜNTER- Evet belli saate yaklaşıyoruz. Yazılı sorular da var. Ben onların içinden bir tanesini Ege Bey'e sonra yönelteceğim. Demin yanılmıyorsam İsa COŞKUN Bey'i gördüm. Evet buyrun son iki soru olsun bu soruyu alacağım sonra bu yazılı soruyu yönelticem. Son bir soru sonra alıyorum lütfen.

- Benim sorum sayın Ege CANSEN'e. Yanlış anlamadıysam, batık bankalar ve şirketler sorunu enflasyon ortamında yaşadık ve sayısı 3000'e bulan batık şirketler var dedi. Tabi bu enflasyonun bir sonucudur şeklinde algılamadım ben. Eğer enflasyonsuz ortamda bunları yaşamayacağız anlamını mı çıkarmak gerekir. Eğer böyle bir anlam çıkaracaksak bugün Japonya'nın en büyük sıkıntısı ki 0 enflasyon 0 faiz oranlı bir ekonomi, en büyük sıkıntısı finansal kesimde ve batık banka ve şirketler sorunu var. Diğer ikincisi ise bir daha çok sorudan ziyade bir yorum. %6.5 faiz dışı fazla ile ilgili olarak bu tabi panelistler açıkladı. Bu bir matematiksel gösterge tabiki. Uluslararası yatırımcılar, uluslararası kuruluşlar, IMF, OECD ve Avrupa Birliği tarafından ele alınan ve programın yolunda gittiğine ilişkin bir matematiksel gösterge ve bu bir performans kriteri IMF tanımıyla, ama Nejat ELALDI'nın söylediği gibi bu da artık bir gösterge olmaktan öte bunu devam ettirebilmek için yapısal önlemler mesela geçmişteki yapısal sıkıntılardan birisi bankacılık kesimiydi ve bundan sonra da sosyal güvenlik çığ gibi karşımızda duruyor. Bugün gelişmiş ülkeler bile, Fransa'da geçen yılki grevlerin en temel sebebi sosyal güvenlikle ilgiliydi. On yıl sonraki açıklar için alınan tedbir hükümetin aldığı tedbirlere karşıydı. Dolayısıyla biz sadece faiz dışı fazla %6.5 üzerinde durursak borç dinamiklerinde bir azalma sağlayamayacağız

dolayısıyla yapısal önlemler üzerinde süratle durmak gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Ege CANSEN - Evet. Gördüğünüz gibi bugün bendeniz suallere cevap vermek durumundayım. Şimdi madde 1: Türkiye yüksek enflasyonlu ortamda battı diyorum ben, zaten özellikle bankalar battı. Dolayısıyla, enflasyon düşünce bankaların karı azalacak iddiasının tamamen yanlış olduğunu söylemeye çalıştım. Şimdi siz de haklı olarak diyorsunuz ki doğru anladıysam ya Japonya'da da faizler çok düşük orda da bankalarda dünya kadar batık kredi var orda da batmadı mı. Şimdi bu da doğru bir gerçek. Yani bu da bir gerçek. Bir defa şöyle bir şey söyleyeyim. Bütün dünyada yani bunun bir benzeri Çin'de de var onu da söyleyim. Bugün Çin'in devlet bankaları esas itibariyle onlarında aktiflerinin %60'ı düşük veya 0 yani low or non-performing loans yani ya 0 ya düşük. Şimdi bütün dünyada bankalar morg gibidir, mezarlık gibidir. Ve bankalar yaşadıkça bunlarda kötü alacaklar birikir. Çünkü kötü alacaklar ödenmeyen alacaklardır. Ödenenler tasfiye olur gider zaten ödenmeyenler bankalarda birikir. Dolayısıyla bankaların zamanı geçtikçe bankalar ilerledikçe bir de bakarlar ki bilançolarında ciddi miktarlarda kötü alacaklar oluşmuş. Zaten dediğim gibi iyiler gidiyor. Yani veya dönüyor. Ama kötüler birikiyor içerde. Şimdi dünyada bankacılık konusunda yani bankacılık krizi geçirmemiş ülke yok gibidir. Fransa'da da işte o **kredi agripol** yok bilmem ne falan filan, İtalya'da, Amerika'da ne baba bankalar böyle gitti geldiler. Banka böyle bi hadise. Bir defa bankacılıkta yapısal olarak teorik olarak bir kötü alacak birikmesi denilen bir hadise var. Ama tabi bunların hepsinin bir dozu ve sürdürülebilirliği var. Yani Japonya'da böyle olmakla birlikte Japonya'da kötü alacakların yani bu non-performing alacakların sürdürülmesinde düşük faiz dolayısıyla çok büyük de bir maliyet de yok. Hatta bazen eksiye falan düşüyor eğer reeline baktığımız zaman. Düşünülüyor ki ayrıca bu sistemin bir amortisör grubu gibidir, bu bir süre böyle gider sonra ekonomi canlanmaya başlayınca bu perform etmeyen yani randıman vermeyen alacaklar da bir müddet sonra randıman vermeye başlayabilir. Nitekim

Şimdi Japonya'da bir canlanma var . O düşük yani verimli kredilerin bir kısmı canlanmaya başladı. Niye çünkü borçlusu olan şirketler toparlanmaya başlayınca; yani bankaların böyle bir fonksiyonu vardır. Kriz devrelerinde veya resesyon veya depresyon devrelerinde yüzdürebilirlerse ekonomi tekrar toparlayabilir, yeter ki o şirketler iyicene yani ipten kazıktan kurtulmuş olmasınlar. Bu da bankacılığın bir fonksiyonudur ve büyük sayılar kanununa göre bu hadise de devam edebilir. Ama bazı ülkelerde mesela diyelim ki Meksika'da tamamen bitti biliyorsunuz bankacılık, sonra tekrar kurdular. Özelleştirdiler, %100 ünü devletleştirdiler şimdi tekrar özelleştiriyorlar. Bankacılık hakikaten apayrı bir sektör, kendine göre bir makro sorumluluğu olan da bir sektör. Zaten acaba bankayı tamamen bir özel şirket gibi kabul etmekte mümkün mü, o da ayrı bir teorik soru. Mesela Amerika'da bankalar kurulurken bunların esas mukaveleleri bizde hani Ticaret Bakanlığı tasdik ediyorya, meclislerden onaylanmış. Yani bankacılık bu quasi-public kabul edilmiş. Yani banka öyle bir şey ki adeta devlet adına hareket ediyor gibi onların esas kuruluş charterları eyalet meclislerinde tasdik edilirmiş. Öyle bilmem ne veriliyor. Şimdi buradaki illet, Türkiye'deki illet yine yüksek reel faizden doğmuştur. Çünkü o randımanı tutturan şirket sayısı az. Onlar kurtuluyorlar diğerleri batıyorlar. Ben sualin galiba bir son bölümü vardı ama onu da hatırlayamadım. Artık bu da herhalde biraz işe yarayacak bir şeyler söyledim.

Aydın GÜNTER - Şimdi yazılı sorular içinde bir soru var yine size yöneltilmiş tam size niye bilmiyorum ama şunu diyor. "Enflasyondan haksız kazanç sağlayanların bu kazançları yanlarına kar mı kalacak. Bu haksız edinimlerin telafisi gerekmez mi? Enflasyon zenginliğinin vergi ile telafisi konusunda ne düşünüyorsunuz yani varlık vergisi gibi bir şey mi yoksa bir rant vergisi mi?" size sormuşlar. Yapılabilir mi?

Ege CANSEN - Yapılabilir mi? Tabi yani bunlar çok sert sualler. Belki her şeyi çok çıplak söyleyemem de, yine de bir şeyler söyleyeyim. Şimdi, birincisi devlet bir işi çözecekse yine

de vergi ile çözmesi en doğru olanıdır. Yani devletin su koyvermesi ayıp bir şeydir. Ona göre vergi almak yani devlet olmanın mantığı içinde vardır, yani devlet vergi alabilir. Bu devlet gelir vergisi de olabilir, servet vergisi de olabilir ama mesela ödemiyorum demesi çok daha kötüdür. Eğer yani çözüm bir vergilendirmeden geçiyorsa ona daha anlayışla yaklaşmak kabil. Ama ödemiyorum devlete yakışmaz, vergi alabilir. Sırf menkul servetten mi alır, gayrı menkul serveti de belli bir şekilde buna katar mı? Sadece unutmayalım ki bu şekilde sonradan çıkarılacak vergiler zırt pırt kullanılacak vergiler değildir. Bundan önce çok ciddi çalışma yapıp yemin memin etmek lazım artık ne yapılacaksa onu bilmiyorum. Yani bakın bir 46'daki bilmem ne çıkan varlık vergisi hala kanamaları devam ediyor. Yani olmaz diye bir şey yok, bu karşı karşıya bulunduğumuz tehlikeyi idrak etmemizle orantılıdır. Tehlikeyi ne kadar ciddi idrak edersek tabi yanlış da algılamış olabiliriz, alacağımız tedbir de o kadar ciddi olabilir. Şimdi bir doktor hastasının bacağını keser mi? Böyle soyut bir sual. Kesmez efendim. Peki kangren olmuşsa vücudu kurtarmak için keser mi keser. Şimdi peki kangren olup olmadığını biliyor muyuz, valla bilmiyorum. Ama soyut suale soyut cevap veriyorum eğer soru şöyle ise efendim bunların yanına kar mı kalacak yoksa bunlara bir vergi salalım mı? Bacak kesmek gibi bir şey. Şimdi eğer bacak kesmeden kurtarabileceksek durumu, kesmeyelim bu bacağı. Yani böyle bir kar kalmışsa da kar kalmıştır. Uzun vadede zaten her yatırım aracının kötü gittiği bir devre vardır. Yani finansal servetler de aşınabilir, aşınmaz diye bir şey yok. Öyle tam da kar kalmıyor. Çok finansal servetler eksi getirilerle gitmiştir. Yani bir de bakarsınız gayrimenkul fırlar, bilmem ne olur ücretler izafi olarak artabilir. Yani daha henüz poker bitmedi. Yani pabucu giyip çıkmadık. Terlikle oturuyoruz Oyunun sonu nasıl biter bilmiyorum. Ama karşılaşılan muhtemel tehlikenin ne olduğu konusunda tabi ben başka türlü görebilirim başkası başka türlü görebilir. O zaman alınabilecek tedbirlerin de dozu farklı olabilir. Bazen bacak bilekten, dirsekten şey neydi dizden, kalçadan bir yerden kesilebilir. Ama bu hiç birşey demek değil tabi.

Aydın GÜNTER - Teşekkürler. Vaktimiz oldukça ilerledi. Başka soru da görmüyorum. O bakımdan izin verirseniz panelimizi burada bitirmek istiyorum. Huzurlarınızda Sayın Ege CANSEN'e, Sayın Hasan GÜL'e Sayın Nejat ELALDI'ya ve burada bulunmayan Sayın Zafer ÇAĞLAYAN'a teşekkür ediyorum. Ve bizler ben ve panelistler olarak da sizlere katkılarınız ve yorumlarınız için teşekkür ediyoruz. Ayrıca sabrınız için de teşekkür ediyoruz. Biz panelistler olarak iyi akşamlar diliyoruz.

Hakan AY - Panelimizi yöneten Sayın Aydın GÜNTER üstadımıza ve panelistlere bugün buraya gelerek çok değerli fikir ve görüşlerini bizlerle paylaştıkları için en içten teşekkürlerimizi ve şükranlarımızı sunuyoruz. Panelimize son vermeden ve plaket törenine geçmeden önce sizlere bir konuyu hatırlatmak istiyorum. Panelimizin hemen ardından saat 20.00'de yine Hilton Oteli'nin balo salonunda Kurulumuz'un 59. Kuruluş Yıldönümü Kokteyli yapılacaktır. Tüm konuklarımız kokteylimize davetlidir. Şimdi değerli vakit ve mesailerini bizlere ayırarak panelimize katılan ve çok değerli katkılarda bulunan panelistlerimize bugünün anısına birer plaket verilecektir. İlk olarak panelimizi yöneten ve Hesap Uzmanları Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı olan Sayın Aydın GÜNTER'e plaketlerini vermek üzere Kurul Başkanımız Sayın Mahmut VURAL'ı davet ediyorum.

Sayın Ege CANSEN'e plaketlerini vermek üzere Müsteşar Yardımcımız Sayın Mehmet ŞİRİN üstadımızı davet ediyorum.

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü Sayın Hasan GÜL'e plaketlerini vermek üzere Müsteşar Yardımcımız Sayın Galip TAŞDEMİR üstadımızı davet ediyorum.

Baş Hesap Uzmanı Sayın Nejat ELALDI'ya plaketlerini vermek üzere Hesap Uzmanları Derneği Başkanı Sayın Azmi DEMİRCİ'yi davet ediyorum.

Değerli konuklar panelimiz burada sona ermiştir. Hepinize göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı tekrar teşekkür ederiz.



Panel Katılımcıları (Sağdan Sola) Nejat ELALDI, Zafer ÇAĞLAYAN, Aydın GÜNTER, Ege CANSEN, Hasan GÜL



Konuşmacılar Birarada



Paneli Dinleyenlerden Bir Kesit



Paneli Geniş Bir Kitle İzledi



Paneli Dinleyenlerden Bir Kesit



Paneli Dinleyenlerden Bir Kesit